

IETEIKUMI

noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas
un terorisma un proliferācijas finansēšanas
novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas
**iekšējās kontroles sistēmas izveidei
un klientu izpētei**

SATURS

Ievads	5
1. Risku novērtējums.....	6
1.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska novērtējums	6
1.2. Sankciju riska novērtējums	9
2. Iekšējās kontroles sistēma	11
2.1. Iekšējās kontroles sistēmas neatkarība un efektivitāte	11
2.2. Trīs aizsardzības līnijas	11
2.3. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma	13
2.3.1. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma un tās mērķis	13
2.3.2. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides pamatprincipi.....	14
2.3.3. Riska faktori un punktu piešķiršana riska faktoriem	15
2.3.4. Izņēmuma gadījumi (īpatnības) klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidē	18
2.4. Pārvaldība (<i>governance</i>)	18
2.4.1. Par NILLTPFN atbildīgie darbinieki.....	18
2.4.2. Atbildīgo darbinieku kvalifikācija un atbilstības novērtēšana.....	18
2.4.3. Risku kontroles un darbības atbilstības kontroles funkciju nodalīšana	20
2.4.4. Komitejas lēmumu pieņemšanai par paaugstināta riska klientiem.....	21
2.5. Apmācības.....	22
2.6. Iekšējais audits	23
2.7. Neatkarīgais audits	23
3. Klientu izpēte	24
3.1. Klientu izpētes vispārīgie jautājumi.....	24
3.1.1. Klientu izpētes prasību piemērošanas tvērums.....	26
3.1.2. Klientu izpētes rezultātu atzīšana un pieņemšana.....	26
3.1.3. Klientu izpētei nepieciešamās informācijas apjoms un veids	27
3.1.3.1. Apjoms	27
3.1.3.2. Veids.....	28
3.1.4. Augsta riska trešā valsts un paaugstināta riska jurisdikcija.....	29
3.1.5. Saistības ar augsta riska trešo valsti un paaugstināta riska jurisdikciju noteikšana	30
3.1.6. Saistības ar Latvijas Republiku noteikšana	31
3.1.6.1. Saistības noteikšana klientam fiziskajai personai.....	31
3.1.6.2. Saistības noteikšana klientam juridiskajai personai	32
3.1.7. Vadības piekrišanas saņemšana sadarbībai ar klientu, kas saistīts ar augsta riska trešo valsti.. ..	33
3.1.8. Avoti, kurus var izmantot valsts riska noteikšanā	34
3.1.9. Publiski pieejamās informācijas izvērtēšana	35
3.1.10. Klienta, kuru pārvalda maksātnespējas procesa administrators, izpēte	37
3.1.11. Čaulas veidojumi.....	38
3.2. Klientu identifikācija.....	41
3.2.1. Klātienes identifikācija.....	41
3.2.1.1. Fizisko personu klātienes identifikācija	42
3.2.1.2. Juridisko personu klātienes identifikācija	42
3.2.1.3. Juridisko veidojumu klātienes identifikācija	43
3.2.1.4. Personu apliecinoša dokumenta pārbaude reģistrā	43
3.2.1.5. Personu apliecinoša dokumenta datu atjaunošana.....	44
3.2.2. Neklātienes identifikācija	45
3.3. Vienkāršotā klienta izpēte	45
3.3.1. Vienkāršotās klienta izpētes piemērošanas nosacījumi	45

3.3.2. Papildu kritēriji vienkāršotajai izpētei.....	49
3.4. Klienta padziļinātā izpēte	51
3.4.1. Padziļinātās izpētes prasības.....	51
3.4.2. Padziļinātā izpēte atbilstoši Likuma prasībām	51
3.4.3. Padziļinātā izpēte atbilstoši klienta riska skaitliskā novērtējuma rezultātiem vai citiem apstākļiem.....	54
3.4.3.1. Klienta padziļinātā izpēte	54
3.4.3.2. Padziļinātā izpēte klientu veikto darījumu izvērtēšanai	55
3.4.4. Periods, par kādu jāveic padziļinātā izpēte.....	56
3.4.5. Padziļinātās izpētes termiņš.....	58
3.4.6. Savstarpēji saistītu klientu grupas noteikšana	59
3.4.7. Savstarpēji saistītu klientu grupas padziļinātā izpēte	62
3.4.8. Pasākumi padziļinātās izpētes ietvaros.....	63
3.4.9. Padziļinātā izpēte, veicot gadījuma rakstura darījumu	66
3.5. Patiesais labuma guvējs (PLG)	66
3.5.1. PLG noskaidrošana.....	66
3.5.2. Pārlicināšanās par PLG.....	69
3.5.3. Sarežģītas klienta struktūras noteikšana	72
3.5.4. PLG – persona, kura ieņem amatu izpildinstitūcijā.....	73
3.5.5. Klientu – biedrību – patieso labuma guvēju noskaidrošana	74
3.5.5.1. Patiesā labuma guvēja definīcija biedrībās	74
3.5.5.2. Biedrību patieso labuma guvēju atklāšana Uzņēmumu reģistrā	76
3.5.5.3. Kredītiestāžu pienākumi, noskaidrojot un pārlicinoties par patiesajiem labuma guvējiem	76
3.5.6. Noskaidrotais PLG neatbilst Uzņēmumu reģistrā reģistrētajam PLG	78
3.6. Darījuma attiecības ar klientu, kas ir politiski nozīmīga persona (PNP)	80
3.6.1. PNP noteikšana.....	80
3.6.2. PNP piemērojamais padziļinātās izpētes apjoms.....	81
3.7. Līdzekļu izcelsme un labklājības izcelsme	82
3.8. Dokumentu glabāšana	86
3.9. Darījuma attiecību uzraudzība	86
3.10. Korespondējošās attiecības	87
3.11. Pastiprinātā uzraudzība	87
3.12. Darījuma attiecību izbeigšanas pamatojuma informācija un finanšu līdzekļu atmaksa klientam.....	88
3.13. Informācijas sniegšana klientiem	91
4. Informācijas tehnoloģiju risinājumi NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanai	92
5. Ziņošana Komisijai (ceturkšņa atskaites, pieprasījumi).....	94
6. Sankcijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana	97
6.1. Vispārīgi par sankcijām.....	97
6.2. Sankciju veidi.....	98
6.2.1. Sankciju veidi, kas tieši saistoši tirgus dalībniekiem	98
6.2.1.1. Finanšu ierobežojumi	98
6.2.1.2. Sektorālās sankcijas.....	100
6.2.1.3. Citi sankciju veidi.....	101
6.3. Sankciju normatīvu hierarhija	101
6.3.1. Sankciju iedalījums	101
6.3.2. ES sankcijas.....	102
6.3.3. ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas.....	102
6.4. Finanšu sankciju noteikšana.....	103

6.4.1. Nacionālās, ANO un ES sankcijas	103
6.4.2. OFAC sankcijas.....	104
6.5. Sektorālās sankcijas un stratēģiskas nozīmes preču aprite.....	108
6.5.1. Sektorālās sankcijas.....	108
6.5.2. Stratēģiskas nozīmes preču aprite	111
6.6. Finanšu sankciju piemērošana, pārkāpšana, apiešana, ziņošanas pienākums	115
6.6.1. Finanšu sankciju piemērošana.....	115
6.6.2. Finanšu sankciju pārkāpšana, apiešana, ziņošanas pienākums.....	116
6.7. Izņēmumi sankciju piemērošanā	116
6.8. Sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma	117
6.9. Finanšu izlūkošanas dienests.....	119
6.10. Terorisma finansēšana.....	119
6.10.1. Terorisma finansēšanas jēdziens un tās ierobežošana	119
6.10.2. Terorisma finansēšanas metodes un riska pārvaldīšana	121
6.11. Proliferācijas finansēšana	125
6.11.1. Proliferācijas jēdziens un tās finansēšanas metodes	125
6.11.2. Proliferācijas finansēšanas riska pārvaldīšana.....	126
6.12. Publiski pieejamie avoti, kurus var izmantot, lai pārvaldītu sankciju risku (saraksts kalpo kā piemērs un nav izsmelošs).....	128
7. Fizisko personu datu apstrāde NILLTPFN un sankciju ievērošanas jomā	129
Noslēguma jautājums	147

Ievads

1. Finanšu un kapitāla tirgus komisija (turpmāk – Komisija) ir izstrādājusi ieteikumus kredītiestādēm, maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm, privātajiem pensiju fondiem, ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām, alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem, apdrošināšanas sabiedrībām, ciktāl tās sniedz dzīvības apdrošināšanas vai citus ar līdzekļu uzkrāšanu saistītus apdrošināšanas pakalpojumus, apdrošināšanas starpniekiem, ciktāl tie sniedz dzīvības apdrošināšanas vai citus ar līdzekļu uzkrāšanu saistītus apdrošināšanas pakalpojumus, pārāpdrošināšanas sabiedrībām un visu šo subjektu dalībvalstu un trešo valstu filiālēm Latvijas Republikā, kā arī krājaizdevu sabiedrībām (turpmāk visi kopā un katrs atsevišķi – iestāde) noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas (turpmāk – NILLTPFN) un sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmas (turpmāk – IKS) izveidei un klientu izpētei (turpmāk – rokasgrāmata). Rokasgrāmatā sniegtie skaidrojumi attiecināmi uz katru iestādi tiktāl, cik tie atbilst iestādes darbības specifikai, sniegtajiem pakalpojumiem un produktiem, kā arī ievērojot iestādes darbībai piemītošo risku.

2. Ievērojot Komisijas 12.01.2021. normatīvo noteikumu Nr. 5 "Klientu izpētes, klientu padziļinātās izpētes un riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides un informācijas tehnoloģiju prasību normatīvie noteikumi" (turpmāk – klientu izpētes noteikumi) prasības, Komisija izdod rokasgrāmatu, lai:

2.1. skaidrotu uz risku balstītas pieejas (*risk based approach*) īstenošanu atbilstoši klientu izpētes noteikumu prasībām;

2.2. skaidrotu klientu izpētes noteikumos noteiktās prasības klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidei;

2.3. skaidrotu normatīvajos aktos noteiktos pasākumus, kas veicami klientu izpētes (standarta, vienkāršotās un padziļinātās) ietvaros;

2.4. sniegtu ieteikumus, pamatojoties uz labāko praksi NILLTPFN jomā.

3. Rokasgrāmatas saturs veidots atbilstoši NILLTPFN pamatprincipiem šādās nodaļās un atbilstošās apakšnodaļās:

3.1. pirmā nodaļa "Risku novērtējums" skaidro noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas (turpmāk – NILLTPF) riska un sankciju riska novērtējuma veikšanas nepieciešamību un pamatelementus, lai iestāde izveidotu atbilstošu IKS;

3.2. otrā nodaļa "Iekšējās kontroles sistēma" ietver būtiskākās IKS pamatprasības, apakšnodaļās skaidrojot katra atsevišķā IKS elementa mērķi un nepieciešamās darbības, lai mērķi īstenotu;

3.3. trešā nodaļa "Klientu izpēte" skaidro klientu izpētes veidus – standarta, vienkāršotā un padziļinātā –, ko piemēro atbilstoši klienta riskam. Šīs nodaļas apakšnodaļās ietverti skaidrojumi un piemēri par izpētes pasākumu tvērumu un apjomu atkarībā no riska, kā arī papildus sniegti skaidrojumi par atsevišķiem klientu izpētes pasākumiem, kuru piemērošanā nepieciešama vienota izpratne par pamatprincipiem, par informācijas sniegšanu klientiem un darījuma attiecību izbeigšanu, ja iestāde nevar veikt klienta izpēti;

3.4. ceturrtā nodaļa "Informācijas tehnoloģiju risinājumi NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanai" skaidro informācijas tehnoloģiju (turpmāk – IT) risinājumu prasības un ietver ieteikumus IT risinājumiem NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanai;

3.5. piektā nodaļa "Ziņošana Komisijai (cetrūkšņa atskaites, pieprasījumi)" ietver jautājumus un atbildes saistībā ar Komisijai sniedzamajiem NILLTPF riska eksponēcijas pārskatiem;

3.6. sestā nodaļa "Sankcijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana" skaidro sankciju un terorisma un proliferācijas finansēšanas riskus un pazīmes, kā arī sniedz ieteikumus, lai palīdzētu iestādēm pārvaldīt minētos riskus un nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu.

3.7. septītā nodaļa "Fizisko personu datu apstrāde NILLTPFN un sankciju ievērošanas jomā" skaidro dažādus problēmjautājumus, kas radušies, praksē piemērojot Vispārīgās datu aizsardzības regulas un Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma prasības."

4. Rokasgrāmatas mērķis ir stiprināt uz risku balstītas pieejas īstenošanu, veicot NILLTPFN un sankciju jomas prasību īstenošanu un NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanu. Uz risku balstīta pieeja nozīmē, ka iestāde NILLTPF un sankciju risku (turpmāk arī – risks) identificē, novērtē, izprot un piemēro riska pārvaldīšanas pasākumus atbilstoši riskam, kādam iestāde ir pakļauta, ar mērķi risku efektīvi pārvaldīt. NILLTPFN un sankciju riska pārvaldīšanas pasākumi nosakāmi atbilstoši riska novērtējumam – iestādes darbībai piemītošajam riskam (iestāde, izstrādājot savas darbības stratēģiju (klientu politiku), nosaka, kādās jurisdikcijās tā darbojas, kādus klientus tā piesaista un apkalpo, kādus pakalpojumus un produktus piedāvā, kādus kanālus izmanto pakalpojumu un produktu izplatīšanā) un klientam individuāli piemītošajam riskam (izvērtējot visus risku ietekmējošos apstākļus – klienta risku, valsts un ģeogrāfisko risku, klienta izmantoto pakalpojumu un produktu risku, pakalpojumu un produktu piegādes kanālu risku). Tādējādi, jo zemāks klienta risks, jo mazāks ir izpētes apjoms, savukārt, jo augstāks klienta risks, jo izpētes apjoms ir lielāks. Šis princips ar piemēriem skaidrots attiecīgajās rokasgrāmatas nodaļās. Papildus iestādei nepieciešams izstrādāt efektīvu sistēmu, kas ļautu konstatēt (verificēt), vai iepriekš iegūtie klientu izpētes dati ir patiesi un atbilstoši (piemēram, datu iegūšana no uzņēmumu reģistru datubāzēm un to pārbaude, datu pārbaude publiski pieejamos avotos), kā arī efektīvu darījumu uzraudzības sistēmu, kas ļautu pārliecināties par sākotnēji iegūtās informācijas par saimniecisko vai personisko darbību, darījumu apmēru, līdzekļu un labklājības izcelsmi atbilstību un patiesumu, atbilstoši riska novērtējumam nosakot minēto kontroļu biežumu. Tomēr, ievērojot, ka katrai iestādei ir atšķirīgi piedāvātie produkti un pakalpojumi, tās darbībai piemītošais risks, kā arī klientu bāze un tiem piemītošais risks, vienas iestādes piemērotie pasākumi var atšķirties no citas iestādes piemērotajiem pasākumiem. Rokasgrāmatā sniegtie skaidrojumi un piemēri tiks pilnveidoti un papildināti atbilstoši praksē konstatētajām problēmām.

5. Rokasgrāmatā, lai skaidrotu normatīvo aktu prasības un iestādes sagaidāmo rīcību, ir sniegti vairāki piemēri. Izmantojot piemērus kā skaidrojošu informāciju, tos nevar piemērot visiem gadījumiem vienādi bez izvērtējuma, jo situācijas var būt atšķirīgas. Realitātē faktiskie apstākļi, lai arī sākotnēji varētu šķist līdzīgi apstākļiem, kas minēti piemēros, var atšķirties, tieši izvērtējot faktisko apstākļu detaļas, kā rezultātā var būt situācija, ka iestādei nepieciešams izmantot no piemērā minētajiem atšķirīgus vai papildu pasākumus. Tāpat iestādes rīcību nosaka tās NILLTPF riska novērtējums un risku politika, savukārt rokasgrāmatā norādītie piemēri nav pamatoti ar konkrētu risku novērtējumu un politiku.

1. Risku novērtējums

1.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska novērtējums

6. Lai iestāde izveidotu savam riskam atbilstošu NILLTPF IKS, tostarp ievērotu uz risku balstītu pieeju un piemērotu riskam atbilstošus klientu izpētes pasākumus, vispirms ir nepieciešams veikt iestādes NILLTPF riska novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu un izprastu, kādam riskam iestāde ir pakļauta. NILLTPF riska novērtējumā iestāde izvērtē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas riskus atbilstoši specifikai, kas piemīt tās pakalpojumiem un klientu lokam, pakalpojumu un produktu izplatīšanas ģeogrāfijai (piemēram, ņemot vērā jurisdikcijas, kurās iestādei ir filiāles, pārstāvniecības u.tml.) un pakalpojumu un produktu piegādes kanāliem (piemēram, vai tiek izmantoti aģentu, starpnieku pakalpojumi, vai pakalpojumi un produkti tiek piedāvāti tiešsaistē (*online*)). Veicot riska novērtējumu, iestāde ņem vērā gan Eiropas Savienības (turpmāk – ES), gan nacionālo risku novērtējumu. Eiropas Banku iestādes Pamatnostādnes par riska faktoriem¹ (turpmāk – EBI Pamatnostādnes) var kalpot kā piemērs iestādei piemītošo riska faktoru identificēšanai un izvērtēšanai (tajās sniegts gan riska faktoru, kas piemīt iestādei, gan klientam piemītošo riska faktoru uzskaitījums). Pamatojoties uz NILLTPF riska novērtējuma rezultātiem, iestāde izvērtē un nosaka savu riska apetīti².

7. Ņemot vērā NILLTPF riska novērtējuma mērķi, NILLTPF riska novērtējumu nepieciešams aktualizēt, regularitāti nosakot atbilstoši piemītošajiem riskiem, bet ne retāk kā reizi trijos gados. Ja iestāde plāno veikt būtiskas izmaiņas, piemēram, iestādes darbības un klientu juridiskajās, pakalpojumu un produktu klāstā vai to piegādes kanālos, tā veic riska novērtējumu attiecībā uz veiktajām izmaiņām pirms izmaiņu īstenošanas. Kredītiestādēm, ņemot vērā to darbībai piemītošo risku, nepieciešams veikt NILLTPF riska novērtējuma aktualizēšanu ne retāk kā reizi 18 mēnešos.

8. Iestādei nepieciešams izvērtēt, vai risks, kādam tā ir pakļauta, ir mainījies – vai ir identificēti jauni apstākļi, kas ietekmē risku –, un veikt NILLTPF riska novērtējuma aktualizēšanu, novērtējot, vai esošie NILLTPF riska pārvaldīšanas pasākumi atbilst riskam. NILLTPF riska novērtējums ļauj iestādei noteikt arī prioritātes NILLTPF riska pārvaldīšanā un efektīvi veikt tai nepieciešamo resursu plānošanu un izmantošanu (piemēram, nepieciešamās IT sistēmas, darbinieki un to kvalifikācija). Iestādei nepieciešams nodrošināt atbilstošus un pietiekamus resursus tai piemītošā riska pārvaldīšanai.

9. Atbilstoši Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – Likums) prasībām iestāde, veicot risku novērtējumu, ņem vērā:

9.1. riskus, kurus identificējusi Eiropas Komisija ES NILLTPF risku novērtējumā³;

9.2. riskus, kuri identificēti nacionālajā NILLTPF risku novērtēšanas ziņojumā, kā arī uzraudzības iestādes riska vērtējumā;

¹ Pamatnostādnes saskaņā ar Direktīvas (ES) 2015/849 17. pantu un 18. panta 4. punktu par klienta uzticamības pārbaudi un faktoriem, kas kredītiestādēm un finanšu iestādēm ir jāņem vērā, novērtējot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas risku, kurš saistīts ar darījumu attiecībām un gadījuma rakstura darījumiem ("ML/TF riska faktoru pamatnostādnes"), ar ko atceļ un aizstāj pamatnostādnes JC/2017/37, pieejamas: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2021/Guidelines%20on%20ML-TF%20risk%20factors%20%28revised%29%202021-02/Translations/1016934/Guidelines%20ML%20TF%20Risk%20Factors_LV.pdf.

² Riska līmenis, ko iestāde akceptē un spēj pārvaldīt.

³ Piemēram, par 2019. gadu pieejams:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/supranational_risk_assessment_of_the_money_laundering_and_terrorist_financing_risks_affecting_the_union.pdf.

9.3. citus iestādei raksturīgos riskus.

Piemērs

Pamatojoties uz risku novērtējumu, iestāde nosaka, ka tā zema riska klientus, izmantojot drošu veidu, identificēs neklātienē. Atkarībā no neklātienes identifikācijas veida neklātienes identifikācijai var piemist paaugstināts risks, un risku novērtējumā tas ir jāņem vērā. Tomēr tā izvērtēšana ne vienmēr automātiski paredzēs, ka visi klienti, kas identificēti neklātienē, ir augsta riska klienti. Nepieciešams ņemt vērā klientu kategoriju, kam šāds identifikācijas veids ir atļauts (piemēram, Latvijas Republikas rezidenti), kāds (cik drošs) ir pieļaujamais neklātienes identifikācijas veids, kādus pakalpojumus, izmantojot neklātienes identifikāciju, iestāde nodrošina. Risku novērtējumā iestādei nepieciešams atspoguļot savu izvērtējumu un argumentus par izdarīto slēdzienu.

10. Nosakot NILLTPF risku, kādam iestāde pakļauta, novērtē:

10.1. sākotnējo (*inherent*) risku, kam iestāde pakļauta pirms riska pārvaldīšanas pasākumu piemērošanas;

10.2. NILLTPF riska pārvaldīšanas pasākumu efektivitāti;

10.3. atlikušo (*residual*) risku, izmantojot formulu:

Sākotnējais (<i>inherent</i>) risks - NILLTPF riska pārvaldīšanas pasākumu efektivitāte = atlikušais (<i>residual</i>) risks.
--

11. Nosakot iestādei piemītošo **sākotnējo risku**, iestāde novērtē vismaz šādas kategorijas:

11.1. klienta risks (piemēram, klientu, kas uzskatāmi par politiski nozīmīgām personām (turpmāk arī – PNP), kredīta apgrozījums⁴; klientu, kuru saimnieciskās vai personiskās darbības veids uzskatāms par augsta riska, kredīta apgrozījums u.tml.);

11.2. valsts un ģeogrāfiskais risks (piemēram, klientu, kuru rezidences vai reģistrācijas valsts ir paaugstināta riska valsts, kredīta apgrozījums; klientu saņemtie maksājumi no paaugstināta riska valstīm u.tml.);

11.3. klienta izmantoto pakalpojumu un produktu risks (piemēram, klientu, kuri izmanto privātbanķiera pakalpojumus, apgrozījums; klientu, kuri izmanto uzticības (trasta) vai fiduciāro darījumu pakalpojumus, apgrozījums u.tml.);

11.4. pakalpojumu un produktu piegādes kanālu risks (piemēram, neklātienē identificēto klientu kredīta apgrozījums; klientu, kurus identificējis iestādes aģents, kredīta apgrozījums; klientu, kas ir e-komersanti, kredīta apgrozījums; klientu – finanšu iestāžu, kas reģistrētas ārpus ES, kredīta apgrozījums u.tml.).

12. Papildus 11. punktā minētajiem var tikt noteikti vēl citi rādītāji. Katrā kategorijā iestāde vērtē risku paaugstinošos faktorus, atbilstoši kuru vērtējumam nosaka kategorijai piemītošo risku. Iegūstot katras kategorijas vērtējumu, iestāde nosaka algoritmu kopējā sākotnējā riska noteikšanai.

⁴ Klienta ienākošo maksājumu apgrozījums; gadījumos, kad iestādes darbība un sniegtie pakalpojumi neietver maksājumu veikšanu, ar kredīta apgrozījumu tiek saprasts klienta darījumu apmērs.

13. Nosakot iestādes **NILLTPF riska pārvaldīšanas pasākumu efektivitāti**, iestāde izvērtē pasākumus, ko tā piemēro NILLTPF riska pārvaldīšanā, lai novērstu NILLTPF un nodrošinātu, ka tiek identificēti riska faktori (piemēram, IT sistēmas, kuras tiek izmantotas, politiku un procedūru prasības, to aktualizēšana, kvalitātes nodrošināšanas mehānismi, personālrесурсu pietiekamība un kvalitāte, vadības informētība un iesaiste, audita rekomendāciju ieviešanas savlaicīgums u.tml.). Katram pasākumam iestāde piešķir vērtējumu (piemēram, atbilstošs, nebūtiski uzlabojams, būtiski uzlabojams, neatbilstošs). Iegūstot katra individuālā pasākuma vērtējumu, iestāde nosaka kopējo pasākumu efektivitāti.

14. **Atlikušais risks** tiek noskaidrots pēc tam, kad ir novērtēts sākotnējais risks un ņemti vērā piemērotie NILLTPF riska pārvaldīšanas pasākumi un to efektivitāte. Būtiski atzīmēt, ka, aprēķinot atlikušo risku pēc 10. punktā minētās formulas, sākotnējam riskam ir piešķirams lielākais svars, jo, lai arī cik efektīva būtu IKS, tā pastāvošo jeb sākotnējo risku nevar samazināt līdz nullei.

15. Veicot NILLTPF riska novērtējumu, iespējams piemērot dažādas detalizācijas riska novērtējuma matricas, piemēram:

NILLTPF draudi

A	V	V	VA	A	A
VA	V	V	VA	VA	A
V	VZ	V	V	VA	VA
VZ	VZ	VZ	V	V	V
Z	Z	VZ	VZ	V	V
	Z	VZ	V	VA	A

Augsts (A)

Vidēji augsts (VA)

Vidējs (V)

Vidēji zems (VZ)

Zems (Z)

NILLTPF draudi

A	V	A	A
VA	Z	V	A
Z	Z	Z	V
	Z	VZ	A

Augsts (A)

Vidējs (V)

Zems (Z)

16. Tas, kādu risku novērtējuma matricu iestāde piemēro, ir atkarīgs no iestādes darbības, tās lieluma, klientu bāzes. Piemēram, iestādes ar mazāku klientu bāzi vai nelielu piedāvāto produktu un pakalpojumu klāstu biežāk izmanto risku novērtējuma matricu, kas paredz zemu, vidēju un augstu risku. Savukārt gadījumos, kad iestādes darbība un lielums to pieļauj un klientu bāzi veido dažādu profilu klienti un attiecīgi būtu piemērots niansētāks risku sadalījums efektīvai to novērtēšanai, iestāde var izmantot risku novērtējuma matricu, kas paredz sīkāku risku iedalījumu.

1.2. Sankciju riska novērtējums

17. Sankciju riska novērtējums līdzīgi kā NILLTPF riska novērtējums ir nepieciešams, lai iestāde atbilstoši savam darbības veidam noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai piemērošo sankciju risku. Viens no galvenajiem sankciju riska novērtējuma uzdevumiem ir identificēt riskus, kas saistīti ar iespējamo sankciju regulējuma apiešanu, kad sankciju skrīnings (*screening*) ir nepietiekams, lai nodrošinātu efektīvu sankciju regulējuma ievērošanu. Vienlaikus

svarīgi atzīmēt, ka sankciju skrīnings nodrošināms neatkarīgi no riska novērtējuma, darījumu summas un klienta riska (izņemot darījumus iestādes ietvaros, tostarp maksājumus vienas iestādes ietvaros, ja tiek nodrošināts klientu datubāzes regulārs (vismaz reizi diennaktī) skrīnings).

18. Lai arī NILLTPF un sankciju risks ir dažādi riski (piemēram, no NILLTPF viedokļa valstij, kas atrodas sankcijām pakļautas valsts pierobežā, nepiemītīs paaugstināts risks (tā netiek uzskatīta, piemēram, par valsti ar augstu korupcijas risku vai augstu noziedzīgu nodarījumu risku), savukārt no sankciju riska viedokļa šai pašai valstij, ņemot vērā tās atrašanās vietu, būs paaugstināts ģeogrāfiskais risks, kas saistīts ar sankciju risku), to novērtējumu var veikt vienlaicīgi un šo abu risku novērtējumu apvienot vienā dokumentā.

19. Veicot sankciju riska novērtējumu, iestāde ņem vērā risku ietekmējošos apstākļus gan attiecībā uz tās klientiem, gan attiecībā uz savai darbībai, pakalpojumiem un to sniegšanas reģioniem piemītošo risku.

20. Sankciju risku, kādam iestāde pakļauta, nosaka pēc līdzīga mehānisma kā analizējot NILLTPF risku, proti, novērtē:

20.1. sākotnējo (*inherent*) risku, kam iestāde pakļauta pirms sankciju riska pārvaldīšanas pasākumu piemērošanas;

20.2. sankciju riska pārvaldīšanas pasākumu efektivitāti;

20.3. atlikušo (*residual*) risku, izmantojot formulu:

Sākotnējais (*inherent*) risks - sankciju riska pārvaldīšanas pasākumu efektivitāte =
atlikušais (*residual*) risks.

21. Nosakot savai darbībai piemītošo **sākotnējo sankciju risku**, iestāde nosaka risku paaugstinošos faktorus, kas piemīt tās klientu bāzei un iestādes pašas darbībai, atbilstoši kuru vērtējumam nosaka sākotnējo risku.

22. Nosakot iestādes **sankciju riska pārvaldīšanas pasākumu efektivitāti**, iestāde novērtē pasākumus, ko tā piemēro sankciju riska pārvaldīšanā, lai ievērotu sankciju prasības un nodrošinātu, ka tiek identificēti sankciju risku paaugstinoši faktori (piemēram, sistēmas un prasības klientu un to darījumu, tostarp maksājumu, uzraudzībai (skrīnings)). Katru pasākumu iestāde novērtē (piemēram, kā atbilstošu, nebūtiski uzlabojamu, būtiski uzlabojumu, neatbilstošu). Iegūstot katra individuālā pasākuma vērtējumu, iestāde nosaka kopējo pasākumu efektivitāti. Piemēram, nebūtu pieļaujami, ka iekšējās kontroles pasākumi tiek novērtēti kā efektīvi, tikai pamatojoties uz apstākli, ka nav konstatēti gadījumi saistībā ar sankciju pārkāpšanu vai apiešanu.

23. **Atlikušais risks** tiek noskaidrots pēc tam, kad ir novērtēts sākotnējais risks un ņemti vērā un novērtēti piemērotie sankciju riska pārvaldīšanas pasākumi un to efektivitāte. Iestāde novērtē atlikušā riska lielumu, piemērojot iestādes izstrādātās riska lieluma novērtējuma gradācijas.

24. Līdzīgi kā NILLTPF riska novērtējumā arī sankciju riska novērtējumā ir iespējams piemērot dažādas riska novērtējuma matricas atkarībā no iestādes darbības, lieluma, piedāvātajiem pakalpojumiem un klientu bāzes (matricas izvēles principus skatīt 1.1. apakšnodaļā).

25. Iestāde izstrādā pasākumu plānu IKS atbilstības nepārtrauktības nodrošināšanai, kas ietver sankciju riska un NILLTPF riska pārvaldīšanas pasākumus.

26. Iestāde izstrādā un dokumentē sankciju riska novērtēšanas metodoloģiju. Izstrādājot sankciju riska pārvaldīšanas un NILLTPF metodoloģiju, iestāde var izmantot starptautisko organizāciju izstrādātās risku novērtēšanas vadlīnijas, piemēram, *Wolfsberg* grupas vadlīnijas (pieejamas šeit:

<https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/pdfs/faqs/17.%20Wolfsberg-Risk-Assessment-FAQs-2015.pdf>).

2. Iekšējās kontroles sistēma

27. Pēc tam, kad iestāde ir izstrādājusi NILLTPF riska un sankciju riska novērtējumus, tā atbilstoši šo risku novērtējumu secinājumiem izveido, uztur un attīsta savai saimnieciskajai darbībai piemērotu NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanas IKS.

2.1. Iekšējās kontroles sistēmas neatkarība un efektivitāte

28. IKS jābūt efektīvai un neatkarīgai, pievēršot uzmanību arī tam, lai IKS nodrošinātu, ka normatīvo aktu prasības konsekvēti un vienādi tiek izpildītas attiecībā uz visiem klientiem, tostarp klientiem, kas tieši vai netieši saistīti ar iestādes akcionāriem, kā arī iestādes augstāko vadību. Piemēram, lemjot jautājumus par klientiem, kuru patiesais labuma guvējs (turpmāk arī – PLG) ir ar iestādi saistīta persona, pieņemtajiem lēmumiem būtu jābūt tādiem pašiem, kādi tiktu pieņemti attiecībā uz klientiem, kuri nav saistīti ar iestādes akcionāriem vai augstāko vadību (valde, padome).

29. Iestāde nodrošina neatkarīgu lēmumu pieņemšanu, tostarp par NILLTPF pārraudzību atbildīgais valdes loceklis (vai augstākās vadības pilnvarots pārstāvis), pieņemot lēmumu, nodrošina interešu konflikta novēršanu un nepieņem lēmumus par jautājumu, kurā ir vai var būt interešu konflikts. Par NILLTPF pārraudzību atbildīgais valdes loceklis (vai augstākās vadības pilnvarots pārstāvis), piedaloties valdes darbā un lemjot par iestādes valdes kompetencē esošiem jautājumiem, primāri vadās no NILLTPF jomas perspektīvas.

2.2. Trīs aizsardzības līnijas

30. NILLTPF riska un sankciju riska efektīvu pārvaldību kredītiestāde īsteno trīs aizsardzības līnijās (*line of defense*). Izveidojot IKS un izstrādājot iekšējos normatīvos aktus, kredītiestāde un ieguldījumu brokeru sabiedrība paredz pienākumu, pilnvaru un atbildības sadalījumu starp aizsardzības līnijām.

31. Trīs aizsardzības līniju principa ievērošanu nodrošina arī citas iestādes, ja tas atbilst to saimnieciskās darbības apmēram un būtībai.

32. Pirmo aizsardzības līniju (*first line of defense*) veido iestādes darbinieki, kas iesaistīti pakalpojumu un produktu izveidē un pārdošanā vai klientu, pakalpojumu un produktu darbības atbalstīšanā. Pirmās aizsardzības līnijas ietvaros var izveidot struktūrvienību (vai noteikt atsevišķus

darbiniekus), kas veic ar NILLTPF riska un sankciju riska pārvaldīšanu saistītas funkcijas (piemēram, darījumu monitoringu, maksājumu skrīningu).

33. Pirmās aizsardzības līnijas pienākums ir pārvaldīt NILLTPF risku un sankciju risku tiktāl, cik tas iespējams klientu, pakalpojumu un produktu darbības atbalstīšanas rezultātā (piemēram, politikās un procedūrās iestāde var noteikt, ka pirmās aizsardzības līnijas pienākums ir identificēt noteiktas aizdomīgu darījumu pazīmes, kuras var konstatēt, veicot klientu apkalpošanu klātienē, papildus paredzot pienākumu par identificēto ziņot citai struktūrvienībai vai darbiniekam, kas organizatoriski atrodas otrajā aizsardzības līnijā; iestāde var noteikt pienākumu klientu apkalpošanas speciālistam, ja klients ierodas iestādē klātienē, pārliecināties, ka klienta izpētei nepieciešamā informācija ir aktuāla u.tml.). Iestādes ar lielu klientu skaitu var noteikt pirmajai aizsardzības līnijai arī pienākumu veikt klientu izpēti vai atsevišķas tās veikšanai nepieciešamās darbības.

34. Otrā aizsardzības līnija (*second line of defense*) nodrošina NILLTPF riska un sankciju riska kontroles funkciju, tostarp otrā aizsardzības līnija uzrauga pirmo aizsardzības līniju. Papildus, ievērojot iestādes lielumu un struktūru, otrā aizsardzības līnija var veikt arī NILLTPF riska un sankciju riska pārvaldīšanas īstenošanas pasākumus, nodrošinot, piemēram, darījumu uzraudzību (piemēram, iestāde nosaka atsevišķas aizdomīgu darījumu pazīmes, par kuru identificēšanu ir atbildīga pirmā aizsardzības līnija, savukārt otrā aizsardzības līnija ir atbildīga par visaptverošu darījumu uzraudzības veikšanu, kas tiek nodrošināta, izmantojot speciālu darījumu uzraudzības sistēmu un uzraudzības scenāriju rezultātu analīzi). Šīs aizsardzības līnijas pienākums ir veikt turpmāku padziļinātu, neatkarīgu un visaptverošu NILLTPF riska un sankciju riska identificēšanu, mērīšanu, novērtēšanu, analīzi un uzraudzību, regulāri ziņot iestādes vadībai (gan valdei, gan padomei) par novērtējuma rezultātiem un veikt NILLTPF riska un sankciju riska pārvaldi savas funkcijas ietvaros.

35. Trešā aizsardzības līnija (*third line of defense*) ir iekšējais audits, kura pienākums ir neatkarīgi uzraudzīt pirmās un otrās aizsardzības līnijas struktūrvienību rīcību NILLTPF riska un sankciju riska pārvaldīšanā.

36. Iestāde politikās un procedūrās nosaka darbinieku pienākumus un veicamās darbības, lai nodrošinātu normatīvo aktu prasību izpildi, definējot funkcijas, par kurām ir atbildīga katra no trim aizsardzības līnijām. Iestādei jāpiešķir pietiekami resursi, lai tās spētu nodrošināt efektīvu NILLTPF riska un sankciju riska pārvaldīšanas funkciju izpildi atbilstoši noteiktajām funkcijām. Likums paredz, ka iestādes politikas un procedūras apstiprina valde vai augstākā vadība. Tas nepieciešams, ņemot vērā NILLTPFN IKS ietekmi uz iestādes piesardzīgu darbību, tostarp biznesa jomā. Ir pieļaujams, ka valde vai augstākā vadība apstiprina politikas (citu dalībvalstu iestāžu filiālēm Latvijā ir pieļaujams, ka politikas apstiprina filiāles vadītājs, attiecīgi šādu deleģējumu paredzot iestādes darbības dokumentācijā), savukārt iestādes procedūras apstiprina par NILLTPFN atbildīgais valdes loceklis vai atbilstoši kompetencei deleģēts pārstāvis.

2.3. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma

2.3.1. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma un tās mērķis

37. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma ir IKS sastāvdaļa, kuras mērķis ir novērtēt klientam potenciāli piemītošo risku un noteikt atbilstošus riska pārvaldības pasākumus. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma atspoguļo klienta NILLTPF risku skaitliskā izteiksmē, izmantojot uz risku balstītu pieeju.

38. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma kalpo kā rīks, lai ieviestu uz risku balstītu pieeju, nosakot klienta izpētes pasākumus un to apjomu atbilstoši klientam piemītošajam riskam – gan uzsākot darījuma attiecības (piemēram, klientam piemērojama standarta, vienkāršotā vai padziļinātā klientu izpēte), gan darījuma attiecību laikā (piemēram, paredzot informācijas atjaunošanas biežumu, nosakot riskam atbilstošus darījumu uzraudzības pasākumus u.tml.). Tas nozīmē, ka klientam, kura NILLTPF risks ir zemāks, nepieciešams piemērot mazāk un ne tik dziļus klienta izpētes pasākumus, savukārt gadījumos, kad klientam piemītošais risks ir augstāks, jāpiemēro vairāk un dziļāki klienta izpētes pasākumi.

39. Pareiza klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma ir būtiska, lai klientam aprēķinātais riska punktu skaits būtu atbilstošs klienta riskam, tādējādi nodrošinot arī atbilstošus klienta izpētes un uzraudzības pasākumus.

Piemērs		
Šķietami līdzīgos apstākļos risku nosaka katrā konkrētā gadījumā:		
Klienta un tā darbības apraksts	Klients A – Latvijā reģistrēta sabiedrība ar ierobežotu atbildību (turpmāk arī – SIA), kuras PLG ir Latvijas rezidents, saimnieciskā darbība ir automašīnu tirdzniecība – automašīnas tiek iepirkas ES dalībvalstīs un pārdotas Latvijā, attiecīgi plānota naudas plūsma uz šīm valstīm, kā arī skaidras naudas darījumi līdz 5 000 <i>euro</i> .	Klients B – Latvijā reģistrēta SIA, kuras PLG ir paaugstināta riska valsts rezidents, saimnieciskā darbība ir automašīnu tirdzniecība Latvijā – automašīnas tiek iepirkas Latvijā, pārdotas valstīs ar augstu korupcijas risku reģionā, attiecīgi plānota naudas plūsma no šīm valstīm un skaidras naudas darījumi līdz 50 000 <i>euro</i> .
Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas klienta novērtējums	Zemāks nekā klientam B.	Augstāks nekā klientam A.

Risku paaugstinošie faktori	Skaidras naudas darījumi.	PLG un sadarbības partneri ir ārpus ES un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk – OECD) dalībvalsts, skaidras naudas darījumi.
Klienta riska skaitliskā novērtējuma rezultāta atšķirību ietekmējošie faktori	PLG rezidences valsts, klienta saimnieciskās darbības reģions, plānotie skaidras naudas darījumi.	

40. Klientu izpētes noteikumi paredz, ka iestāde šo sistēmu izstrādā, ņemot vērā Likumā, klientu izpētes noteikumos un EBI Pamatnostādnēs paredzētos principus un risku paaugstinošos un risku pazeminošos faktorus (klientu izpētes noteikumi ietver pamatprincipus klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidei, savukārt Likumā un EBI Pamatnostādnēs ietverti risku paaugstinošie un risku pazeminošie faktori).

41. Klienta riska skaitlisko novērtējumu iestāde pārskata ikreiz, kad veic kārtējo klienta izpēti (sākotnējo klienta riska skaitlisko novērtējumu pārskata, izvērtējot klienta darbību, veiktos darījumus un tam piemītošos riska faktorus, ja tādi iestājas). Piemēram, ja iestāde atjauno **klienta anketu, tā nodrošina, ka klienta riska skaitliskais novērtējums atbilst aktuālajam klienta NILLTPF riskam (izvērtējumu var veikt manuāli vai automatizētas uzraudzības sistēmas). Ja klienta risks nemainās, nav nepieciešams formāli pārskatīt klienta riska skaitlisko novērtējumu.**

2.3.2. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides pamatprincipi

42. Klientu izpētes noteikumi nosaka pamatprasības klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidei, tomēr katra iestāde, ņemot vērā savu darbību un tai piemītošos riskus, var noteikt papildu prasības, piemēram, iekļaut papildu riska faktorus atbilstoši savas darbības specifikai un sadarbībai ar klientu piemītošajiem riskiem⁵.

43. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma ietver:

43.1. riskus un risku paaugstinošos faktorus, kas noteikti normatīvajos aktos un EBI Pamatnostādnēs, **tostarp ES risku novērtējumā un Latvijas Republikas nacionālajā risku novērtējumā;**

43.2. iestādei pašai vai tās sniegtajiem pakalpojumiem un produktiem raksturīgos riskus (piemēram, iestādes klienti saistīti ar akcionāriem), specifiskos pakalpojumiem piemītošos riskus (piemēram, maksājumu pieņemšanas pakalpojumu nodrošināšana tiešsaistes iepazīšanās pakalpojumu vai ārvalstu tiešsaistes azartspēļu pakalpojumu sniedzējiem).

⁵ Iestāde tos nosaka, ja tās darbībai ir raksturīgi riski vai risku paaugstinošie faktori, kas nav ietverti EBI Pamatnostādnēs, tiesībsargājošo institūciju izstrādātajās tipoloģijās, starptautiskajos vai nacionālajos risku novērtējumos vai Likumā.

44. Iestāde var ņemt vērā arī EBI Pamatnostādnēs un Likumā minētos risku pazeminošos faktorus, ja to piemērošana ir atbilstoša iestādes darbībai. Ja iestāde ņem vērā risku pazeminošos faktorus, tad nepieciešams pamatot, kā un kādā apmērā klienta risku pazeminošais faktors pazemina klienta risku. Nav pieļaujams, ka risku pazeminošo faktoru summa automātiski (matemātiski) **pilnīgi** samazina klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas aprēķināto punktu skaitu (t.i., risku pazeminošie faktori var samazināt klienta risku, bet nav pieļaujama situācija, kad klientam, kuram piemīt paaugstināts risks, ar risku pazeminošiem faktoriem risks tiek samazināts **pilnībā**).

45. Klientu izpētes noteikumi paredz izstrādāt metodoloģiju klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidei, nodrošinot, ka klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēma atbilstoši un efektīvi skaitliskā izteiksmē atspoguļo katram klientam piemītošo kopējo risku. Ja mainās iestādei piemītošais risks, tā attiecīgi izvērtē izmaiņu ietekmi uz metodoloģiju un, ja nepieciešams, to aktualizē (piemēram, jauni riska faktori).

46. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveides metodoloģijas mērķis ir izstrādāt iestādes darbības un klientu bāzes novērtējumu, lai:

46.1. izvērtētu, kuri no risku paaugstinošajiem faktoriem attiecas uz iestādi un piemērojami, ņemot vērā iestādes darbību un klientu bāzi;

46.2. noteiktu riska faktoru nozīmīgumu un katram riska faktoram piešķiramo punktu skaitu un nodrošinātu, ka tā spēj konstatēt gadījumus, kas liecina par paaugstinātu risku, un attiecīgi nodrošinātu tā pārvaldību.

Piemērs

Iestāde ir noteikusi, ka tā nepiedāvā tirdzniecības finansēšanas produktus. Līdz ar to metodoloģijā var noteikt, ka faktoriem, kas saistīti ar tirdzniecības finansēšanas pakalpojumu sniegšanu, punktus nepiešķir, vienlaikus nodrošinot, ka, ja tiek mainīts piedāvāto pakalpojumu klāsts, metodoloģija tiek pārskatīta un aktualizēta.

47. Pamatojoties uz metodoloģiju, iestāde veido klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmu, nosakot tajā ietveramos riska faktorus.

2.3.3. Riska faktori un punktu piešķiršana riska faktoriem

48. Likumā ir noteikti risku paaugstinošie faktori, kuru iestāšanās gadījumā iestāde veic klienta padziļināto izpēti un atbilstoši klientu izpētes noteikumu prasībām piemēro padziļinātās izpētes pasākumus riskam atbilstošā apjomā. Savukārt EBI Pamatnostādnēs ietverti riska faktori, kurus iestāde atbilstoši tās darbībai piemītošajam NILLTPF riskam ņem vērā, veicot klienta riska skaitlisko novērtējumu. Atbilstoši klienta riska skaitliskajam novērtējumam iestāde nosaka, kādi klienta izpētes pasākumi ir piemērojami (t.sk., vai NILLTPF riska pārvaldīšanai ir pietiekama un atbilstoša vienkāršotā klienta izpēte, standarta izpēte vai nepieciešams veikt klienta padziļināto izpēti). Padziļinātā izpēte atkarībā no klientam vai tā darījumam piemītošā riska detalizēti skaidrota 3.4. apakšnodaļā.

49. Iestāde ņem vērā savai darbībai un klientu bāzei raksturīgus papildu riska faktorus.⁶

50. EBI Pamatnostādnes ietver arī risku pazeminošos faktorus, kuru iestāšanās gadījumā iestāde tos izvērtē un var ņemt vērā, samazinot klientam piešķirto riska faktoru punktu summu.

51. Ja riska faktors, kas noteikts EBI Pamatnostādnēs, attiecas uz iestādi (t.i., ievērojot tās darbību, sniegtos pakalpojumus, klientu bāzi, ir piemērojams), tad iestāde riska faktoram piešķir attiecīgu punktu skaitu, kas atspoguļo riska faktora ietekmi uz klientam kopumā piemītošo risku.

Piemērs

Klientam saskaņā ar klienta lietā esošajiem dibināšanas dokumentiem ir tiesības emitēt uzrādītāja akcijas (*bearer shares*). Uzrādītāja akcijas uzskatāmas par risku paaugstinošu apstākli, jo īpašumtiesību pāreja notiek, nododot akcijas.

Iestādei šādam risku paaugstinošam faktoram jāpiešķir tāds punktu skaits, lai spētu to identificēt un ņemt vērā, nosakot klienta risku.

52. Risku paaugstinošie faktori, kas noteikti EBI Pamatnostādnēs un attiecas uz darījumiem, veidoti kā pazīmes, kas var norādīt uz paaugstinātu risku, tomēr izdarīt secinājumu, vai tie paaugstina risku konkrētajā gadījumā, var, veicot attiecīgu izpēti (izvērtējot konkrēto pazīmi). Ja riska faktors, kas var piemist darījumam, attiecas uz iestādi un pēc būtības paaugstina klienta risku, ko izvērtē individuāli (lai izvērtētu, vai, piemēram, mēneša, trīs mēnešu vai gada darījumu robežlielumu pārsniegšana paaugstina risku pēc būtības, jāizvērtē, vai robežlielumu pārsniegšana ir pamatota. Piemēram, klients pārdod medicīniskās maskas un cimdus. Pārdošanas apmērs, piemēram, pirms pandēmijas ir trīs reizes mazāks, nekā sākoties pandēmijai, kuras laikā pieprasījums pēc klienta preces būtiski palielinās, pārsniedzot iepriekš noteiktos robežlielumus, līdz ar to tas ir atbilstoši izskaidrojams), iestāde riska faktoram piešķir noteiktu punktu skaitu un ietver klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmā.

⁶ Iestāde tos nosaka, ja tās darbībai ir raksturīgi riski vai risku paaugstinošie faktori, kas nav ietverti klientu izpētes noteikumos vai Likumā.

Piemērs

Par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemta informācija vai pieprasījums saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai noziedzīgiem nodarījumiem no korespondējošajām kredītiestādēm vai citām kredītiestādēm vai finanšu iestādēm, kurās iestādei atvērts konts.

Iestāde piešķir punktus šim faktoram automātiski vai atkarībā no klienta izpētes rezultātiem, nosakot termiņu no pieprasījuma saņemšanas datuma, cik ilgi šī pazīme tiek ņemta vērā, veicot klienta riska skaitlisko novērtējumu (piemēram, sistēmā nodrošināt iespēju ielikt korespondējošās bankas pieprasījuma datumu un klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas uzstādījumus paredzēt tā, ka sistēma vēl noteiktu laiku ņem vērā šo datumu). To, cik ilgi ņemt vērā pazīmi, nosaka iestāde, balstoties uz klienta risku. Beidzoties noteiktajam termiņam, iestāde klienta risku pārvērtē. Ja šā termiņa laikā ir saņemts korespondējošās bankas pieprasījums un, izvērtējot klienta darījumus, secināms, ka darījumi liecina par NILLTPF riska paaugstināšanos, iestāde atjauno datumu un turpina šo faktoru ietvert klienta riska skaitliskajā novērtējumā. Ja netiek konstatēta NILLTPF riska paaugstināšanās, iestāde šo riska faktoru klienta riska skaitliskajā novērtējumā neņem vērā.

53. Ne visi darījumam piemītošie riska faktori automātiski paaugstina risku un ir ietverami klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmā. Apstākli, ka riska faktors pēc būtības paaugstina risku, iespējams konstatēt klienta izpētes ietvaros, t.i., pēc klienta izpētes veikšanas un informācijas izvērtēšanas. Attiecīgi, ja klienta izpētes ietvaros tiek secināts, ka riska faktors ietekmē klienta risku, iestāde klienta risku pēc izpētes veikšanas pārskata un aktualizē.

54. EBI Pamatnostādnēs noteikti risku mazinošie faktori, kas attiecas uz klienta risku un pakalpojumu un produktu risku. Iestāde piešķir punktus šiem riska faktoriem, kas atspoguļo riska faktora ietekmi uz klientam kopumā piemītošo risku. Ja iestāde ir noteikusi, ka tā ņem vērā risku mazinošos faktorus, tad, iestājoties risku mazinošajam faktoram, tā var samazināt klienta kopējo risku atbilstoši faktoru būtiskumam (ietekmei). Piešķiramie punkti var samazināt klienta kopējo risku, bet tie nevar būt tādi, kas punktu (summas) ziņā ir lielāki par punktu summu, ko sistēma aprēķinājusi, saskaitot risku paaugstinošajiem faktoriem piešķirtos punktus (piemēram, ja klienta riskam atbilstošajiem riska faktoriem sistēma kopsummā var piešķirt 10 punktus, tad risku mazinošo faktoru kopsumma nevar sasniegt vai pārsniegt 10 punktus), radot situāciju, ka klientam ir noteikts pārāk zems risks vai riska nav vispār, jo no risku paaugstinošo faktoru kopsummas matemātiski tiek atņemta risku mazinošo faktoru punktu summa.

55. Jebkuram no EBI Pamatnostādnēs minētajiem riska faktoru punktu piešķiršanas algoritmiem jābūt veidotam tā, lai iestāde spētu identificēt klientiem piemītošos riskus un nodrošinātu, ka riski ir ņemti vērā un ir noteikta to ietekme uz klienta kopējo risku (būtiskums), un ir piemēroti riskam atbilstoši klientu izpētes pasākumi. Iestādes veiktajam izvērtējumam, secinājumiem un pamatojumam jābūt dokumentētam.

2.3.4. Izņēmuma gadījumi (īpatnības) klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidē

56. Ja iestāde, izstrādājot klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmu, konstatē apstākļus, kas liedz ieviest noteiktās prasības pilnībā, ņemot vērā IT sistēmas uzbūves īpatnības iestādē, vai tā nevar nodrošināt sistēmas automatizāciju pilnā apmērā (ja iestādei atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir pienākums nodrošināt klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas automatizāciju), nepieciešams vērsties Komisijā, lai izvērtētu attiecīgo situāciju un risinājumus. Klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas atšķirības, tostarp automatizācijas pakāpi, nepieciešams saskaņot ar Komisiju. Vēršoties Komisijā, iestādei jānorāda iemesli, kas ir pamatā tam, ka nav iespējams pilnībā ieviest kādas prasības, lai Komisija varētu izvērtēt to pamatotību. Papildus iestādei jāsapagatavo savi priekšlikumi iespējamam risinājumam. Informācija jāsapagatavo apjomā, kas ir pietiekams vispusīgai situācijas izvērtēšanai.

2.4. Pārvaldība (governance)

2.4.1. Par NILLTPFN atbildīgie darbinieki

57. Atbilstoši Likumam iestāde ieceļ vienu vai vairākus darbiniekus (par NILLTPFN un sankciju prasību izpildi atbildīgās personas), t.sk. no augstākās vadības⁷, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus un ir tieši atbildīgi par Likuma prasību ievērošanu.

58. Kredītiestādes, licencētas maksājumu iestādes un licencētas elektroniskās naudas iestādes, kā arī ieguldījumu brokeru sabiedrības par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgo darbinieku ieceļ gan augstākajā vadībā, kas nodrošina NILLTPFN prasību izpildes pārraudzību, gan iekšējās kontroles struktūrvienībā, kas veic šo prasību praktisko izpildi (ieteikumi par pienākumu un atbildības sadalījumu starp trim aizsardzības līnijām ietverti 2.2. apakšnodaļā). Citām iepriekš neminētajām iestādēm, ja tām piemīt paaugstināts NILLTPF risks, arī ieteicams ievērot šo prasību, lai nodrošinātu atbilstošu pārvaldību.

2.4.2. Atbildīgo darbinieku kvalifikācija un atbilstības novērtēšana

59. Iestāde NILLTPF riska pārvaldīšanas dokumentā nosaka resursu pietiekamības kritērijus un atbildīgo amatpersonu kompetences un kvalifikācijas pietiekamības prasības.

60. Iestāde, ņemot vērā tās lielumu, darbības profilu un darbībai piemītošo risku, par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgajai personai var noteikt augstākus profesionālās atbilstības kritērijus, piemēram, starptautisko profesionālo NILLTPFN jomas vai līdzvērtīgu sertifikātu nepieciešamību.

61. Lai sasniegtu Likuma mērķi, aizsargātu iestādes reputāciju, novērstu iestādes iesaistīšanu nelikumīgās darbībās, identificētu un novērstu citus iestādei būtiskus riskus, sargātu klienta, darījuma un gadījuma rakstura darījuma noslēpumu, iestādes īpaši nozīmēta persona (var būt gan

⁷ Augstākā vadība ir iestādes valde, ja tāda izveidota, vai valdes īpaši iecelts valdes loceklis, amatpersona vai darbinieks, kam ir pietiekamas zināšanas par iestādes pakļautību NILLTPF riskiem un pietiekami augsta līmeņa amats, lai pieņemtu lēmumus, kas skar iestādes pakļautību šiem riskiem.

iestādes darbinieks, gan piesaistīta trešā persona) vai struktūrvienība nodrošina atbilstošu procedūru, kādā tiek izvērtēta personas atbilstība augstākās vadības locekļa vai par Likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka amatam, tostarp pārbauda šīs personas sniegtās informācijas patiesumu (piemēram, pašnovērtējuma anketa).

62. Saskaņā ar Komisijas 17.07.2020. normatīvo noteikumu Nr. 94 "Valdes un padomes locekļu un personu, kuras pilda pamatfunkcijas, piemērošanas novērtēšanas normatīvie noteikumi" (turpmāk – noteikumi Nr. 94) prasībām par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgā persona tiek atzīta par personu, kas veic pamatfunkcijas, un Latvijas Republikā reģistrētām kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām jāveic gan valdes locekļu, kas veic NILLTPFN pārraudzību, gan par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgo personu novērtēšana saskaņā ar normatīvajiem noteikumiem Nr. 94, ievērojot noteikto novērtēšanas regularitāti un amatpersonu atbilstības prasības. Atbilstoši noteikumiem Nr. 94 par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgais darbinieks nav to personu sarakstā, kuras pilda pamatfunkcijas, tomēr noteikumu Nr. 94 2.2. punktā sniegtais uzskaitījums nav izsmelošs. Iestādei ir tiesības, izvērtējot iestādes lielumu, darbības apmēru un sarežģītību, noteikt, ka arī par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgais darbinieks ir iekļaujams personu, kuras pilda pamatfunkcijas, sarakstā⁸. Atbilstoši Likuma 6. panta trešajai daļai šī prasība ir attiecināma arī uz filiālēm.

63. Kredītiestādēm, maksājumu iestādēm un elektroniskās naudas iestādēm jāinformē Komisija gan par valdes locekli, kas pārrauga NILLTPFN jomu, gan par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgo personu, iesniedzot attiecīgus dokumentus, tostarp amatpersonu izvērtējumus, pirms amata kandidāts sāk pildīt savus pienākumus vai tiek atkārtoti ievēlēts tajā pašā amatā.

64. Likums nosaka, ka iestāde 30 dienu laikā pēc Likuma subjekta statusa iegūšanas vai izmaiņām par Likuma prasību ievērošanu atbildīgo darbinieku sastāvā paziņo par to Komisijai. Kredītiestādes un citas iestādes, kuru darbībai piemīt paaugstināts risks, tiek aicinātas sniegt informāciju Komisijai pirms grozījumu veikšanas par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgo darbinieku sastāvā, lai Komisija, ievērojot uz risku novērtējumu balstītu pieeju uzraudzības veikšanā, varētu pārliecināties par iestādes piesardzīgu un pārdomātu darbību (tādējādi ir iespēja savlaicīgi izdiskutēt šīs personas atbilstību un tās redzējumu par atbildībā esošajiem jautājumiem). Kredītiestādes un citas iestādes, kuru darbībai piemīt paaugstināts risks, tiek aicinātas par plānoto darba attiecību pārtraukšanu ar darbinieku, kas atbildīgs par Likuma prasību ievērošanu, paziņot Komisijai nekavējoties.

65. Ņemot vērā, ka Likums nosaka pienākumu iestādei izstrādāt procedūru, kurā nosaka par Likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka (t.sk. no augstākās vadības) pilnvaras un pienākumus NILLTPFN jomā un kārtību, kādā tiek nodrošināta par Likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka (t.sk. no augstākās vadības) darbības uzraudzība, ir būtiski noteikt attiecīgo atbildīgo darbinieku pakļautību un nodrošināt atbildīgo darbinieku neatkarību lēmumu

⁸ Iestāde papildus var skatīt Eiropas Banku iestādes un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādes apvienotās pamatnostādnes "Pamatnostādnes par vadības struktūras locekļu un personu, kuras pilda pamatfunkcijas, piemērošanas novērtēšanu" (EBA/GL/2017/12), pieejamas:

<https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1972984/43592777-a543-4a42-8d39-530dd4401832/Joint%20ESMA%20and%20EBA%20Guidelines%20on%20the%20assessment%20of%20suitability%20of%20members%20of%20the%20management%20body%20and%20key%20function%20holders%2028EBA-GL-2017-12%29.pdf?retry=1>.

pieņemšanā, kā arī detalizēti noteikt ziņošanas pienākumu un ziņošanas struktūru (*reporting line*). Sevišķi svarīga detalizētu pakļautības, darbības uzraudzības un ziņošanas pienākumu noteikšana ir grupas uzņēmumiem, tostarp kredītiestādēm, kur šīs funkcijas tiek noteiktas visas grupas līmenī.

2.4.3. Risku kontroles un darbības atbilstības kontroles funkciju nodalīšana

66. Komisijas 01.12.2020. normatīvie noteikumi Nr. 227 "Iekšējās kontroles sistēmas izveides normatīvie noteikumi" (turpmāk – noteikumi Nr. 227), kas kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām nosaka prasības IKS izveidei⁹, paredz nodalīt risku kontroles funkciju un darbības atbilstības kontroles funkciju ne tikai kredītiestādes organizatoriskajā struktūrā, bet arī specifiski valdes līmenī. Atbilstoši noteikumu Nr. 227 19.3. punktam kredītiestāde nodrošina iekšējās kontroles funkciju veicēju neatkarību no biznesa funkcijām, t.sk. tiek nodrošināts, ka valdes priekšsēdētājs vienlaikus nav atbildīgs par risku kontroles funkcijas, darbības atbilstības kontroles funkcijas un par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgās personas pienākumu veikšanu vai pārraudzību.

67. Nav pieļaujams apvienot vienā amatā risku kontroles funkcijas vadītāja (risku direktora) funkcijas un darbības atbilstības kontroles funkcijas vadītāja funkcijas. Atkāpes ir pieļaujamas kredītiestādēm, kas nav būtiskas pēc lieluma un darbības specifikas, jeb tikai tādām kredītiestādēm, kas nav identificētas kā citas sistēmiski nozīmīgas iestādes (turpmāk – C-SNI), un tikai gadījumā, ja, apvienojot abas iepriekš minētās iekšējās kontroles funkcijas, kredītiestāde īsteno noteikumu Nr. 227 XI nodaļas prasības tādā apmērā, kas nodrošina pastāvošo vai potenciālo interešu konflikta situāciju novēršanu atbilstoši noteikumu Nr. 227 120. punkta prasībām. Kredītiestādei, kas nav identificēta kā C-SNI, jebkurā gadījumā ir jāizvērtē atkāpes piemērošana pēc noteikumu Nr. 227 120. punkta prasībām, ņemot vērā iestādes lielumu un darbības specifiku, t.sk. biznesa risku līmeni.

68. Izvērtējot iespējamās amatu apvienošanas kombinācijas, kad viena persona ieņem vairākus būtiskus amatus kredītiestādē papildus vienam no iekšējās kontroles funkcijas vadītāja amatiem, nodrošinot noteikumu Nr. 227 118.1. un 118.2. punkta prasību ievērošanu, nav pieļaujams, ka šī persona ne tikai veic pienākumus, kas saistīti ar kontrolējamās darbības jomu, bet vienlaikus veic arī šādas funkcijas:

68.1. valdes priekšsēdētājs;

68.2. valdes loceklis, kas pārrauga NILLTPFN jomu un kas tiek iecelts, kredītiestādē nodrošinot Likuma 10. panta otrās daļas prasību izpildi;

68.3. par NILLTPFN atbildīgais darbinieks, kas tiek iecelts, kredītiestādē nodrošinot Likuma 10. panta pirmās daļas prasību izpildi.

69. Atkāpes no 68. punktā minētā ir pieļaujamas tikai tad, ja darbības atbilstības kontroles funkcijas vadītājs vienlaikus veic NILLTPFN jomu pārraugošā valdes locekļa amata funkcijas un tikai gadījumā, ja amata veicējs papildus darbības atbilstības kontroles funkcijas jomai un NILLTPFN jomai nav atbildīgs par citu būtisku pienākumu veikšanu kredītiestādē.

70. Ņemot vērā valdes priekšsēdētāja būtisko lomu biznesa lēmumu pieņemšanā, īstenojot noteikumu Nr. 227 118.1. punkta prasības, ne risku direktors, ne par darbības atbilstības funkciju

⁹ Šo noteikumu prasības pēc iespējas būtu ieteicams ņemt vērā arī citām iestādēm, kuru darbībai piemīt paaugstināts NILLTPF risks.

atbildīgā persona, ne par NILLTPFN atbildīgais valdes loceklis nedrīkst vienlaikus veikt valdes priekšsēdētāja funkcijas. Papildus, nodrošinot noteikumu Nr. 227 118.2. punkta prasību izpildi, ne risku direktors, ne par darbības atbilstības funkciju atbildīgā persona, ne par NILLTPFN atbildīgais valdes loceklis, ne par NILLTPFN atbildīgais darbinieks nevar būt tieši funkcionāli pakļauts valdes priekšsēdētājam.

71. Atbilstoši Komerclikuma 221. panta pirmajai daļai valde ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību. Tādējādi, lai arī par NILLTPFN atbildīgais valdes loceklis pārrauga NILLTPFN jomu iestādē, tomēr iestādes valde ir kopumā atbildīga par iestādes darbību, t.sk. NILLTPFN prasību ievērošanu un atbilstošu NILLTPF riska pārvaldību.

72. Saskaņā ar Komisijas 11.08.2020. normatīvo noteikumu Nr. 126 "Sankciju riska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi" (turpmāk – Sankciju noteikumi) prasībām iestādei, izveidojot sankciju riska pārvaldīšanas IKS, jānosaka par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgā darbinieka iecelšanas kārtība, tostarp pilnvarojums sankciju riska pārvaldīšanas pasākumu īstenošanai. Par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgo darbinieku iestāde ieceļ otrajā aizsardzības līnijā. Atkarībā no iestādes lieluma, darbības profila un risku lieluma iestāde var lemt par NILLTPFN atbildīgā darbinieka pienākumus un par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgā darbinieka pienākumus apvienot, nosakot pienākumus un atbildību katrā no šīm jomām. Tomēr šādu pieeju nebūtu ieteicams piemērot kredītiestādēm, t.i., Komisijas ieskatā, ņemot vērā kredītiestāžu lielumu un tām piemītošos riskus, būtu ieteicams, ka par NILLTPFN atbildīgais darbinieks un par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgais darbinieks nav viena persona. Kredītiestādēm ieteicams iecelt katrā jomā savu atbildīgo darbinieku, nosakot pienākumus, atbildību un pakļautību un nodrošinot iespēju atbildīgajiem darbiniekiem nepieciešamības gadījumā ziņot tieši kredītiestādes augstākajai vadībai. Attiecīgi katras jomas atbildīgajiem darbiniekiem var tikt noteikti arī atšķirīgi profesionālās piemērotības kritēriji.

2.4.4. Komitejas lēmumu pieņemšanai par paaugstināta riska klientiem

73. Iestāde NILLTPF riska pārvaldīšanai un lēmumu pieņemšanai var veidot dažādas komitejas, kas pieņem lēmumus par darījuma attiecību uzsākšanu ar paaugstināta riska klientiem, darījuma attiecību pārtraukšanu, atsevišķu darījumu veikšanu u.tml. Organizējot lēmumu pieņemšanu šādās komitejās, nepieciešams sabalansēt NILLTPFN speciālistu un citas jomas pārstāvošo dalībnieku sastāvu, lai nodrošinātu izsvērtus un atbilstošus lēmumus. Ņemot vērā, ka šādas komitejas izskata ar NILLTPFN saistītus jautājumus, tad iestādei nepieciešams veidot tādu lēmumu pieņemšanas sistēmu, kas nodrošina, ka NILLTPFN jomu pārstāvošo speciālistu argumenti tiek uzklautāti un izvērtēti un lēmuma pieņemšana nevar notikt bez atbilstoša izvērtējuma un pamatojuma, lēmumu pieņemot tikai ar balsojumu. Iestāde var noteikt dažādus balsošanas modeļus, tomēr nav pieļaujams, ka lēmuma pieņemšana notiek, neizvērtējot apsvērumus, ko pauduši NILLTPFN jomu pārstāvošie komitejas locekļi, neatkarīgi no balsu skaita. Būtiski, lai šādu komiteju sēdēs pieņemtie lēmumi tiktu dokumentēti un būtu iespējams pilnvērtīgi pildīt pieņemtos lēmumus un sekot līdzi to izpildei.

74. Komiteju, kas pieņem lēmumus par darījuma attiecību uzsākšanu ar paaugstināta riska klientiem, pieņemtie lēmumi nav automātiski uzskatāmi par līdzvērtīgiem augstākās vadības pieņemtajiem lēmumiem, piemēram, darījuma attiecību uzsākšanai ar PNP, kad atbilstoši Likuma

prasībām ir nepieciešams saņemt augstākās vadības piekrišanu. Tas, vai šādu komiteju lēmumu par, piemēram, darījuma attiecību turpināšanu ar PNP, var pielīdzināt augstākās vadības piekrišanai, ir atkarīgs no komitejas sastāva, izvērtējot, vai tajā tiek pārstāvēti NILLTPFN jomas darbinieki, kādu amatu tie ieņem (attiecībā uz augstāko vadību būtisks kritērijs ir tas, lai personai ir pietiekamas zināšanas par iestādes pakļautību NILLTPF riskiem un pietiekami augsta līmeņa amats, lai pieņemtu lēmumus, kas skar iestādes pakļautību šiem riskiem), kāda ir balsošanas kārtība un kam ir izšķirošā balss lēmuma pieņemšanā.

2.5. Apmācības

75. Iestādes darbiniekiem, tostarp iestādes filiāļu **darbiniekiem vai pārstāvjiem, kas veic ar NILLTPFN un sankciju riska pārvaldīšanu saistītas funkcijas**, jānodrošina apmācības NILLTPFN un sankciju jomā.

76. Iestāde nosaka darbinieku kategorijas, kurām jānodrošina apmācības NILLTPFN un sankciju jomā. Nodrošinot attiecīgajām darbinieku kategorijām apmācības NILLTPFN un sankciju jomā, jāņem vērā darbinieku amata pienākumiem, atbildībai un pilnvarojuma līmenim nepieciešamās zināšanas un kvalifikācija (piemēram, darbiniekam, kurš veic klientu padziļināto izpēti, jābūt ar šim pienākumam atbilstošu kvalifikāciju, darbiniekam, kurš apkalpo klientus, jābūt ar atbilstošām zināšanām un kvalifikāciju NILLTPFN un sankciju jomā tiktāl, cik nepieciešams, lai spētu adekvāti veikt klienta izpēti atbilstoši procedūrām (pamanīt aizdomīgu darījumu pazīmes, uzdot papildu jautājumus utt.)). Tā kā apmācībām aktuālo jautājumu loks var atšķirties, iestāde apmācību plānā ietveramo jautājumu loku var paplašināt, ņemot vērā iestādes saimnieciskajai darbībai piemītošo NILLTPF risku.

77. Atsevišķām darbinieku kategorijām jānodrošina ne tikai iekšējās, bet arī ārējās mācības. Komisijas 11.08.2020. normatīvie noteikumi Nr. 125 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska pārvaldības personālresursu un personāla apmācības nodrošināšanas normatīvie noteikumi", kas nosaka NILLTPF riska pārvaldības personālresursu un personāla apmācības nodrošināšanas prasības, paredz, ka kredītiestāde nodrošina regulāru, bet ne retāku nekā vienu reizi gadā ārējo apmācību ar ārvalstu ekspertu līdzdalību (t.sk. ACAMS organizētie semināri ar ārvalstu ekspertu dalību) kredītiestādes valdes loceklim, kurš ir atbildīgs par NILLTPFN, par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgajai personai un iekšējā audita struktūrvienības darbiniekiem, kuru amata pienākumos ietilpst audita veikšana NILLTPFN jomā, veicinot izpratni par NILLTPFN jomas jautājumiem un aktuālajām tendencēm starptautisko NILLTPFN atbilstības standartu piemērošanā. Lai arī šo noteikumu prasības ir saistošas kredītiestādēm un to filiālēm, pamatprincipus ieteicams ievērot visām iestādēm ar mērķi nodrošināt, ka iestāde atbilstoši tās saimnieciskajai darbībai piemītošajam NILLTPF riskam veic nepieciešamos pasākumus personālresursu un personāla kvalifikācijas nodrošināšanai, kā arī to apmācības un aizvietojamības nodrošināšanai, lai pārvaldītu NILLTPF un sankciju risku.

78. Plānojot mācības, iestādei būtu jābalstās uz risku izvērtējumu un jāvērtē, kādas ārējās mācības darbiniekiem, tostarp par NILLTPFN atbildīgajam valdes loceklim, par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgajam darbiniekam, par NILLTPFN atbildīgajam darbiniekam, iekšējā audita struktūrvienības darbiniekam, nepieciešamas, lai nodrošinātu, ka šīs mācības ir jēgpilnas, konkrētajiem darbiniekiem lietderīgas un sniedz jaunas zināšanas.

79. Plānojot personāla kvalifikācijas prasības, iestāde atkarībā no tai piemītošā riska var noteikt kvalifikācijas prasības, piemēram, prasību par NILLTPFN atbildīgajam darbiniekam un par sankciju riska pārvaldīšanu atbildīgajam darbiniekam iegūt attiecīgās jomas starptautiskos sertifikātus, bet NILLTPFN jomu pārraugošajam valdes loceklim šo sertifikātu esamību noteikt par vēlamu.

80. Ņemot vērā jaunā darbinieka darba pienākumu specifiku un pieredzi, jaunā darbinieka uzdevumu izpildei iestāde nodrošina jaunā darbinieka nepieciešamo apmācību. NILLTPFN joma var būt kopējā mentoringa sastāvdaļa.

2.6. Iekšējais audits

81. Iekšējais audits ir daļa no visas IKS, un tā pārbaūžu plānā jāiekļauj arī jautājumi, kas saistīti ar Likuma prasību ievērošanu iestādē. Ja iekšējā audita struktūrvienība savās pārbaudēs konstatē, ka iestādē netiek pievērsta pietiekama uzmanība normatīvo aktu NILLTPFN jomā ievērošanai, tai būtu nekavējoties par to jāziņo iestādes vadībai, jo tieši iestādes augstākās vadības ieinteresētība prasību efektīvā ievērošanā ir svarīga, lai samazinātu iespēju, ka iestāde var tikt iesaistīta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā.

82. Ņemot vērā, ka noteikumos Nr. 227 NILLTPF un sankciju risks kā operacionālā riska sastāvdaļa ir noteikts kā viens no iestādes būtiskajiem riskiem, iestādes iekšējā audita struktūrvienībai regulāri jāpārbauda un jānovērtē iestādes darbības atbilstība tās NILLTPF riska un sankciju riska pārvaldīšanas stratēģijai un tās īstenošanas politikām un procedūrām un jāziņo padomei par pārbaūžu rezultātiem.

83. Neskatoties uz to, ka ir veikts iestādes neatkarīgais audits, arī iekšējam auditam regulāri ir jāveic IKS efektivitātes izvērtējums. Iekšējā audita mērķis nav dublēt ārējo auditu, bet gan nodrošināt padziļinātāku vērtējumu identificētajās riska jomās, kā arī nodrošināt izstrādāto pasākumu plāna izpildes pārbaudi.

2.7. Neatkarīgais audits

Šī apakšnodaļa attiecas uz kredītiestādēm, licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm un dalībvalstu un trešo valstu kredītiestāžu un licencētu maksājumu un elektroniskās naudas iestāžu filiālēm Latvijas Republikā, ņemot vērā Komisijas 01.09.2020. normatīvo noteikumu Nr. 148 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas neatkarīga izvērtējuma veikšanas normatīvie noteikumi", kas nosaka prasības NILLTPFN IKS neatkarīga izvērtējuma veikšanai, prasības. Šajā apakšnodaļā aprakstīto pēc iespējas būtu ieteicams ņemt vērā arī citām iestādēm, kuru darbībai piemīt paaugstināts NILLTPF risks.

84. Veicot iestādes IKS darbības atbilstības neatkarīgu izvērtējumu, lai izdarītu visaptverošu slēdzienu par IKS atbilstību, nepieciešams piemērot holistisku pieeju – vērtēt gan politiku un procedūru prasības (vai tās ietver visas nepieciešamās NILLTPF riska pārvaldīšanas prasības, piemēram, klienta izpēti, tostarp identifikācijas, prasības, ziņošanas pienākumu atbildīgajām

iestādēm, un ir atbilstošas iestādes un tās klientu risku izvērtējumam), gan politiku un procedūru efektīvu īstenošanu praksē, tostarp veikt noteikta skaita klientu lietu pārbaudes (*sample testing*), piemēram, atlasei vairāk izvēloties klientus no grupām, kuras kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm rada paaugstinātu risku. Pārbaudāmo klientu lietu skaits jānosaka proporcionāli un samērīgi ar iestādes kopējo klientu skaitu (t.i., pārbaudāmo klientu lietu skaits jānosaka tādā apmērā, kas ļauj izdarīt pamatotus secinājumus par iestādes IKS darbību). Tikai klientu lietu pārbaudes (*sample testing*) var nebūt pietiekamas, lai izdarītu visaptverošus secinājumus par iestādes IKS darbības atbilstību.

85. Izdarot slēdzienu par IKS atbilstību, nepieciešams sniegt konstatēto trūkumu un nepilnību, kā arī sniegto rekomendāciju būtiskuma novērtējumu, izvērtējot to ietekmi uz risku pārvaldību.

86. Neatkarīgais vērtētājs auditu var sākt tikai pēc Komisijas saskaņojuma saņemšanas. Savukārt par audita perioda atskaites punktu uzskata pēdējo datumu, kad ziņojums par audita rezultātiem iesniegts iestādē.

87. Iestādei pēc sankciju riska pārvaldīšanas IKS darbības efektivitātes ārējā izvērtējuma veikšanas samērīgā periodā, nepārsniedzot trīs mēnešus no datuma, kad audita gala ziņojums iesniegts iestādē, jāizstrādā auditā identificēto trūkumu un nepilnību novēršanas pasākumu un rekomendāciju ieviešanas plāns, ko apstiprina iestādes valde. Viena mēneša laikā no plāna apstiprināšanas valdē iestāde iesniedz un saskaņo plānu ar Komisiju. Iestāde informē Komisiju par plāna izpildi ne retāk kā reizi ceturksnī.

88. Komisijas pilnā pārbaude pēc būtības ir pielīdzināma neatkarīga ārējā audita novērtējumam, tādēļ neatkarīga audita veikšanas termiņu, ja veikta Komisijas pārbaude, iestāde, saskaņojot to ar Komisiju, var noteikt, ņemot vērā Komisijas pārbaudes laiku.

3. Klientu izpēte

3.1. Klientu izpētes vispārīgie jautājumi

89. Klienta izpēte ir uz risku izvērtējumu balstīts darbību kopums, kura ietvaros klients tiek identificēts un tiek veikti pasākumi ar mērķi noskaidrot klienta PLG un darījuma attiecību mērķi un būtību, kā arī tiek nodrošināta klienta darījumu uzraudzība un klienta izpētes ietvaros iegūtās informācijas un klienta izpētes pamatdatu aktualizēšana atbilstoši klienta riskam, bet ne retāk kā reizi piecos gados. Atkarībā no klienta izpētes pasākumiem, kas balstīti uz risku novērtējumu, klientu izpēte iedalāma vienkāršotajā izpētē, standarta izpētē un padziļinātajā izpētē.

90. Iestāde nodrošina klienta riskam atbilstošu pastāvīgu darījumu uzraudzību (monitorings), kas neaizstāj klientu izpēti (piemēram, darījumu monitorings neuzrāda īpašnieku struktūras maiņu, PLG maiņu u.tml.), bet gan ir viens no klientu izpētes būtiskiem pasākumiem, kas nodrošina savlaicīgu iespējami aizdomīgu darījumu vai klientam netipisku darījumu konstatēšanu. Ja klientam ir zems NILLTPF risks (tiek veikta klienta standarta izpēte), tā apgrozījumu veido ikdienas māsaimniecības darījumi (piemēram, tikai darba alga vai pensija) vai apgrozījuma apmērs ir ierobežots (piemēram, klientam ir noteikts zems maksimāli iespējamais apgrozījuma limits) un iestādei ir saprotami klienta darījumi un ja klientam neiestājas nosacījumi padziļinātās izpētes veikšanai, netiek konstatēti risku paaugstinošie faktori, kas ietekmē klienta riska profilu,

darījumu uzraudzības ietvaros netiek konstatētas iespējamās aizdomīgu darījumu pazīmes vai klientam netipiska darbība, vismaz reizi piecos gados nodrošinot klienta izpētei nepieciešamās pamatinformācijas, kas tiek izmantota klienta NILLTPF riska skaitliskajā novērtējumā, aktualizēšanu, papildu izpētes pasākumi, kuru ietvaros klientam jāaizpilda klienta izpētes anketa, ievērojot uz risku balstītu pieeju, var nebūt nepieciešami.

91. Klienta izpētes mērķis ir noskaidrot un pārzināt klienta darbību saistībā ar iestādes sniegtajiem pakalpojumiem, lai iestāde netiktu iesaistīta NILLTPF. Klienta izpētes ietvaros iestāde nosaka klienta risku un vērtē darījumus, ko klients veic, izmantojot iestādes pakalpojumus, piemēram, klients, kas tikko uzsācis darījuma attiecības ar iestādi, pārskaita uz klienta kontu iestādē būtisku summu (summas būtiskumu nosaka iestāde, ņemot vērā klienta izpētes rezultātus). Šādā gadījumā, pamatojoties uz riska novērtējumu, iestāde iegūst informāciju, kas apliecina līdzekļu izcelsmi (ja sākotnējās izpētes ietvaros informācija par darījumu jau netika iegūta).

92. Standarta izpēte no klienta padziļinātās izpētes atšķiras ar to, ka standarta izpētes gadījumā nepastāv risku paaugstinošie apstākļi un informāciju nav nepieciešams verificēt vispār vai nepieciešams verificēt minimālā apmērā, kā arī atšķiras iegūstamās klientu izpētei nepieciešamās informācijas detalizācijas līmenis.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Klients fiziskā persona anketā ir norādījis, ka ir algots darbinieks (nozares eksperts) Latvijas Republikas pašvaldībā, vidējie ienākumi mēnesī ir 1 000 *euro*. Klients vēlas atvērt kontu iestādē, lai saņemtu darba algu un ņemtu hipotekāro kredītu. Risku paaugstinošie faktori nav konstatēti.

Iestādes rīcība: izvērtējot šādu klienta sniegto informāciju par klienta nodarbošanos un konta nepieciešamību, ņemot vērā, ka nepastāv risku paaugstinošie faktori, iestāde var piemērot standarta izpēti, un tās ietvaros ir pietiekami lemt par darījuma attiecību uzsākšanu, pamatojoties uz klienta sniegto informāciju, neverificējot to (piemēram, nav nepieciešams iegūt papildu informāciju, ka klients strādā pašvaldībā).

Situācija Nr. 2

Klients juridiskā persona, kas reģistrēts augsta riska valstī, anketā norāda, ka vēlas atvērt norēķinu kontu iestādē investīciju veikšanai. Tā saimnieciskā darbība ir investīciju veikšana un galvenie sadarbības partneri ir uzņēmumi, kas reģistrēti citās paaugstināta riska jurisdikcijās.

Risku paaugstinošie faktori – klienta reģistrācijas valsts, klienta partneru reģistrācijas valsts, saimnieciskā darbība nav saistīta ar Latvijas Republiku.

Iestādes rīcība: šādā gadījumā iestādei būtu nepieciešams verificēt klienta sniegto informāciju, piemēram, noskaidrojot detalizētāku informāciju par plānotajām investīcijām, un papildus pārliecināties par līdzekļu izcelsmi.

93. Standarta izpētes gadījumos iegūstamās informācijas detalizācijas pakāpe ir mazāka, salīdzinot ar padziļinātās izpētes ietvaros iegūstamo informāciju. Piemēram, iegūstot informāciju

par klienta saimniecisko vai personisko darbību, standarta izpētes gadījumos ir pietiekami noskaidrot klienta darbības nozari, reģionu (juridiskām personām) vai klienta nodarbošanos, darba devēju, profesiju (fiziskām personām). Iegūstot informāciju par galvenajiem darījumu partneriem, ir pietiekami noskaidrot maksājumu saņēmējus un nosūtītājus, kā arī to, kāda rakstura darījumi tiks veikti (piemēram, komunālo pakalpojumu izdevumu segšanai), ja konkrētus sadarbības partnerus norādīt nav iespējams.

3.1.1. Klientu izpētes prasību piemērošanas tvēruma

94. Klientu izpētes prasību normatīvais regulējums ir vispārīgs, tādēļ tā prasības piemērojamas tādā apmērā, kāds attiecināms uz klientam piemītošajiem riskiem. Veicot klientu izpēti, iestāde izmanto un vērtē informāciju attiecībā uz tās sniegtajiem pakalpojumiem. Tas nozīmē, ka tā iegūst klientu izpētes prasībās noteikto informāciju tiktāl, cik šāda informācija pakalpojumu sniegšanas ietvaros ir nepieciešama, lai izvērtētu NILLTPF risku saistībā ar sniegtajiem pakalpojumiem.

95. Informācija, kas noteiktām iestādēm, ievērojot to sniegto pakalpojumu tvērumu, var nebūt pieejama:

95.1. konta pārskati, nodokļu deklarācija, izziņa no darba devēja vai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras – šo informāciju var būt vajadzīgs iegūt padziļinātās izpētes ietvaros, ciktāl tas nepieciešams, lai izvērtētu klienta NILLTPF risku iestādes sniegto finanšu pakalpojumu ietvaros. Piemēram, apdrošināšanas sabiedrībai, kas sniedz dzīvības apdrošināšanas pakalpojumus, veicot klienta iemaksu izcelsmes izvērtējumu, var būt nepieciešams iegūt klienta konta izrakstu;

95.2. galvenais sadarbības partneris – šī informācija ir attiecināma vienīgi uz darījumiem, kas veikti, sniedzot konkrētos finanšu pakalpojumus. Ja sniegto pakalpojumu ietvaros klientam nav identificēts sadarbības partneris, prasības par galvenā sadarbības partnera noskaidrošanu nebūs piemērojamas. Savukārt, ja iestāde vērtē finanšu līdzekļu izcelsmi un tās rīcībā ir informācija par klienta veikto darījumu sadarbības partneri, tā šo informāciju izvērtē un ņem vērā, nosakot klientam piemītošo NILLTPF risku;

95.3. savstarpēji saistītu klientu grupas kritēriji – šo informāciju izvērtē, ciktāl tā attiecināma uz sniegtajiem pakalpojumiem, piemēram, uz iestādi, kas neizsniedz aizdevumus, nebūs attiecināms kritērijs, ka klients izmanto aizdevumu, kura nodrošinājums ir cita klienta trasts.

96. Princips par prasību attiecināšanu vienīgi uz sniegtajiem pakalpojumiem un klienta veiktajiem darījumiem ir piemērojams arī attiecībā uz pārējās klientu izpētes prasībām, t.sk. klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas izveidi. Iestāde izvērtē un iekļauj klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmā vienīgi tos riska faktorus, kas ir pēc būtības attiecināmi uz tās sniegtajiem pakalpojumiem (vairāk par klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmu skatīt 2.3. apakšnodaļā).

3.1.2. Klientu izpētes rezultātu atzīšana un pieņemšana

97. Atbilstoši Likuma 29. panta pirmajai daļai iestādei ir tiesības atzīt un pieņemt klienta izpētes rezultātus attiecībā uz klienta identifikāciju, klienta PLG un darījuma attiecību un gadījuma rakstura darījuma mērķi un paredzamo būtību, ko dalībvalstīs vai trešajās valstīs veikušas kredītiestādes un finanšu iestādes, ja ir ievēroti Likuma 29. panta pirmajā daļā noteiktie nosacījumi. Tādējādi iestāde nevis automātiski pieņem, ka cita kredītiestāde vai finanšu iestāde ir veikusi iepriekš minētos klienta izpētes pasākumus, bet gan atbilstoši NILLTPF riskam pēc

nepieciešamības iegūst informāciju par klienta izpēti un veic tās izvērtējumu (informācijas iegūšanas kārtība paredzama iestādes procedūrās). Tas nozīmē, ka, ja iestāde izmanto šīs tiesības, tad tai jānodrošina, ka kredītiestāde vai finanšu iestāde, kuras veikto klienta identifikāciju un izpēti iestāde atzīst, nodod nepieciešamos datus nekavējoties. **Klientu identifikācijas un izpētes rezultātu atzīšana un pieņemšana var tikt izmantota kā informācijas avots klientu identifikācijai un izpētei, ja iestāde vienojas par informācijas nodošanu (vienošanās formu nosaka puses).** Piemēram, meitas sabiedrība var atzīt mātes sabiedrības veikto klienta identifikāciju, iegūstot klienta personu apliecinoša dokumenta kopiju. Iestāde ir atbildīga par Likuma prasību izpildi arī gadījumā, kad tā izmanto Likumā noteiktās tiesības atzīt un pieņemt klienta izpētes rezultātus.

98. Klientu izpētes rezultātu atzīšana ir nodalāma no neklātienas identifikācijas vai trešo personu pakalpojumu izmantošanas klientu izpētei (Ministru kabineta 03.07.2018. noteikumi Nr. 392 "Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 392) un Komisijas 05.01.2021. normatīvie noteikumi Nr. 4 "Sadarbības ar trešajām personām un prasību darījuma attiecībām ar klientiem, kuru identifikācijā vai izpētē izmantoti trešās personas pakalpojumi, normatīvie noteikumi"). Atzīstot klientu izpētes rezultātus, iestāde paļaujas uz citas kredītiestādes vai finanšu iestādes veikto izpēti, savukārt neklātienas identifikācija un trešo personu pakalpojumu izmantošana uzskatāma par iestādes pakalpojumu nodrošināšanas veidu. Piemēram, kredītiestādes, kas paļaujas uz tās mātes kredītiestādes veikto klienta identifikāciju, veiktie pasākumi ir nodalāmi un no tiesību un pienākumu viedokļa atšķirīgi no klientu identifikācijas neklātienē (katram procesam piemērojamas savas prasības).

99. Veicot klientu izpētes rezultātu atzīšanu un pieņemšanu, iestāde izvērtē ar šo procesu saistītā riska ietekmi uz klienta risku un, ja nepieciešams, lemj par riska pārvaldīšanas pasākumu piemērošanu.

3.1.3. Klientu izpētei nepieciešamās informācijas apjoms un veids

3.1.3.1. Apjoms

100. Klienta izpētes pasākumi piemērojami, pamatojoties uz klienta riska novērtējumu, un iestāde politikās un procedūrās nosaka, kādus klienta izpētes pasākumus un kādā apjomā tā piemēro atbilstoša riska klientiem. Tādējādi nepieciešamā informācija par klientu, kam piemīt zemāks risks, būs mazāka apjoma nekā par klientu, kam ir augstāks risks. Piemēram, par klientiem, kuru saimnieciskā darbība nav saistīta ar Latvijas Republiku vai kuri darbojas transporta nozarē un saimnieciskā darbība ietver valstis, kas ir paaugstināta riska, vai par klientiem, kuru īpašnieku struktūra ir vairākos līmeņos un sākotnēji var liecināt par paaugstinātu risku, būs nepieciešams iegūt plašāku informāciju nekā par klientu, kas ir, piemēram, Latvijas Republikas ražošanas uzņēmums.

101. Iestāde klienta izpētes veikšanai iegūst informāciju vai dokumentus, kas pēc būtības palīdz izprast klienta saimniecisko darbību un darījumu specifiku. Iestāde nodrošina, ka tā spēj pamatot, kā iegūtā informācija vai dokumenti paskaidro klienta izpētei nepieciešamo informāciju.

3.1.3.2. Veids

102. Tāpat kā informācijas apjoms var atšķirties arī veids, kādā iestāde iegūst klienta izpētei nepieciešamo informāciju. Pamatojoties uz klienta riska novērtējumu, tā var būt klienta anketa, kas ietver dažādus jautājumus ar mērķi iegūt informāciju, kas ir pamatota un pietiekama klienta riska noteikšanai, kā arī informācija no publiskiem un uzticamiem avotiem, piemēram, komerciālām datubāzēm¹⁰. Nav nepieciešams visos gadījumos prasīt informāciju klientam. Publiski pieejama uzticama un neatkarīga avota izmantošanai ir jābūt noteiktai iestādes politikās un procedūrās, precizējot, kādus avotus iestāde uzskata par uzticamiem. Nosakot, vai avots ir uzticams un neatkarīgs, var izvērtēt, no kādiem resursiem avots iegūst informāciju, kāda ir informācijas atjaunošanas regularitāte, kas uztur (pārvalda) informācijas avotu u.tml. Piemēram, informāciju par Latvijas Republikā reģistrētiem uzņēmumiem, tostarp identifikācijas procesā, var iegūt no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra (turpmāk – Uzņēmumu reģistrs vai UR), tostarp no komerciālām datubāzēm, kas uztur Uzņēmumu reģistra informāciju, savukārt informāciju par ārvalstu rezidentiem var iegūt no konkrētās valsts uzņēmumu reģistra datubāzes, piemēram:

ES dalībvalsts, Islande, Lihtenšteina, Norvēģija	https://e-justice.europa.eu/content_find_a_company-489-en.do?clang=en
Lielbritānija	https://beta.companieshouse.gov.uk/
Īrija	http://www.cro.ie/ena/online-services-company-search.aspx
Kipra	https://efiling.drcor.mcit.gov.cy/DrcorPublic/SearchForm.aspx?sc=0
Luksemburga	https://www.rcsl.lu/mjrcs/displayConsultDocuments.do?removeList=true&isFromIndex=true&time=1231934766691
Šveice	http://www.zefix.ch/zfx-cgi/hrform.cgi/hraPage?alle_eintr=on&pers_sort=original&pers_num=0&language=4&col_width=366&amt=007 ;
Čehija	https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik
Krievijas Federācija	https://egrul.nalog.ru/#
Ukraina	https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch
Igaunija	https://www.inforegister.ee
Lietuva	https://rekvizitai.vz.lt/en/

103. Iestāde, klienta izpētes ietvaros pieprasot un iegūstot no klienta jebkādu pamatojošo informāciju vai dokumentus, pārliecinās, ka šī informācija vai dokumenti ir saistīti ar konkrēto klienta izpētes mērķi (piemēram, pamato konkrētu darījumu, sniedz priekšstatu par klienta izglītību un pieredzi, pamato līdzekļu izcelsmi u.tml.). Klienta izpētes ietvaros iegūtās informācijas un dokumentu apjomam ir jābūt pamatotam un samērīgam ar klientam vai tā veiktajiem darījumiem piemētošo risku. Tāpat iestāde dokumentē, kā iestādes iegūtā informācija vai dokumenti pamato klienta izpētei nepieciešamo informāciju (piemēram, apstākli, ka līdzekļu izcelsme ir noskaidrota vai ka noskaidrotais PLG ir klienta PLG).

¹⁰ Komerciālo datubāzu izmantošana ir būtisks rīks klientu izpētes informācijas iegūšanai un pārbaudei.

Piemērs

Klients juridiskā persona ir saņēmis aizdevumu no juridiskās personas PLG, kas vienlaikus ir arī klienta pārstāvis. Iestādei klienta saimnieciskā darbība ir skaidra, un līdz šim darījumam nav konstatēti risku paaugstinoši faktori. Iestāde vēlas noskaidrot darījuma būtību un līdzekļu izcelsmi, tādēļ pieprasa klientam skaidrojumu par darījuma būtību un fiziskās personas (klienta pārstāvja un PLG) konta, no kura tika saņemts aizdevums, izrakstu par pēdējo gadu.

Konstatējot klientam netipisku darījumu, iestāde vispirms vērtē visu pieejamo informāciju – veiktā darījuma apmēru un to, kādi darījumu apmēri ir raksturīgi nozarei, kurā klients darbojas, kāds ir līdzekļu izlietojums, kāda ir PLG labklājība, kāds ir klienta uzņēmējdarbības ilgums u.tml.

Izvērtējot pieejamo informāciju, iestāde nosaka, kādu informāciju pieprasīt kā līdzekļu izcelsmi pamatojošo dokumentu. Piemēram, pieprasot konta izrakstu, būtu nepieciešams noteikt samērīgu periodu, par kādu konta izraksts jāiesniedz, un izvērtēt, vai pastāv citi iespējamie dokumenti vai informācijas avoti, kas pamato līdzekļu izcelsmi, piemēram, klienta skaidrojums par pārstāvja un PLG nodarbošanos, par ko ir iespējams pārliecināties publiski pieejamos avotos, piemēram, skaidrojumā ir norādīts, ka klienta PLG pieder uzņēmums, par kuru publiski ir pieejama informācija, kas ļauj pārliecināties par uzņēmuma darbību un tās apmēru.

104. No klienta izpētes ietvaros iegūtās informācijas un dokumentiem jāspēj gūt pārliecību, ka iestāde pārzina klienta riskus un veic atbilstošus pasākumus šo risku pārvaldībai. Būtiski, lai informācija par klientu tiek vākta un monitorēta mērķtiecīgi atbilstoši riskiem, nevis apkopota visa iespējamā informācija par klientu. Iestādei nepieciešams dokumentēt pamatojumu, kā tās rīcībā esošā informācija un dokumenti pamato klienta darbības ekonomisko un tiesisko mērķi.

105. Izvērtējot klientus, kas darbojas dažādās nozarēs, iestāde var ņemt vērā arī Valsts ieņēmumu dienesta sagatavotās "Vadlīnijas Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem", kuru 7. nodaļā sniegts detalizēts skaidrojums par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas iespējām un tipoloģijām dažādās darbības nozarēs. Valsts ieņēmumu dienesta vadlīnijas pieejamas šeit: <https://www.vid.gov.lv/lv/vadlinijas>.

3.1.4. Augsta riska trešā valsts un paaugstināta riska jurisdikcija

106. Normatīvajos aktos attiecībā uz valstīm tiek lietots gan termins "augsta riska trešā valsts", gan "paaugstināta riska jurisdikcija"¹¹. Atbilstoši Likuma 1. panta 12.¹ punktam augsta riska trešās valstis ir valstis vai teritorijas, kurās saskaņā ar starptautisko organizāciju vai organizāciju, kas nosaka standartus NILLTPFN jomā, noteikto nav efektīvas NILLTPFN sistēmas, t.sk. valstis vai teritorijas, kuras Eiropas Komisija ir noteikusi par tādām, kuru NILLTPFN režīmos ir stratēģiskas nepilnības, kas rada būtiskus draudus ES finanšu sistēmai. No šīs definīcijas izriet, ka jāievēro ne tikai Eiropas Komisijas noteiktais augsta riska trešo valstu saraksts, bet arī citi starptautisko

¹¹ Likuma 11.¹ panta trešās daļas 2. punkta "a" apakšpunkts.

organizāciju saraksti, kas nosaka standartus NILLTPFN jomā vai valstis, kurām nav efektīvas NILLTPFN sistēmas, piemēram, Finanšu darījumu darba grupas (turpmāk – FATF) augsta riska un uzraugāmo valstu saraksts (*High risk and other monitored jurisdictions*, saraksts pieejams šeit: <http://www.fatf-gafi.org/countries/#high-risk>). Savukārt par paaugstināta riska jurisdikcijām uzskatāmas jurisdikcijas, kas noteiktas Likuma 11.¹ panta trešās daļas 2. punkta "b" līdz "f" apakšpunktā.

3.1.5. Saistības ar augsta riska trešo valsti un paaugstināta riska jurisdikciju noteikšana

107. Nosakot, vai iestādes klients (gan fiziskā, gan juridiskā persona) ir saistīts ar augsta riska trešo valsti vai paaugstināta riska jurisdikciju, iestāde ņem vērā un izvērtē EBI Pamatnostādnēs minētos kritērijus:

107.1. jurisdikcija, kurā atrodas klients, klienta PLG vai klienta galvenie sadarbības partneri;

107.2. jurisdikcija, kurā klients, klienta PLG vai klienta galvenie sadarbības partneri veic pamata saimniecisko darbību;

107.3. jurisdikcija, ar kuru klientam, klienta PLG vai galvenajiem sadarbības partneriem ir būtiskas personiskās vai saimnieciskās darbības saites.

108. Nosakot fiziskās personas saistību ar augsta riska trešo valsti vai paaugstināta riska jurisdikciju, iestāde izvērtē vismaz šādus elementus – personu apliecinošā dokumenta izdošanas valsti, personas rezidences valsti (ja informācija pieejama), dzīvesvietas adresi.

109. Elementu, kas minēti 108. punktā, valstis var atšķirties, piemēram, personu apliecinošā dokumenta izdošanas un dzīvesvietas valsts ir ES dalībvalsts, bet rezidences valsts – paaugstināta riska valsts. Šādos gadījumos iestādei jāvērtē risks pēc būtības, t.i., jāizvērtē klienta padziļinātās izpētes ietvaros iegūtā informācija – vai tā liecina, ka klienta risku ietekmē (paaugstina) valsts, kas nav uzskatāma par klienta rezidences valsti (t.i., valsti, kur tiek maksāti nodokļi), un saistība ar šo valsti paaugstina klienta kopējo risku.

110. Ja tiek konstatēta kāda elementa saistība ar augsta riska trešo valsti vai paaugstināta riska jurisdikciju, jāizvērtē, vai šī saikne uzskatāma par tādu, kas norāda, ka klients ir saistīts ar augsta riska trešo valsti vai paaugstināta riska jurisdikciju, un kas attiecīgi var norādīt uz klienta paaugstinātu risku.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Fiziskā persona, kuras:

- 1) personu apliecinošā dokumenta izdevējvalsts ir ES dalībvalsts;
- 2) pilsonība ir ES¹² dalībvalsts;
- 3) rezidences valsts (t.i., nodokļu nomaksas valsts) ir ES dalībvalsts.

Pēc publiski pieejamās informācijas, personai ir cieša personīgā saikne ar valsts, kurā pastāv augsts korupcijas risks, politisko eliti (plaši pieejama informācija publiskajos avotos par

¹² Piemērs ietver ES dalībvalsti, bet tas pats princips būtu attiecināms arī uz Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalsti vai OECD dalībvalsti.

personas ilggadēju draudzību ar valsts vadītāju, kas veicinājusi šīs personas saimnieciskās darbības uzsākšanu un vešanu valstī, kurā pastāv augsts korupcijas risks).

Izvērtējums.

Lai arī fiziskai personai ir ES dalībvalsts izdots personu apliecinošs dokuments un tās dzīvesvieta ir ES dalībvalstī, nosakot, vai klients ir saistīts ar paaugstināta riska jurisdikciju, iestādei ir jāizvērtē un jāņem vērā arī pieejamā informācija par personas privāto saikni ar valsti, kurā ir augsts korupcijas risks, kas joprojām darījumiem ar šo personu var radīt paaugstinātu NILLTPF risku, t.sk. attiecībā uz līdzekļu, kas tiek izmantoti darījuma veikšanai, izcelsmi.

Ja tiek konstatēta saistība ar paaugstināta riska valsti, iestāde, ja konkrētie faktiskie apstākļi atbilst klientu izpētes noteikumu pielikumos minēto pazīmju nosacījumiem (piemēram, saistība ar paaugstinātu risku un klienta apgrozījums), veic klienta padziļināto izpēti.

Situācija Nr. 2

Fiziskā persona, kuras:

- 1) personu apliecinošā dokumenta izdevējvalsts ir valsts, kurā pastāv augsts korupcijas risks;
- 2) rezidences valsts (t.i., nodokļu nomaksas valsts) ir ES dalībvalsts;
- 3) faktiskās dzīvesvietas valsts ir ES dalībvalsts.

Padziļinātās izpētes ietvaros iestāde secina, ka klienta darījumi ir saprotami, nav konstatēti risku paaugstinājošie faktori, nav konstatēti apstākļi, kas liecinātu par tādām klienta saitēm ar valsti, kurā pastāv augsts korupcijas risks, kas ietekmētu klienta risku.

Izvērtējums.

Lai arī fiziskai personai ir valsts, kurā pastāv augsts korupcijas risks, izdots personu apliecinošs dokuments, ievērojot klienta padziļinātās izpētes ietvaros iegūto informāciju un izvērtējot, vai klients ir saistīts ar paaugstināta riska jurisdikciju, nav pamata uzskatīt, ka klients ir saistīts ar paaugstināta riska jurisdikciju, kas darījumiem ar šo personu var radīt paaugstinātu NILLTPF risku.

3.1.6. Saistības ar Latvijas Republiku noteikšana

Rokasgrāmatā ietverti vairāki riska faktori, kas attiecas uz gadījumiem, kad klients un tā darbība nav saistīta ar Latvijas Republiku. Šī apakšnodaļa skaidro, kā noteikt saistību ar Latvijas Republiku.

3.1.6.1. Saistības noteikšana klientam fiziskajai personai

111. Nosakot, vai klients fiziskā persona ir saistīts ar Latvijas Republiku, iestāde var izmantot kritērijus, kas noteikti likumā "Par nodokļiem un nodevām", – klienta deklarētā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā, klients ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas Republikas valdība, vai klients uzturas Latvijas Republikā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā.

112. Klients, kuram ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izsniegta uzturēšanās atļauja (piemēram, uzturēšanās atļauja, kas nepārsniedz sešus mēnešus), automātiski nebūtu uzskatāms par Latvijas Republikas rezidentu. Klientu var uzskatīt par Latvijas Republikas rezidentu, ja viņam

ir izsniegta uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā un viņš uzturas Latvijas Republikā (piemēram, dzīvo, ir nodarbināts Latvijas Republikā, maksā valstij nodokļus). Izvērtējot, vai klients uzturas Latvijas Republikā, iestāde var ņemt vērā šādus apsvērumus:

- 112.1. vai klientam ir izsniegta termiņuzturēšanās vai pastāvīgās uzturēšanās atļauja;
- 112.2. vai klientam ir dzīvesvietas īres līgums un par šo dzīvesvietu tiek maksāti komunālie maksājumi;
- 112.3. vai klientam pieder nekustamais īpašums un par to tiek maksāti komunālie maksājumi;
- 112.4. vai ir izziņa no klienta Latvijas Republikā reģistrēta darba devēja par to, ka klients ir šā darba devēja darbinieks, vai starp klientu un Latvijas Republikā reģistrētu darba devēju pēdējos trijos mēnešos noslēgts darba līgums;
- 112.5. vai ir izziņa no Valsts ieņēmumu dienesta par klienta darba devēja veiktajiem nodokļu maksājumiem;
- 112.6. vai ir izziņa no Valsts ieņēmumu dienesta par stāšanos nodokļu maksātāju uzskaitē un aktuālo nodokļu nomaksas stāvokli;
- 112.7. vai ir izziņa par klienta mācīšanos Latvijas Republikas izglītības iestādē;
- 112.8. vai ir līgums ar Latvijas Republikas izglītības iestādi, kurā mācās klients;
- 112.9. vai klientam ir deklarēta dzīvesvietas adrese Latvijas Republikā un vai to apliecina veiksmīga pārbaude portālā *Latvija.lv* (pārbaude, vai persona ir deklarēta norādītajā adresē).

3.1.6.2. Saistības noteikšana klientam juridiskajai personai

113. Nosakot, vai klients juridiskā persona ir saistīts ar Latvijas Republiku, iestāde var izmantot šādus kritērijus¹³:

113.1. klients juridiskā persona ir Latvijas Republikā reģistrēts un Latvijas Republikā reāli strādājošs uzņēmums (Valsts ieņēmumu dienestam tiek sniegti finanšu pārskati), kas veido ekonomisko vērtību Latvijas Republikā, un vismaz viens no klienta juridiskās personas PLG vai pilnvarotajām personām (amatpersona) ir Latvijas Republikas rezidents atbilstoši likumā "Par nodokļiem un nodevām" noteiktajiem kritērijiem;

113.2. klients juridiskā persona ir reģistrēts valstī, kas nav zemu nodokļu vai beznodokļu valsts vai teritorija vai augsta riska trešā valsts, un ir reāli strādājošs uzņēmums Latvijas Republikā, kuram ir pierādāma saimnieciskā darbība Latvijas Republikā un kurš veido skaidri nosakāmu un dokumentējamu ekonomisko vērtību, un vismaz viens no klienta juridiskās personas PLG ir Latvijas Republikas rezidents atbilstoši likumā "Par nodokļiem un nodevām" noteiktajiem kritērijiem;

113.3. klients juridiskā persona ir reģistrēts valstī, kas nav zemu nodokļu vai beznodokļu valsts vai teritorija vai augsta riska trešā valsts, un ir reāli strādājošs uzņēmums, un preces plūst caur Latvijas teritoriju (piemēram, Latvijā ir uzņēmuma noliktavas).

114. Ņemot vērā, ka viens no kritērijiem, kā noteikt saistību ar Latvijas Republiku, ir apstāklis, ka juridiskā persona ir reāli strādājošs uzņēmums, kas veido ekonomisko vērtību Latvijas Republikā, iestādei jāpārlicinās par šā kritērija izpildi. Lai pārlicinātos, ka klients juridiskā persona ir Latvijas Republikā reāli strādājošs uzņēmums, kas veido ekonomisko vērtību vai kam ir pierādāma saimnieciskā darbība Latvijas Republikā, iestāde iegūst informāciju vai dokumentus, lai gūtu pārlicību, ka juridiskā persona veic faktiski saimniecisko darbību, tā ir ekonomiski pamatota

¹³ Iestāde var noteikt arī papildu kritērijus.

un juridiskajai personai ir saikne ar Latvijas Republiku, piemērojot vienu vai vairākus no šādiem pasākumiem:

114.1. iegūst informāciju vai dokumentus, kas pietiekami izskaidro juridiskās personas biznesa darbības modeli;

114.2. iegūst juridiskās personas neatkarīga ārējā auditora auditētu gada finanšu pārskatu, no kura var gūt pietiekamu izpratni par juridiskās personas veiktajiem darījumiem un noskaidrot, vai peļņa atbilst juridiskās personas saimnieciskajai darbībai un apgrozījumam;

114.3. iegūst informāciju vai dokumentus, kas apliecina preču un pakalpojumu reālo apriti juridiskās personas īstenotās saimnieciskās darbības ietvaros. Ja juridiskās personas darbība, ņemot vērā tās dibināšanas mērķi, nav saistīta ar preču un pakalpojumu apriti, tad iegūst informāciju un dokumentus, kas apliecina un raksturo juridiskās personas darbības atbilstību tās dibināšanas mērķim (piemēram, tikai aktīva turēšana atbilstoši biznesa darbības modelim);

114.4. iegūst informāciju vai dokumentus par juridiskās personas galvenajiem sadarbības partneriem, kas apliecina sadarbības partneru faktisko saimniecisko darbību;

114.5. iegūst informāciju vai dokumentus, kas apliecina, ka juridiskā persona veic nodokļu nomaksu (nodokļu deklarācija), ja normatīvie akti nosaka pienākumu maksāt nodokļus konkrētajā situācijā;

114.6. iegūst dokumentus, kas apliecina, ka juridiskā persona uz līguma pamata ir piesaistījusi citas personas (piemēram, darbinieki, ārpalpojumu sniedzēji), kuras faktiski organizē un izpilda uzdevumus, kas attiecas uz juridiskās personas saimniecisko darbību, pārliecinoties par pienākumu atbilstību juridiskās personas saimnieciskajai darbībai un apgrozījumam.

115. Apstāklis, ka savstarpēji saistītu klientu grupā vienam no tās dalībniekiem ir identificēta un dokumentēta saikne ar Latvijas Republiku, nav uzskatāms par pamatojumu, lai noteiktu, ka visiem klientiem, kas ietilpst grupā, ir saikne ar Latvijas Republiku.

3.1.7. Vadības piekrišanas saņemšana sadarbībai ar klientu, kas saistīts ar augsta riska trešo valsti

116. Īstenojot Likuma 25.¹ panta prasību par darījuma attiecību uzsākšanu vai turpināšanu vai gadījuma rakstura darījumu veikšanu ar klientu, kas ir no augsta riska trešās valsts, ir pietiekami iestādes augstākās vadības piekrišanu saņemt vienu reizi – pirms darījuma attiecību nodibināšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas vai pieņemot lēmumu turpināt darījuma attiecības ar klientu no augsta riska trešās valsts, ja klienta saistība ar augsta riska trešo valsti tiek konstatēta sadarbības laikā.

117. Likums nosaka, ka darījuma attiecību uzsākšanai vai turpināšanai vai gadījuma rakstura darījumu veikšanai ar klientu, kas saistīts ar **augsta riska trešo valsti**, ir nepieciešama iestādes augstākās vadības piekrišana. Savukārt augstākā vadība ir iestādes valde, ja tāda izveidota, vai valdes īpaši iecelts valdes loceklis, amatpersona vai darbinieks, kam ir pietiekamas zināšanas par iestādes pakļautību NILLTPF riskiem un pietiekami augsta līmeņa amats, lai pieņemtu lēmumus, kas skar iestādes pakļautību šiem riskiem. Tādējādi augstākās vadības piekrišanas saņemšana nenozīmē, ka visos gadījumos nepieciešams saņemt valdes apstiprinājumu, proti, piekrišanu var dot kāds, kuram ir pietiekamas zināšanas par iestādes pakļautību NILLTPF riskiem un pietiekami augsta līmeņa amats, lai pieņemtu lēmumus, kas skar tās pakļautību riskiem, t.i., valdes loceklis, kas pārrauga NILLTPFN. Iestādes augstākā līmeņa vadības piekrišanas (akceptācijas) mērķis ir

nodrošināt, ka pēc iespējas augstāks vadības līmenis ir informēts par darījuma attiecībām ar paaugstināta riska klientiem un iestāde neuzsāk sadarbību ar šīm personām, ja nav izveidota atbilstoša IKS.

118. Uzsākot vai turpinot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu no **paaugstināta riska jurisdikcijas**, nav nepieciešams saņemt augstākās vadības piekrišanu. Iestāde, izvērtējot riskus, var noteikt šādu prasību, tomēr tā nav obligāta saskaņā ar Likumu.

Piemērs

Klients ir no valsts ar augstu korupcijas risku un studē Latvijas Republikā. Klients vēlas atvērt kontu maksājumu iestādē. Atbilstoši Likuma 25.¹ pantam valsts ar augstu korupcijas risku nav augsta riska trešā valsts. Līdz ar to šādā gadījumā nav nepieciešams saņemt augstākās vadības piekrišanu, lai uzsāktu darījuma attiecības ar klientu (ar nosacījumu, ka nepastāv citi apstākļi, kuriem iestājoties atbilstoši Likuma vai iestādes iekšēji noteiktām prasībām nepieciešama augstākās vadības piekrišana).

3.1.8. Avoti, kurus var izmantot valsts riska noteikšanā

119. Publiski pieejamie avoti, kas var tikt izmantoti, nosakot valsts risku (saraksts kalpo kā piemērs un nav izsmeļošs):

Zemu nodokļu vai beznodokļu valstis	https://likumi.lv/doc.php?id=294935
FATF valstu novērtējums	http://www.fatf-gafi.org/publications/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/documents/public-statement-october-2018.html
	http://www.fatf-gafi.org/publications/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/documents/fatf-compliance-october-2018.html
ES noteiktās augsta riska trešās valstis (<i>EU Commission list of high-risk third countries</i>)	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2016.254.01.00.01.01.ENG
	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0105
	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32018R0212
	https://ec.europa.eu/taxation_customs/tax-common-eu-list_en#heading_4
"Zini savu valsti" reitings (<i>KnowYourCountry rating</i>)	https://www.knowyourcountry.com/country-ratings-table
<i>FinCen</i> noteiktie pasākumi (<i>USA Patriot Act 311 Special Measures (FinCen)</i>)	https://www.fincen.gov/resources/statutes-and-regulations/311-special-measures

Nelegālo narkotiku ražošana vai tranzīts (<i>Major illicit drug producing or transit</i>)	https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-memorandum-secretary-state-12/
Audita un ziņošanas kvalitāte (<i>Strength of auditing and reporting standards</i>)	https://tcdata360.worldbank.org/indicators/h1a88ca92?country=BRA&indicator=694&viz=line_chart&years=2007,2017
Korupcijas uztveres indekss (<i>Corruption perception index</i>)	https://www.transparency.org/cpi2019?/news/feature/cpi-2019
Korupcijas kontrole (<i>Control of corruption</i>)	http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home
Politiskais risks (<i>Political risk/Risk of political violence</i>)	https://www.credendo.com/country-risk
ANO miera uzturēšanas operācijas (<i>Actual UN peacekeeping operations</i>)	https://peacekeeping.un.org/en/list-of-past-peacekeeping-operations
Regulatora kvalitāte (<i>Regulatory quality</i>)	http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home
Globālais terorisma indekss (<i>Global Terrorism Index</i>)	https://ec.europa.eu/knowledge4policy/dataset/ds00160_en
Eiropola informācija par riskiem saistībā ar terorismu	https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat

3.1.9. Publiski pieejamās informācijas izvērtēšana

120. Klienta izpētes (tostarp padziļinātās izpētes) ietvaros iestādei, pamatojoties uz risku izvērtējumu, jāizvērtē arī publiski pieejamā informācija par klientu, PLG, pārstāvi, sadarbības partneri. Būtiski ir izvērtēt ne tikai pozitīvu, bet arī negatīvu informāciju saturošos materiālus (piemēram, nav pieņemami, ka par klientu pieejamā informācija, kas liecina par viņa turību un viņam piederošajiem uzņēmumiem, kuri darbojas ar peļņu, tiek ņemta vērā un ietverta klienta izvērtējumā, bet informācija, kurā norādīta iespējama klienta saistība ar krāpšanu, netiek minēta un netiek vērtēta).

121. Dokumentējot publiski pieejamās informācijas meklēšanu un vērtēšanu, iestādei ir jāspēj pierādīt, pēc kādiem parametriem informācija tika meklēta (klienta nosaukums vai vārds, uzvārds, klienta PLG un pārstāvja vārds un uzvārds), kādās interneta vietnēs informācija tika meklēta, kāda informācija tika konstatēta, kurš darbinieks meklēja un izvērtēja informāciju, dokumentējot secinājumus par izvērtējuma rezultātiem.

Piemērs

Iestāde klientam veikusi divas padziļinātās izpētes par atšķirīgiem periodiem. Pirmās izpētes ietvaros iestāde norāda, ka negatīvas publiskās informācijas par klientu nav. Savukārt otrās padziļinātās izpētes ietvaros iestāde ir konstatējusi negatīvu informāciju par klientu (tika publiskota pēc pirmās izpētes veikšanas), tomēr neņem to vērā, jo uzskata, ka šī informācija neattiecas uz izpētes periodu, t.i., tā ir par darījumiem, kas vērtēti iepriekš.

Iestādei, konstatējot negatīvu informāciju par klientu, ir nepieciešams ņemt to vērā un izvērtēt, vai un kā tā ietekmē klienta risku un turpmāko sadarbību ar klientu.

122. Publiski pieejamo informāciju var meklēt, piemēram, *Google* vai *Google Advanced Search* (https://www.google.com/advanced_search). Gadījumos, kad klients saistīts ar Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstīm, meklēšanu lietderīgi veikt, piemēram, *yandex.ru* un krievu valodā.

Piemērs

Fiziskām personām

Latviski:

- "vārds uzvārds" VAI "uzvārds vārds" noziegums VAI atmazgāšana VAI terorisms VAI sankcijas VAI aizliegums VAI sods VAI nodokļi VAI krāpšana VAI apsūdzība VAI arests VAI pārkāpums VAI narkotikas VAI korupcija VAI kukuļdošana VAI skandāls

Angliski:

- "NAME SURNAME" OR "SURNAME NAME" crime OR launder OR terror OR sanction OR circumvent OR embargo OR penalt OR tax OR fraud OR charge OR arrest OR violate OR drug OR corrupt OR bribe OR scandal OR breach

Krieviski:

- "ИМЯ ФАМИЛИЯ" OR "ФАМИЛИЯ ИМЯ" преступлен OR отмыв OR террор OR санкции OR обман OR запрет OR штраф OR обложить OR мошеннич OR обвинен OR арест OR наруш OR нарко OR коррупц OR взятка OR обман OR скандал

Ja personai ir tēva vārds, papildu meklēšanai ir lietderīgi to norādīt līdztekus vārdam un uzvārdam.

Juridiskām personām

Latviski:

- "uzņēmuma nosaukums (bez juridiskās formas saīsinājuma)" noziegums VAI atmazgāšana VAI terorisms VAI sankcijas VAI aizliegums VAI sods VAI nodokļi VAI krāpšana VAI apsūdzība VAI arests VAI pārkāpums VAI narkotikas VAI korupcija VAI kukuļdošana VAI skandāls

Angliski:

- "Company name (excluding legal type)" crime OR launder OR terror OR sanction OR circumvent OR embargo OR penalt OR tax OR fraud OR charge OR arrest OR violate OR drug OR corrupt OR bribe OR scandal OR breach

Krieviski:

- "НАИМЕНОВАНИЕ КОМПАНИИ" преступлен OR отмыв OR террор OR санкции OR обман OR запрет OR штраф OR обложить OR мошеннич OR обвинен OR арест OR наруш OR нарко OR коррупц OR взятка OR обман OR скандал

123. Gadījumos, kad uzņēmuma nosaukums ir plaši izmantots un ar vispārzināmu nozīmi, meklēšanas kritērijos ir lietderīgi iekļaut arī juridiskās formas saīsinājumu.

3.1.10. Klienta, kuru pārvalda maksātnespējas procesa administrators, izpēte

Šī apakšnodaļa attiecas uz kredītiestādēm.

124. Ievērojot maksātnespējas procesa sekas un ietekmi uz personas tiesībām pārvaldīt tās mantu, arī fiziskās vai juridiskās personas, kuras darbību pārvalda maksātnespējas procesa administrators, izpētei jāpievērš uzmanība. Savukārt maksātnespējas procesa administratoru pēc būtības nevar pielīdzināt tā pārstāvamajai juridiskajai vai fiziskajai personai. Maksātnespējas process krasi maina maksātnespējīgas fiziskās vai juridiskās personas situāciju. Piemēram, veicot maksātnespējīgo personu padziļināto izpēti, būtu rūpīgi jāizvērtē apstākļi un, iespējams, nebūtu vairs jāveic vēsturisko darījumu izpēte, to līdzekļu izcelsmes izpēte, iepriekšējā PLG un tā labklājības izcelsmes izpēte, finanšu līdzekļu izcelsmes un citu būtisku faktoru izpēte. Tomēr jāņem vērā, ka katrs gadījums ir vērtējams individuāli. Atbilstoši Maksātnespējas likumam maksātnespējas procesa administrators ir fiziskā persona, kura ir iecelta administratora amatā un kurai ir šajā likumā noteiktās tiesības un pienākumi. Pēc būtības maksātnespējas procesa administratora galvenais uzdevums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un maksātnespējas procesa mērķu sasniegšanu, proti, kreditoru prasījumu segšanu no parādnieka mantas, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi vai kreditoru prasījumu apmierināšanu no parādnieka mantas (juridiskās personas maksātnespējas gadījumā) un iespēju došanu parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju (fiziskās personas maksātnespējas gadījumā).

125. Atbilstoši Maksātnespējas likumam naudas līdzekļi, kurus maksātnespējas procesa administrators saņem, pārvaldot parādnieka mantu, noguldāmi kredītiestādes parādnieka kontā. Tāpat pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka mantas (t.sk. naudas līdzekļu) pārvaldīšanas tiesības iegūst administrators. Tādējādi maksātnespējas procesa administratoram ir likumisks uzdevums izmantot kredītiestādes finanšu pakalpojumus.

126. Veicot juridiskās vai fiziskās personas, kuru pārvalda maksātnespējas procesa administrators, izpēti, uzmanība jāpievērš šādiem apstākļiem:

126.1. atbilstoši Likumam klienta izpētes ietvaros jānoskaidro darījumu būtība un mērķis. Darījuma attiecībām, kurās ir iesaistīti maksātnespējas procesa administratori, piemīt atšķirīgs mērķis un būtība nekā juridisko personu ikdienas darījumdarbībai. Līdz ar to šis apstāklis būtu jāņem vērā, veicot klienta izpēti un lemjot par vērtējuma un klienta izpētes rezultātu līdz maksātnespējas procesam ietekmi uz darījuma attiecībām ar klientu maksātnespējas procesā;

Piemērs

Ja klienta juridiskās personas pārvaldībā līdz maksātnespējas procesam bija persona, par kuru pieejama informācija, kas ietekmē šīs personas nevainojamu reputāciju, iestādei būtu jāvērtē, kāda ir šīs personas ietekme uz klientu juridisko personu un tā darījumiem maksātnespējas procesā. Tādējādi iestāde ņemtu vērā apstākli, ka klients juridiskā persona tā maksātnespējas procesā vairs neveic tam raksturīgo uzņēmējdarbību un tā līdzšinējās pārvaldes funkcijas un tiesības ir nodotas maksātnespējas procesa administratoram.

126.2. jautājumā par klienta, kuru pārvalda maksātnespējas procesa administrators, PLG iestāde piemēro Likumā noteiktās tiesības, atbilstoši pamatojot un dokumentējot darbības, kas veiktas, lai noskaidrotu klienta PLG. Par juridiskās personas PLG var uzskatīt personu, kura ieņem amatu augstākās pārvaldības institūcijā šajā juridiskajā personā, ja ir izmantoti visi iespējamie noskaidrošanas līdzekļi un nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu – PLG, kā arī ir izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai vai juridiskajam veidojumam ir cits PLG. Atbilstoši Maksātnespējas likumam maksātnespējas procesa administratoram ir visas normatīvajos aktos, parādnieka statūtos vai līgumos paredzētās pārvaldes institūciju tiesības, pienākumi un atbildība. Ņemot vērā iepriekš minēto, gadījumos, kad kredītiestāde nevar noskaidrot parādnieka PLG un iegūt Likumā noteikto informāciju par PLG, par klienta PLG var tikt uzskatīts klienta maksātnespējas procesa administrators.

127. Papildus būtu jāņem vērā apstākļi, ka maksātnespējas procesa administratori ir Likuma subjekti un tiem ir uzdevums veikt savas darbības un to klientu NILLTPF riska novērtējumu, kā arī izveidot NILLTPFN IKS. Minētā ietvaros, veicot klienta, kuru pārvalda maksātnespējas procesa administrators, izvērtējumu, iestāde, ievērojot uz risku balstītu pieeju, ņem vērā un izvērtē maksātnespējas procesa administratora paša veiktos pasākumus NILLTPFN prasību ievērošanai.

128. Kredītiestādēm ir jāņem vērā, ka konta, kas tiek atvērts pēc maksātnespējas procesa administratora lūguma juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, vienīgais mērķis ir veikt darbības, kas saistītas ar kreditoru līdzekļu atgūšanu, depozīta saņemšanu vai krājumu pārdošanu. Gadījumos, kad maksātnespējas procesa ietvaros tiek konstatēts, ka juridiskajai personai nav mantas (t.s. tukšais process) un norēķinu konts pēc būtības ir vajadzīgs tikai, lai nodrošinātu administratora atlīdzības izmaksu, norēķinu kontu kredītiestādē uz attiecīgās juridiskās personas vārda nebūtu lietderīgi atvērt, bet administratora atlīdzības izmaksu varētu veikt uz administratora saimnieciskās darbības kontu. Tomēr atsevišķos gadījumos administrators var darboties arī savās interesēs, kuru rezultātā var tikt ierosināts kriminālprocess. Lai pārvaldītu minēto risku, ir jāveic maksātnespējas procesa administratora darījumu uzraudzība.

3.1.11. Čaulas veidojumi

129. Atbilstoši Likuma 1. panta 15.¹ punktam čaulas veidojums ir juridiskā persona, kurai raksturīga viena vai vairākas šādas pazīmes:

129.1. nav juridiskās personas saistības ar faktiski saimniecisko darbību vai juridiskās personas darbība veido mazu vai neveido nekādu ekonomisko vērtību un likuma subjekta rīcībā nav dokumentāras informācijas, kas pierāda pretējo;

129.2. valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, normatīvie akti neparedz pienākumu sagatavot un iesniegt attiecīgās valsts pārraudzības institūcijām finanšu pārskatus, t.sk. gada finanšu pārskatus, par savu darbību;

129.3. valstī, kurā juridiskā persona reģistrēta, juridiskajai personai nav saimnieciskās darbības veikšanas vietas (telpas).

Piemērs

Situācija Nr. 1

Uzņēmums, kas reģistrēts valstī, kuras normatīvie akti neparedz pienākumu iesniegt pārskatus, ir deklarējis, ka nodarbojas ar preču tirdzniecību (sadzīves tehnika), bet uzņēmumam nav noliktavas, tas nevar arī iesniegt preču kustību pamatojošus dokumentus (transporta pavadzīmes (CMR), *Bill of landing* u.tml.), preču pārdošanas cenas, kas ir norādītas līgumos, ir identiskas preču iepirkšanas cenām, iestādes kontā nav darījumu, kas liecina par nodokļu apmaksu u.tml.

Situācija Nr. 2

Atbilstoši 2017. gadā klienta sniegtajai informācijai kā faktiskā saimnieciskās darbības veikšanas vieta norādīta valsts ar augstu korupcijas un sankciju risku, klients nodarbina piecus cilvēkus. 2019. gadā klients informēja iestādi, ka ir mainīta faktiskā saimnieciskās darbības veikšanas vieta, un iesniedza 2018. gadā noslēgtu nomas līgumu, norādot, ka klienta faktiskā saimnieciskās darbības veikšanas adrese ir valstī, kas uzskatāma par zemu nodokļu valsti. Klienta 2019. gadā aizpildītajā klienta anketā norādīts, ka tiek nodarbināti pieci darbinieki – direktors, sekretārs, finanšu direktors, komercdirektors un grāmatvedis. Saņemot no klienta minēto informāciju, ir atcelts klientam piešķirtais čaulas veidojuma statuss.

Iestādei padziļinātās izpētes ietvaros, lai pārliecinātos, vai klients nemēģina izvairīties no tā klasificēšanas par čaulas veidojumu, jāvērtē vismaz šādi apsvērumi:

- vai klienta norādītajiem pieciem darbiniekiem ir nepieciešamās atļaujas, lai strādātu valstī, kura norādīta kā saimnieciskās darbības veikšanas vieta;
- vai darbinieku skaits ir adekvāts klienta saimnieciskās darbības nodrošināšanai (piemēram, vai minētie pieci darbinieki var nodrošināt tirdzniecību ar naftu un naftas produktiem);
- ņemot vērā, ka pēc faktiskās adreses maiņas klienta darbība nav mainījies un tā nav saistīta ar valsti, kas uzskatāma par zemu nodokļu valsti, un faktiskā darbība joprojām tiek veikta valstī ar augstu korupcijas un sankciju risku, jāizvērtē, kādu funkciju veikšanai klients irē telpas valstī, kas uzskatāma par zemu nodokļu valsti, ja faktiski visa saimnieciskā darbība tiek veikta citā valstī (piemēram, izvērtējot iesniegto telpu īres līgumu un analizējot, vai tajā nav pazīmes, kas liecina par formālu līgumu).

130. Kredītiestādēm, maksājumu iestādēm, elektroniskās naudas iestādēm, ieguldījumu brokeru sabiedrībām un attiecībā uz klientu individuālo portfeli pārvaldīšanu un atvērto ieguldījumu fondu apliecību izplatīšanu arī ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām ir aizliegts uzsākt un uzturēt darījuma attiecības vai veikt gadījuma rakstura darījumu ar čaulas veidojumu, ja tas vienlaikus atbilst Likuma 1. panta 15.¹ punkta "a" un "b" apakšpunktā dotajā čaulas veidojuma definīcijā noteiktajām pazīmēm.

131. Lai noskaidrotu, vai juridiskā persona atbilst Likuma 1. panta 15.¹ punkta "a" apakšpunkta pazīmei (129.1. punkts), 130. punktā minētās iestādes, pamatojoties uz risku izvērtējumu, veic vienu vai vairākus klientu izpētes noteikumu 40. punktā minētos pasākumus¹⁴:

131.1. iegūst informāciju un dokumentus, kas pietiekami izskaidro juridiskās personas biznesa modeli;

131.2. iegūst neatkarīga ārējā auditora auditētu juridiskās personas gada finanšu pārskatu, no kura var gūt pietiekamu izpratni par juridiskās personas veiktajiem darījumiem un noskaidrot, vai peļņa atbilst juridiskās personas saimnieciskajai darbībai un apgrozījumam;

131.3. iegūst informāciju un dokumentus, kas apliecina preču un pakalpojumu reālo apriti juridiskās personas īstenotās saimnieciskās darbības ietvaros. Ja juridiskās personas darbība, ņemot vērā tās dibināšanas mērķi, nav saistīta ar preču un pakalpojumu apriti, tad iegūst informāciju un dokumentus, kas apliecina un raksturo juridiskās personas darbības atbilstību tās dibināšanas mērķim (piemēram, tikai aktīva turēšana atbilstoši biznesa modelim);

131.4. iegūst informāciju un dokumentus par juridiskās personas galvenajiem sadarbības partneriem, kas apliecina sadarbības partneru faktisko saimniecisko darbību;

131.5. iegūst informāciju un dokumentus, kas apliecina, ka juridiskā persona veic nodokļu nomaksu (nodokļu deklarācija), ja normatīvie akti nosaka pienākumu maksāt nodokļus konkrētajā situācijā;

131.6. iegūst informāciju un dokumentus, kas apliecina, ka juridiskā persona uz līguma pamata ir piesaistījusi citas personas (piemēram, darbinieki, ārpalpojumu sniedzēji), kuras faktiski organizē un izpilda uzdevumus, kas attiecas uz juridiskās personas saimniecisko darbību, pārlicinoties par pienākumu atbilstību juridiskās personas saimnieciskajai darbībai un apgrozījumam.

132. Klientu izpētes noteikumi nosaka minimālos pasākumus, kas jāveic iestādēm, lai pārbaudītu, vai klients čaulas veidojums ir saistīts ar faktisku saimniecisko darbību, vai tā darbība veido mazu vai neveido nekādu ekonomisko vērtību.

133. Atbilstība Likuma 1. panta 15.¹ punkta "a" apakšpunktā noteiktajai čaulas veidojuma pazīmei vērtējama katrā gadījumā individuāli.

Piemērs

Ja klients ir holdinga kompānija, kurai pieder citu kompāniju (meitas kompāniju) daļas un kuras galvenais uzdevums un saimnieciskās darbības mērķis ir veikt attiecīgo ieguldījumu un aktīvu pārvaldīšanu, ir jāvērtē, vai holdinga kompānijai piederošās meitas kompānijas veic faktisku saimniecisko darbību, vai grupas struktūra ir caurskatāma un neliecina par mēģinājumu slēpt PLG.

134. Gadījumos, kad klients, kas ir reģistrēts Latvijas Republikā, neveic faktisku saimniecisko darbību vai tā darbība veido mazu vai neveido nekādu ekonomisko vērtību un iestādes rīcībā nav dokumentāras informācijas, kas pierāda pretējo (piemēram, pastāv aizdomas, ka uzņēmums tiek izmantots nodokļu apiešanas shēmās), iestāde pārtrauc darījuma attiecības ar šādu klientu, par

¹⁴ Komisija klientu izpētes noteikumu 40. punktu ir izstrādājusi atbilstoši Likuma 21.¹ panta otrajai daļai, un 40. punkts piemērojams attiecībā uz čaulas veidojuma definīcijas "a" pazīmi.

aizdomīgu darījumu ziņojot Finanšu izlūkošanas dienestam (turpmāk arī – FID). Minētā prasība nebūtu piemērojama attiecībā uz klientiem, kuri ir neaktīvi un iestāde ir pārliecinājusies par darbības pārtraukuma pamatojumu (piemēram, darbības virziena maiņa).

135. Iestāde politikās un procedūrās nosaka iegūstamās informācijas un dokumentu apjomu, raksturu un vērtēšanas principus gan atkarībā no juridiskās personas NILLTPF riska (piemēram, juridiskā forma, īpašnieku struktūra), valsts un ģeogrāfiskā riska, izmantoto pakalpojumu un produktu riska, pakalpojumu un produktu piegādes kanālu riska, gan arī atkarībā no juridiskās personas saimnieciskās darbības veida, darbības nozares, darbības ilguma un juridiskā statusa, proti, ievērojot juridisko personu dažādās kategorijas.

136. Attiecībā uz Likuma 1. panta 15.¹ punkta "c" apakšpunktā noteikto čaulas veidojuma pazīmi Komisija pārbaudēs ir konstatējusi, ka juridiskās personas saimnieciskās darbības veikšanas vieta var nesakrist ar tās reģistrācijas valsti un tādēļ juridiskā persona automātiski nebūtu uzskatāma par čaulas veidojumu. Ņemot vērā juridiskās personas darbības specifiku, arvien biežāk tiek izmantotas attālinātā darba iespējas (piemēram, sabiedrības, kas veic tulkošanas darbus, sniedz IT pakalpojumus citu valstu uzņēmumiem), tādēļ papildus būtu jāvērtē, vai apstākļi, ka juridiskajai personai reģistrācijas valstī nav saimnieciskās darbības veikšanas vietas (telpas), nav pamatojams ar juridiskās personas saimnieciskās darbības raksturu¹⁵. Savukārt Likuma 1. panta 15.¹ punkta "c" apakšpunktā noteiktās čaulas veidojuma pazīmes mērķis ir klasificēt kā čaulas veidojumu tās juridiskās personas, kuras darbojas kā pasta kastītes kompānijas bez saprotamas ekonomiskās darbības.

3.2. Klientu identifikācija

3.2.1. Klātieses identifikācija

137. Par klātieses identifikāciju ir uzskatāma identifikācijas procedūra, ko veic iestādes darbinieks vai pilnvarotā persona (piemēram, aģents, ar kuru iestāde noslēgusi līgumu par klientu identificēšanu iestādes interesēs, vai pārstāvis, kas maksājumu pakalpojumu sniegšanā rīkojas maksājumu iestādes vārdā vai ir tiesīgs izplatīt un atpirkt elektronisko naudu elektroniskās naudas iestādes vārdā), klientam personiski (fiziski) piedaloties identifikācijā.

138. Par klātieses identifikāciju uzskatāma arī identifikācija, kurā Latvijas zvērināts notārs klātienē identificējis pilnvarotāju un pilnvarnieku un pilnvarnieks personīgi (klātienē) ierodas iestādē darījuma attiecību nodibināšanai, pamatojoties uz pilnvarotāja pilnvaru. Attiecībā uz citu valstu notāru veiktu pilnvarotāja identifikāciju iestāde novērtē valsts risku, pārliecinās par konkrētās valsts regulējumu attiecībā uz notāra pilnvarojumu un funkcijām, pārbauda un izvērtē, vai un kā notārs pilnvarotāju un pilnvarnieku ir identificējis, vai identifikācija atbilst Latvijas Republikas normatīvo aktu prasībām. Notariāli apliecināta personu apliecinoša dokumenta kopija pati par sevi bez notāra apliecinājuma, ka notārs ir veicis personu apliecinoša dokumenta turētāja identitātes pārbaudi (identifikāciju), nav pietiekama klienta identifikācijai.

139. Iestāde izgatavo to dokumentu kopijas, uz kuru pamata veikta klienta klātieses identifikācija.

¹⁵ Lai risinātu radušos situāciju, Komisija ir iesniegusi priekšlikumus grozījumu veikšanai Likumā, papildinot Likuma 1. panta 15.¹ punkta "c" apakšpunktu.

3.2.1.1. Fizisko personu klātienes identifikācija

140. Identificējot fizisko personu klātienē, iestāde salīdzina klienta vizuālo līdzību ar uzrādītajā personu apliecinošajā dokumentā ietverto fotoattēlu un pārliecinās, ka dokuments nesatur viltojuma pazīmes. Ja rodas šaubas un iestāde nevar pārliecināties, ka klients, kas uzrāda personu apliecinošu dokumentu, ir dokumenta fotoattēlā redzamā persona, vai iestāde nevar pārliecināties, ka dokuments nesatur viltojuma pazīmes, tā sadarbību ar šādu klientu nesāk un atbilstoši Likuma prasībām, ja rodas aizdomas par NILLTPF, ziņo Finanšu izlūkošanas dienestam.

141. Fizisko personu rezidentu klātienē identificē, pārbaudot tā identitāti pēc klienta personu apliecinoša dokumenta, kas ietver informāciju par klienta vārdu, uzvārdu, personas kodu. Informācija par Latvijas Republikas izdoto personu apliecinošu dokumentu paraugiem ir pieejama Ministru kabineta 21.02.2012. noteikumos Nr. 134 "Personu apliecinošu dokumentu noteikumi".

142. Klienta ārvalsts rezidenta identifikācijas procesā var tikt izmantots dokuments, kas atzīts par derīgu ieceļošanai Latvijas Republikā un ietver klienta vārdu, uzvārdu, dzimšanas datumu, personas fotoattēlu, personu apliecinoša dokumenta numuru un izdošanas datumu, valsti un institūciju, kas dokumentu izdevusi. Ārzemnieku ceļošanas dokumentus atzīst par derīgiem ieceļošanai Latvijas Republikā atbilstoši Ministru kabineta 04.03.2021. noteikumu Nr. 141 "Ārzemnieku ceļošanas dokumentu atzīšanas kārtība" prasībām.

143. Gadījumos, kad personai ir tiesības ieceļot un uzturēties Latvijas Republikā ar ceļošanai derīgu personu apliecinošu dokumentu un derīgu vīzu vai Latvijas Republikas izsniegtu uzturēšanās atļauju, iestāde izgatavo ne tikai personu apliecinoša dokumenta, bet arī vīzas vai uzturēšanās atļaujas kopiju, jo tā apliecina klienta tiesības ieceļot valstī.

144. Var būt gadījumi, kad trešās valsts pilsoņa personas apliecība ir Latvijas Republikas izdota uzturēšanās atļauja (termiņuzturēšanās atļauja vai pastāvīgās uzturēšanās atļauja), ko izsniedz saskaņā ar personu pārvietošanos regulējošajiem tiesību aktiem. Līdz ar to gadījumos, kad klients ir saņēmis uzturēšanās atļauju Latvijā personas apliecības formātā, tā identifikāciju var veikt, pamatojoties uz uzturēšanās atļauju.

3.2.1.2. Juridisko personu klātienes identifikācija

145. Juridisko personu atbilstoši Likumā noteiktajām prasībām identificē klātienē, iegūstot dokumentus, kas apliecina juridiskās personas nosaukumu, juridisko formu un dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju, iegūstot ziņas par tās juridisko adresi un saimnieciskās darbības faktisko veikšanas vietu (ja faktiskā adrese atšķiras no juridiskās adreses), kā arī iegūstot juridiskās personas dibināšanas dokumentu un identificējot personas, kas ir tiesīgas pārstāvēt juridisko personu iestādē.

146. Atbilstoši Likumā noteiktajam iestāde ir tiesīga iegūt dokumentus, kas apliecina klienta juridiskās personas dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju, no publiski pieejama uzticama un neatkarīga avota, un šādai avotu izmantošanai ir jābūt noteiktai kredītiestādes politikās un procedūrās. Informāciju par Latvijas Republikā reģistrētiem uzņēmumiem var iegūt no Uzņēmumu reģistra, tostarp no komerciālajām datubāzēm, kas uztur Uzņēmumu reģistra informāciju, savukārt informāciju par ārvalstu rezidenti var iegūt no konkrētās valsts uzņēmumu reģistra datubāzes.

147. Uzsākot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu, gadījumos, kad klients ir ārvalstī reģistrēta juridiskā persona un darbojas ilgāku laiku (vismaz vienu gadu), papildus nepieciešams iegūt arī dokumentus, kas apliecina klienta identifikācijas rezultātā iegūto datu aktualitāti un kas ir sagatavoti ne agrāk kā gadu pirms darījuma attiecību sākšanas (piemēram, pieprasot klientam iesniegt reģistra izziņu, kas izsniegta ne agrāk kā pirms gada, ja to nav iespējams iegūt no attiecīgās klienta reģistrācijas valsts uzņēmumu reģistra datubāzes, par tā statusu vai cita veida izziņu, kas ietver informāciju par klienta statusu (aktīvs vai likvidēts uzņēmums) un struktūru (piemēram, *Incumbency Certificate, Certificate of Good Standing*)).

148. Ja klienta, kas ir juridiskā persona, direktors ir juridiskā persona, tad iestādei ir jāpievērš uzmanība un jāizvērtē arī šīs juridiskās personas statuss (aktīvs vai likvidēts uzņēmums). Lai par to pārliecinātos, iestāde pieprasa klientam iesniegt juridiskās personas, kas ir klienta direktors, pārstāvja paraksta tiesības apliecinošu dokumentu un uzņēmuma, kas ir klienta direktors, statusu apliecinošu dokumentu, kas nav vecāks par gadu (piemēram, *Incumbency Certificate, Certificate of Good Standing*).

3.2.1.3. Juridisko veidojumu klātienē identifikācija

149. Juridisko veidojumu atbilstoši Likumā noteiktajām prasībām identificē, iegūstot dokumentus, kas apliecina juridiskā veidojuma statusu, izveidošanas mērķi un nosaukumu, iegūstot ziņas par tā juridisko adresi un saimnieciskās darbības faktisko veikšanas vietu (ja faktiskā adrese atšķiras no juridiskās adreses), kā arī noskaidrojot juridiskā veidojuma struktūru un pārvaldes mehānismu, t.sk. PLG vai personu, kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridiskais veidojums, un juridiskā veidojuma pilnvaroto personu vai personas, kam ir līdzvērtīgs amats.

150. Pamatojoties uz riska izvērtējumu (piemēram, klientam piemīt paaugstināts ģeogrāfiskais risks saistībā ar reģistrācijas valsti), par klientu, kas reģistrēts ārvalstī un kam ir nominālie akcionāri juridiskās personas¹⁶, iestāde iegūst dokumentus, kas nav vecāki par vienu gadu un kas apliecina nominālā akcionāra aktīvo statusu (piemēram, *Incumbency Certificate, Certificate of Good Standing*).

3.2.1.4. Personu apliecinoša dokumenta pārbaude reģistrā

151. Atbilstoši Likumam, pārbaudot fiziskās personas identitāti pēc klienta personu apliecinoša dokumenta, iestāde pārliecinās, ka personu apliecinošais dokuments nav nederīgs, izmantojot pieejamos publiskos attiecīgās valsts reģistrus (piemēram, Nederīgo dokumentu reģistru). Šīs pārbaudes ietvaros iestāde salīdzina un pārbauda klienta iesniegtā personu apliecinošā dokumenta numuru, pārliecinās, vai dokuments nav zagts, nozaudēts, gājis bojā, anulēts, vai to neizmanto trešā persona u.tml. Attiecībā uz klientu, kuram ir ārvalsts izdots personu apliecinošs dokuments, iestāde var izmantot konkrētās valsts datubāzes, ja tādas ir (piemēram, Krievijā – <http://services.fms.gov.ru/info-service.htm?sid=2000>, Ukrainā – <https://nd.dmsu.gov.ua/>), bet ieteicams pārbaudīt vismaz izdotā dokumenta mašīnlasāmās zonas numuru (piemēram, izmantojot komerciālās datubāzes). Pārbaudot klienta uzrādītā personu apliecinošā dokumenta īstumu, iestāde

¹⁶ Klienti, kuru reģistrācijai tiek izmantoti juridiskās dibināšanas uzņēmumu pakalpojumi, rada paaugstinātu risku saistībā ar iespējamu formālu PLG norādīšanu.

var izmantot publiski pieejamu informāciju (piemēram, <http://www.consilium.europa.eu/prado/en/search-by-document-country.html>) vai komerciālās datubāzes, kas piedāvā informāciju par personu apliecinošu dokumentu veidiem, dažādās valstīs. Vienlaikus, identificējot klientu, iestādei papildus personu apliecinošā dokumenta pārbaudei reģistrā jāpievērš uzmanība identifikācijas dokumentu juridiskajam spēkam – jāpārlicinās, ka personu apliecinošais dokuments ir derīgs, tā derīguma termiņš nav beidzies, tas nav bojāts un nesatur viltojuma pazīmes.

3.2.1.5. Personu apliecinoša dokumenta datu atjaunošana

152. Prasība atjaunot personu apliecinošu dokumentu datus attiecas uz visiem iestādes klientiem, tomēr atjaunošanas regularitāte un iegūstamās informācijas veids un apjoms ir nosakāms, pamatojoties uz NILLTPF riska izvērtējumu.

153. Lai aktualizētu personas datus, esošajiem klientiem veic šādus pasākumus:

153.1. iegūst atjaunotos personu apliecinošos dokumentus, izmantojot kādu no šādiem veidiem:

153.1.1. jebkurš kanāls klātienē (filiāles) un neklātienē (internetbanka, pasts, e-pasts utt.) personu apliecinoša dokumenta kopijas iegūšanai bez papildu notariālā vai cita veida (elektroniskais paraksts) apstiprinājuma;

153.1.2. publiskie vai valsts reģistri (piemēram, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes);

153.2. verificē atjaunotos personu apliecinošos dokumentus, izmantojot uz risku balstītu pieeju, ja verifikācija ir iespējama (piemēram, var tikt veikta kā papildu kontroles elements, ja šādu iespēju var nodrošināt kādā no valsts reģistriem vai attiecībā uz nerezidentiem – ja tādu ir iespējams nodrošināt pie kāda no ārējiem pakalpojumu sniedzējiem attiecībā uz citu valsti, kas nav Latvija, reģistriem);

153.3. lemj par ierobežojumu piemērošanu (piemēram, liegti jauni kredīta līgumi, bet maksājumi, konta un maksājumu kartes izmantošana netiek ierobežota) pakalpojumiem, ja tas nepieciešams NILLTPF riska pārvaldīšanai (piemēram, būtiskas izmaiņas personu apliecinošajā dokumentā – vārda, uzvārda izmaiņas, pavalstniecības maiņa u.tml.; aizdomas (pazīmes) par dokumenta viltošanu).

Piemērs

Krievijas Federācijas pilsonis nedzīvo Latvijā, bet viņam Latvijā pieder nekustamais īpašums, kura apsaimniekošanas darījumiem (īres maksājumi, komunālo pakalpojumu maksājumi u.c.) ir nepieciešams konts Latvijā. Ir pieļaujama atjaunotā personu apliecinošā dokumenta kopijas iegūšana, klientam tos iesūtot internetbankā vai pa e-pastu. Kredītiestāde pārlicinās par atjaunotā personu apliecinošā dokumenta datu (dzimšanas datums, dzimšanas vieta, vārds, uzvārds u.c.) sakritību ar iepriekšējā personu apliecinošā dokumenta datiem un turpina sadarbību ar klientu bez ierobežojumu noteikšanas.

154. Attiecībā uz fiziskajām personām Latvijas Republikas rezidentiem viens no veidiem, kā iegūt aktuālo informāciju, ir iestādei pašai informāciju par klienta jauna derīga personu apliecinoša dokumenta esamību un derīgumu iegūt no Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas uzturētā publiskā reģistra. Vienlaikus ir nepieciešams nodrošināt, ka iestādes rīcībā ir dokumentāri

pierādījumi tam, kā attiecīgā informācija ir iegūta (piemēram, saglabājot izdrukā vai citu informāciju, kas apliecina, kā un kad attiecīgā informācija iegūta).

155. Viena no iespējām, kā panākt personu apliecinošā dokumenta datu atjaunošanu, ir noteikt ierobežojumus pakalpojumu saņemšanai klientiem, kam nepieciešams atjaunot personu apliecinošo dokumentu datus, piemēram, ierobežojot darījumus internetbankā, pakalpojumu klāstu un jaunu pakalpojumu līgumu noslēgšanu. Tomēr šādiem ierobežojumiem jābūt pamatoti ar riska izvērtējumu, un ierobežojumu piemērošanai jābūt samērīgai ar klientam piemītošo risku, piemēram, klientam piemīt augsts NILLTPF risks un klients regulāri veic pārskaitījumus uz paaugstināta riska valstīm, izmantojot internetbanku.

Nav nepieciešams un pamatoti automātiski visiem klientiem noteikt pakalpojumu saņemšanas ierobežojumus.

156. Pirms tiek piemērots jebkāds no pasākumiem personu apliecinošā dokumenta datu atjaunošanai, iestādei jāizvērtē riski, kurus rada klients, – ar klientu saistītais ģeogrāfiskais risks, klienta saimnieciskā vai personiskā darbība, izmantojamie pakalpojumi un produkti un to piegādes kanāli, kā arī veiktie darījumi, pārliecinoties, vai nepastāv risku paaugstinājoši faktori, kuru dēļ būtu jāveic klienta atkārtota identifikācija klātienē.

3.2.2. Neklātienes identifikācija

157. Neklātienes identifikācija jāveic atbilstoši MK noteikumiem Nr. 392 vai Likuma 23. pantam. Ja neklātienes identifikācija tiek veikta atbilstoši Likuma 23. pantam, klienta padziļinātā izpēte jāveic tikai Likuma 22. panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos.

158. Uzsākot klientu neklātienes identifikāciju, noderīgas var būt FATF vadlīnijas "*Digital Identity*", pieejamas: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/consultation-digital-id-guidance.html>.

159. Komisija ieteikumus attiecībā uz klientu neklātienes identifikāciju ir sniegusi "Ieteikumus klientu neklātienes identifikācijai" (pieejami: _____)¹⁷. Minētos ieteikumus klientu neklātienes identifikācijai var izmantot ne tikai kredītiestādes, bet arī pārējās iestādes tiktāl, cik tajos noteiktais ir attiecināms uz šo iestāžu darbību.

3.3. Vienkāršotā klienta izpēte

3.3.1. Vienkāršotās klienta izpētes piemērošanas nosacījumi

160. Atbilstoši Likuma 26. pantam iestāde var veikt vienkāršotu klienta izpēti šādos gadījumos:

160.1. ja pastāv zems NILLTPF risks, kas nav pretrunā ar risku novērtējumu, t.sk. nacionālo NILLTPF risku novērtēšanas ziņojumu, un ir veikti pasākumi, lai noskaidrotu, novērtētu un izprastu savai darbībai un klientam piemītošo NILLTPF risku, kā arī tad, ja klients ir Latvijas Republika, atvasināta publiska persona, tiešās pārvaldes iestāde vai pastarpināta pārvaldes iestāde, vai valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība, kuru raksturo zems NILLTPF risks;

¹⁷ Plānots, ka tuvākajā laikā tiks pieņemti arī Komisijas ieteikumi neklātienes identifikācijai, attiecīgi rokasgrāmatā plānota atsauce uz šiem ieteikumiem.

160.2. ja pastāv zems NILLTPF risks un klients ir komersants, kura akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū vienā vai vairākās dalībvalstīs;

160.3. ja klients ir Latvijas Republika, atvasināta publiska persona, tiešās pārvaldes iestāde vai pastarpināta pārvaldes iestāde, vai valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība, kuru raksturo zems NILLTPF risks;

160.4. ja pastāv zems NILLTPF risks un iestādes sniegtie pakalpojumi atbilst visām pazīmēm, kas minētas Likuma 26. panta trešās daļas punktos, proti:

160.4.1. darījuma pamatā ir rakstveida līgums;

160.4.2. darījums tiek veikts, izmantojot bankas kontu, kuru atvērusi kredītiestāde, kas reģistrēta dalībvalstī;

160.4.3. darījums nerada aizdomas vai nav pieejama informācija, kas liecina par NILLTPF vai mēģinājumu veikt šīs darbības;

160.4.4. darījuma kopējā summa nav lielāka par 15 000 *euro* vai, ja darījums ir ārvalstu valūtā, saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu darījuma veikšanas dienas sākumā darījuma summa nav lielāka par 15 000 *euro*;

160.4.5. ienākumus no darījuma veikšanas nav iespējams izmantot trešo personu labā, izņemot nāves, invaliditātes, uztura došanas pienākuma vai citu līdzīgu gadījumu iestāšanos;

160.4.6. darījuma veikšanas laikā nav iespējama līdzekļu pārvēršana finanšu instrumentos vai apdrošināšanas vai cita veida prasījumos vai šāda līdzekļu pārvēršana ir iespējama un tiek ievēroti šādi nosacījumi:

160.4.6.1. ienākumi no darījuma ir realizējami tikai ilgtermiņā – ne agrāk kā pēc pieciem gadiem no darījuma noslēgšanas dienas;

160.4.6.2. darījuma priekšmetu nav iespējams izmantot kā nodrošinājumu;

160.4.6.3. darījuma spēkā esamības laikā netiek veikti pirmstermiņa maksājumi, netiek izmantota prasījuma tiesību cesija un darījuma pirmstermiņa izbeigšana;

Piemērs

Iestādei, sniedzot maksājumu ierosināšanas vai konta informācijas pakalpojumus, klientu izpētes pasākumi ir jāpiemēro, izmantojot uz risku balstītu pieeju, un pakalpojumu sākotnējais (*inherent*) NILLTPF risks ir vērtējams kā ierobežots, ņemot vērā, ka maksājumu ierosināšanas pakalpojumu sniedzējs, lai arī iesaistīts maksājumu ķēdē, pats netur maksājumu pakalpojumu izmantotāja, ar kuru tam atkarībā no izvēlēta sadarbības modeļa veidojas gadījuma rakstura darījuma attiecības vai darījuma attiecības, līdzekļus un konta informācijas pakalpojumu sniedzējs nav iesaistīts maksājumu ķēdē un netur klienta līdzekļus.

Minētais nozīmē, ka lielākajā daļā gadījumu NILLTPF risks būs vērtējams kā zems, kas nozīmē, ka ir piemērojami vienkāršotās izpētes pasākumi. Vienlaikus iestādei, sniedzot maksājumu ierosināšanas vai konta informācijas pakalpojumus, ir jābūt izveidotai efektīvai darījumu uzraudzības sistēmai, kas ļauj konstatēt, vai darījums nerada aizdomas par NILLTPF, paaugstināta riska gadījumos piemērojot klientiem standarta vai padziļinātās izpētes pasākumus.

160.5. apdrošināšanas komersants, ciktāl tas veic dzīvības vai citas ar līdzekļu uzkrāšanu saistītas apdrošināšanas darbības, un apdrošināšanas starpnieks, kas sniedz dzīvības apdrošināšanas

vai citus ar līdzekļu uzkrāšanu saistītus apdrošināšanas pakalpojumus, ir tiesīgs veikt vienkāršotu klienta izpēti, ja pastāv zems NILLTPF risks un Likuma 26. panta ceturtajā daļā noteiktie apstākļi:

160.5.1. personām, kuru dzīvības apdrošināšanas līgumos paredzētā ikgadējā apdrošināšanas prēmija nav lielāka par 1 000 *euro* vai, ja tā ir ārvalstu valūtā, saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu darījuma veikšanas dienas sākumā šī prēmija nav lielāka par 1 000 *euro*, vai ja vienreizējā prēmija nav lielāka par 2 500 *euro*, vai, ja tā ir ārvalstu valūtā, saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu darījuma veikšanas dienas sākumā šī prēmija nav lielāka par 2 500 *euro*;

160.5.2. personām, kuras noslēdz mūža pensijas apdrošināšanas līgumus un šajos līgumos nav paredzēta priekšlaicīgas izmaksas iespēja un to nevar lietot kā nodrošinājumu;

160.6. privātais pensiju fonds ir tiesīgs veikt vienkāršotu klienta izpēti attiecībā uz iemaksām pensiju plānos, ja klients minētās iemaksas nevar izmantot kā nodrošinājumu un nevar cedēt, un attiecībā uz tām iemaksām pensiju plānos, kuras veidojas kā daļa no darba samaksas;

160.7. apdrošināšanas starpnieki un ieguldījumu brokeri, kas neveic darījumus ar finanšu līdzekļiem;

160.8. konta informācijas pakalpojumu sniedzēji un maksājumu ierosināšanas pakalpojumu sniedzēji, izmantojot tikai to sniegto pakalpojumu ietvaros esošo informāciju.

161. Ievērojot Likuma 26. pantā noteikto, vienkāršotās izpētes gadījumā iestāde ir tiesīga veikt Likuma 11.¹ pantā minētos klienta izpētes pasākumus, tostarp klienta PLG noskaidrošanas pasākumus, darījuma attiecībām vai gadījuma rakstura darījuma specifikai piemītošajam NILLTPF riskam atbilstošā apmērā. Likums neatbrīvo iestādi no pienākuma veikt klienta izpēti, tostarp noskaidrot klienta PLG, bet ļauj veikt vienkāršotu izpēti – klientu izpētei nepieciešamo informāciju iegūt riskam atbilstošā apjomā, piemēram, ja tiek uzsāktas darījuma attiecības ar pilsētas pašvaldību, ņemot vērā tās funkcijas, nav nepieciešams iegūt informāciju par konta atvēršanas mērķi, par galvenajiem sadarbības partneriem, plānotajiem darījumu apmēriem u.tml. Klienta izpētes ietvaros iegūstamās informācijas apjoms būs mazāks nekā standarta klienta izpētes gadījumos, kad ir jānoskaidro informācija par klienta plānotajiem darījumu apmēriem, galvenajiem sadarbības partneriem u.c. Likumā noteiktajiem elementiem. Tāpat var atšķirties arī informācijas iegūšanas veids, un vienkāršotajai klienta izpētei nepieciešamo informāciju iestāde iegūst atbilstoši riskam (papildu informāciju skatīt 3.1.3.2. apakšnodaļā).

162. Vienkāršotu klienta izpēti nepiemēro Likuma 26. pantā minētajos gadījumos, ja, balstoties uz risku novērtējumu, iestāde konstatē vai tās rīcībā ir informācija par NILLTPF vai mēģinājumu veikt šīs darbības, vai paaugstinātu šādu darbību risku (pastāv risku paaugstinoši faktori). Piemēram, ja augsta riska klientam mainās PLG un jaunajam PLG nepiemīt risku paaugstinoši faktori, nebūtu pareizi piemērot vienkāršoto klienta izpēti, jo, lai pārvaldītu NILLTPF risku, būtu nepieciešams noteiktu periodu veikt klienta padziļināto izpēti, lai pārvaldītu risku, kas saistīts ar PLG izmaiņām.

163. Atbilstoši Likumam pastāv nosacījumi, kas paredz pienākumu veikt klienta padziļināto izpēti. Attiecībā uz PNP un klientiem, kas saistīti ar augsta riska trešo valsti, Likums paredz noteiktu veicamo klienta padziļinātās izpētes pasākumu ietvaru. Risku paaugstinošo faktoru noskaidrošanas pasākumi atbilstoši FATF rekomendācijām ir jāveic samērīgi ar risku, un patiešām zema riska scenāriju gadījumā informācija risku paaugstinošo faktoru noskaidrošanai var būt ierobežota. Piemēram, pasākumu PNP statusa noskaidrošanai veikšana maza apmēra darījumiem

(piemēram, samaksa par autostāvvietu) nebūtu samērīga ar šādam darījumam piemītošo NILLTPF risku (par PNP padziļināto izpēti vairāk skatīt 3.6. apakšnodaļā).

164. Padziļinātās izpētes pasākumu kopums klientam, kuram piemītošais pakalpojumu risks ir zems, būs atšķirīgs un mazāks nekā klientam, kas veic būtiska apmēra darījumus, kuriem piemītošais NILLTPF risks ir augstāks. Piemēram, dzīvības apdrošināšanas pakalpojumiem ar iemaksām līdz 4 000 *euro* gadā dzīvības apdrošināšanas sabiedrība, lai pārliecinātos par finanšu līdzekļu izcelsmi, veic anketā norādītā ienākumu avota un apmēra izvērtējumu, proti, pārliecinās, vai plānotās iemaksas ir samērīgas ar ienākumiem un vai norādītie ienākumi ir atbilstoši ieņēmamajam amatam, lūdzot iesniegt papildu dokumentus, vienīgi tad, ja tā izpētes laikā konstatē paaugstinātu NILLTPF risku.

Piemērs

Iestāde, slēdzot ar klientu mūža pensijas apdrošināšanas līgumu, iegūst klienta aizpildītu pieteikumu un personu apliecinoša dokumenta kopiju. Ņemot vērā, ka līdzekļi, kas tiks izmantoti mēneša izmaksu veikšanai, tiek saņemti no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras kā personas uzkrātais valsts fondētās pensijas kapitāls, iestāde iekšējās procedūrās var noteikt, ka tā, ņemot vērā pakalpojumam piemītošo zemo NILLTPF risku, klienta izpētei nepieciešamo informāciju iegūst no aizpildītā pieteikuma, kas ļauj iestādei prezumēt darījuma attiecību mērķi, paredzamo būtību un izmantoto līdzekļu izcelsmi.

Tāpat, ņemot vērā pakalpojumam piemītošo zemo risku, iestāde var paredzēt, ka tā klientiem, kas slēdz mūža pensijas apdrošināšanas līgumus, noskaidro atbilstību PNP statusam tiktāl, cik tā iegūst informāciju no klienta aizpildītā pieteikuma, ievērojot, ka atbilstoši starptautiskajām rekomendācijām pasākumi PNP statusa noskaidrošanai būtu veicami atbilstoši riskam, savukārt klienta PNP statusa esamība vai neesamība neatstāj būtisku ietekmi uz mūža pensijas pakalpojumam piemītošo risku.

165. Ņemot vērā minēto, attiecībā uz sabiedrībām, kuru akcijas tiek tirgotas regulētajā tirgū, un klientiem, kas ir Latvijas Republika, atvasināta publiska persona, tiešās pārvaldes iestāde vai pastarpināta pārvaldes iestāde, vai valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība (raksturīgs zems NILLTPF risks), iestādei jāveic PLG noskaidrošanas pasākumi NILLTPF riskam atbilstošā apmērā.

166. Atbilstoši Likuma 26. panta desmitajai daļai iestādes pienākums, veicot vienkāršotu klienta izpēti, ir iegūt un dokumentēt informāciju, kas apliecina, ka klients atbilst Likuma 26. pantā noteiktajiem vienkāršotās izpētes piemērošanas nosacījumiem, kā arī pēc darījuma attiecību uzsākšanas veikt darījuma attiecību uzraudzību atbilstoši riskam.

167. Ņemot vērā Likuma 26. panta otrās daļas prasības, nosakot NILLTPF risku, kas piemīt sadarbībai ar klientu, un izvērtējot, vai konkrētā gadījumā ir pamats piemērot vienkāršoto klienta izpēti, iestādei jāizvērtē, vai informācija, kas pieejama par kapitālsabiedrību, ir pietiekama, lai gūtu pārliecību, ka tā ir valsts vai pašvaldības kontrolēta kapitālsabiedrība, kurai piemīt zems NILLTPF risks.

3.3.2. Papildu kritēriji vienkāršotajai izpētei

168. Atbilstoši Likumā noteiktajam Komisijai ir tiesības noteikt kritērijus vienkāršotajai klientu izpētei. Vienkāršotās izpētes kritēriji atkarībā no sniegtajiem finanšu pakalpojumiem ir:

168.1. to veic klientiem fiziskām personām – rezidentiem, kuru darījumi saistīti ar regulāru atlīdzības vai citu pastāvīgu un stabilu ienākumu saņemšanu, kuru ienākumu avots ir skaidrs un saprotams un to kopējais mēneša kredīta apgrozījums nepārsniedz 15 000 *euro* (lineāri) (Komisija ņēma vērā klienta valsts piederību un apstākli, ka šāda riska profila klienta ienākumiem un to apmēram ir saprotama un tiesiska izcelsme, kuru būtu samērīgi izvērtēt, veicot klienta izpēti mazākā apmērā un regularitātē);

168.2. to veic juridiskām personām Latvijā reģistrētiem uzņēmumiem ar PLG Latvijas rezidentiem, piemēram, skaidri izprotamiem mazajiem uzņēmumiem ar privātpersonām kā klientiem no vienas puses un dažiem konkrētiem materiālu un pakalpojumu piegādātājiem (t.sk. varētu būt zināmi ES uzņēmumi) no otras puses;

Piemērs

Klientu riska profili, kuriem piemērojama vienkāršotā izpēte:

- klients fiziska persona – Latvijas Republikas rezidents. Saņem Latvijas Republikas piešķirto valsts pensiju, līdzekļus tērē veikalos Latvijas Republikas teritorijā un veic komunālos norēķinus. Izmanto norēķinu kontu un debetkarti;
- klients fiziska persona – Latvijas Republikas rezidents. Students, kas saņem stipendiju un algu no valstij piederošas akciju sabiedrības, līdzekļus tērē veikalos Baltijas valstu teritorijā, veic komunālos norēķinus un norēķinus par mācībām. Izmanto internetbanku, norēķinu kontu un debetkarti;
- klients juridiska persona, kas reģistrēta Latvijas Republikā. Nodarbojas ar pārtikas preču mazumtirdzniecību, veic maksājumus saistībā ar saimniecisko darbību (norēķini par precēm, nekustamā īpašuma īri, komunālajiem maksājumiem utt.) un maksā nodokļus Latvijas Republikā. Izmanto internetbanku, norēķinu kontu un POS termināli;
- klients juridiska persona, kas reģistrēta Latvijas Republikā. Valsts akciju sabiedrība, kura nodarbojas ar elektrotīkla uzturēšanu. Uzņēmums veic maksājumus saistībā ar saimniecisko darbību (algas, komunālie maksājumi utt.) un maksā nodokļus Latvijas Republikā. Izmanto internetbanku, norēķinu kontu un overdraftu.

168.3. to veic klientiem, kuru dzīvības apdrošināšanas līgumos paredzētā ikgadējā apdrošināšanas prēmija nav lielāka par 4 000 *euro* vai tās ekvivalentu ārvalstu valūtā (Komisija ņēma vērā, ka vairākumā gadījumu šis produkts izvēlēts, ņemot vērā iespēju saņemt atmaksu par samaksāto ienākuma nodokli par deklarētajiem ienākumiem, kā arī prēmijas apmēru un produkta specifikai piemītošo NILLTPF risku).

169. Vienkāršotajā izpētē iestāde paredz vienkāršākus klienta izpētes pasākumus mazākā apjomā. Būtu pietiekami veikt klienta identifikāciju un pārliecināties par ienākumu avotu un plānoto darījumu apmēru. Anketas aizpildīšana un pārliecināšanās par ienākumu avotu vienkāršotās izpētes gadījumā ir veicama, ja nepieciešamo informāciju nav iespējams iegūt citā veidā, piemēram, no klienta aizpildītā pieteikuma vai līguma pakalpojuma saņemšanai.

170. Papildus darījuma attiecību laikā vienkāršotās klienta izpētes pasākumi var ietvert:

170.1. darījuma attiecību mērķa un būtības akceptēšanu, ņemot vērā, ka produktam var būt tikai viens mērķis;

170.2. klienta informācijas atjaunošanu tikai, ja notiek izmaiņas klientam sniegtajos pakalpojumos (piemēram, klients sāk izmantot jaunu pakalpojumu vai produktu);

170.3. darījumu uzraudzību, tikai pārsniedzot iestādes pamatoti noteiktu robežlielumu.

171. Ja iestāde darījumu uzraudzības ietvaros konstatē risku paaugstinošus faktorus, kuru rezultātā mainās klientam piemītošais NILLTPF risks, iestādei attiecīgi jānosaka atbilstoši klienta izpētes pasākumi, kas var ietvert standarta klienta izpēti vai padziļināto klienta izpēti, vai jānosaka risku mazinoši pasākumi.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Iestāde slēdz ar klientu dzīvības apdrošināšanas līgumu (bez uzkrājuma) ar apdrošinājuma summu 500 000 *euro*, atlīdzības izmaksa iespējama tikai šīs personas nāves gadījumā un izmaksājama mantiniekiem. Klients apņemas maksāt ikmēneša prēmiju (samaksu par pakalpojumu) 100 *euro* apmērā, veicot pārskaitījumu no sava konta kredītiestādē, un maksājumi plānoti visā līguma darbības laikā 20 gadu garumā. Iestāde, slēdzot ar klientu līgumu, iegūst klienta aizpildītu pieteikumu un personu apliecinoša dokumenta kopiju. Līgumā tiek norādīta arī informācija par apdrošināšanas termiņu, izvēlēto maksājumu biežumu u.tml.

Ņemot vērā klienta prognozēto ikmēneša iemaksu apmēru par dzīvības apdrošināšanas polisi, kas gadā sasniegtu ap 1 200 *euro*, iestāde var iekšējās procedūrās noteikt, ka tā, ņemot vērā pakalpojumam piemītošo zemo NILLTPF risku, klientam piemītošo NILLTPF risku (t.sk. PNP statusu) nosaka, izvērtējot informāciju no aizpildītā pieteikuma, kas ļauj iestādei prezumēt darījuma attiecību mērķi un paredzamo būtību. Vienlaikus iestādei būtu iekšējās procedūrās jāparedz darījumu apmēri vai risku paaugstinoši faktori, kuriem iestājoties tā lūgtu klientam iesniegt papildu informāciju, piemēram, par līdzekļu izcelsmi, ja klients vēlētos veikt liela apmēra vienreizēju iemaksu.

Situācija Nr. 2

Kredītiestādes klients ir Latvijas Republikas rezidents ar ienākumiem 1 500 *euro* mēnesī, ienākumu avots ir darba alga publiski zināmā tirdzniecības centrā. Izdevumu struktūru veido ikdienas maksājumi.

Kredītiestāde veic klienta riska sākotnējo novērtējumu un, ja nav konstatēti citi risku paaugstinoši apstākļi, piemēro klientam vienkāršoto izpēti, kas paredz klienta datu atjaunošanu reizi piecos gados apstākļos (ja šajā laika posmā netiek identificēti citi risku paaugstinoši faktori), kad klients ar kredītiestādi sazinās kredītiestādes sniegto pakalpojumu ietvaros.

3.4. Klienta padziļinātā izpēte

3.4.1. Padziļinātās izpētes prasības

172. Iestāde veic klienta padziļināto izpēti šādos gadījumos:

172.1. Likumā noteiktajos gadījumos;

172.2. atbilstoši klienta riska skaitliskā novērtējuma rezultātam (punktu skaitam vai riska līmenim), sasniedzot iestādes klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmā noteikto robežlielumu, kad jāveic klienta padziļinātā izpēte;

172.3. atbilstoši riska faktoram, kas satur pazīmi, kas var liecināt par aizdomīgu darījumu (darījuma padziļinātā izpēte).

173. Ne visu riska faktoru iestāšanās ir iespējams konstatēt automātiski, izmantojot tehnoloģiskus risinājumus. Pastāv riska faktori, kuru iestāšanās konstatējama manuāli klienta izpētes vai darījumu uzraudzības ietvaros.

174. Lai nodrošinātu, ka iestādes veiktie pasākumi un no klienta iegūstamā informācija ir samērīga un efektīva, iestāde, iegūstot informāciju par klientu, izmanto publiski pieejamos avotus, kā arī ņem vērā tās iepriekšējās izpētēs iegūto informāciju. Padziļinātās izpētes ietvaros iestāde iegūst informāciju no klienta, ja ir mainījies klienta riska profils un nepieciešams izvērtēt ar izmaiņām saistīto klientam piemītošo NILLTPF risku.

175. Ja klienta padziļinātās izpētes rezultātā iestāde nevar pārliecināties, ka tā spēj pārvaldīt darījuma attiecībām vai gadījuma rakstura darījumam piemītošo NILLTPF risku, tā izbeidz darījuma attiecības vai neveic gadījuma rakstura darījumu. Šīs prasības mērķis ir nepakļaut iestādi NILLTPF riskam, kuru tā nevar pārvaldīt. Atsevišķos gadījumos, piemēram, ja pensiju fondam nav iespējas izmaksāt uzkrājumu vai kredītiestāde saglabā kredīta atmaksas līguma nosacījumus, darījuma attiecības izbeidz daļēji. Tas nozīmē, ka netiek sniegti jauni pakalpojumi un darījuma attiecības izbeidz, ciktāl tas pamatoti iespējams. Šādā veidā iestāde līdz iespējamajam minimumam samazina NILLTPF risku, kuram tā ir pakļauta.

176. Dzīvības apdrošināšanas vai citu ar līdzekļu uzkrāšanu saistītu apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji (t.sk. apdrošināšanas staprnieki), ja klients neiesniedz klienta padziļinātajai izpētei nepieciešamo informāciju vai ir konstatēts NILLTPF risks, piemēro risku mazinošos pasākumus, tostarp nepieņem jaunas iemaksas, līdz nepieciešamās informācijas saņemšanai vai līguma darbības beigām.

3.4.2. Padziļinātā izpēte atbilstoši Likuma prasībām

177. Likums paredz gadījumus, kad ir automātiski piemērojama klienta padziļinātā izpēte:

177.1. klients identificēts, izmantojot neklātienas identifikāciju, kas nav veikta atbilstoši MK noteikumiem Nr. 392;

177.2. klients ir politiski nozīmīga persona, politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis vai ar politiski nozīmīgu personu saistīta persona;

177.3. klienta patiesais labuma guvējs ir politiski nozīmīga persona, politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis vai ar politiski nozīmīgu personu saistīta persona;

177.4. uzsākot korespondentattiecības;

177.5. klients ir no augsta riska trešās valsts.

178. Atbilstoši Likuma un klientu izpētes noteikumu prasībām padziļinātās izpētes rezultātā jāiegūst informācija apjomā, kas atbilst klienta riskam. Tādējādi padziļinātās izpētes pasākumi (iegūstamā informācija, to pamatojošie dokumenti) jāveic apjomā, kas atbilst klienta riskam (piemēram, informācijas un dokumentu apjoms, ko iegūst par klientu studentu no augsta riska trešās valsts, izvērtējot darījumu būtību un apmēru, var būt atšķirīgs no informācijas un dokumentu apjoma, ko iegūst par klientu, kas ir no augsta riska trešās valsts un izmanto privātbaņķiera pakalpojumus).

179. Klienta padziļinātās izpētes regularitāti Likumā noteiktajos gadījumos iestāde nosaka, izvērtējot klientam piemēto risku (vairāk par klienta padziļinātās izpētes periodu skatīt 3.4.5. apakšnodaļā).

Piemērs

Darījuma attiecību laikā klientam iestājas pazīme: *klients ir saistīts ar augsta riska trešo valsti.*

Iestāde piemēro šādus padziļinātās izpētes pasākumus:

- pārbauda klienta veikto darījumu, izmantoto pakalpojumu un produktu atbilstību klienta deklarētajai saimnieciskajai darbībai;
- iegūst papildu informāciju, lai pārliecinātos, ka klienta norādītais vai iestādes noskaidrotais PLG ir attiecīgā klienta PLG;
- noskaidro klienta esošo finanšu līdzekļu izcelsmi;
- analizē klienta saimniecisko vai personisko darbību, t.sk. gadījumos, kad klients ir zemu nodokļu teritorijā reģistrēts uzņēmums. Iestāde iegūst un dokumentē pierādījumus par klienta saistību ar faktisku saimniecisko darbību veicošu uzņēmumu un tā saistību ar klienta PLG.

Tas, cik plašu informāciju un kādus dokumentus iestāde iegūst (piemēram, līgumus, rēķinus, preču kustību apliecinājumus vai pakalpojuma sniegšanu pierādošus dokumentus u.tml.), piemērojot ikvienu no padziļinātās izpētes pasākumiem, ir atkarīgs no informācijas un dokumentiem, kas jau ir iestādes rīcībā, – nav nepieciešams atkārtoti iegūt vai pieprasīt darījumus ar klienta galvenajiem sadarbības partneriem apliecinājumus, ja tie jau ir iestādes rīcībā¹⁸.

Piemēram, ja ir iegūts piegādes līgums, kura termiņš ir vairāki gadi un kurš ir iesniegts jau pirms gada, ir jāsaprot un jāizvērtē, vai veiktie darījumi joprojām atbilst līguma noteikumiem, un tas attiecīgi jādokumentē.

¹⁸ Pamatojoties uz risku, informāciju par galvenajiem sadarbības partneriem iestāde var iegūt arī no publiskiem avotiem, piemēram, ja klienta darbība atbilst deklarētajai un ir pieejama publiska informācija par galvenajiem darījumu partneriem (piemēram, klients ir zemnieku saimniecība, kas nodrošina piena produktu piegādi piena pārstrādes uzņēmumam).

Īstenojot prasību par, piemēram, klienta saimnieciskās darbības pārzināšanu, nav nepieciešams automātiski pieprasīt klientam atjaunot klienta anketu (turklāt tikai anketas atjaunošana vai anketas datu pārbaude neliecina, ka iestāde pārliecinās par klienta saimniecisko darbību; iestādei nepieciešams vērtēt visus klientam un tā darbībai piemītošos riska faktorus kopumā un to, vai iestādes rīcībā ir pietiekama informācija un dokumenti, kas raksturo klienta darbību), kur klients norāda to pašu saimnieciskās darbības veidu, ko iepriekš.

Prasības pārzināt klienta saimniecisko darbību mērķis ir iestādei izvērtēt, vai tā joprojām izprot klienta saimniecisko darbību un tai ir pietiekama informācija par iepriekš noskaidrotās informācijas atbilstību esošajiem apstākļiem. Tomēr var būt arī situācijas, kad, īstenojot šo prasību, ir pamatoti un samērīgi lūgt klientam atjaunot informāciju par saimniecisko darbību un iegūt arī papildu dokumentus, jo darījumi neatbilst iestādes rīcībā esošajai informācijai vai iestādei ir šaubas par veikto darījumu atbilstību, piemēram – darījumi tiek veikti ar sadarbības partneriem, kas strādā citā nozarē nekā klients, un šīs nozares pēc būtības nav saistītas un savstarpēji darījumi nešķiet loģiski; iestāde konstatē, ka, iespējams, varētu būt mainījies klienta saimnieciskās darbības reģions, jo ir mainījies darījumu modelis.

Padziļinātās izpētes pasākumi piemērojami atbilstoši riskam un faktiskajiem apstākļiem.

180. Padziļinātās izpētes pasākumi var atšķirties arī regulārās klienta padziļinātās izpētes laikā. Pasākumu piemērošana ir atkarīga no riska, kuru iestāde konstatē, izvērtējot klienta darījumus un par klientu pieejamo informāciju regulārās klienta padziļinātās izpētes laikā. Piemērojamie pasākumi ir mērķēti uz to, lai pārvaldītu identificēto NILTPF risku.

181. Ja klients atbilst kādam no Likumā minētajiem riska faktoriem, bet pārskata periodā nav veicis darījumus vai tie bijuši nebūtiski (iestāde to attiecīgi fiksē izpētē), un ja nepastāv citi apstākļi, kuri prasa tālākus izpētes pasākumus, tad iestāde tālākus izpētes pasākumus neveic. Tas nozīmē, ka iestādei, dokumentējot apstākli, ka klients nav veicis darījumus vai veiktie darījumi ir nebūtiski (atbilstoši iestādes noteiktajam vērtējumam, ko iestāde pamato), klientam, kas atbilst kādam no Likumā minētajiem riska faktoriem, nav nepieciešams veikt citus padziļinātās izpētes pasākumus.

Piemērs

Pazīme: klients ir fiziska persona, kura atzīstama par PNP, vai PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona.

Iestādei jāņem vērā gan tas, vai klients atzīstams par PNP, gan vidējais kredīta apgrozījums vai darījumu apmērs. Klienta padziļinātās izpētes pasākumi un periods, ik pēc kāda veicama izpēte gadījumā, ja klients ir PNP un veic iemaksas, piemēram, 8 000 euro apmērā reizi mēnesī un tā darījumi nav tikai ikdienas izdevumu segšana, būs atšķirīgi nekā situācijā, kad klients ir PNP un vienu reizi gadā iemaksā 3 000 euro trešā līmeņa pensiju kapitālā.

Taču vienlaikus iestādei jānodrošina efektīva darījumu uzraudzība, lai, saņemot lielāka apmēra līdzekļus, kas atšķiras no klienta vidējās mēneša iemaksas, ko iestāde ir izvērtējusi un atzinusi par samērīgu, tā spētu konstatēt šādus gadījumus un veikt nepieciešamās izpētes darbības attiecībā uz šo iemaksu.

3.4.3. Padziļinātā izpēte atbilstoši klienta riska skaitliskā novērtējuma rezultātiem vai citiem apstākļiem

3.4.3.1. Klienta padziļinātā izpēte¹⁹

182. Pamatojoties uz klienta riska skaitliskā novērtējuma rezultātiem (punktu skaitu vai riska līmeni), iestāde nosaka riska skaitliskā novērtējuma robežlīmeni, atbilstoši kuram tiek noteikta klienta padziļinātā izpēte. Robežlīmenis padziļinātās izpētes veikšanai pirms darījuma attiecību nodibināšanas un darījuma attiecību laikā būs atšķirīgs tāpat kā piemērojamie padziļinātās izpētes pasākumi un to apjoms (atkarīgs no piemītošā riska).

183. Iestāde var noteikt klienta padziļināto izpēti, pamatojoties arī uz citiem apstākļiem, t.sk., iestājoties kādam no riska faktoriem līdzīgi kā Likumā noteiktajos obligātās padziļinātās izpētes gadījumos.

184. Izvērtējot risku paaugstinošos faktoros, kas piemīt klientam, un nosakot padziļinātās izpētes pasākumus un regularitāti, iestāde izvērtē piemērotos risku pārvaldīšanas pasākumus un ņem vērā klientam faktiski piemītošo risku. Piemēram, izvērtējot klienta vai tā patiesā labuma guvēja saimnieciskajai darbībai piemītošo risku, iestāde noskaidro juridiskās personas saimnieciskās darbības būtību, kā arī ņem vērā klienta izmantoto finanšu pakalpojumu NILLTPF risku un klienta PLG ietekmi uz klienta NILLTPF risku.

Piemērs**Situācija Nr. 1**

Klientam iestājas pazīme, ka tā patiesā labuma guvēja saimnieciskajai darbībai piemīt paaugstināts NILLTPF risks.

¹⁹ Padziļinātā izpēte pirms darījuma attiecību nodibināšanas un darījuma attiecību laikā ik pēc noteikta perioda.

Iestāde, veicot klienta izpēti pirms darījuma attiecību uzsākšanas, noskaidro klienta saimnieciskās darbības būtību un ienākumu avotu. Apstāklis, ka klienta patiesais labuma guvējs nodarbojas ar paaugstināta NILLTPF riska saimniecisko darbību, nozīmē, ka iestāde izvērtē minētā apstākļa ietekmi uz klientam piemītošo NILLTPF risku.

Iestāde, secinot, ka patiesā labuma guvēja darbība ir nošķirama no klienta saimnieciskās darbības un darījumiem, nosaka tādus pasākumus, lai tā savlaicīgi spētu identificēt paaugstināta NILLTPF riska iestāšanos un piemērot padziļināto izpēti.

Situācija Nr. 2

Klienta saimnieciskās darbības veids ir datorprogrammēšana, IT pakalpojumu sniegšana, viens no galvenajiem darījumu partneriem kopš konta atvēršanas ir Krievijas uzņēmums, klienta PLG norādītā adrese ir Krievijā un anketā norādītais kontakttālrunis ir Krievijā.

Iestāde izvērtē klientam piemītošos riska faktorus:

- 1) klienta risks – saimnieciskās darbības veids ir tādu pakalpojumu sniegšana, kuriem ir apgrūtināta iespēja pamatot pakalpojumu sniegšanas faktu;
- 2) klienta, tā PLG un galvenā sadarbības partnera ģeogrāfiskais risks – saistība ar valsti, kas nav Latvijas Republika, ES, Eiropas Ekonomikas zonas vai OECD dalībvalsts.

Lai pārvaldītu klientam piemītošo risku, iestāde novērtē klientam piemītošo risku kā augstu un paredz padziļinātās izpētes pasākumus, lai pārliecinātos, ka klienta saimnieciskā darbība ir ekonomiski pamatota.

Konstatējot saikni starp klienta un tā patiesā labuma guvēja darījumiem, kas liecina par paaugstinātu NILLTPF risku, iestāde piemēro klientam padziļināto izpēti.

185. Nosakot robežlīmeni vai citus apstākļus un tiem piemērojamos padziļinātās izpētes pasākumus, iestāde nodrošina, ka piemērojamie padziļinātās izpētes pasākumi un to apjoms ir atbilstošs un efektīvs, lai iestāde varētu izvērtēt un izprast klienta saimniecisko vai personisko darbību.

186. Klientam piemītošā riska līmenis nosaka padziļinātās izpētes regularitāti, t.i., jo zemāks risks, jo retāka padziļinātā izpēte un otrādi – jo augstāks risks, jo biežāka padziļinātā izpēte.

187. Nosakot padziļinātās izpētes regularitāti, iestāde atskaites punktu, kā skaitīt gada vai mēnešu termiņu, nosaka politikās un procedūrās, ievērojot klientu izpētes noteikumu mērķi – nodrošināt padziļinātās izpētes pārbaudes procesa nepārtrauktību.

3.4.3.2. Padziļinātā izpēte klientu veikto darījumu izvērtēšanai

188. EBI Pamatnostādnēs un Finanšu izlūkošanas dienesta tipoloģijās (pieejamas šeit: <https://www.fid.gov.lv/lv/darbibas-jomas/vadlinijas-tipologijas-riki>) ir ietverti riska faktori, kas var piemist klienta veiktajiem darījumiem, piemēram, attiecībā uz izmaiņām klienta darījumu apmērā vai darījumu būtībā, ņemot vērā klienta deklarēto saimniecisko darbību. Atbilstoši

Likumam sadarbības ar klientu laikā iestāde veic darījumu uzraudzību, ievērojot uz risku balstītu pieeju. Tādējādi augstāka riska klientiem darījumu uzraudzība jāveic rūpīgāk.

189. Iestājoties riska faktoram, kas piemīt klienta darījumam, iestāde veic padziļināto klienta izpēti (darījuma izpēti), piemērojot **kādu no padziļinātās izpētes pasākumiem**, kas nepieciešami pēc būtības, lai pārliecinātos par veikto darījumu ekonomisko un tiesisko mērķi, t.i., veic klienta izpēti tādā apjomā, lai noskaidrotu, vai riska faktora iestāšanās nerada aizdomas par NILLTPF vai neizraisa NILLTPF riska paaugstināšanos. Turklāt šajos gadījumos jāņem vērā un jāvērtē arī informācija, kas jau ir iestādes rīcībā.

Piemērs

Iestājas pazīme: darījumu klienta interesēs slēdz vai veic trešā persona (ārpakalpojumu grāmatvedis, advokāts vai juridiska veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzējs, kas rīkojas klienta vārdā (nav attiecināms uz pagaidu konta atvēršanu, kamēr sabiedrībai nav juridiskas personas statusa, kā arī pamatkapitāla palielināšanas darījumiem)).

Šis faktors nozīmē, ka iestāde, konstatējot, ka darījumu klienta interesēs slēdz vai veic trešā persona, piemēram, ārpakalpojumu grāmatvedis, advokāts vai juridiska veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzējs, kas rīkojas klienta vārdā, veic klienta izpēti tādā apjomā, lai noskaidrotu, vai tas rada aizdomas par NILLTPF vai NILLTPF riska paaugstināšanos.

Nosakot piemērojamās padziļinātās izpētes pasākumus, iestāde ņem vērā savā rīcībā esošo informāciju par klientu, piemēram, Latvijas Republikā reģistrēts uzņēmums ar trim darbiniekiem, kas nodarbojas ar šūšanas pakalpojumiem, darījumu veikšanai ir pilnvarojis ārpakalpojumu grāmatvedi, jo savā uzņēmumā nenodarbina grāmatvedi; liels ražošanas uzņēmums nozīmīga darījuma slēgšanai pilnvaro advokātu, lai, ievērojot advokāta zināšanas, noslēgtu sev drošu līgumu. Šādiem klientiem izpētes apjoms atšķirsies no izpētes apjoma, kas jāpiemēro augstāka riska klientam, piemēram, čaulas veidojumam, kura vārdā darbojas ārpakalpojumu grāmatvedis.

Visi klienti, kas izmanto trešo personu (piemēram, ārpakalpojumu grāmatvedi), nav automātiski uzskatāmi par augsta riska klientiem.

3.4.4. Periods, par kādu jāveic padziļinātā izpēte

190. Padziļinātās izpētes periodu (t.i., par kādu laika posmu tiek vērtēta klienta darbība – padziļinātās izpētes pārskata periods) iestāde nosaka politikās un procedūrās, ievērojot apstākļus, kas bijuši par pamatu klienta padziļinātās izpētes veikšanai. Ne klientu izpētes noteikumi, ne citi normatīvie akti nenosaka konkrētu periodu, par kādu veicama padziļinātā izpēte, bet nosaka padziļinātās izpētes mērķi – pārliecināties, ka iestāde pārzina klienta darbību un nepastāv aizdomas par NILLTPF.

191. Attiecībā uz klientiem, kam padziļinātā izpēte jāveic, sasniedzot klienta riska skaitliskā novērtējuma robežlīmeni vai iestājoties citiem apstākļiem, klientu izpētes noteikumos ir noteikta prasība nodrošināt padziļinātās izpētes nepārtrauktību. Tādējādi, nosakot padziļinātās izpētes regularitāti, iestāde atskaites punktu, kā skaitīt mēnešu termiņu, nosaka, ievērojot prasības mērķi – nodrošināt padziļinātās izpētes pārbaudes perioda nepārtrauktību (minētais nav attiecināms uz situāciju, kad mainās klienta risks, atbilstoši kuram padziļinātā izpēte nav jāpiemēro).

Pamatprincips perioda noteikšanai attiecībā uz padziļinātās izpētes klientiem ir – laika periods kopš pēdējās padziļinātās izpētes veikšanas (kā atskaites punktu ņemot vērā pēdējās padziļinātās izpētes pārskata perioda beigu datumu).

Tomēr atkarībā no darījumiem un NILLTPF riska var būt situācijas, kad, lai izprastu klienta darbību, ir nepieciešams ietvert arī periodu (vai daļu no tā), par kuru izpēte jau tika veikta.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Iestājas pazīme: *klients ir čaulas veidojums.*

Ievērojot čaulas veidojumiem piemītošo paaugstināto NILLTPF risku, iestāde padziļinātās izpētes pasākumus piemēro ik pēc sešiem mēnešiem.

Situācija Nr. 2

Iestājas pazīme: *klienta saimnieciskajai darbībai piemīt paaugstināts NILLTPF risks (dārgmetālu, dārgakmeņu tidzniecība).*

Iestāde izvērtē klienta darbībai piemītošo risku un darījumu apmēru un lemj par padziļinātās izpētes perioda noteikšanu. Konstatējot, ka klientam piemīt paaugstināts NILLTPF risks, iestāde nosaka padziļinātās izpētes periodu atbilstoši tās politikām un procedūrām. Iestāde var lemt par darījumu monitoringu un, konstatējot darījumu apmēra izmaiņas vai citu risku paaugstinājošo apstākļu iestāšanās, attiecīgi noteikt īsāku padziļinātās izpētes termiņu (piemēram, ja periods noteikts 12 mēneši un darījumu apmērs palielinās, iestāde nosaka padziļinātās izpētes periodu – seši mēneši).

192. Ja klientam iestājas riska faktors vai to kombinācija un iepriekš ir veikta standarta izpēte, bet nav veikta padziļinātā izpēte, tad iestāde padziļinātās izpētes periodu nosaka no pēdējās veiktās klienta standarta izpētes. Tomēr atkarībā no darījumiem un riska var būt nepieciešams ietvert arī periodu, par kuru izpēte jau tika veikta.

193. Nosakot periodu, par kādu padziļinātā izpēte veicama, iestāde ņem vērā klientam piemītošo NILLTPF risku un konstatēto riska faktoru vai iepriekš veiktās padziļinātās izpētes laiku, ja klientam iepriekš padziļinātā izpēte ir veikta (padziļinātā izpēte jāveic, lai izprastu, vai konkrētais riska faktors rada aizdomas par NILLTPF vai riska paaugstināšanos, līdz ar to periods nosakāms atbilstoši riska faktoram).

Piemērs

Iestājas pazīme: *klients dod rīkojumu par aktīvu ieguldīšanu paaugstināta NILLTPF riska jurisdikcijas finanšu iestādē.*

Šis faktors attiecas uz gadījumiem, kad klients dod rīkojumu par aktīvu (naudas līdzekļu, finanšu instrumentu u.tml.) ieguldīšanu paaugstināta riska jurisdikcijā esošā finanšu iestādē (tik tālu, cik iestāde zina, ka tas ir finanšu instrumentu ieguldījums).

Iestāde padziļinātās izpētes pasākumus piemēro par tādu periodu, kas ļauj izprast, vai šāds klienta rīkojums rada aizdomas par NILLTPF vai riska paaugstināšanos. Lai noteiktu periodu, nepieciešams izvērtēt iestādes rīcībā esošo informāciju par klientu – vai iestāde izprot klienta darbību, vai klientam šādi darījumi ir raksturīgi, vai un kad klientam ir veikta padziļinātā izpēte u.tml.

Pamatprincips perioda noteikšanai attiecībā uz klienta darījumam piemītošo riska faktoru – klienta NILLTPF risks un konstatētais riska faktors.

3.4.5. Padziļinātās izpētes termiņš

194. Klientu izpētes noteikumi paredz noteiktu periodu, kādā jāveic padziļinātā izpēte. Termiņa mērķis ir samērīgā laika periodā konstatēt iespējamo NILLTPF risku un veikt atbilstošus pasākumus riska pārvaldīšanai. Regulārās padziļinātās izpētes termiņš ir 35 darba dienas kopš priekšnosacījumu padziļinātās izpētes veikšanai iestāšanās.

195. Iestāde var padziļinātās izpētes termiņu pagarināt, ja tas ir pamatoti nepieciešams, piemēram, informācijas iegūšana no starptautiskas korporācijas aizņem ilgāku laika periodu. Šādā gadījumā iestādei ir tiesības noteikt padziļinātās izpētes termiņa pagarinājumu līdz 25 darba dienām. Konstatējot risku paaugstinošus apstākļus, iestāde lemj par pastiprinātās uzraudzības pasākumu piemērošanu. Iestāde dokumentē termiņa pagarinājuma pamatojumu.

196. Ja pēc padziļinātās izpētes termiņa beigām iestāde nevar to pabeigt, jo nav pieejama nepieciešamā informācija, iestāde izvērtē trūkstošās informācijas ietekmi uz NILLTPF risku, kādai tā ir pakļauta. Ja pēc būtības padziļinātā izpēte ir veikta un trūkstošā informācija ir vērtējama vienīgi kā papildu informācija, un iestādei klienta darbība un veiktie darījumi ir skaidri un saprotami, iestāde var pagarināt termiņu un iegūt papildu informāciju. Padziļinātās izpētes secinājumus iestāde sagatavo padziļinātās izpētes termiņā, proti, ja termiņš ir noteikts ar pagarinājumu, tās ir 60 darba dienas.

197. Padziļinātās izpētes termiņš darījumam piemītošā riska faktora izpētei jānosaka samērīgi ar attiecīgajam faktoram piemītošo risku. Ievērojot minēto, iestāde izvērtē konkrētā riska faktora ietekmi uz NILLTPF risku un atbilstoši lemj par piesardzīgu un samērīgu termiņu riska pārvaldīšanai, lemjot par pastiprinātās uzraudzības pasākumiem, ja tas ir nepieciešams.

3.4.6. Savstarpēji saistītu klientu grupas noteikšana

198. Uzsākot darījuma attiecības, iestāde, izmantojot uz risku balstītu pieeju, pārbauda, izvērtē un dokumentē, vai klients ietilpst savstarpēji saistītu klientu grupā pēc kritērijiem, kas noteikti klientu izpētes noteikumu terminu skaidrojumā. Jo augstāks klientam piemītošais NILLTPF risks, jo lielāka uzmanība kritērijiem jāpievērš.

199. Atkarībā no klientam piemītošā NILLTPF riska var būt situācija, kad klientu izpētes noteikumu terminu skaidrojumā noteiktie kritēriji nav jāpiemēro vispār vai uzmanība jāpievērš atsevišķiem kritērijiem. Konkrētus kritērijus un to, kāda riska situācijās tos piemēro, lai noteiktu savstarpēji saistītu klientu grupu, nosaka iestāde.

Kritērijus izvērtē, pamatojoties uz risku. Nav prasības veikt visu kritēriju izvērtēšanu attiecībā uz visiem iestādes klientiem.

200. Savstarpēji saistītu klientu grupas konstatēšana gadījumos, kad ir paaugstināts risks, ļauj iestādei izvērtēt darījumu shēmu kopumā, tādējādi nodrošinot pilnvērtīgāku izvērtējumu par veiktajiem darījumiem un aizdomīgu darījumu konstatēšanu. Vērtējot viena klienta darījumus atsevišķi, informācija par darījumiem ir šaurāka, līdz ar to iespējami aizdomīgu darījumu pazīmes var nekonstatēt. Savukārt, jo plašāka ir informācija par darījumiem (tostarp grupas ietvaros veiktajiem darījumiem), jo pilnvērtīgāk var izvērtēt, vai darījumiem ir ekonomiskais pamatojums un mērķis un vai tiem nepiemīt aizdomīgu darījumu pazīmes.

201. Var būt situācijas, kad savstarpēji saistītu klientu grupas kritērijus var konstatēt automatizēti (piemēram, klientiem ir viens un tas pats PLG). Tomēr daļu no kritērijiem var konstatēt klientu padziļinātās izpētes ietvaros – manuāli (piemēram, radniecība starp PLG, klients izmanto aizdevumu, kura nodrošinājums ir cita klienta finanšu instrumenti).

202. Iestāde politikās un procedūrās nosaka prasības klientu izpētes noteikumu terminu skaidrojumā minēto savstarpēji saistītu klientu grupas indikatīvo kritēriju izvērtēšanai. Iestādes atbildība ir pamatot noteikto prasību īstenošanu un pietiekamību.

203. Klientu izpētes noteikumi neparedz, ka, konstatējot kādu no klientu izpētes noteikumos minētajiem kritērijiem, automātiski ir uzskatāms, ka klienti veido savstarpēji saistītu klientu grupu. Gadījumos, kad diviem vai vairākiem klientiem ir kopīgs PLG, šie klienti būtu uzskatāmi par savstarpēji saistītu klientu grupu. Savukārt gadījumos, kad diviem vai vairākiem klientiem konstatē PLG radniecību, pilnvarotā pārstāvja vai kontaktinformācijas sakritību, iestādei būtu vispirms jāizvērtē šīs pazīmes un nepieciešamības gadījumā jāiegūst papildu informācija, ņemot vērā, ka tā var liecināt par savstarpēji saistītu klientu grupas esamību.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Tiek konstatēti vairāki vienas iestādes klienti, kuru faktiskās adreses sakrīt.

Iespējamā rīcība: noskaidrot, kāda tipa ēka atrodas konkrētajā adresē – privātmāja, biroju ēka – un vai nepastāv aizdomas par pastkastīšu adreses izmantošanu.

Šādā gadījumā jāvērtē, vai starp klientiem pastāv saistība (piemēram, plānots veikt savstarpējus darījumus), lai noteiktu, vai klienti uzskatāmi par savstarpēji saistītu klientu grupu.

Situācija Nr. 2

Iestādes klients A ir uzņēmums, kas nodarbojas ar piensaimniecību un savu produkciju piegādā citam iestādes klientam B, kura saimnieciskā darbība ir piena produktu ražošana. Klients A veic dažādus norēķinus par saimniecības izdevumiem un uzturēšanu, savukārt ienākošie darījumi ir galvenokārt (~85%) maksājumi no klienta B par piegādāto produkciju.

Iespējamā rīcība: iestāde konstatē, ka klienta A un klienta B darījumi atbilst savstarpēji saistītu klientu grupas pazīmei "savstarpēji veiktie darījumi veido vismaz 30% no klienta mēneša apgrozījuma", tomēr, izvērtējot klienta A un klienta B saimniecisko darbību un veiktos darījumus, nav pamata uzskatīt, ka klients A un klients B veido savstarpēji saistītu klientu grupu.

Situācija Nr. 3

Daudzdzīvokļu mājas dzīvokļu īpašnieki mājas apsaimniekošanai izveidojuši biedrību. Kā biedrības PLG tiek prezumēta biedrības valde, kurā ietilpst piecu dzīvokļu īpašnieki.

Dzīvokļu īpašnieki, kaut arī viņu faktiskā adrese sakrīt, nebūtu uzskatāmi par savstarpēji saistītu klientu grupu.

204. Izvērtējot, vai pastāv savstarpēji saistītu klientu grupa, iestāde izvērtē gan klientu izpētes noteikumos minētās pazīmes, gan arī iespējamo grupas dalībnieku darījumus (tostarp maksājumus, savstarpējos aizdevumus, darījumus ar finanšu instrumentiem, savstarpējos galvojumus utt.).

Piemērs

Iestādes klientam A un klientam B pieder kopīgs uzņēmums *Kļava*. Klients A ir uzņēmuma *Bērzs* PLG. Savukārt klients B ir uzņēmuma *Ozols* PLG.

Uzņēmuma *Kļava* saimnieciskā darbība ir ēdināšanas pakalpojumi. Uzņēmuma *Bērzs* saimnieciskā darbība ir būvniecības pakalpojumi. Savukārt uzņēmuma *Ozols* saimnieciskā darbība ir saistīta ar nekustamo īpašumu pārdošanu.

Lai izvērtētu savstarpēji saistītu klientu grupas esamību, iestāde ņem vērā apstākli, ka uzņēmumi darbojas nozarē, kurā ir paaugstināts risks saistībā ar skaidras naudas izmantošanu, kā arī apstākli, ka uzņēmumam *Kļava* ir divi PLG, kuri katrs ir PLG vēl citā uzņēmumā.

Lai pārlicinātos, vai uzņēmums *Kļava* ir saistīts ar uzņēmumiem *Ozols* un *Bērzs*, iestāde izvērtē gan uzņēmumu saimnieciskās darbības veidus, gan apstākli, vai uzņēmumi veic savstarpējus darījumus (maksājumi, aizdevumi, galvojumi utt.).

Ņemot vērā, ka uz uzņēmumiem attiecas pazīme par kopīgu PLG, iestāde veido savstarpēji saistītu klientu grupu vai grupas:

- 1) ietverot visus uzņēmumus vienā grupā;
- 2) ietverot uzņēmumu *Kļava* un *Ozols* vienā grupā un uzņēmumu *Kļava* un *Bērzs* otrā grupā.

Izvēloties, kuru no grupas veidošanas iespējām piemērot, iestāde var vadīties no grupas dalībnieku skaita un grupas dalībnieku būtības (piemēram, ja katram PLG ir savs holdings, ir saprātīgi veidot atsevišķas grupas katrai holdingkompānijai).

205. Konstatējot savstarpēji saistītu klientu grupu, iestāde dokumentē katra klienta lomu grupā un shematiski attēlo naudas un preču plūsmu grupas ietvaros un ar darījumu partneriem ārpus grupas, lai saprastu katra dalībnieka lomu un nozīmi grupā. Ja vienam PLG ir vairāki uzņēmumi ar tādu pašu saimnieciskās darbības virzienu, tad iestāde, pamatojoties uz risku, noskaidro un dokumentē iemeslu vairāku uzņēmumu ar vienādu saimniecisko darbību dibināšanai un šādas rīcības ekonomisko būtību.

206. Dokumentējot savstarpēji saistītu klientu grupas dalībniekus un to lomu grupā, iestāde nodrošina, ka pie katra dalībnieka ir informācija, ka klients ir grupas (norādot, kādas grupas) sastāvā un kad grupas darbība kopumā tika vērtēta, taču pašu vērtējumu nav nepieciešams dublēt katra dalībnieka lietā. Jānodrošina vērtējuma izsekojamība un iegūšana nepieciešamības gadījumā, piemēram, ja tiek veikts neatkarīgs ārējais audits vai Komisijas pārbaude.

207. Konstatējot savstarpēji saistītu klientu grupu, katra grupas dalībnieka riska skaitlisko novērtējumu nosaka atbilstoši klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmai. Tādējādi grupas dalībnieku risks var būt atšķirīgs (ja vienam grupas dalībniekam ir augsts risks, tas automātiski nenozīmē, ka visiem grupas dalībniekiem ir augsts risks un ir jāvērtē grupas darbība kopumā un tai piemērotais risks).

3.4.7. Savstarpēji saistītu klientu grupas padziļinātā izpēte

208. Iestādei, izmantojot uz risku balstītu pieeju, politikās un procedūrās jānosaka regularitāte, ar kādu nepieciešams veikt ne tikai konkrētā klienta padziļināto izpēti, bet arī to klientu padziļināto izpēti, kas ar klientu veido saistītu klientu grupu, t.i., izpētīt klientu grupas darbību kopumā iestādes ietvaros (uzmanība jāpievērš ne tikai grupas ienākošajiem un izejošajiem darījumiem, bet arī darījumiem, kas veikti pašas grupas ietvaros). Šīs prasības mērķis ir nodrošināt, ka iestāde pārzina ne tikai klienta saimniecisko vai personisko darbību, bet visu klientu, kas veido saistītu klientu grupu, darbību, tādējādi iegūstot pilnīgāku izpratni par veiktajiem darījumiem (katra atsevišķa klienta darījumi var nenorādīt uz aizdomīgiem darījumiem, savukārt, vērtējot grupas darījumus kopumā, ir iespējams labāk izprast darījumu būtību un konstatēt aizdomīgus darījumus).

Atbilstoši klientu izpētes noteikumu regulējumam ar klientu saistīta grupa ir citi iestādes klienti, **kurus noskaidro, veicot klienta padziļināto izpēti**. Līdz ar to **standarta** gadījumos, piemērojot vienkāršotās vai standarta izpētes prasības, iestādei **nav** jānoskaidro un jāpēta padziļināti visa grupa, bet, ja ir konstatēts kāds riska faktors, kuram iestādoties ir nepieciešams veikt padziļināto izpēti, tad šīs izpētes ietvaros būtu jāapzina ar šo klientu saistītā grupa un jānovērtē šī grupa kopumā.

209. Ja klientam, kas ietilpst savstarpēji saistītu klientu grupā, iestāde veic padziļināto izpēti, tad, lai noteiktu, vai padziļinātā izpēte jāveic visai savstarpēji saistītu klientu grupai, iestāde **izvērtē šā klienta lomu grupā un ņem vērā pēdējās padziļinātās izpētes, kas veikta visai savstarpēji saistītu klientu grupai, datumu un rezultātus**²⁰:

209.1. ja klienta loma ir būtiska un padziļinātā izpēte grupai nav veikta iestādes noteiktajā termiņā, padziļināto izpēti veic visiem klientiem, kas ietilpst savstarpēji saistītu klientu grupā;

209.2. ja klienta loma ir būtiska un padziļinātā izpēte grupai ir veikta iestādes noteiktajā termiņā, padziļināto izpēti veic tikai padziļinātās izpētes klientam;

209.3. ja klienta loma grupā nav būtiska, padziļināto izpēti veic tikai padziļinātās izpētes klientam;

209.4. ja, veicot klienta izpēti, tiek konstatētas neskaidrības vai nesakritības ar klienta grupas darbību kopumā, tad veic izpēti visai klientu grupai atbilstoši identificētajām neskaidrībām vai nesakritībām.

Apstākļi, kas ietekmē padziļinātās izpētes veikšanu visai grupai vai atsevišķam klientam, kam iestāde veic padziļināto izpēti, ir klienta loma (ietekme) grupā un iepriekš veiktās grupas padziļinātās izpētes datums un rezultāts. Savukārt, ja, veicot kāda klienta, kas ietilpst klientu grupā, izpēti, tiek konstatētas neskaidrības vai nesakritības ar klientu grupas darbību kopumā, tas var būt pamats, lai veiktu izpēti visai klientu grupai.

210. Klienta lomas būtiskumu (ietekmi) grupā iestāde nosaka, vērtējot klientu darbību, PLG, darījumu apmērus, darījumu mērķus, risku paaugstinošos faktorus u.tml. Piemēram, nosakot lomas

²⁰ Ja izpētē konstatēti riski, kas prasa biežāku darījumu analīzi, padziļināto izpēti veic biežāk. Būtiskuma kritēriju un pēdējās izpētes rezultātus nepieciešams skatīt kompleksi, lai izvairītos no situācijas, kad dažādu grupas dalībnieku būtiskuma ietekmē visai grupai padziļinātā izpēte jāveic nesamērīgi bieži.

būtiskumu holdinga kompāniju ietvaros, jāņem vērā, ka būtisks apgrozījums varētu būt tikai vienā no holdinga kompānijām, kas automātiski nenozīmē, ka padziļinātā izpēte jāveic tikai vienam uzņēmumam. Iestādei nepieciešams vērtēt, vai nepastāv risku paaugstinošie faktori, piemēram, vai holdinga PLG ir PNP, kāds ir veikto darījumu mērķis, piemēram, holdinga kompānija reizi mēnesī saņem naudu atbilstoši līgumam par konsultācijām, izvērtējot, vai iestādes rīcībā ir pietiekama informācija un izpratne par darījumu tiesisko mērķi.

211. Ja klientam atbilstoši klienta riska skaitliskā novērtējuma rezultātam ir nepieciešams veikt padziļināto izpēti, iestāde izvērtē klientu grupu kopumā un izprot katra savstarpēji saistītu klientu grupas dalībnieka lomu un ietekmi uz visu grupu. Gadījumos, kad iestāde var pamatot, ka šie savstarpēji saistītu klientu grupas atsevišķie klienti neietekmē grupu kopumā, padziļinātajai izpētei nebūtu jāpakļauj visi savstarpēji saistītu klientu grupā ietilpstošie klienti, bet tikai tie, kam ir ietekme uz grupu.

212. Uzsākot darījuma attiecības ar jaunu savstarpēji saistītu klientu grupas dalībnieku, iestāde izvērtē jaunā dalībnieka lomu grupā un savstarpēji saistītu klientu grupai noteikto padziļinātās izpētes veikšanas regularitāti – ja klientam nav būtiska loma grupā un grupai atbilstoši noteiktajai regularitātei ir veikta padziļinātā izpēte, visu klientu padziļinātā izpēte nav jāveic. Ja jaunā dalībnieka loma ir būtiska, iestādei nepieciešams veikt visu klientu, kas ietilpst grupā, padziļināto izpēti, ja grupai atbilstoši noteiktajai regularitātei padziļinātā izpēte nav veikta.

213. Iestājoties riska faktoram, kas piemīt klienta darījumam, nav nepieciešams katru reizi veikt visu savstarpēji saistītu klientu padziļināto izpēti, taču tas var būt nepieciešams, ja faktora izpētes ietvaros iestāde konstatē ietekmi uz visu savstarpēji saistītu klientu grupu.

3.4.8. Pasākumi padziļinātās izpētes ietvaros

214. Padziļinātās izpētes ietvaros nepieciešams iegūt papildu (detalizētāku) informāciju par klienta saimniecisko vai personisko darbību. Tādējādi, pamatojoties uz riska izvērtējumu, iestāde noskaidro ne tikai klienta saimnieciskās vai personiskās darbības veida nosaukumu (piemēram, tirdzniecība, starpniecība tirdzniecības darījumos), bet arī detalizētāku informāciju par to, piemēram:

- 214.1. kā klients organizē savu saimniecisko vai personisko darbību;
- 214.2. kāda ir faktiskā saimnieciskās darbības veikšanas vieta;
- 214.3. kāds ir nodarbināto skaits uzņēmumā;
- 214.4. kādi ir preču un pakalpojumu izplatīšanas kanāli;
- 214.5. kāda ir iepriekšējo periodu saimnieciskā darbība (apgrozījums, peļņa, partneri u.tml.);
- 214.6. vai klientam ir licence vai speciāla atļauja, ja klienta deklarētā saimnieciskā vai personiskā darbība paredz šādas licences iegūšanu un ir saistīta ar NILLTPF un paaugstināta sankciju riska nozari, kas ietekmē klienta riska novērtējumu²¹.

215. Iestāde, pamatojoties uz riska izvērtējumu, iegūst arī dokumentus, kas šo informāciju apliecina. Pamatojoties uz riska izvērtējumu, iestāde var pieprasīt iesniegt darījumus apliecinošos

²¹ Pārliedzināšanās par licences esamību attiecas uz gadījumiem, kad klienta nodarbošanās tiesiskais raksturs ir saistīts ar tādiem darījumiem, kas pakļauti augstākam NILLTPF riskam (piemēram, finanšu pakalpojumu sniegšanu, azartspēļu organizēšanu u.c.).

dokumentus vai kontu izrakstus par iepriekšējās darbības periodu, kas ļauj izvērtēt klienta iepriekš veiktos darījumus, darījumu partnerus, darījumu apmēru un salīdzināt ar klienta iestādē deklarēto informāciju. Papildus iestādē no publiskiem un neatkarīgiem informācijas avotiem var iegūt citu informāciju, lai gūtu pilnīgu priekšstatu par klienta saimniecisko darbību un tās apjomu.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Ja klients izsniedz aizdevumus un tā nav klienta deklarētā saimnieciskā darbība, izmantojot uz risku balstītu pieeju (piemēram, ja klients reģistrēts augsta riska jurisdikcijā un tā saimnieciskā darbība nav saistīta ar kreditēšanu, aizdevumi tiek izsniegti personām no augsta riska jurisdikcijām), iestādei nepieciešams sekot līdzi, vai iepriekšējos gados izsniegtie aizdevumi tiek atmaksāti. Piemēram, klients izsniedza aizdevumu 2016. gadā ar atmaksas termiņu 2017. gadā. Iestāde veic klienta padziļināto izpēti 2017. gadā un vērtē tikai 2017. gadā notikušos darījumus, bet vairs nevērtē 2016. gada darījumus, atbilstoši kuriem 2017. gadā būtu jāsaņem aizdevuma atmaksa. Aizdevuma atmaksa 2017. gadā netiek saņemta. Klients turpina izsniegt jaunus aizdevumus, kas, iespējams, nekad netiks atmaksāti un netiek plānots, ka tie tiks atmaksāti. Šie apstākļi var liecināt par fiktīvu darbību.

Situācija Nr. 2

Klients *SD Ltd* 26.02.2019. nodod iestādei pārvaldībā (fiduciārais darījums) finanšu līdzekļus 700 000 *euro* apmērā par labu kompānijai *AB LP*. Abām kompānijām norādīts viens PLG – A.S.

Iestāde 26.02.2019. izsniedz kompānijai *AB LP* aizdevumu 700 000 *euro* apmērā, kuru tā savukārt pārskaita Spānijas kompānijām *X S.L.* (03.03.2019. 400 000 *euro*), *Y S.L.* (04.04.2019. 150 000 *euro*) un *Z S.L.* (04.04.2019. 150 000 *euro*) ar maksājuma mērķi – *payment for a replenishment of the authorised capital* (visām kompānijām ir konti kredītiestādē Spānijā).

Padziļinātās izpētes ietvaros nepieciešams noskaidrot minētās darījumu shēmas ekonomisko būtību un tiesisko mērķi:

- slēdzot darījumu par fiduciāro kredītu, ir noskaidrots, ka kompānijai *AB LP* nepieciešams kredīts investīciju projektam Spānijas kompānijās (nenorādot konkrētu kompāniju nosaukumus), tālāk veicot investīciju objekta iegādi. Kompānija *SD Ltd* brīvos finanšu līdzekļus izvieto depozītā ar mērķi saņemt procentu ienākumus.

Par šo situāciju klients ir iesniedzis skaidrojumu, kas tika arī akceptēts, ka vienai kompānijai izsniegt aizdevumu otrai neskaitās pareizi, jo tad tā būs vienas kompānijas investīciju darbības finansēšana uz otras kompānijas apgrozāmo līdzekļu rēķina.

Saņemot skaidrojumu no klienta, ir būtiski pašai iestādei pārliecināties par tā atbilstību un pamatotību, izvērtējot skaidrojuma atbilstību nozares praksei, pārbaudot informāciju publiskajos avotos u.tml. Svarīgi ir dokumentēt secinājuma pamatotību;

- papildus padziļinātās izpētes ietvaros būtu nepieciešams vērtēt, vai fiduciāro darījumu shēma netiek izmantota, lai slēptu investīcijām izmantoto finanšu līdzekļu faktisko izcelsmi, kas ir no kompānijām *C. Inc.*, *L.M. Ltd* un *A.O. L.P.* (klienta *SD Ltd* kontā no šīm kompānijām tika iemaksāti finanšu līdzekļi un klienta *SD Ltd* darījumiem ar minētajām kompānijām ir vienreizējs raksturs).

Par šo situāciju tika pieprasīti pamatojošie dokumenti. Tie tika saņemti spāņu valodā, un par tiem izpētes veidlapā tika norādīts, ka tie ir līgumi par nekustamā īpašuma iegādi Spānijā.

Lai pārlicinātos par dokumentu saturu un to izvērtētu, iestādei nepieciešami dokumenti valodā, ko tās darbinieki saprot, – tos var lūgt iesniegt klientam vai iestāde pati var dokumentus iztulkot. Iestādei nepieciešams pārlicināties, ka iesniegtie dokumenti pamato klienta kontā veiktos darījumus.

Situācija Nr. 3

Klients *WA LP* ir ES dalībvalstī reģistrēta kompānija, kurai konts atvērts 2015. gadā, saimnieciskās darbības veids – investīciju darbība.

2017. gadā starp iestādi un klientu *WA LP* ir noslēgti vairāki fiduciārie līgumi par vairāku aizdevumu finansēšanu. Klients ir pārņēmis cita iestādes klienta *DX LLP* saistības. Klients *DX LLP* ieguldījis fiduciārajā darījumā no cita iestādes klienta *OL Ltd* kā aizdevumu saņemtos finanšu līdzekļus atbilstoši 2014. gadā noslēgtajiem aizdevuma līgumiem par aizdevumu 1.2 milj. ASV dolāru un 700 000 *euro* apmērā izsniegšanu uz trīs gadiem.

Padziļinātās izpētes ietvaros nepieciešams noskaidrot finanšu līdzekļu, kuri tika ieguldīti fiduciārajā darījumā un kurus aizdeva cits iestādes klients *OL Ltd*, sākotnējo izcelsmi.

Situācija Nr. 4

Klients *ABC LTD* ir ES reģistrēta kompānija, kurai iestāde nodrošina maksājumu pieņemšanas pakalpojumus. *ABC LTD* interneta vietnēs tirgo uztura bagātinātājus. Iestāde maksājumu pieņemšanas ietvaros saņemtos līdzekļus no karšu lietotājiem pārskaita uz *CDE LTD* kontu citā finanšu iestādē. Publiskajā vidē konstatēts liels skaits sūdzību, ka pēc pirkumu veikšanas *ABC LTD* tirdzniecības vietnēs no pircēju kartēm tiek ieturēti neautorizēti maksājumi vai ka saņemtās preces ir neatbilstošas kvalitātes. Tāpat darījumu uzraudzības ietvaros ir konstatēts, ka 90% no saņemtajiem karšu maksājumiem ir veikti ar citas valsts (nav ES dalībvalsts un netiek uzskatīta par augsta riska trešo valsti) izdotām maksājumu kartēm. Klients *ABC LTD* anketā norādījis, ka tā galvenais sadarbības partneris ir *CDE LTD*, kas nodrošina telemārketinga pakalpojumus.

Padziļinātās izpētes ietvaros, ņemot vērā risku paaugstinošus faktorus, ir nepietiekami aprobežoties ar secinājumu, ka klienta darbība – tirdzniecība tiešsaistē – atbilst anketā deklarētajam, bet ir jāvērtē klienta darbības shēma kopumā, t.sk. tas, kādi pasākumi ir veikti, lai nodrošinātu, ka netiek ieturēti neautorizēti maksājumi. Iestādei ir jāiegūst informācija un dokumenti, kas raksturo klienta galvenos sadarbības partnerus, t.sk. jāvērtē, kā klients iegādājas un veic samaksu par precēm, kas tiek tirgotas tā interneta vietnēs, un vai klientam ir alternatīvi ienākumu kanāli, ņemot vērā, ka visi ienākumi no maksājumu karšu pieņemšanas tiek pārskaitīti tikai par telemārketinga pakalpojumiem. Tāpat iestādei ir jāvērtē savā rīcībā esošā informācija par klienta faktisko saimnieciskās darbības veikšanas vietu, ievērojot, ka karšu darījumi liecina, ka galvenā tiešsaistes tirdzniecības mērķauditorija ir nevis ES, bet citas valsts (nav ES dalībvalsts un netiek uzskatīta par augsta riska trešo valsti) pircēji.

3.4.9. Padziļinātā izpēte, veicot gadījuma rakstura darījumu

216. Likums nosaka, ka iestāde veic klienta padziļināto izpēti, uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, ja pastāv paaugstināts NILLTPF risks.

217. Iestādei **pirms gadījuma rakstura darījuma izpildes nepieciešams iegūt informāciju par darījuma mērķi un būtību apjomā, kas nepieciešams, lai noteiktu, vai darījumam nepiemīt risku paaugstinoši faktori un nav nepieciešama darījuma padziļinātā izpēte pirms darījuma izpildes** (piemēram, atbilstoši iestādes darbībai un piedāvājumiem pakalpojumiem iestāde nosaka konkrētus riska faktorus vai to kopumu, kuriem iestājoties jāveic padziļinātā izpēte, kā arī paredz izpētes apjomu atkarībā no klientam piemītošo riska faktoru kopuma).

Piemērs

Piedāvājot bezkontakta naudas pārvedumu uz paaugstināta riska jurisdikciju, šādam darījumam (atkarībā no summas un citiem apstākļiem) būtu jāveic padziļinātā izpēte darījuma specifikai piemērotā apjomā, turklāt pirms darījuma izpildes, ņemot vērā, ka pēc izpildes klients var vairs nebūt atrodamšs (piemēram, noskaidrojot, kāds ir mērķis pārveduma veikšanai uz paaugstināta riska jurisdikciju, kāda ir darījumā izmantoto līdzekļu izcelsme u.tml.).

3.5. Patiesais labuma guvējs (PLG)

3.5.1. PLG noskaidrošana

218. Atbilstoši Likuma prasībām, veicot klientu izpēti, iestāde visos gadījumos noskaidro klienta PLG. Ja risks ir augstāks, iestāde arī pārliecinās, ka noskaidrotais PLG ir patiesais PLG.

219. Likuma 1. panta 5. punkta "a" apakšpunkts nosaka, ka PLG ir fiziskā persona, kura ir juridiskās personas īpašnieks vai kura kontrolē juridisko personu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz attiecībā uz juridiskajām personām – fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25% no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē.

220. PLG vienmēr ir fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidota vai darbojas konkrētā juridiskā persona, vai kura tiešā vai netiešā²² veidā īsteno kontroli pār juridisko personu. PLG ir fiziskā persona, kurai gala rezultātā pieder vai kura kontrolē klientu, vai fiziskā persona, kuras labā tiek veikts darījums, līdz ar to šajā jēdzienā tiek ietvertas personas, kuras īsteno galīgo kontroli pār juridisko personu, t.i., īpašumtiesības vai kontrole tiek īstenota ne vien ar īpašumtiesībām, bet arī citādiem kontroles līdzekļiem, kas nav tiešā kontrole. PLG atklāšanas mērķis ir noteikt fizisko personu, kurai patiesībā pieder juridiskā persona vai kurai ir reālas iespējas to kontrolēt neatkarīgi no tā, vai persona ir juridiskās personas īpašnieks un vai tā ieņem oficiālu amatu juridiskajā personā vai ne. **PLG definīcijas būtiska pazīme ir tā, ka tā attiecināma uz**

²² Tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā PLG juridisko personu kontrolē tieši, savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas – fiziskas vai juridiskas – starpniecību.

faktisko kontroli – atbilstoši faktiskajai situācijai tā var pārsniegt likumīgās īpašumtiesības un kontroles robežu.

Piemērs

Klienta juridiskās personas 100% kapitāldaļu pieder personai X. Atbilstoši iestādes rīcībā esošajai informācijai (tā iegūta gan no publiskajiem avotiem, gan arī no klienta sadarbības ietvaros) faktisko kontroli pār klientu īsteno persona C, kas ir personas X vīrs.

Iestādei nepieciešams izvērtēt, vai ir pamatotas šaubas par PLG.

Ja, izvērtējot klienta saimniecisko darbību (vai tā iestādei ir saprotama un veiktie darījumi nerada aizdomas par NILLTPF, vai ir pieejama negatīva rakstura informācija), iestāde konstatē, ka šāda PLG uzrādīšana ģimenes ietvaros ir saprotama (piemēram, vīram ir plašs bizness un vairāki uzņēmumi, kuros kā PLG ir norādīti ģimenes locekļi, kas attiecīgi katrā uzņēmumā arī īsteno kontroli vai gūst labumu, tomēr paralēli arī vīrs īsteno kontroli vai gūst labumu), iestāde, pamatojoties uz izpētes rezultātiem un secinājumiem un dokumentējot tos, kā PLG var norādīt abas personas. Iestādei nav nepieciešams iegūt klienta piekrišanu veiktās klienta izpētes rezultātiem.

Savukārt gadījumos, kad iestādei, izvērtējot klienta darbību un informāciju par norādīto PLG, ir šaubas (tā neiegūst informāciju par norādītā PLG reālu spēju būt par PLG – nav pietiekamas zināšanas, nav informācijas, kas liecinātu, ka PLG kontrolē vai gūst labumu no klienta), iestāde, ja tā nevar iegūt informāciju par reālo PLG, rīkojas atbilstoši Likumā noteiktajam un darījuma attiecības ar šādu klientu izbeidz vai neuzsāk un gadījumos, kad ir aizdomas par NILLTPF, ziņo Finanšu izlūkošanas dienestam.

221. Gadījumos, kad nevienai fiziskai personai nepieder vairāk par 25% no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām un nav iespējams noteikt, kura fiziskā persona klientu kontrolē (piemēram, daudzdzīvokļu mājas apsaimniekošanai izveidota biedrība), par PLG var uzskatīt juridiskās personas augstāko vadību, ja ir izslēgtas šaubas, ka ir cits PLG (detalizētāk šo jautājumu skatīt 3.6.4. apakšnodaļā).

222. Iestāde politikās un procedūrās nosaka detalizētas prasības PLG noskaidrošanas veidam un atbilstības pārbaudei.

223. Atbilstoši Likuma prasībām iestāde noskaidro klienta PLG, izmantojot ziņas vai dokumentus no Uzņēmumu reģistra. Papildus, balstoties uz risku novērtējumu, iestāde noskaidro klienta PLG vienā vai vairākos no šādiem veidiem:

223.1. saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG²³;

223.2. izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalstu informācijas sistēmām;

223.3. patstāvīgi noskaidrojot PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

²³ Saskaņā ar Krimināllikuma 195.¹ pantu personu, kura ar nodomu sniedz nepatiesas ziņas bankai, kas ir ar likumu pilnvarota pieprasīt informāciju par PLG, var saukt pie kriminālatbildības un tai var piemērot kriminālsodu.

224. No Likuma prasības izriet, ka informācijas iegūšana no Uzņēmumu reģistra ir obligāta. Gadījumos, kad klienta risks ir zems, ir pietiekami noskaidrot PLG pēc īpašumtiesībām, izmantojot Uzņēmumu reģistra datus²⁴. Pamatojoties uz riska izvērtējumu, iestādei jāveic vēl citi pasākumi PLG verificācijai (piemēram, klienta apstiprināta pašdeklarācija būtu pieļaujama zemāka riska gadījumos, savukārt paaugstināta riska gadījumos tā nebūtu pietiekama, ja pašdeklarācija tiek izmantota kā vienīgais pasākums PLG verificācijai). Jo zemāks risks, jo vienkāršāks veids pieļaujams.

225. Attiecībā uz informācijas un dokumentu no reģistriem vai interneta resursiem izmantošanu iestādei jāievēro uz risku balstīta pieeja, kas nozīmē, ka jāpārlicinās, vai ar minēto PLG noskaidrošanas veidu ir pietiekami un vai nepastāv saprātīgas šaubas par iegūtās informācijas atbilstību (par klientu izpēti nepieciešamās informācijas iegūšanas veidiem skatīt 3.1.3.2. apakšnodaļā). Informāciju noteikti nepieciešams pārbaudīt, ja iestādes rīcībā ir ziņas, kas ir pretrunā ar reģistros norādītajām.

226. Paaugstināta NILLTPF riska gadījumā (piemēram, uzņēmums reģistrēts ārvalstī un tā saimnieciskā darbība ir augsta riska, klienta uzvedība rada šaubas par sniegtās informācijas patiesumu vai pamatotību u.tml.) ir nepietiekami noskaidrot tikai klienta kapitāldaļu procentuālo sadalījumu, kas ir indikatīvs PLG noskaidrošanas parametrs un automātiski nenozīmē, ka persona, kurai pieder vismaz 25% no uzņēmuma, ir tā PLG. PLG var būt arī cita – trešā – persona. Iestāde noskaidro, vai norādītais PLG nav formāls un vai klientu **citādā veidā kontrolē** cita persona vai citas personas labā vai interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības. Iestāde veic samērīgus pasākumus atbilstoši NILLTPF riskam, lai noskaidrotu personu, kura kontrolē klientu, piemēram, iegūst papildu informāciju no klienta, pārbauda informāciju publiski pieejamos avotos u.tml.

227. Paaugstināta riska gadījumā, kad vienai fiziskajai personai pieder lielākā daļa kapitāldaļu (vairāk par 50%), var būt nepieciešams noskaidrot arī citas fiziskās personas, kurām pieder klienta kapitāldaļas (piemēram, publiski pieejamā informācija liecina, ka persona, kurai pieder mazāk nekā 50% kapitāldaļu, ir klienta PLG). Ja iestādei pastāv šaubas, vai persona, kurai pieder lielākais kapitāldaļu skaits, ir persona, kas kontrolē klientu, un ja klientam piemīt paaugstināts risks, būtu nepieciešams noskaidrot un izvērtēt arī citas personas, kam pieder klienta kapitāldaļas, lai noskaidrotu personu, kas patiesībā kontrolē klientu (piemēram, lai izvērtētu, vai šo personu starpā nepastāv radniecība vai personiskas saites, kas var tikt izmantotas, lai slēptu patieso PLG).

228. Ņemot vērā uzņēmuma struktūru, ja tas ir iespējams, var būt būtiski noskaidrot visus kapitāldaļu turētājus gadījumos, kad nevienam no kapitāldaļu īpašniekiem nepieder 25% kapitāldaļu un tiem ir tiesības pārstāvēt klientu atsevišķi vai kopā ar citām personām, jo ar pārstāvības tiesībām tiek īstenota kapitāldaļu īpašnieku kontrole pār klientu. Līdz ar to iestādei nepieciešams izvērtēt, kuram kapitāldaļu īpašniekam ir kontrole pār klientu (piemēram, piecām fiziskām personām katrai pieder 20% kapitāldaļu un klienta valdē ir trīs no pieciem īpašniekiem, un katram ir tiesības pārstāvēt klientu atsevišķi).

²⁴ Praksē informācija iegūstama arī no vietnēm, kurās pieejami aktualizēti Uzņēmumu reģistra dati.

3.5.2. Pārlicināšanās par PLG

229. Iestādei procedūrās un politikās, pamatojoties uz riska izvērtējumu, jānosaka kritēriji, kādos gadījumos un kādā kārtībā tā pārlicinās par deklarētā PLG patiesumu, t.sk. jādefinē pazīmes, kas var liecināt par iespējamību, ka klients vai tā PLG darbojas trešās personas labā (piemēram, uzņēmuma reģistrētie īpašnieki un PLG valsts reģistros nesakrīt ar iestādei uzrādītajiem; klients vai PLG nespēj sniegt pamatotu skaidrojumu par labklājības un naudas izcelsmi; PLG negūst labumu no uzņēmuma vai tas ir minimāls un nav samērojams ar uzņēmuma apgrozījumu; uzņēmums ar lielu plānoto apgrozījumu, bet PLG iepriekšējā darbība nav saistīta ar attiecīgo biznesa jomu).

230. Iestāde, ievērojot uz risku balstītu pieeju, pārlicinās par PLG pirms darījuma attiecību uzsākšanas, kā arī veicot pirmo padziļināto izpēti. Turpmāko darījuma attiecību laikā iestādei nepieciešams pārlicināties par PLG, ja, izvērtējot tās rīcībā esošo informāciju, pastāv šaubas, ka noskaidrotais PLG patiešām ir PLG. Izņēmums ir dzīvības apdrošināšanas vai citu ar līdzekļu uzkrāšanu saistītu apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēji (t.sk. apdrošināšanas starpnieki), kuriem atbilstoši Likumā noteiktajam ir tiesības pārlicināties par PLG arī pēc darījuma attiecību uzsākšanas, bet ne vēlāk kā brīdī, kad persona, kura gūst labumu, sāk izmantot tai apdrošināšanas līgumā noteiktās tiesības. Šaubas par PLG vērtējamās kā pamatotas, ja, izvērtējot klienta darbību attiecīgajā periodā vai veicot klienta darījumu monitoringu, iestājas apstākļi, kas var liecināt, ka noskaidrotais PLG nav reālais PLG (piemēram, publiskā informācija liecina, ka klients varētu darboties trešās personas interesēs, PLG nav attiecīgu zināšanu un resursu uzņēmējdarbības veikšanai, visus jautājumus kārto cita persona, piemēram, ģimenes loceklis (ja tam nav saprotams pamatojums)).

231. Attiecībā uz PLG labuma gūšanu iestādei jāņem vērā, ka atkarībā no klienta saimnieciskās darbības un formas ne vienmēr PLG gūst labumu no uzņēmuma naudas izteiksmē. Iestādei būtu jāizvērtē, kādu labumu PLG gūst. Ja PLG peļņa ir minimāla, iestāde izvērtē, kāpēc peļņa neveidojas un vai peļņas neesamība ir atbilstoša un normāla prakse konkrētajā jomā.

232. Definējot gadījumus un darbības, kas jāveic, lai pārlicinātos par PLG, iestādei jāizmanto uz risku balstīta pieeja. Gadījumos, kad pastāv zems NILLTPF risks, klienta īpašnieku struktūra un tā saimnieciskā darbība ir caurskatāma un ekonomiski pamatota un darījumu apmēri ir nelieli, iestāde var neveikt papildu pasākumus PLG pārbaudei. Arī gadījumos, kad kārtējās padziļinātās izpētes ietvaros pēc klienta darbības attiecīgajā periodā izvērtēšanas iestādei klienta darbība ir skaidra un saprotama un nepastāv pazīmes, kas var liecināt, ka noskaidrotais PLG nav reālais PLG, nav nepieciešama formāla informācijas iegūšana no klienta.

Piemērs

Klients ir Latvijas Republikas rezidents, uzņēmums darbojas jau ilgstoši, tā risks ir zems, darbības veids nav klasificējams kā paaugstināta riska darbība, nav konstatēti risku paaugstinoši faktori, darījumu apmērs ir neliels.

Klients reģistrēts Latvijas Republikā, klienta saimnieciskā darbība nav paaugstināta riska, un klienta saimnieciskās darbības veikšanai nav nepieciešami būtiski mantiskie ieguldījumi, piemēram, tas ir uzņēmums, kas nodarbojas ar rokdarbu darināšanu un pārdošanu.

233. Konstatējot paaugstinātu NILLTPF risku, nepieciešams veikt papildu izpēti. Gadījumā, kad papildu izpēte nenovērš aizdomas par klienta darbību citas personas interesēs vai labā, darījuma attiecības netiek uzsāktas vai tiek pārtrauktas vai gadījuma rakstura darījums netiek veikts.

234. Pārliecināšanās par PLG mērķis ir iestādei gūt apstiprinājumu, ka norādītais PLG nav norādīts formāli un reāli gūst labumu no uzņēmuma darbības. Pārliecinoties par PLG, iestāde, pamatojoties uz risku novērtējumu, var piemērot dažādus pasākumus. Viens no iespējamajiem pasākumiem, kas piemērojams, ja atbilst faktiskajiem apstākļiem, ir iegūt papildu informāciju par PLG, piemēram, par iepriekšējo profesionālo pieredzi un izglītību, un salīdzināt to ar publiski pieejamo informāciju vai noskaidrot PLG mantisko stāvokli, iegūstot informāciju par PLG veiktajiem nodokļu maksājumiem (piemēram, iegūstot PLG rezidences valstī iesniegtās nodokļu deklarācijas).

235. Iegūstot papildu informāciju, iestāde var pārliecināties, ka norādītais PLG ir reālais PLG, vai tieši pretēji – izvērtējot informāciju, tostarp dokumentus, var apstiprināties aizdomas, ka norādītais PLG nav patiesais PLG. Lai pārliecinātos par PLG patiesumu, ir svarīgi ne tikai iegūt dokumentus un informāciju, bet arī tos pārbaudīt pēc būtības un loģikas, piemēram, salīdzinot informāciju, kas iegūta no klienta un no publiskajiem reģistriem, ar klienta veikto darījumu būtību, apmēru un sadarbības partneriem²⁵.

236. Dokumentus un informāciju ir nepieciešams vērtēt, un dokumentētajiem izpētes gala secinājumiem ir jābūt argumentētiem un pamatotiem ar konkrētiem faktiem, proti, kā iestādes iegūtā informācija un dokumenti pamato to, ka iestādes noskaidrotais PLG tiešām ir klienta PLG.

237. Viens no kritērijiem, lai pārliecinātos par klienta PLG atbilstību, ko piemēro, pamatojoties uz riska izvērtējumu (piemēram, gadījumos, kad iestādei ir pamatotas šaubas par augsta riska klienta vai paaugstināta riska klienta PLG, kurš ir arī klienta pilnvarotā persona), un kas var tikt analizēts, ir IP adreses, no kurām notiek pieslēgšanās internetbankai. Tomēr arī šādā gadījumā nepieciešams izvērtēt, vai personas, kas lieto internetbanku, nav klienta juridiskie pārstāvji, t.i., paraksttiesīgās personas, grāmatveži u.tml. (algotas personas). IP adresu pārbaudes izmantošana ir efektīvs veids, lai pārliecinātos par PLG atbilstību iestādes izpētes rezultātiem, konstatētu klienta rezidences valsti, kā arī palīdzētu noteikt savstarpēji saistītu klientu grupas un labāk izprast klientu veiktos darījumus. Piemēram, konstatējot, ka juridiski nesaistīti darījumu partneri vai klienti veic pieslēgšanos savai internetbankai no vienām un tām pašām IP adresēm, ir jāvērtē, vai tas neliecina, ka šos klientus faktiski pārvalda (un gūst labumu) vienas un tās pašas personas.

²⁵ Par informācijas iegūšanas veidiem skatīt 3.1.3.2. apakšnodaļā.

Piemērs

PLG mantiskā stāvokļa noskaidrošana un izvērtēšana: nepieciešams iegūt un izvērtēt informāciju, ka noskaidrotā PLG mantiskais stāvoklis ir samērīgs un atbilstošs klienta darījumu apmēram un norādītais PLG tiešām varētu būt klienta PLG. Pieprasot PLG labklājību apliecināšu informāciju vai dokumentus, iestāde izvērtē un nosaka periodu, par kādu informācija vai dokumenti nepieciešami, lai, ņemot vērā faktiskos apstākļus, varētu izprast un pārliecināties par PLG mantisko stāvokli. Ja PLG labklājība veidojusies pirms daudziem gadiem (piemēram, pirms 15 gadiem), iestādei nepieciešams ņemt vērā arī tā laika regulējumu, pieprasot informāciju (vai atbilstoši regulējumam bija jābūt dokumentiem par specifisku darījumu, vai tos ir pienākums glabāt un iesniegt atbilstošajām valsts institūcijām, vai PLG jau ir deklarējis savus ienākumus nodokļu administrācijai u.tml.).

PLG labuma gūšanas no uzņēmuma darbības pārbaude ir viens no elementiem, kas var kalpot kā pārliecināšanās par PLG pasākumiem. Tomēr labuma gūšana mantiskā izteiksmē ne vienmēr pastāv.

238. Iestādes politikās un procedūrās nepieciešams aprakstīt veicamās darbības un procesus atbilstoši tieši iestādes darbības specifikai un klientu riskam (piemēram, kad nepieciešami dokumenti, kad ir pietiekami iegūt klienta skaidrojumu, kad informāciju no publiskiem avotiem, kādā apjomā u.tml.).

239. Saistībā ar PLG pārbaudi, izmantojot uz risku balstītu pieeju, nepieciešams nodrošināt arī pietiekami dokumentētus un skaidri pamatotus secinājumus par būtiskiem jautājumiem, tādiem kā naudas līdzekļu izcelsme, labklājības izcelsme, mantiska labuma gūšana no klienta vai skaidrojums par apstākļiem, kāpēc mantisks labums netiek gūts, saikne ar klientu un valsti, kurā tiek dibinātas darījuma attiecības vai veikts gadījuma rakstura darījums vai saimnieciskā darbība. Nepieciešams vērtēt, vai iestādes apkopotā informācija nesatur pretrunas un nerodas aizdomas, ka patiesais PLG tiek slēpts.

Piemērs

Klienta PLG ir mainījies, un izmaiņām piemītošās pazīmes rada aizdomas par PLG slēpšanu.

Situācija Nr. 1

Klients *P. Limited* konta atvēršanas brīdī 2017. gada februārī kā PLG norādīja V.T. Iestādes 2017. gadā veiktajā klienta izpētē ir secināts, ka ir notikusi PLG maiņa un klienta PLG ir D.Z.

Klienta izpētes rezultātā iestāde ir dokumentējusi, ka, ņemot vērā, ka no konta atvēršanas brīža kompānija bija mazaktīva un to nebija paredzēts izmantot kompāniju grupas struktūrā, V.T. un D.Z. ir ilggadēji draugi un biznesa partneri, kuri kopā strādāja 20. gs. 90. gados ārvalstu uzņēmumā X, V.T. nodeva kompānijas *P. Limited* īpašumtiesības D.Z. bez atlīdzības.

Šādā situācijā, pārliecinoties par PLG, būtu nepieciešams vērtēt, vai kompānijas īpašumtiesību nodošana bez atlīdzības nav formāla rīcība, papildus vērtējot arī publiski pieejamo informāciju.

Situācija Nr. 2

Klients ir ārvalstu kompānija, saimnieciskās darbības veids – investīciju darbība IT projektos. Klienta norādītā PLG dzimusi 1945. gadā. Klienta PLG ir mājsaimniece, līdzekļu izcelsme – aizņemtie līdzekļi. Kā konsultants plānotajā biznesā ir norādīts PLG meitas vīrs, par kuru pieejama publiska informācija, ka viņš ir uzņēmējs citā valstī, kas dibinājis un pārvalda vairākas lielas kompānijas.

Faktori, kam šādā situācijā nepieciešams pievērst uzmanību:

- klienta darbības veids ir investīcijas IT projektos un klients ir norādījis, ka darbības veikšanai tiks izmantoti aizņemtie finanšu līdzekļi;
- klienta norādītās PLG meitas vīrs sniegs konsultācijas attiecībā uz klienta darbību.

Klienta izpētes ietvaros būtu nepieciešams vērtēt, vai klienta norādītā PLG nedarbojas trešās personas, piemēram, meitas vīra, interesēs, iegūstot informāciju par PLG saimniecisko vai profesionālo darbību, izglītību, iepriekšējo profesionālo pieredzi, lai pārliecinātos, ka PLG ir atbilstošas zināšanas un pieredze, lai darbotos investīciju jomā saistībā ar IT projektiem.

240. Klientiem kapitālsabiedrībām, kas 100% apmērā pieder Latvijas valstij vai Latvijas pašvaldībai, kā arī Latvijas publisko tiesību juridiskajām personām un to iestādēm patieso labuma guvēju (fizisko personu) iestāde noskaidro, publiskajos reģistros iegūstot ziņas par iestādes augstāko vadību.

3.5.3. Sarežģītas klienta struktūras noteikšana

241. Par sarežģītu klienta struktūru var liecināt vairāki īpašnieku līmeņi, turklāt īpašnieki ir no dažādām jurisdikcijām (piemēram, juridiskā persona, kura pieder vairākām citām juridiskām personām, kuras pieder vēl citiem uzņēmumiem) un šie uzņēmumi reģistrēti dažādās jurisdikcijās.

242. Pamatojoties uz riska novērtējumu, ja uzņēmumam ir sarežģīta īpašumtiesību un pārvaldības struktūra (piemēram, klients reģistrēts valstī, kur nav pieejami publiski reģistri par dalībniekiem, un īpašnieku struktūrā ir vairāki nominālie īpašnieki; klients ir ES dalībvalstī reģistrēts uzņēmums un tam ir vairāki īpašnieki juridiskās personas, kuru juridiskā forma apgrūtina to īpašnieku un PLG noteikšanu (piemēram, fondi)), iestādei būtu jāpieprasa klientam iesniegt īpašumtiesību un pārvaldības struktūras shēmu. Šajos gadījumos ir svarīgi izprast katru uzņēmuma struktūras līmeni.

243. Ja īpašnieku struktūra ir sarežģīta, bet izsekojama un ir iespējams noskaidrot klienta PLG, šāds klients pats par sevi automātiski nebūtu uzskatāms par paaugstināta riska klientu, jo sarežģīta īpašnieku struktūra var būt pamatota ar biznesa specifiku un pati par sevi nav aizliegta.

244. Lai noteiktu, vai klienta īpašnieku struktūra uzskatāma sarežģītu un tādu, kas paaugstina klienta risku, nepieciešams izvērtēt ne tikai īpašnieku struktūras līmeņu skaitu un to jurisdikcijas, bet arī to, vai šī struktūra pieļauj PLG noskaidrošanu. Ja, neskatoties uz vairākiem īpašnieku līmeņiem un to jurisdikcijām, ir iespējams noteikt klienta PLG, turklāt klienta saimnieciskā darbība iestādei ir izprotama un nerada šaubas, klienta struktūrai vien nebūtu jāpaaugstina klienta risks.

Struktūra var būt sarežģīta, bet caurskatāma. Savukārt gadījumos, kad struktūra ir sarežģīta un ir apgrūtināta klienta PLG noskaidrošana, tas ir uzskatāms par faktoru, kas paaugstina klienta risku.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Klients, kas ir Latvijas Republikā reģistrēta SIA un pieder citam Latvijas Republikā reģistrētam uzņēmumam, kurš savukārt tālāk pieder Skandināvijas valstī reģistrētam uzņēmumam (pastāv vairāku līmeņu īpašnieku struktūra), par kura PLG ir pieejama informācija attiecīgās valsts publiskajos reģistros un kura saimnieciskā darbība ir skaidra (piemēram, vairumtirdzniecības tīkls ar veikaliem visā Latvijas Republikā), automātiski nebūtu uzskatāms par paaugstināta riska klientu, pamatojoties uz tā īpašnieku struktūru.

Situācija Nr. 2

Klients juridiskā persona, kurš pieder citam Latvijas Republikā reģistrētam uzņēmumam, kas savukārt pieder ārzonas kompānijai, kurai ir nominālie direktori un par kuru attiecīgās jurisdikcijas reģistros nav pieejama informācija par PLG, var tikt uzskatīts par klientu, kuram ir sarežģīta īpašnieku struktūra, kas paaugstina klienta risku. Papildus šim apstāklim būtu nepieciešams vērtēt arī klienta saimniecisko darbību un citu klienta izpētes ietvaros iegūto informāciju, lai izvērtētu, vai pastāv vēl citi apstākļi, kas liecina par paaugstinātu NILLTPF risku vai rada aizdomas par NILLTPF (piemēram, izvērtējot klienta saimniecisko darbību un īpašnieku struktūru, nav saprotams, kādi ir bijuši šādas struktūras izveides iemesli).

3.5.4. PLG – persona, kura ieņem amatu izpildinstitūcijā

245. Tikai gadījumos, kad izmantoti visi iespējamie noskaidrošanas līdzekļi un nav iespējams noskaidrot PLG, kā arī tiek izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai vai juridiskajam veidojumam ir cits PLG, iestāde par klienta PLG var uzskatīt personu, kura ieņem amatu klienta izpildinstitūcijā.²⁶ Šādā gadījumā iestāde noskaidro klienta izpildinstitūcijas pārstāvi, kuram ir tiesības pieņemt vadības lēmumus. Zemāka riska klientiem būtu pietiekami iegūt informāciju par izpildinstitūcijas pārstāvi. Augstāka riska klientiem būtu nepieciešams veikt papildu izpēti, lai pārliecinātos, ka persona faktiski pieņem vadības lēmumus (piemēram, par izpilddirektora (*Chief Executive Officer*) tiesībām lemt par klienta aktīvu pārvaldību). Šādā gadījumā iestāde pamato un dokumentē darbības, ko tā ir veikusi, lai noskaidrotu klienta PLG. Iestādei nav nepieciešams iegūt personas, kas ieņem amatu klienta izpildinstitūcijā, piekrišanu tikt norādītai par PLG.

Piemērs

Latvijas Republikā reģistrēts fonda pārvaldnieks iegādājas fonda, kas reģistrēts ES dalībvalstī un tiek atbilstoši uzraudzīts un kontrolēts, daļas. Fonds ir publisks un darbojas regulētajā tirgū. Fonda vērtspapīrus pērk dažādas personas ar kredītiestāžu starpniecību ES dalībvalstī. Par iegūto naudu tiek pirkti meži Latvijā.

²⁶ Atbilstoši Likuma 18. panta septītajai daļai jēdzieni "prezumētais PLG" un "PLG" ir nodalāmi, līdz ar to Likuma 18. panta otrajā daļā minētais informācijas apjoms nebūtu attiecināms uz PLG Likuma 1. panta 5. punkta izpratnē.

Ņemot vērā, ka fonda pārvaldniekam ir apgrūtināta iespēja noskaidrot fonda PLG, fonda pārvaldnieks par fonda PLG var uzskatīt fonda augstāko vadību, attiecīgi pamatojot un dokumentējot darbības, lai noskaidrotu klienta PLG.

246. Persona, kas ieņem amatu izpildinstitūcijā, ir persona, kura kontrolē uzņēmumu un pieņem lēmumus uzņēmuma vārdā. Piemēram, akciju sabiedrības gadījumā tas ir valdes priekšsēdētājs, valdes loceklis (atkarīgs no pilnvarojuma rīkoties, piemēram, ja valdē ir pieci valdes locekļi, kas katrs ir tiesīgs klientu pārstāvēt atsevišķi, norāda visus valdes locekļus), valsts dibinātai kapitālsabiedrībai par PLG būtu uzskatāma kapitālsabiedrības augstākā vadība, proti, valde, institūcijās vai valsts iestādēs, kur iestādes vārdā lēmumus pieņem padome, – padomes loceklis.

247. Gadījumos, kad par klienta PLG ir uzskatāma persona, kas ieņem amatu klienta izpildinstitūcijā, veicot klienta padziļināto izpēti un pārliecinoties, vai noskaidrotais klienta PLG ir klienta PLG, nav nepieciešams iegūt tāda paša rakstura informāciju kā gadījumos, kad klientam ir PLG, kas gūst reālu labumu no uzņēmuma. Prezumētā PLG gadījumā nepieciešams noskaidrot, vai nav mainījušies apstākļi, pamatojoties uz kuriem iestāde kā klienta, kas ir juridiskā persona vai juridiskais veidojums, PLG ir noteikusi personu, kura ieņem amatu klienta izpildinstitūcijā, un vai netiek slēpts patiesais PLG. Iestāde sistēmā norāda atzīmi, ka persona ir prezumētais PLG.

248. Iestādei jāizmanto uz risku balstīta pieeja un politikās un procedūrās jāapraksta nepieciešamais informācijas apjoms, kas jāanalizē un jādokumentē, lai iestāde varētu apliecināt, ka ir veikusi riskam atbilstoša apjoma informācijas apkopošanu un analīzi, kas dod pārliecību un nerada šaubas par patieso PLG, t.i., ir pietiekami dokumentēti secinājumi un apkopotā informācija nesatur pretrunas un nerodas aizdomas, ka patiesais PLG tiek slēpts.

3.5.5. Klientu – biedrību – patieso labuma guvēju noskaidrošana

3.5.5.1. Patiesā labuma guvēja definīcija biedrībās

249. Atbilstoši Likuma 1. panta 5. punktam **patiesais labuma guvējs ir fiziskā persona**, kura ir juridiskās personas īpašnieks vai **kura kontrolē juridisko personu**, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz attiecībā uz juridiskajām personām – fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25% no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām **vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē**.

250. Kā norādīts Uzņēmumu reģistra mājaslapā²⁷, Likums nesatur īpašu regulējumu attiecībā uz norādītajiem pienākumiem atkarībā no juridiskās personas darbības būtības, veida vai mērķiem. Juridiskā persona ir juridiska fikcija, kurā visos gadījumā darbojas fiziskas personas, kuras to organizē, vada vai kontrolē, līdz ar to nav iespējama situācija, kurā patiesā labuma guvēja nav, – **var tikai nebūt iespējams to noskaidrot atbilstoši Likumā noteiktajai definīcijai**. Līdz ar to Likums neparedz situāciju, kurā kādai juridiskajai personai patiesā labuma guvēja nav. Papildus jāņem vērā, ka situācijās, kurās patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, kredītiestādēm, kā arī citiem Likuma subjektiem ir pienākums saskaņā ar Likuma 18. panta septīto daļu par patieso labuma guvēju uzskatīt (tehniski prezumēt) personu, kura ieņem amatu izpildinstitūcijā. Tas

²⁷ <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/biedribas-arodbiedribas-politiskas-partijas/>.

nozīmē, ka par PLG tiek norādītas personas, kurām biedrībā ir tiesības pieņemt lēmumus finanšu jomā un īstenot ikdienas kontroli, kā arī iestādei ir jāfiksē, ka minētās personas ir prezumētie PLG.

251. Patiesā labuma guvēja noskaidrošanas mērķis biedrību gadījumā ir noskaidrot personu, kura faktiski kontrolē klientu un pieņem lēmumus, lai identificētu un pārvaldītu risku, kas saistīts ar klientu izmantošanu NILTPF. Personas, kuru mērķis ir izmantot biedrību neatļautām darbībām, bieži izveido organizācijas, kurās ieņem kontrolējošus amatus, lai pieņemtu nepieciešamos lēmumus savu nodomu īstenošanai. Līdz ar to iestādēm ir būtiski noskaidrot biedrību kontrolējošās personas, lai atbilstoši biedrības riskam veiktu to izpēti un darījumu uzraudzību.

252. Biedrības mērķis tiek noteikts biedrības statūtos, un tas ir ierobežots ar atbilstību Satversmei, likumiem un Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem un var būt vērsts kā uz sabiedrisko labumu (*public benefit*), tā biedru interesēm. Lai biedrības mērķis būtu sabiedriskā labuma, biedrībai nav obligāti jābūt reģistrētai kā sabiedriskā labuma organizācijai. Gadījumos, kuros biedrības biedri darbojas savu atsevišķo mērķu sasniegšanai, jāvērtē, cik daudz biedrībā ir biedru. Ievērojot minēto, **biedrību gadījumā, ja to biedri īsteno savas tiesības tikai kā minēto juridisko personu biedri un biedrības mērķis ir vērsts uz sabiedrisko labumu vai arī biedrības mērķis ir vērsts uz biedru interesēm, bet biedru skaits ir liels, patiesos labuma guvējus noskaidrot nebūs iespējams, ja vien minētās juridiskās personas faktiski atbilstoši patiesā labuma guvēja definīcijai nekontrolē kādas konkrētas fiziskās personas.**

Piemērs

Situācija Nr. 1

Biedrība ir izveidota, lai sasniegtu atsevišķu konkrētu biedru mērķus, piemēram, organizētu atsevišķu personu vai viņu bērnu sporta aktivitātes, medības u.tml. Tas nav attiecināms uz biedrībām, kuras ir dibinātas ar mērķi nodrošināt sporta vai brīvā laika pavadīšanas aktivitātes plašam personu lokam. Ja biedrība dibināta atsevišķu personu interesēs, tad patiesie labuma guvēji ir šīs konkrētās personas, kuru mērķiem šī biedrība ir izveidota, un tās būtu jānorāda Uzņēmumu reģistrā kā patiesie labuma guvēji.

Situācija Nr. 2

Biedrībā (kopīpašumā esoša nekustamā īpašuma apsaimniekošana) ir astoņi biedri – gan fiziskas, gan juridiskas personas –, kuri visi aktīvi darbojas biedrībā. Biedrība darbojas statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai. Biedrības izpildinstitūcija rīkojas saskaņā ar biedrības statūtiem, notiek biedrības biedru kopsapulces, un biedrības biedriem ir faktiskas iespējas ietekmēt izpildinstitūcijas darbību, t.sk. lemt par tās maiņu. Šajā situācijā patieso labuma guvēju noskaidrot nebūs iespējams.

Situācija Nr. 3

Biedrības biedri savas biedru tiesības aktīvi vairs nerealizē. Biedrība savulaik bijusi aktīva, taču biedriem tās darbība vairs nav aktuāla un tie pēc būtības biedrības darbībā vairs nepiedalās. Biedru sapulces nenotiek, un faktiski biedrība ir tukša čaula. Vienlaikus biedrību aktīvi joprojām izmanto tās izpildinstitūcijas loceklis atbilstoši savām interesēm un lemj par rīcību ar biedrības mantu, tādējādi īstenojot faktisko kontroli pār biedrību. Šajā situācijā, biedrībai turpinot

darboties, patiesais labuma guvējs, ņemot vērā, ka biedri savas tiesības vairs neīsteno, būs izpildinstitūcijas loceklis.

253. Ievērojot minēto, katrā biedrībā situācija jāvērtē individuāli, proti, jānoskaidro, vai biedrības darbības mērķis ir sniegt atbalstu plašai sabiedrības daļai, veicināt norises, kas būtu plašākas sabiedrības vai liela skaita biedru interesēs, vai arī biedrība ir izvēlēta kā juridiskā forma un tās darbība notiek ierobežota skaita konkrētu personu interesēs. Vairumā biedrību, ja tādas ir izveidotas un darbojas atbilstoši biedrību statusa būtībai, patiesos labuma guvējus nebūs iespējams noskaidrot.

3.5.5.2. Biedrību patieso labuma guvēju atklāšana Uzņēmumu reģistrā

254. Biedrības izpildinstitūcijai ir pienākums noskaidrot, vai saņemtā (noskaidrotā) informācija par patiesajiem labuma guvējiem ir patiesa, un arī tad, ja biedrība secina, ka patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, to jāspēj pamatot. Ja biedrībai patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, jo vai nu šādu personu skaits ir liels, vai arī biedrība darbojas plašās sabiedrības interesēs, arī šo secinājumu attiecīgi izdara biedrība tās izpildinstitūcijas personā.

255. Saskaņā ar Likuma pārejas noteikumu 22. punktu visām juridiskajām personām, t.sk. biedrībām, kuras ir reģistrētas Uzņēmumu reģistra vestajā reģistrā vai par kuru reģistrāciju pieteikums tika iesniegts līdz 01.12.2017., pieteikums par to patieso labuma guvēju atbilstoši Likuma 18.² panta otrajai daļai bija jāiesniedz Uzņēmumu reģistram līdz 01.03.2018.

3.5.5.3. Kredītiestāžu pienākumi, noskaidrojot un pārliecinoties par patiesajiem labuma guvējiem

256. Atbilstoši Likuma prasībām, veicot klientu izpēti, kredītiestādei visos gadījumos jāveic darbības, lai noskaidrotu klienta patieso labuma guvēju. Gadījumos, kad risks ir augstāks, kredītiestādei arī jāpārliecinās, ka noskaidrotais patiesais labuma guvējs patiešām ir patiesais labuma guvējs.

257. Saskaņā ar Likuma 18. panta trešo daļu kredītiestāde noskaidro patieso labuma guvēju, izmantojot ziņas vai dokumentus no Uzņēmumu reģistra, un papildus, balstoties uz risku novērtējumu, kredītiestāde noskaidro klienta patieso labuma guvēju vienā vai vairākos no šādiem veidiem: saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par patieso labuma guvēju; izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām; patstāvīgi noskaidrojot patieso labuma guvēju, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

258. Ievērojot minēto, kredītiestādei ir obligāti jāizmanto Uzņēmumu reģistra ziņas, noskaidrojot Latvijā reģistrēto juridisko personu patiesos labuma guvējus. Ja Uzņēmumu reģistrā informācija nav pieejama, kredītiestāde patiesā labuma guvēja noskaidrošanai var izmantot arī klienta apstiprinātu paziņojumu par patieso labuma guvēju. Informācijas Uzņēmumu reģistrā neesamību iespējams vērtēt kā klienta risku paaugstinošu faktoru, ņemot vērā, ka visām juridiskajām personām bija noteikts pienākums līdz 01.03.2018. atklāt patiesos labuma guvējus.

259. Situācijā, kad Uzņēmumu reģistrā ir reģistrēts vai arī klients patstāvīgi apstiprina tā patieso labuma guvēju vai to, ka klienta patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, kredītiestādei ir jāņem vērā klienta riska līmenis un nepieciešamības gadījumā patiesais labuma guvējs jānoskaidro patstāvīgi.

Piemērs

Biedrība vienlaikus ir arī vairāku sabiedrību ar ierobežotu atbildību vienīgais dalībnieks. Šo sabiedrību ar ierobežotu atbildību iepriekšējais dalībnieks bijis biedrības izpildinstitūcijas loceklis. Minētajā situācijā jāvērtē, vai biedrība netiek izmantota patieso labuma guvēju slēpšanai sabiedrībās ar ierobežotu atbildību, rūpīgi vērtējot arī informāciju par pašas biedrības patieso labuma guvēju.

260. Saskaņā ar Likuma 18. panta pirmo daļu kredītiestādei visos gadījumos jānoskaidro klienta patiesais labuma guvējs, savukārt saskaņā ar Likuma 18. panta septīto daļu²⁸ situācijā, kurā ir izmantoti visi iespējamie noskaidrošanas līdzekļi un nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu – patieso labuma guvēju Likuma 1. panta 5. punkta izpratnē –, kā arī izslēgtas šaubas, ka biedrībai ir cits patiesais labuma guvējs, kredītiestāde, atbilstoši pamatojot un dokumentējot darbības, kas veiktas, lai noskaidrotu patieso labuma guvēju, par biedrības patieso labuma guvēju var uzskatīt personu, kura ieņem amatu izpildinstitūcijā²⁹ šajā biedrībā.

261. Ievērojot minēto, ja kredītiestāde, veicot patiesā labuma guvēja noskaidrošanu patstāvīgi vai atbilstoši Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros reģistrētajai informācijai, secina, ka biedrības patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, jo tāds nepastāv Likuma izpratnē, tā par biedrības patieso labuma guvēju prezumē un sistēmā reģistrē personu, kura ieņem amatu šīs biedrības izpildinstitūcijā. Jāņem vērā, ka gadījumos, kuros kredītiestāde var uzskatīt personu, kura ieņem amatu biedrības izpildinstitūcijā, par patieso labuma guvēju, minētā persona nemaina savu statusu un neiegūst papildu tiesības vai pienākumus. Minētā darbība tiek veikta, pamatojoties uz kredītiestādei likumā noteikto pienākumu, un ir vērsta uz kredītiestādes IKS darbības nodrošināšanu, veicot klientu izpēti pasākumus. Personai no tā vien, ka kredītiestāde norāda, ka šī persona tiek uzskatīta par patieso labuma guvēju, netiek piešķirtas ne papildu tiesības, ne rodas kādi pienākumi.

262. Likuma 18. panta septītā daļa paredz, ka kredītiestāde var uzskatīt personu, kura ieņem amatu biedrības izpildinstitūcijā, par patieso labuma guvēju, taču kredītiestādei šajos gadījumos nav jāsaņem biedrības parakstīts apliecinājums par to. Proti, minētās personas tiek prezumētas par patiesajiem labuma guvējiem, pamatojoties uz Likumu, nevis faktiski ir patiesie labuma guvēji. Vienlaikus minētais neatceļ biedrībai tiesības iesniegt apstiprinātu paziņojumu par patieso labu

²⁸ Likuma regulējumā minētā norma noteikta atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK 3. panta 6. punkta II apakšpunktam.

²⁹ Ievērojot Direktīvā 2015/849 lietoto terminu "*the natural person(s) who hold the position of senior managing official(s)*", kā arī personas, kas tiek uzskatīta par patieso labuma guvēju, norādīšanas mērķi, ar pārvaldības institūciju minētajā gadījumā saprotama biedrības augstākā vadības institūcija, valde.

guvēju, ko kredītiestāde šādos gadījumos attiecīgi var izmantot patiesā labuma guvēja noskaidrošanas procesā.

263. Kredītiestādei ir pienākums saskaņā ar Likuma 18. panta 3.¹ daļu ziņot Uzņēmumu reģistram, kas attiecīgo ziņojumu nosūta tiesībaizsardzības iestādēm, par situācijām, kurās klienta izpētes gaitā noskaidrotā informācija par patieso labuma guvēju neatbilst Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros reģistrētajai informācijai.

264. Apstāklis, ka iestādes noskaidrotais klienta PLG neatbilst Uzņēmumu reģistrā reģistrētajam PLG, var būt vērtējams kā risku paaugstinošs faktors, līdz ar to nepieciešams izvērtēt tā ietekmi uz klienta NILLTPF risku.

3.5.6. Noskaidrotais PLG neatbilst Uzņēmumu reģistrā reģistrētajam PLG

265. Ņemot vērā, ka PLG noskaidrošanā, pārbaudot ziņas UR, iestādei, pamatojoties uz riska novērtējumu, nepieciešams piemērot papildu pasākumus, var būt situācijas, kurās iestāde konstatē, ka publiski pieejamā informācija par PLG ir pretrunā ar informāciju, ko iestāde ir ieguvusi, veicot papildu pasākumus PLG noskaidrošanai. Minētais vērtējams kā risku paaugstinošs faktors, un tā pārvaldīšanai nepieciešams veikt atbilstošus padziļinātās izpētes pasākumus.

266. Tikai pabeidzot padziļinātās izpētes pasākumus un gūstot pārliecību par to, ka konstatētā informācija par PLG neatbilst UR vestajos reģistros reģistrētajai informācijai, iestājas Likuma 18. panta 3.¹ daļā noteiktais termiņš – nekavējoties, bet ne vēlāk kā trīs darba dienu laikā paziņot par neatbilstību UR.

267. Publisko reģistru un klienta sniegtās informācijas neatbilstības gadījumā iestāde, piemērojot padziļinātās izpētes pasākumus, var lūgt arī iesniegt papildu informāciju un veikt papildu izpētes pasākumus, lai pārliecinātos, ka klienta sniegtā informācija par PLG ir patiesa.

268. Apstāklis, ka UR norādītā informācija neatbilst iestādes iegūtajai un noskaidrotajai informācijai, vērtējams kā paaugstināts risks arī turpmākajā klientam piemītošo risku pārvaldīšanā. Ja padziļinātās izpētes rezultātā iestāde konstatē aizdomīgu darījumu, tā ziņo Finanšu izlūkošanas dienestam un lemj par darījuma attiecību pārtraukšanu.

269. Papildus iestāde atbilstoši Likumā noteiktajam par neatbilstību UR un iestādes noskaidrotajā informācijā par PLG ziņo UR, ievērojot UR vadlīnijās noteikto kārtību.

270. Iestādei jānošķir neatbilstības raksturs:

270.1. vai konstatētā neatbilstība ir, piemēram, pārrakstīšanās vai cita kļūda;

270.2. vai tā ir neatbilstība pēc būtības.

271. UR vadlīnijās sniegts UR skaidrojums, kurās situācijās un kā jāziņo par to, ka informācija, iespējams, ir nepatiesa pēc būtības, un kurās, ka informācijā konstatēta pārrakstīšanās kļūda. Papildus UR skaidrojais arī to, kurās situācijās informācijas atšķirība nav uzskatāma par kļūdu un līdz ar to nav nepieciešams ziņot par neatbilstību. Skaidrojums pieejams šeit: <https://www.ur.gov.lv/lv/patieso-labuma-guveju-skaidrojums/kludas-metodika/>.

272. Konstatējot, ka informācija par PLG, kas ir iestādes rīcībā, neatbilst UR reģistrētajai informācijai par PLG (pārrakstīšanās kļūda, t.sk. nebūtiskas atšķirības personu identificējošajā informācijā, tostarp personu apliecinošā dokumenta informācijā) un šī neatbilstība nerada aizdomas, ka UR norādītais klienta PLG varētu būt cita persona, iestāde par konstatēto neatbilstību informē UR.

273. Situācijās, kad iestāde ir noskaidrojusi un pārliecinājusies par PLG atbilstoši Likuma 18. panta septītajai daļai (par PLG uzskata personu, kura ieņem izpilddinstītūcijā amatu juridiskajā personā vai juridiskā veidojumā), bet UR vestajos reģistros reģistrēta pazīme, ka "PLG noskaidrot nav iespējams" vai "PLG ir akcionārs tādā akciju sabiedrībā, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa", ziņot par, iespējams, nepatiesu informāciju par PLG nav pamatoti.

274. Praksē iespējamās situācijas, kad nesakritība konstatēta starp iestādes prezumēto PLG Likuma 18. panta septītās daļas izpratnē un UR norādīto PLG. Piemēram, atbilstoši Likuma 18. panta septītajai daļai iestāde norāda par PLG personu, kura ieņem izpilddinstītūcijā amatu šajā juridiskajā personā, savukārt UR kā prezumētais PLG reģistrēts šīs juridiskās personas mātes uzņēmuma pārvaldības institūcijas vadītājs. Šādos gadījumos nesakritība nebūtu vērtējama kā nesakritība pēc būtības, bet gan atšķirība iestādes un UR informācijā par prezumēto PLG. Līdz ar to nebūtu nepieciešams ziņot par neatbilstību pēc būtības.

275. Konstatējot neatbilstību pēc būtības, iestādei būtu jāizvērtē, kādi pasākumi turpmāk būtu jāveic, lai risku pārvaldītu. Ja iestāde ir veikusi atbilstošus pasākumus un ir pārliecinājusies, ka noskaidrotais PLG ir PLG (piemēram, nesen veikta PLG maiņa, klients ir iesniedzis to apliecinošus dokumentus un iestāde tos ir izvērtējusi un pārliecinājusies par to atbilstību), tad par neatbilstību nepieciešams ziņot UR. UR attiecīgi izvērtēs, vai nesen veiktā PLG maiņa ir pieteikta reģistrācijai, un lems par tālāku ziņojuma iesniegšanu Valsts policijai. Šādās situācijās nav nepieciešams obligāti piemērot riska pārvaldīšanas pasākumus, piemēram, pastiprināto uzraudzību. Savukārt gadījumos, kad par PLG nav iespējams pārliecināties vai iesniegtā informācija nav pietiekama, lai par to pārliecinātos, iestāde ziņo UR un ņem vērā šo apstākli, izvērtējot turpmāko sadarbību ar klientu un to, kādi riska pārvaldīšanas pasākumi, piemēram, pastiprinātās uzraudzības, piemērojami, ja sadarbība tiek turpināta. Neatbilstības konstatēšana automātiski nenožīmē darījuma attiecību pārtraukšanu ar klientu, tomēr šāds iestādes lēmums var būt iespējams, pamatojoties uz risku izvērtējumu.

276. Konstatējot UR atzīmi, ka pastāv neatbilstība starp UR un kāda cita Likuma subjekta noskaidroto PLG, jāņem vērā, ka nav pieejama informācija par pamatojumu šādai neatbilstībai. Līdz ar to atzīme pati par sevi nav uzskatāma par prasību izbeigt darījuma attiecības ar klientu, par kuru UR ir atzīme, ka kāds cits Likuma subjekts ir konstatējis neatbilstību. Primāri PLG noskaidrošana paliek Likuma subjekta pienākums konkrētajās darījuma attiecībās, un apstāklis, ka ir konstatēta minētā atzīme, ir papildu elements izpētes ietvaros, kas jāizvērtē kopā ar pārējiem apstākļiem, lai veiktu holistisku klienta novērtējumu.

277. Stājoties spēkā Likuma prasībai par ziņošanu UR par PLG neatbilstību UR norādītajam (no 01.07.2020.), iestādei nav noteikts par pienākumu veikt visas esošās klientu bāzes

pārvērtēšanu. Vienlaikus jāņem vērā, ka Likuma 18. panta trešā daļa nosaka, ka, noskaidrojot klienta PLG, obligāti jāizmanto ziņas vai dokumenti no UR. Līdz ar to iestādei, tiklīdz iestājas jebkāda veida nepieciešamība vai no normatīvajiem aktiem izrietošs pienākums noskaidrot vai aktualizēt informāciju par PLG (piemēram, padziļinātās izpētes ietvaros), ir jāizmanto UR vestajos reģistros reģistrētā informācija par PLG un informācijas neatbilstības gadījumā atbilstoši jārīkojas.

3.6. Darījuma attiecības ar klientu, kas ir politiski nozīmīga persona (PNP)

3.6.1. PNP noteikšana

278. Likumā norādītais PNP amatu uzskaitījums ir aprakstošs un nav uzskatāms par izsmelšu, jo nav iespējams uzskaitīt visus iespējamus amatus, kas uzskatāmi par nozīmīgiem.

279. Izvērtējot jautājumu par personas ieņemamā amata nozīmīgumu, jāizvērtē, vai ieņemamais amats piešķir iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu publiskajā sektorā, kas varētu būt par pamatu, lai citas personas varētu būt ieinteresētas attiecīgo personu uzpirkt vai kukuļot, vai persona citādi varētu izmantot tai piešķirtās publiski nozīmīgās pilnvaras privātā labuma gūšanai (publiskās varas izmantošana).

280. Apstāklis, ka PNP lēmumu var apstrīdēt un pieņemtais lēmums nav galīgs, neietekmē to, ka persona, kas ieņem Likumā noteiktos amatus vai citu nozīmīgu publisku amatu, nebūtu uzskatāma par PNP. PNP statuss nav attiecināms uz vidējā līmeņa vai zemākā līmeņa amatpersonām.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Zemesgrāmatu tiesneši

Likums nosaka, ka par PNP būtu uzskatāms konstitucionālās tiesas, augstākās tiesas vai cita līmeņa tiesas tiesnesis (tiesu institūcijas loceklis). Rajona pilsētu tiesu sastāvā atrodas arī zemesgrāmatu nodaļas. Tās ieraksta zemesgrāmatās nekustamos īpašumus un nostiprina jeb reģistrē ar šiem īpašumiem saistītās tiesības. Tiesības uz nekustamo īpašumu nostiprina uz zemesgrāmatas tiesneša lēmumu pamata.

Nosakot, vai zemesgrāmatas tiesnesis būtu uzskatāms par PNP, iestādei jāizvērtē, vai šis amats ļauj ietekmēt lēmumus publiskajā sektorā. Apstāklis, ka zemesgrāmatas atrodas rajona pilsētas tiesu sastāvā, pats par sevi automātiski nenozīmē, ka zemesgrāmatu tiesneši būtu uzskatāmi par PNP. Vienlaikus, pastāvot noteiktiem faktoriem (piemēram, augstam klienta riskam, noteiktam klienta darījumu apmēram un veikto darījumu modelim), iestāde var klientu, kas ir zemesgrāmatas tiesnesis, uzskatīt par PNP.

Situācija Nr. 2

Goda konsuls

Nosakot, vai Latvijas Republikas goda konsuls kādā valstī būtu uzskatāms par PNP, iestādei jāizvērtē, vai šis amats ļauj ietekmēt kādu svarīgu lēmumu. Latvijas Republikas goda konsuls

vai ģenerālkonsuls ir persona, kurai Latvijas Republika uztic veikt valsti reprezentējošās un konsulārās funkcijas, pamatojoties uz īpašu ārlietu ministra (Ārlietu ministrijas valsts sekretāra) pilnvarojumu, tātad šī persona pilda reprezentatīvās un konsulārās funkcijas bez lēmumu pieņemšanas pilnvarām.

281. Lai arī attiecībā uz personām, kas uzskatāmas par PNP ģimenes locekļiem, Likumā sniegts uzskaitījums, tomēr jāņem vērā, ka persona, kas nav to personu skaitā, kas uzskatāmas par PNP ģimenes locekli, var būt *ar PNP cieši saistīta persona* (piemēram, ja PNP ar personu atrodas neregistrētā laulībā). Jēdzienu "citas ciešas attiecības" iestāde piemēro individuāli, balstoties uz savā rīcībā esošo informāciju un riska vērtējumu. Iestādei, piepildot jēdzienu "ar PNP cieši saistīta persona" ar saturu, jāvērtē, vai tās klienta un PNP starpā pastāv tādas uzticības un saistības attiecības, kas var kalpot par pamatu, lai PNP ar šīs personas palīdzību slēptu publiskās varas ļaunprātīgu izmantošanu privātā labuma gūšanai. Lai noteiktu, vai klients atbilst ar PNP cieši saistītas personas statusam, būtu jāizvērtē iestādei pieejamā informācija kontekstā ar šā klienta plānotajiem darījumiem un to apmēriem, lai izvērtētu, vai sadarbība var radīt NILLTPF risku.

282. Pasākumi PNP statusa noskaidrošanai ir jāveic samērīgi ar klienta un tam sniegto finanšu pakalpojumu NILLTPF risku. Klientiem, kam piemītošais NILLTPF risks ir vērtējams kā ļoti zems ar ierobežotām pakalpojuma izmantošanas iespējām, PNP statusa atbilstības pārbaude nebūtu nepieciešama (piemēram, autostāvvietas apmaksas darījums, kura gadījumā ir ļoti zems NILLTPF risks un veikt pasākumus PNP statusa noskaidrošanai un atbilstības pārbaudei nebūtu samērīgi ar šādam darījumam piemītošo risku). Zema riska klientiem ir pietiekama PNP statusa atbilstības pārbaude, apstrādājot klienta anketu un pārbaudot atbilstību publiski pieejamā Valsts ieņēmumu dienesta datubāzē (informācija tajā tiek atjaunota reizi dienā). Ja iestādes rīcībā ir informācija, kas liecina par iespējamu PNP statusa esamību, tā veic klienta padziļināto izpēti. Savukārt augsta riska klientiem iestāde piemēro papildu pasākumus, tostarp publiski pieejamās informācijas izvērtēšanu, regulārās klienta padziļinātās izpētes ietvaros iegūstamās informācijas izvērtēšanu, komerciālo datubāzu izmantošanu, lai pārbaudītu, vai klients nav PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona.

3.6.2. PNP piemērojamais padziļinātās izpētes apjoms

283. PNP, PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona atbilstoši Likumam ir pakļauta padziļinātajai izpētei. Tomēr arī padziļinātās izpētes pasākumi piemērojami atšķirīgā dziļumā, pamatojoties uz risku, – atkarībā no faktiskajiem apstākļiem, klientu izpētes ietvaros iegūtās informācijas un klientu veiktajiem darījumiem.

Piemērs

Klients ir valsts kapitālsabiedrība vai pašvaldība, un par tā PLG tiek uzskatīta persona, kas ieņem amatu kapitālsabiedrības vai pašvaldības pārvaldības institūcijā, piemēram, pilsētas pašvaldības mērs.

Šādā gadījumā izpildinstitūcijas amatpersona, pildot tai noteiktos amata pienākumus, darbojas sabiedrības interesēs. Riska izpausme no darījuma attiecībām ar klientu, kas ir, piemēram, pašvaldība, lai arī par tās PLG ir uzskatāma persona, kas atzīstama par PNP, atšķiras no riska,

kas piemīt klientam, kas ir, piemēram, ārzonā reģistrēts uzņēmums, kura PLG ir ārvalsts parlamenta pārstāvis, kas gūst labumu kā reālais PLG. Tādējādi risks klientam, kura PLG ir PNP, kas reāli gūst labumu no klienta darbības, ir atšķirīgs no riska, kāds pastāv situācijā, kad par klienta PLG tiek uzskatīta persona, kas klienta izpildinstitūcijā ieņem amatu un tieši saistībā ar šo amatu uzskatāma par PNP. Līdz ar to pasākumiem, ko šādās situācijās piemēro iestāde, jābūt atbilstošiem riskam.

284. Risks un līdz ar to piemērojamie padziļinātās izpētes pasākumi var atšķirties arī, izvērtējot apstākli, no kuras jurisdikcijas ir PNP – Latvijas Republikas, ES dalībvalsts, trešās valsts. Piemēram, risks klientam, kas ir ārzonā reģistrēts uzņēmums, kura PLG ir valsts, kurā ir augsts korupcijas risks, rezidents – PNP, var būt augstāks nekā klientam, kas ir Latvijas Republikas rezidents, kura PLG ir Latvijas Republikas rezidents, kas uzskatāms par PNP, jo pastāv risks, ka uzņēmums, kura PLG ir PNP valstī, kurā ir augsts korupcijas risks, izmantojot šo uzņēmumu, mēģina legalizēt ārpus valsts līdzekļus, kuru izcelsme, iespējams, saistīta, piemēram, ar koruptīvām darbībām. Lai izvērtētu risku, nepieciešams ne tikai ņemt vērā apstākli, ka PLG ir PNP, bet arī izvērtēt klienta darbību kopumā (saimniecisko darbību, darījumu būtību). Ne visiem klientiem, kuri paši (fiziskās personas) vai kuru PLG (juridiskās personas) uzskatāmi par PNP, ir vienāds risks, līdz ar to piemērojamās padziļinātās izpētes apjoms arī būs atšķirīgs atbilstoši konkrētā klienta riskam.

285. Komisija ieteikumus attiecībā uz PNP, to ģimenes locekļu un ar tām cieši saistītu personu noskaidrošanu, izpēti un darījumu uzraudzību ir sniegusi 02.03.2016. ieteikumos Nr. 55 "Ieteikumi kredītiestādēm un finanšu iestādēm politiski nozīmīgu personu, to ģimenes locekļu un ar tām cieši saistītu personu noskaidrošanai, izpētei un darījumu uzraudzībai" (pieejami: <https://www.fktk.lv/tiesibu-akti/kreditiestades/fktk-izdotie-noteikumi-2/citi-ieteikumi/ieteikumi-kreditiestadem-un-finansu-iestadem-politiski-nozimigu-personu-to-gimenes-loceklu-un-ar-tam-ciesi-saistitu-personu-noskaidrosanai-izpetei-un-darijumu-uzraudzibai/>). Minētos ieteikumus var izmantot ne tikai kredītiestādes, bet arī pārējās iestādes tiktāl, cik tajos noteiktais ir attiecināms uz šo iestāžu darbību.

3.7. Līdzekļu izcelsme un labklājības izcelsme

286. Klienta līdzekļu un labklājības izcelsmes pārbaude ir uz risku izvērtējumu balstīts pasākums. Iestāde atkarībā no klienta NILLTPF riska nosaka piemērojamās pasākumus, un iestādes pienākums ir pierādīt, ka tās veiktie pasākumi (piemēram, iegūtais klienta skaidrojums, iegūtie dokumenti vai publiski pieejamā informācija) atbilst un ir samērīgi ar klientam piemītošo risku.

287. Vērtējot klienta labklājības izcelsmi, ir jāņem vērā apstākļi, vai klients līdzekļus ir deklarējis atbilstoši Fizisko personu mantiskā stāvokļa un nedeklarēto ienākumu deklarēšanas likumam, t.i., vai ir iesniedzis mantiskā stāvokļa deklarāciju jeb t.s. nulles deklarāciju. Pirms 5–10 gadiem radušās labklājības izcelsmi ir nepieciešams vērtēt, ja tiek konstatēta pamatota nepieciešamība (piemēram, klienta vai tā PLG iespējama saistība ar NILLTPF, ierosināts kriminālprocess, tiek konstatēti risku paaugstinošie faktori u.tml.). Ja klients iesniedz dokumentu, ka savus ienākumus ir deklarējis attiecīgās valsts nodokļu administrācijā, iestādei nepieciešams izvērtēt deklarēto summu – vai tā atbilst darījumu apmēriem iestādē un vai nepastāv citi risku

paaugstinoši faktori. Nosakot termiņu klienta līdzekļu izcelsmes izpētei, ir jāņem vērā klienta riska skaitliskais novērtējums, darījuma raksturs, darījuma summa, darījuma atbilstība klienta saimnieciskajai darbībai (nozare, darījumu apmērs, pastāvīgie darījumu partneri ar labu reputāciju u.tml.), noilgums.

288. Pētot klienta juridiskās personas labklājības izcelsmi (izņemot juridiskās personas PLG), ir pieļaujams vispārīgs apkopojums par uzņēmuma darbības ilgumu, tostarp pēdējo trīs gadu apgrozījuma, peļņas u.c. rādītājiem, pieņemot ka labklājības izcelsme ir uzņēmuma saimnieciskās darbības rezultāts.

289. Naudas līdzekļu izcelsme būtu detalizēti jāskata gadījumos, kad klienta (juridiskās vai fiziskās personas) padziļinātās izpētes iemesls ir attiecīgi konkrēts darījums vai darbība (t.sk., izvērtējot klienta labklājības izcelsmi), un izcelsmes izpētes periods būtu salāgojams ar konkrētu darījumu vai darījumiem, piemēram, saimnieciskajai darbībai neraksturīgs darījums tā summas vai maksājuma detaļu kontekstā, tostarp:

289.1. pamatkapitāla iemaksa vai palielināšana par summu virs 50 000 *euro*, ja palielinājums ir vairāk par 50%;

289.2. aizdevums vai tā atmaksa, cesijas līgums (un līdzīga veida darījumi, kas nav klienta ikdienas darījumi) par summu, kas pārsniedz 10% no gada apgrozījuma;

289.3. noguldījuma izmantošana gadījumā, ja iepriekš nav pētīts noguldījuma avots (padziļināta izpēte klientam tiek veikta pirmo reizi);

289.4. citi iemesli.

290. Veicot klientu juridisko personu PLG vai fizisko personu naudas līdzekļu izcelsmes izpēti, ir jāņem vērā arī ienākumu veidošanās pamatojums. Ja šis pamatojums ir skaidrs un izriet no uzņēmējdarbības specifikas, tad ienākumu izcelsmes izpēte nav lietderīga.

Piemērs

Uzņēmumi, kuru akcionāri darbojas kā partneri, – auditoru kompānijas, juridiskie biroji u.c.

Uzņēmumu līdzīpašnieki, t.i., partneri, parasti par tādiem nekļūst, veicot daļu iegādi vai investējot pamatkapitālā, bet par tādiem kļūst darba gados kopējam biznesam radītā pienesuma rezultātā, tāpēc partneru labklājība visbiežāk ir pašradīta no nulles. Šajos gadījumos konkrēta naudas līdzekļu izcelsmes pētīšana ir nelietderīga, jo ienākumu veidošanās pamatojums izriet no biznesa specifikas. Uzņēmums ir šo līdzīpašnieku konkrēta darījuma vai uzkrājuma, kas nav tipisks vai nav asociējams ar firmas darbību, izpēte. Parasti īpašuma daļas partneriem nosaka potenciālās peļņas sadalīšanas proporciju. Bieži pēc profesionālās darbības pārtraukšanas partneri zaudē vai nodod savas īpašuma daļas citiem partneriem.

291. Veicot klienta juridiskās personas PLG vai fiziskās personas naudas līdzekļu izpēti, jāņem vērā arī naudas līdzekļu atrašanās vieta un citi apstākļi, kuri varētu būtiski ietekmēt klienta iespējas sniegt izpētei nepieciešamo informāciju. Vienlaikus iestādei ir jāievēro Likuma 28. panta otrā daļa, kas paredz iestādes pienākumu izbeigt darījuma attiecības ar klientu un tiesības lemt par klienta saistību pirmstermiņa izpildi, ja likuma subjekts neiegūst Likumā noteikto klienta izpētes prasību izpildei nepieciešamo patieso informāciju un dokumentus apjomā, kas tam ļauj veikt pārbaudi pēc

būtības. Šādos gadījumos iestāde lemj par darījuma attiecību izbeigšanu arī ar citiem klientiem, kuriem ir tie paši patiesie labuma guvēji, vai par šādu klientu saistību pirmstermiņa izpildes pieprasīšanu.

Piemērs

Naudas līdzekļu izcelsme ir uzkrājums citā kredītiestādē, par ko klients iesniedz atbilstošu konta izrakstu. Atbilstoši tam liela daļa līdzekļu vairāku gadu garumā saņemti no klienta konta citā kredītiestādē, par ko klients konta izrakstu vairs nevar iesniegt (vairs nav klients, kredītiestāde ir citā valstī, attiecīgās valsts apmeklēšana pašreizējā situācijā ir apgrūtināta u.tml.) Kopējā informācija par klienta labklājības izcelsmi ir vispārīga (amati, darbavietas u.tml.), tomēr situācija kopumā aizdomas par noziedzīgu nodarījumu nerada. Šajā situācijā iestādei nebūtu lietderīgi pētīt klienta naudas līdzekļu izcelsmi, ja konta izrakstu nav iespējams iesniegt un kopumā par klientu nav aizdomu par noziedzīgu nodarījumu, kā arī nav pieejama negatīva rakstura informācija un, nesaņemot šo konta izrakstu, tomēr ir iespējams veikt klienta izpēti pēc būtības u.c.

292. Nav nepieciešams un nav samērīgi noteikt, ka par visiem pārskaitījumiem no citas kredītiestādes jāiesniedz klienta konta izraksts no kredītiestādes, no kuras pārskaitījums saņemts. Šādu prasību iestāde var noteikt, iestājoties noteiktiem kritērijiem (piemēram, paaugstināta riska klientiem, sasniedzot saskaņā ar iestādes riska izvērtējumu definētu darījuma limitu vai konstatējot citus apstākļus, kas var liecināt par paaugstinātu risku vai izvairīšanos no limitiem).

Piemērs

Situācija Nr. 1

Klients ir Latvijas Republikas rezidents fiziskā persona, algots darbinieks ar mēneša vidējo kredīta apgrozījumu 3 000 *euro*. Klients savā iestādes kontā no citas iestādes pārskaita 40 000 *euro*.

Iestāde klienta izpētes ietvaros noskaidro, ka pārskaitītie līdzekļi ir depozīts, ko klients turējis citā kredītiestādē, bet šobrīd nolēmis līdzekļus glabāt iestādē. Papildus noskaidrots, ka klients 2012. gadā iesniedzis mantiskā stāvokļa deklarāciju (t.s. nulles deklarāciju), norādot 30 000 *euro* naudas uzkrājumu.

Izvērtējot visu par klientu pieejamo informāciju un nekonstatējot risku paaugstinošos faktorus, kā arī izvērtējot, ka līdzekļu tālākais izlietojums ir atbilstošs, klienta izpētes ietvaros iegūtā informācija varētu būt atbilstoša un samērīga ar klienta risku.

Situācija Nr. 2

Klients ir paaugstināta riska valsts rezidents fiziskā persona, vairāku uzņēmumu īpašnieks, vidējais mēneša kredīta apgrozījums 1 000 000 *euro*, līdzekļi tiek pārskaitīti no klienta kontiem citās iestādēs ārpus Latvijas Republikas.

Iestāde klienta izpētes ietvaros noskaidro, ka klientam pieder vairāki uzņēmumi, kuri reģistrēti valstī, kur pastāv augsts korupcijas risks, un par kuru saimnieciskās darbības apmēriem nav iespējams iegūt papildu informāciju publiskajos avotos. Kā labklājības izcelsmes avotu klients

norāda ieņēmumus no savu uzņēmumu darbības un iesniedz attiecīgās valsts nodokļu administrācijā iesniegtu deklarāciju izrakstus par 2016. un 2015. gadu par summu, kas ekvivalenta 700 000 *euro*.

Klienta izpētes ietvaros iegūtā informācija nav pietiekama labklājības izcelsmes noskaidrošanai. Papildus būtu nepieciešams iegūt informāciju par klientam piederošo uzņēmumu saimniecisko darbību (piemēram, publiskajos reģistros, uzņēmumu finanšu pārskatos ietvertās ziņas) un tās apmēriem, lai pārliecinātos, ka šo uzņēmumu saimnieciskā darbība ir tāda apjoma, lai klients kā PLG gūtu labumu apmērā, kas tiek pārskaitīts uz klienta kontu. Iesniegtās deklarācijas nepamato līdzekļu, kas ir klienta kontā iestādē, izcelsmi.

Situācija Nr. 3

Iestāde uzsāka sadarbību ar klientu E.D., kas ir valsts, kurā pastāv augsts korupcijas risks, rezidents. E.D. nodeva iestādei pārvaldīšanā finanšu instrumentus 5 000 000 *euro* vērtībā, kuri tika pārvesti no E.D. piederošās kompānijas *M* (reģistrācijas valsts – ES dalībvalsts, kurā plaši uzņēmumu reģistrācijai tiek izmantoti juridiskās dibināšanas uzņēmumu pakalpojumi) konta kredītiestādē *L*. Iestāde, lai pārliecinātos par E.D. piederošo finanšu instrumentu izcelsmi, ir ieguvusi dokumentus, kas tās skatījumā apliecina kompānijas *M* saimniecisko darbību – kompānijas *M* rediģētu kredītiestādes *L* konta pārskatu, kurā redzamas atsevišķas ienākošās transakcijas par samaksas saņemšanu no *M* partnera, aģenta līgumu par starpniecības pakalpojumu sniegšanu *M* partnerim, no kura saņemti līdzekļi, atsevišķus pieņemšanas un nodošanas aktus par preču piegādi valstī, kurā pastāv augsts korupcijas risks, un dažus kompānijas *M* izrakstītus rēķinus partnerim.

Klienta padziļinātās izpētes ietvaros iegūtie dokumenti nav pietiekami, lai pārliecinātos par finanšu instrumentu izcelsmi. Minētie dokumenti atspoguļo tikai iespējamu sadarbības faktu starp klientam piederošu čaulas kompāniju un tās partneri, turklāt iesniegtajā konta pārskatā ir redzama naudas līdzekļu saņemšana atsevišķos darījumos, bet nav iespējams pārliecināties, vai tieši no minētajiem līdzekļiem ir iegādāti attiecīgie finanšu instrumenti. Padziļinātās izpētes ietvaros, ņemot vērā klientam piemītošos paaugstinātos riskus, būtu jāvērtē nepieciešamība iegūt arī nerediģētu konta pārskatu, kas apliecinātu, ka par tajā esošajiem līdzekļiem tika iegādāti attiecīgie finanšu instrumenti, un jāvērtē, vai darījumiem kopumā nepiemīt aizdomīguma pazīmes, ja tiktu konstatēts, ka kompānija *M* visus par starpniecības pakalpojumiem saņemtos līdzekļus novirzītu finanšu instrumentu iegādei, kas nav raksturīgi normālai saimnieciskajai darbībai un var liecināt par NILLTPF.

293. Komisija ieteikumus attiecībā uz klienta līdzekļu izcelsmes un materiālo stāvokli raksturojošās labklājības izcelsmes novērtēšanu ir sniegusi "Ieteikumos kredītiestādēm klientu līdzekļu un labklājības izcelsmes noteikšanai" (pieejami: <https://www.fktk.lv/tiesibu-akti/kreditiestades/fktk-izdotie-noteikumi-2/citi-ieteikumi/ieteikumi-kreditiestadem-klientu-lidzeklu-un-labklajibas-izcelsmes-noteiksanai/>). Minētos ieteikumus klientu līdzekļu un labklājības izcelsmes noteikšanai var izmantot ne tikai kredītiestādes, bet arī pārējās iestādes tiktāl, cik tajos noteiktais ir attiecināms uz šo iestāžu darbību.

3.8. Dokumentu glabāšana

294. Atbilstoši Likuma prasībām dokumentiem, uz kuru pamata veikta klienta identifikācija, nepieciešams izgatavot kopijas. Dokumentu kopijas tiek izmantotas, lai iestāde pierādītu, uz kā pamata identifikācija ir veikta, un tās turpmāk izmantotu, lai pārliecinātos, ka klients, kas ieradies iestādē, ir tā pati persona (piemēram, klientam vēloties veikt darījumu, iestāde pirms klienta apkalpošanas pārliecinās, ka klients, kas uzrāda personu apliecinošo dokumentu, ir tā pati persona, kas ir jau identificēta kā iestādes klients, salīdzinot klienta personas datus, kas redzami uzrādītajā personu apliecinošajā dokumentā, ar datiem, kas ir klienta personu apliecinošā dokumenta kopijā un ir iestādes rīcībā). Ja iestāde var nodrošināt sistēmā informāciju par to, kas un kad ir veicis klienta identifikāciju un skenējis šo dokumentu, ir pieņemami, ka identifikācijas dokumenti tiek skenēti, nevis kopēti.

295. Iestāde piecus gadus³⁰ pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas glabā visu klienta izpētes gaitā iegūto informāciju, kā arī informāciju par visiem klienta veiktajiem maksājumiem un saraksti ar klientu, t.sk. elektronisko saraksti.

3.9. Darījuma attiecību uzraudzība

296. Iestāde nodrošina pastāvīgu klienta un tā veikto darījumu uzraudzību, kas ietver rūpīgu klienta veikto darījumu vai transakciju monitoringu, lai pārliecinātos, ka tie atbilst iestādes rīcībā esošajai informācijai par klienta saimniecisko vai personīgo darbību un sākotnēji noteiktajam un klientam piešķirtajam NILLTPF riska līmenim.

297. Atkarībā no iestādes lieluma, darbības specifikas, klientu skaita un tiem piemītošā riska īpatsvara un klientu veikto darījumu apmēra un skaita iestādei nepieciešams ieviest tādu darījumu uzraudzības sistēmu, kas efektīvi spēj konstatēt aizdomīgus darījumus, kā arī spēj pārvaldīt risku iestādei tikt iesaistītai NILLTPF vai šādu darbību mēģinājumā. Iestādēm ar lielu klientu skaitu vai lielu veikto darījumu vai gadījuma rakstura darījumu skaitu, vai lielu tādu klientu īpatsvaru, kuru veiktajiem darījumiem jānodrošina pastiprināta uzraudzība, lai nodrošinātu efektīvu NILLTPFN prasību izpildi, nepieciešams ieviest automātisku klientu veikto darījumu uzraudzības risinājumu. Savukārt iestādēs ar mazu klientu skaitu un mazu klientu veikto darījumu apmēru ir pieļaujams, ka klientu veiktie darījumi tiek uzraudzīti, izmantojot manuālus vai daļēji automatizētus risinājumus.

298. Iestādei būtu jāievieš automātiski risinājumi ar mērķi nodrošināt, ka tā neuzsāk darījuma attiecības, kā arī neizpilda darījumus, kuru ietvaros klients vai tā darījuma partneris ir persona, pret kuru noteikti finanšu ierobežojumi. Iestādes izveidotajai klienta darbību un darījumu uzraudzības sistēmai jāspēj identificēt darījumus (maksājumus) un klientam netipisku rīcību, uz ko pamatojoties būtu jāveic konkrētās situācijas vai darījuma izpēte, lai pārliecinātos, vai darījums nav uzskatāms par aizdomīgu.

³⁰ Atbilstoši Likuma 37. pantā noteiktajam.

299. Lai veiktu kvalitatīvu un efektīvu klientu un to veikto darījumu uzraudzību, iestādei, uzsākot darījuma attiecības, ir atbilstoši jānovērtē klienta riska līmenis un jāiegūst riska līmenim atbilstoša informācija par klientu un tā saimniecisko vai personisko darbību, lai darījuma attiecību laikā spētu atbilstoši veikt klientu un to veikto darījumu uzraudzību.

300. Ja darījumu uzraudzība tiek nodrošināta, izmantojot dažādus scenārijus, kas ģenerē paziņojumus par iespējami aizdomīgu darījumu (*alert*), ir būtiski, lai darījumu scenāriju algoritmi ir izstrādāti atbilstoši iestādes piedāvājumiem produktiem un pakalpojumiem un klientiem piemītošajiem riskiem un lai tie savlaicīgi spētu identificēt potenciāli aizdomīgus darījumus un iestāde varētu veikt to izpēti un nepieciešamības gadījumā atturēties no darījuma vai sniegt aizdomīga darījuma ziņojumu Finanšu izlūkošanas dienestam.

301. Iestāde politikās un procedūrās nosaka detalizētu kārtību, kādā tiek veikta darījumu uzraudzība, t.sk. paredz, kā tiek pārskatīti scenāriji, to efektivitāte, noteiktas atbildības jomas u.tml.

3.10. Korespondējošās attiecības

302. Atbilstoši Likuma prasībām iestādei nepieciešams veikt padziļināto izpēti, uzsākot un uzturot korespondentattiecības ar kredītiestādi vai finanšu iestādi (respondentu). Atbilstoši Likumam par korespondentattiecībām uzskatāmas arī attiecības starp kredītiestādēm un finanšu iestādēm vai attiecības starp finanšu iestādēm, ja korespondentiestāde sniedz respondentiestādei pakalpojumus, tostarp pakalpojumus, kuri ietver maksājumu un norēķinu veikšanu, vai tiem līdzīgus pakalpojumus atbilstoši savstarpēji noslēgtam līgumam. Tādējādi arī finanšu iestādei, kas nav kredītiestāde, piemēram, maksājumu iestādei, sniedzot maksājumu pakalpojumus citai finanšu iestādei, pamatojoties uz savstarpēju līgumu, nepieciešams ievērot prasības par padziļinātās izpētes veikšanu, attiecīgi izstrādājot prasības padziļinātās izpētes veikšanai šādām attiecībām savās politikās un procedūrās. Prasības mērķis ir pārliecināties, ka respondentam ir izveidota atbilstoša IKS, un tādējādi pārvaldīt risku, ka iestāde var tikt izmantota NILLTPF, izpildot respondenta klienta veiktos maksājumus.

303. Iestāde, uzturot darījuma attiecības ar citu finanšu iestādi, nodrošina principa "Zini sava klienta klientu" ievērošanu. Ja kredītiestāde ir noteikusi klientu kategorijas, ar kurām nesadarbojas, piemēram, ar nelicencētiem azartspēļu organizētājiem, tad kredītiestādei ir jāvērtē, vai šādus klientus neapkalpo maksājumu un elektroniskās naudas iestādes.

3.11. Pastiprinātā uzraudzība

304. Pastiprinātā uzraudzība ir klienta padziļinātās izpētes pasākums, kura mērķis ir pārvaldīt NILLTPF risku, veicot papildu pasākumus darījuma attiecību uzraudzībai. Šos pasākumus iestāde nepiemēro automātiski, veicot klienta padziļināto izpēti. Tie piemērojami atkarībā no riska, proti, ja iestāde, veicot klienta padziļināto izpēti, konstatē paaugstinātu NILLTPF risku (piemēram, izvērtējot klienta veiktos darījumus vai par klientu pieejamo informāciju) un nepieciešami pasākumi klienta uzraudzībai, kamēr tiek veikti pārējie klienta padziļinātās izpētes pasākumi.

305. Klientu izpētes noteikumos ir uzskaitīti pastiprinātās uzraudzības pasākumu veidi. Pastiprinātās uzraudzības pasākumi ne visos gadījumos ietver papildu informācijas iegūšanu no

klienta. Iestāde var noteikt, ka pastiprinātās uzraudzības pasākumi samazina klienta riska skaitlisko novērtējumu (*risk mitigation*).

306. Iestāde var noteikt pastiprinātās uzraudzības pasākumus arī ārpus padziļinātās izpētes, ja tas ir atbilstoši klientam piemītošajam NILLTPF riskam. Būtiski, ka iestāde šīs tiesības paredz arī civiltiesiskajos līgumos, kas noslēgti ar klientu.

3.12. Darījuma attiecību izbeigšanas pamatojuma informācija un finanšu līdzekļu atmaksa klientam

307. Iestādei izbeidzot darījuma attiecības ar klientu, var būt vairāki scenāriji līguma uzteikuma pamatojumam un finanšu līdzekļu atlikuma atmaksāšanai klientam:

- 307.1. darījuma attiecību uzteikums, pamatojoties uz Likuma 28. pantu;
- 307.2. darījuma attiecību uzteikums, ievērojot vispārējos darījuma nosacījumus;
- 307.3. finanšu līdzekļu pārskaitīšana uz klienta norādīto kontu;
- 307.4. finanšu līdzekļu pārskaitīšana uz citu klienta kontu kredītiestādē vai finanšu iestādē.

308. Uzskaitītie nosacījumi piemērojami atkarībā no NILLTPF riska līmeņa. Likums paredz, ka darījuma attiecības jāizbeidz, ja iestāde nevar pabeigt pārbaudi pēc būtības trūkstošas informācijas dēļ. FATF 10. rekomendācija paredz, ka darījuma attiecības vai gadījuma rakstura darījums ir jāizbeidz, ja iestāde nevar veikt klientu izpēti pēc būtības.³¹ Minētā ietvaros ir jāizvērtē, vai finanšu pakalpojumu sniegšanas uzteikuma iemesls ir īstenojies NILLTPF risks (piemēram, iestāde konstatē NILLTPF pazīmes (nevis iespējamību)) vai iestādes piesardzīga NILLTPF riska pārvaldība (risku politika vai lēmums neuzņemties konkrēto darījuma attiecību NILLTPF risku).

309. Iestādei konstatējot faktiska NILLTPF riska iestāšanos, kura dēļ iestāde nevar turpināt sadarbību ar klientu, uzteikuma pamatojums izriet no Likuma 28. panta, kas tālāk ir saistīts ar pienākumu atmaksāt klienta finanšu līdzekļus, pārskaitot tos uz klienta kontu citā kredītiestādē vai finanšu iestādē, lai novērstu NILLTPF risku. Pamatojums, kas tiek norādīts klientam, var būt arī vispārējie darījumu nosacījumi, ja tajos paredzētas uzteikuma tiesības situācijā, kad iestādei nav pieņemams klientam piemītošais NILLTPF risks.

310. Pārējās situācijās iestāde izbeidz darījuma attiecības, ievērojot starp klientu un iestādi noslēgto vienošanos nosacījumus.

! Arī finanšu līdzekļu atmaksa klientam, izbeidzot darījuma attiecības, ir klienta darījums, kuram jāveic uzraudzība, proti, ja iestāde konstatē, ka tai ir pamatotas aizdomas par NILLTPF, tā atturas no darījuma un sniedz ziņojumu FID.

³¹ <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>.

**Tipveida situācijas un iestāžu labā prakse, izbeidzot darījuma attiecības vai neveicot
gadījuma rakstura darījumu**

Situācija Nr. 1

Iestāde ir atturējusies no darījumu veikšanas klienta kontā un sniegusi ziņojumu FID. Pēc FID pārbaudes iestāde saņem atbildi, ka atturēšanās ir notikusi pamatoti, tomēr FID nepieņem lēmumu par atturēšanās turpināšanu (līdzekļu, par kuriem veikta atturēšanās, izcelsme pilnā apmērā nav saistīta ar noziedzīgu nodarījumu vai līdzekļu, par kuriem veikta atturēšanās, apmērs ir salīdzinoši maznozīmīgs utt.), kā arī uzdod iestādei pārtraukt atturēšanos. Iestāde pārtrauc sadarbību ar šo klientu saistībā ar pamatotām aizdomām par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz Likuma 28. pantu;
- **Likuma 43. panta prasības** – piemērojamas.

Situācija Nr. 2

Klients īsā laika posmā kredītiestādes kontā veic vērā ņemamus darījumus ar maksājumu tranzīta pazīmēm, kas ir par pamatu padziļinātās izpētes uzsākšanai. Padziļināto izpēti nav iespējams pēc būtības pabeigt, jo no klienta nav saņemti nozīmīgi skaidrojumi vai dokumenti.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz Likuma 28. pantu;
- **Likuma 43. panta prasības** – piemērojamas.

Situācija Nr. 3

Klientam tiek uzsākta padziļinātā izpēte (viens vai vairāki riska kritēriji – sarežģīta struktūra, paaugstināta riska darījumi u.tml.). Izpētes laikā klientam tiek uzdoti precizējoši jautājumi, tostarp lūgts iesniegt aktuālus saimniecisko darbību raksturojošus dokumentus, kas atspoguļo darījumus par pārbaudes periodu.

Klients sniedz atbildi, ka daļu no pieprasītajiem dokumentiem neiesniegs, jo par pieprasījumā norādītajiem sadarbības partneriem iestāde lielākoties var pārliecināties publiskos avotos, pieprasītie saimniecisko darbību raksturojošie dokumenti ir konfidenciāli, kā arī klients nav pārkāpis nevienu likumu, lai skaidrotu iestādei savu darbību. Nepārprotamu aizdomu par to, ka klients veicis aizdomīgus darījumus, nav, tomēr pilnīgas skaidrības par klienta veikto darījumu būtību arī nav, tādēļ tiek pieņemts lēmums par sadarbības pārtraukšanu.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz vispārējiem darījumu noteikumiem;
- **Likuma 43. panta prasības** – nav piemērojamas.

Situācija Nr. 4

Iestāde ir veikusi klienta padziļināto izpēti un iestādes ieskatā ieguvusi pamatotu un pietiekamu informāciju, kas ļauj uzskatīt, ka ir veikta pietiekama izpēte. Par klientu vai klienta PLG ir

pieejama publiska vēsturiska negatīva informācija, kā arī konstatēti darījumi, kas varētu būt saistīti ar attiecīgo informāciju. Par jebkādam procesuālām darbībām (administratīvi vai krimināli) informācijas nav, un iestādei nav arī iemesla atturēties no darījumu veikšanas. Tomēr iestāde lemj par sadarbības pārtraukšanu.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz vispārējiem darījumu noteikumiem;
- **Likuma 43. panta prasības** – nav piemērojamas.

Situācija Nr. 5

Iestāde ir veikusi klienta padziļināto izpēti un iestādes ieskatā ieguvusi pamatotu un pietiekamu informāciju, kas ļauj uzskatīt, ka ir veikta pietiekama izpēte. Klienta apgrozījumu galvenokārt veido darījumi ar Vidusāzijas reģiona sadarbības partneriem, un tie pārsniedz konkrētās iestādes riska apetīti vai iespēju kvalitatīvi pārvaldīt konkrēto risku. Izpētes rezultātā tiek pieņemts lēmums pārtraukt sadarbību.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz vispārējiem darījumu noteikumiem;
- **Likuma 43. panta prasības** – nav piemērojamas.

Situācija Nr. 6

Klients ir finanšu pakalpojumu sniedzējs, kura riska apetīte pārsniedz iestādes riska apetīti (apkalpo saimnieciskās darbības nozari, kuras pārstāvjus iestāde tiešā veidā nepakalpo), vai arī iestāde ir konstatējusi būtiskas, ilglaicīgas nepilnības finanšu pakalpojumu sniedzēja IKS.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz vispārējiem darījumu noteikumiem;
- **Likuma 43. panta prasības** – nav piemērojamas.

Situācija Nr. 7

Iestāde ir FID par klientu vidējā termiņā ir nosūtījusi vairāk nekā vienu ziņojumu par atsevišķiem aizdomīgiem darījumiem, kas ir izolēti un nelieli attiecībā pret kopējo klienta apgrozījumu. Saistībā ar šiem ziņojumiem tik tālu, cik iestāde var uzzināt, nekāda tālāka darbība nav sekojusi, tomēr vairāki ziņojumi var būt iemesls, kādēļ iestāde var lemt par sadarbības pārtraukšanu ar klientu.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz vispārējiem darījumu noteikumiem;
- **Likuma 43. panta prasības** – nav piemērojamas.

Situācija Nr. 8

Iepriekš, veicot padziļināto izpēti, tika konstatēts, ka klientam **potenciāli** varētu piemist aploksņu algu maksāšanas pazīmes. Veicot atkārtotu padziļināto izpēti, tiek konstatēts, ka situācija nav būtiski uzlabojusies.

Iestādes rīcība:

- **sadarbības patraukšanas pamatojums** – atsaukšanās uz vispārējiem darījumu noteikumiem;
- **Likuma 43. panta prasības** – nav piemērojamas.

3.13. Informācijas sniegšana klientiem

311. Iestādēm atbilstoši Likumam ir noteikts ierobežojums izpaust informāciju par ziņošanu Finanšu izlūkošanas dienestam un ziņojumā sniegto ziņu tālāku izvērtēšanas un pirmstiesas procesu. Šo pienākumu paredz arī Direktīva (ES) 2015/849³².

312. Iestādēm ir pienākums neizpaust informāciju tādā apmērā, lai sasniegtu mērķi nodrošināt, ka sadarbībā ar klientu iestāde neizpauž informāciju, kas var darīt klientu piesardzīgu par konstatēto iespējamo NILLTPF un tādējādi kavēt valsts un tiesībsargājošo institūciju darbību sekmīgu īstenošanu.

313. Praksē iestādēm var būt gadījumi, kad klientam jāizskaidro iemesls, kādēļ nepieciešams iesniegt informāciju, lai veiktu klienta izpēti vai pamatotu darījuma attiecību izbeigšanu. Klienta informēšana sekmē sadarbību ar klientu, NILLTPF riska pārvaldīšanai nepieciešamās informācijas iegūšanu un finanšu pakalpojumu pieejamību.

314. Izvērtējot normatīvajā regulējumā noteikto pienākumu un tā mērķi, iestāde var klientam sniegt šādu informāciju:

314.1. ziņas par normatīvo aktu prasībām, skaidrojot, kādēļ ir nepieciešams iesniegt informāciju vai kādēļ darījuma attiecības jāizbeidz;

314.2. ziņas par nepilnībām iesniegtajā informācijā, norādot to iegūšanas mērķi;

314.3. gadījumā, ja sadarbība ir jāizbeidz nepilnīgas informācijas dēļ, ziņas par trūkstošās informācijas veidu;

314.4. ziņas par klienta NILLTPF risku mazinošiem pasākumiem, kurus piemērojot darījuma attiecības var tikt turpinātas.

315. Iestāde neizpauž šādu ar NILLTPF riskiem saistītu informāciju:

315.1. ziņas par klientam piemītošajiem NILLTPF riskiem (pazīmēm, kas var liecināt par aizdomīgu darījumu), kurus tā konstatējusi, un apstākļiem, kurus tā pārbauda;

315.2. ziņas par riskiem, kuru dēļ tā izbeidz darījuma attiecības vai neveic darījumu;

315.3. faktu par ziņošanu Finanšu izlūkošanas dienestam (t.sk. atturēšanos no darījuma veikšanas).

³² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK.

316. Iestāde var sniegt ziņas, ciktāl tās attiecas uz informāciju, kas nepieciešama no klienta, kā arī NILLTPF riska mazināšanas pasākumiem, vienlaikus rūpīgi kontrolējot, lai neatklātu iestādes veiktās darbības un izdarītos secinājumus iespējamu aizdomīgu darījumu izpētes ietvaros. Piemēram, iestāde var atklāt, ka, nosakot ierobežojumus maksājumu valstīm un limitiem, sadarbība ar klientu var tikt turpināta, jo tiks pārvaldīts risks, kas saistīts ar darījumiem ar paaugstināta riska jurisdikcijām.

Piemērs

Klienta kontā veikts ienākošais darījums, kura apmērs būtiski pārsniedz klientam noteikto darījumu mēneša limitu, izpētei nepieciešams iegūt informāciju par darījuma būtību un izvērtēt darījuma tiesisku un ekonomisku mērķi. Iestāde klientam sniedz skaidrojumu, ka, ņemot vērā darījuma apmēru, ir nepieciešams iegūt plašāku informāciju, lai pārlicinātos, ka darījums atbilst normatīvo aktu prasībās noteiktajam tiesiskajam un ekonomiskajam mērķim. Iestāde lūdz klientam iesniegt nepieciešamos dokumentus, norādot iesniedzamo dokumentu piemērus. Iestāde var izskaidrot klientam, ka nepieciešama informācija par darījuma būtību (līgums, darījumā iesaistītās puses, citi apstākļi, kas saistīti ar darījumu). Iestāde neizpauž informāciju par risku, kas piemīt darījumam (pažīmēm, kas var liecināt par aizdomīgu darījumu), kā arī darījuma apstākļus, kurus tā papildus pārbauda. Ja iestāde konstatē, ka iestājas apstākļi ziņošanai Finanšu izlūkošanas dienestam, tā neizpauž ne ziņošanas faktu, ne riskus, kurus tā konstatējusi, bet norāda klientam, ka iesniegtā informācija nav pietiekama, lai gūtu pārlicību par darījuma tiesisko un ekonomisko mērķi.

4. Informācijas tehnoloģiju risinājumi NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanai

317. Iestāde izmanto IT risinājumus, izvērtējot tās sniegto pakalpojumu tvērumu un attiecīgi nepieciešamību automatizēt un efektīvizēt NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanas pasākumus. Klientu izpētes noteikumi nosaka vispārīgus principus IT risinājumiem kredītiestādēm, kurus var piemērot arī pārējās iestādes samērīgi ar to darbībai piemītošo risku.

318. Lai izpildītu NILLTPF un sankciju riska pārvaldīšanas prasības, IT risinājumi efektīvizē un nodrošina klientu informācijas apstrādi, klienta riska skaitliskā novērtējuma sistēmas darbību, klientu izpētes procesa termiņu ievērošanu, darījumu uzraudzības procesu, atbilstības sankciju sarakstiem vai politiski nozīmīgu personu statusa identificēšanu.

319. Automatizēta kontrole pār klienta, tā īpašnieka, patiesā labuma guvēja, pilnvarotā pārstāvja un citas klienta identifikācijai un saimnieciskās un personiskās darbības pārzināšanai nepieciešamās informācijas obligāto lauku aizpildīšanu, kā arī risinājumi pareizības pārbaudei (piemēram, dzimšanas gada skaitļa vērtības kontrole, rezidences valsts esamības kontrole u.tml.) nodrošina nepieciešamo informāciju klientam piemītošo riska faktoru identificēšanai un NILLTPF un sankciju riska novērtēšanai. Automatizēti brīdinājumi par klienta un tā pilnvarotās personas personu apliecinošo dokumentu derīguma termiņa beigām ļauj iestādei identificēt nepieciešamību atjaunot klienta datus un, ievērojot uz risku balstītu pieeju, paredzēt risku pārvaldīšanas pasākumus.

320. Lai nodrošinātu vēsturiskās informācijas par klientu un iestādes veiktajām izpētēm uzkrāšanu, iestāde paredz risinājumus šīs informācijas uzglabāšanai un pieejamībai turpmākai klienta izpētei.

321. Iestāde atkarībā no darbības apmēra un specifikas izmanto tehnoloģiskos risinājumus savstarpēji saistīto klientu noteikšanai un klientu saimnieciskās darbības izvērtēšanai (piemēram, klientu naudas plūsmas shēmu analīzei un rezultātu dokumentēšanai). Kredītiestādēm, ievērojot to darbības apmēru, nepieciešami automatizēti risinājumi pēc PLG savstarpēji saistītu klientu noteikšanai. Automatizētie risinājumi savstarpēji saistītu klientu atlasei atvieglo ar klientu saistītās grupas noteikšanu, tomēr nepieciešams papildus izvērtēt, vai saistība ir arī pēc būtības.

322. Lai nodrošinātu klientu izpēti atbilstoši klienta NILLTPF un sankciju riskam, nepieciešami IT risinājumi informācijas pieejamībai par klientam noteikto riska kategoriju un risku mazinošo pasākumu piemērošanu, kā arī risku mazinošo pasākumu ievērošanas nodrošināšanu (piemēram, sadarbības partneri, valstis, limiti).

323. Papildus darījumu monitoringa IT risinājumiem sadarbības ar klientu uzraudzībai nepieciešams paredzēt risinājumus ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem uzskaitēi un korespondentbanku pieprasījumu uzskaitēi, lai varētu veikt to atlasī un izvērtēšanu.

324. Papildu pasākumu ietvaros NILLTPF riska uzraudzībai iestāde atkarībā no darbības apmēra un specifikas izveido un uztur iekšējos klientu un potenciālo klientu, to patieso labuma guvēju un pilnvaroto pārstāvju, par kuriem ir pieejama informācija saistībā ar iesaistīšanos NILLTPF, t.sk. personu, ar kurām Likumā noteiktajā kārtībā nav uzsāktas vai ir izbeigtas darījuma attiecības, sarakstus (norādot, kādēļ darījuma attiecības izbeigtas vai nav uzsāktas). Iestāde, uzsākot darījuma attiecības un darījuma attiecību laikā pārbauda iestādes klientu, patieso labuma guvēju un pilnvaroto personu atbilstību šiem sarakstiem.

325. Regulējums paredz kredītiestādēm automatizētu klientu un to patieso labuma guvēju, pilnvaroto personu un dalībnieku pārbaudi pret sankciju, politiski nozīmīgu personu, to ģimenes locekļu vai ar politiski nozīmīgām personām cieši saistītu personu sarakstiem pirms darījuma attiecību uzsākšanas un attiecīgu brīdinājumu izveidošanu, ja tiek identificēta sakritība. Darījuma attiecību laikā, lai savlaicīgi identificētu sankciju risku, pārbaude pret sankciju sarakstiem jāveic regulāri vismaz reizi dienā, savukārt pārbaudi pret politiski nozīmīgu personu, to ģimenes locekļu vai ar politiski nozīmīgām personām cieši saistītu personu sarakstiem iestāde klientiem veic riskam atbilstošā apmērā, un zemāka riska klientiem tās regularitāte var būt retāka. Attiecībā uz maksājumu informācijas pārbaudi sankciju riska pārvaldīšanai ir pieļaujams, ka gadījumos, kad klienta sankciju risks ir zems (iekšzemes maksājumi ar zemu sankciju risku, piemēram, maksājumi par komunālajiem pakalpojumiem), maksājumu informācijas pārbaudi iestāde veic, ievērojot uz risku balstītu pieeju, pārbaudot pret sankciju sarakstiem maksājuma ierosinātāju vai saņēmēju.

326. Prasības par neatkarīga ārējā audita veikšanu (Komisijas 01.09.2020. normatīvie noteikumi Nr. 148 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas neatkarīga izvērtējuma veikšanas normatīvie noteikumi") ietver arī IT risinājumu neatkarīgu novērtējumu. Pirms audita veikšanas iestāde audita

tvērumu saskaņo ar Komisiju un var paredzēt garāku termiņu IT risinājumu audita veikšanai. Komisija, lemjot par termiņa saskaņošanu, ņem vērā Komisijas pēdējās pārbaudes secinājumus un iestādes³³ veiktos pasākumus trūkumu, ja tādi bijuši, novēršanai.

5. Ziņošana Komisijai (ceturkšņa atskaites, pieprasījumi)

327. Biežāk saņemtie kredītiestāžu jautājumi un Komisijas atbildes par "Pārskata par NILLTPF riska ekspozīcijas raksturojumu" (turpmāk – Pārskats) sagatavošanu (citas iestādes ievēro šos principus manuālajās pieprasījuma atskaitēs, kad tie piemērojami):

Jautājums	Komisijas skaidrojums
Par "klienta" definīciju:	
a) vai tajā ieskaitāmas arī personas, kurām nav noguldījumu kredītiestādē	Personas, kuras kredītiestādē veic gadījuma rakstura darījumu (piemēram, valūtas maiņa, komunālo maksājumu, nodokļu maksājumu, soda naudu u.c. apmaksa bez darījuma attiecību uzsākšanas), atbilstoši Komisijas noteikumiem par NILLTPF riska pārvaldīšanu nav uzskatāmas par klientiem. Darījuma kontu līdzekļi Pārskatā atspoguļojami šādi – darījuma konts tiek atvērts uz konkrētas personas vārda: - tas var būt kredītiestādes esošs klients; - tā var būt trešā persona, kas nav kredītiestādes klients. Ja darījuma konta pakalpojums tiek sniegts kredītiestādes esošam klientam, tad līdzekļu kustība vai atlikums darījuma kontā atspoguļojams Pārskatā kā darījumi starp viena klienta kontiem. Ja darījuma konta pakalpojums tiek sniegts trešajām personām, kas nav kredītiestādes klienti, tad: - persona, uz kuras vārda atvērts darījuma konts, līdz brīdim, kamēr visi darījuma nosacījumi nav izpildīti, darījums nav pabeigts un darījuma konts nav tehniski slēgts, uzskatāma par klientu un uzrādāma Pārskatā klientu skaitā; - līdzekļu kustība un atlikums darījuma kontā arī uzrādāms Pārskatā, t.i., nauda, kas ieskaitīta darījuma kontā (uz trešās personas vārda), būs klienta <i>kredīta apgrozījums</i>, kā arī <i>finanšu aktīvi, t.sk. noguldījums</i>, līdz brīdim, kad darījums būs izpildīts un kredītiestādē

³³ Iestādes, uz ko attiecas Komisijas 01.09.2020. normatīvie noteikumi Nr. 148 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas neatkarīga izvērtējuma veikšanas normatīvie noteikumi".

	akceptēs līdzekļu no darījuma konta pārskaitīšanu citai trešajai personai citā kredītiestādē.
b) vai klientu skaitā ietilpst klienti, kuru konti kredītiestādē slēgti, bet palicis konta atlikums	Pārskatā jānorāda dati arī par klientiem, ar kuriem kredītiestāde ir pieņēmusi lēmumu sadarbību pārtraukt (klienti, kuru konti slēgti, bet palicis konta atlikums).
c) no citām kredītiestādēm pārņemas kredītsaistības vai cesijas līgumi – vai tie ir jāiekļauj klientu skaitā (t.i., personai nav norēķinu konta kredītiestādē, katram klientam tiek atvērts atsevišķs kredīta atmaksas konts un kredītiestāde gūst ienākumu)	Ja kredītiestāde kredītsaistības ir pārņēmusi no citas kredītiestādes vai ar cesijas līgumu un turpmāk kredītiestāde veic šādu kredītu atmaksas uzraudzību, pārņemtie aizņēmēji ir uzskatāmi par kredītiestādes klientiem un dati par tiem uzrādāmi Pārskatā.
d) vai klientu skaitā ietilpst klienti ar pagaidu kontiem	Klientus, kam ir konti, kuri atvērti pamatkapitāla reģistrēšanai, pirms uzņēmums ir reģistrēts UR, un kuros iemaksāta pamatkapitāla summa (uzņēmumam nav iespējams veikt izejošos maksājumus, kamēr uzņēmums nav reģistrēts UR), Pārskata 1. pielikumā atspoguļo gan klientu kopējā skaitā, gan aktīvos un apgrozījumā, bet Pārskata 6. pielikumā šo klientu PLG valsti var norādīt pēc uzņēmuma reģistrācijas valsts.
e) vai kredītiestādes grupas uzņēmumi, kuriem ir atvērti konti kredītiestādē, ir uzskatāmi par klientiem	Kredītiestādes grupas uzņēmumi uzskatāmi par klientiem.
Par depozītu platformas klientiem – šos klientus identificē ES dalībvalsts kredītiestāde, un tiem tiek atvērti tikai depozītu konti, bet nav pieejami citi kredītiestādes pakalpojumi. Vai šo klientu depozītu atlikumi Pārskatā jāuzrāda pie "starpnieku identificētiem klientiem"?	Klientu, kurus identificējusi ES dalībvalsts kredītiestāde, depozītu atlikumi Pārskatā jāuzrāda sadaļā "Starpnieku identificētie klienti" (norādot datus arī 1. pielikuma 010. rindas "Klienti kopā" attiecīgajos laukos).
Ienākumu atspoguļošana Pārskata 1. pielikuma kolonnā 110–140	Uzrāda ienākumus, kas gūti no klientiem, klientu darījumiem (ienākumi no kredītiestādes saimnieciskās darbības nav iekļaujami Pārskatā).
Ko darīt, ja klients ir mainījis rezidences valsti pārskata periodā – uz kādu valsti šo klientu nepieciešams attiecināt?	Klientu un klientu PLG rezidences valsts, kā arī klientu juridiskā forma kredītiestādei jānovērtē pārskata perioda beigās un jānorāda attiecīgie dati (skaits, atlikums, apgrozījums, ienākumi). Piemēram, ja pārskata perioda laikā klients ir mainījis juridisko formu un perioda beigās klients ir kļuvis par finanšu

	iestādi, apgrozījumu (un ienākumus) par visu pārskata periodu attiecina uz finanšu iestādi.
Pārskata 6. pielikuma aizpildīšana	Pārskata 6. pielikumā ir apvienotas trīs atsevišķas tabulas ar atšķirīgu informāciju, kā apvienojošo elementu izmantojot valsts kodu, kas tiek norādīts kolonnā 010. Pirmā tabula, kurā valstu griezumā ir jānorāda informācija par PLG, satur kolonnu 020–040. Otrā tabula, kurā (neatkarīgi no pirmās tabulas datiem) norāda informāciju par PNP, satur kolonnu 050–070. Trešajā tabulā (neatkarīgi no pirmajās divās norādītās informācijas) valstu griezumā tiek norādīta informācija par padziļinātās izpētes klientiem.
PLG un PNP atspoguļošana Pārskata 6. pielikumā	Norādot datus par klientu juridisko personu PLG skaitu un attiecīgi aktīviem un kredīta apgrozījumu, piemēro proporcionalitātes principu, t.i.: - ja vienam klientam (juridiskai personai) ir viens PLG, kredītiestāde Pārskatā norāda "1" pie attiecīgās reģistrācijas valsts; - ja vienam klientam (juridiskai personai) ir divi PLG no dažādām reģistrācijas valstīm, kredītiestāde Pārskatā proporcionāli norāda "0.5" pie attiecīgās reģistrācijas valsts (piemēram, RU 0.5 un LV 0.5); - ja vienam klientam (juridiskai personai) ir trīs PLG no dažādām reģistrācijas valstīm, kredītiestāde Pārskatā proporcionāli norāda "0.33333" pie attiecīgās reģistrācijas valsts (piemēram, RU 0.33333, UA 0.33333 un LV 0.33333) utt. Pārskatā pretī attiecīgajai valstij norāda visu daļu summu. Analogiski atspoguļo arī aktīvus un apgrozījuma apmērus. Pārskata 6. pielikuma kolonnā 050, 060, 061, 070 (klienti pēc PNP statusa) uzrāda datus reģistrācijas valstu griezumā par klientiem fiziskām personām, kuras pašas atzīstamas par PNP, vai to ģimenes locekļiem vai ar PNP cieši saistītām personām, kā arī par klientu juridisko personu un juridisko veidojumu PLG (fiziskas personas), kuri atzīstami par PNP, dalījumā pa valstīm, piemērojot to pašu proporcionalitātes principu kā attiecībā uz klientu PLG.
Pārskata 7. pielikuma aizpildīšana	Kredītiestāde, aizpildot Pārskata 7. pielikumu, sniedz informāciju par klientiem (čaulas veidojumi u.c.)

	pārskata ceturkšņa beigās, attiecībā uz kuriem tā ir pieņēmusi lēmumu par darījuma attiecību izbeigšanu (pēc NILTPF riska izvērtēšanas) un kuriem vēl ir atlikums, t.i., visiem (slēgtajiem kontiem ar atlikumu) neatkarīgi no tā, vai lēmums pieņemts pirmajā, otrajā vai citā pārskata ceturksnī.
--	---

6. Sankcijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana

Šajā nodaļā skaidrots, kādi sankciju veidi pastāv, un uzskaitītas pazīmes, kas liecina par sankciju pārkāpumiem. Apkopoti praktiskie piemēri un labās prakses principi, kurus iestādes var izmantot kā paraugu, veicot klientu izpēti un klientu darījumu uzraudzības pasākumus ar mērķi laicīgi konstatēt un novērst sankciju pārkāpuma risku. Skaidroti arī terorisma un proliferācijas finansēšanas mērķi, riski un pazīmes, lai palīdzētu iestādēm pārvaldīt minētos riskus un nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu.

6.1. Vispārīgi par sankcijām

328. **Sankcijas** ir atbilstoši normatīvajiem aktiem attiecībā uz sankciju subjektu noteikti ierobežojumi. Sankcijas nosaka starptautiska organizācija vai valsts attiecībā pret valsti, teritoriju, juridiskām vai fiziskām personām vai citiem konkrēti identificējamiem subjektiem (turpmāk – sankciju subjekts).

329. Sankciju mērķis ir atjaunot starptautisko mieru un drošību un mainīt sankciju subjekta rīcību, lai sasniegtu sankciju mērķi. Līdz ar to sankciju mērķis ir atjaunot tiesisko situāciju, novērst iespējamo situācijas pasliktināšanos, kā arī pārtraukt sankciju subjekta pretiesiskās darbības. Sankciju mērķis nav sodīt sankciju subjektu.

330. Atbilstoši sankciju jomas regulējumam Latvijā iestādei jāievēro ne tikai starptautiskās un nacionālās sankcijas (terminoloģija atbilstoši Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā (turpmāk – Sankciju likums) noteiktajam), bet arī Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) un ES dalībvalsts sankcijās noteiktie ierobežojumi, kas būtiski ietekmē finanšu un kapitāla tirgus intereses. Sankciju likuma mērķis ir nodrošināt mieru, drošību un tiesiskumu atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām un nacionālajām interesēm, ieviešot starptautiskās sankcijas, nosakot nacionālās sankcijas vai arī šajā likumā noteiktajos gadījumos piemērojot ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas³⁴.

! Vispārīgu informāciju par sankcijām, tostarp to veidiem un piemērošanu, sankciju datubāzu uzskaitījumu un citu detalizētu informāciju var iegūt Ārlietu ministrijas mājaslapā³⁵.

³⁴ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/280278-starptautisko-un-latvijas-republikas-nacionalo-sankciju-likums>.

³⁵ Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, mājaslapa: <https://www.mfa.gov.lv/lv/sankcijas>.

NB! Ārlietu ministrija ir kompetentā iestāde saziņā ar starptautiskajām organizācijām un citām kompetentajām institūcijām par sankciju noteikšanu, ieviešanu un izņēmumu piemērošanu Latvijā. Finanšu tirgus dalībnieku uzraudzības (tostarp nepieciešamo atļauju izsniegšanas un konsultāciju par sankciju piemērošanu jomā) kompetentā iestāde ir Komisija. Savukārt ziņošanas par sankciju pārkāpumiem jomas kompetentās iestādes ir Valsts drošības dienests (sankciju pārkāpumi un sankciju apiešana) un Finanšu izlūkošanas dienests (sankciju apiešana, ņemot vērā, ka šajos gadījumos var būt arī NILLTPF risks), kā arī Komisija uzraudzības ietvaros.

6.2. Sankciju veidi

331. Saskaņā ar Sankciju likumu ir pieci dažādi sankciju veidi, ko var noteikt pret ikvienu sankciju subjektu. Aizliegumi, kas ir jāievēro iestādēm, var ietvert pienākumu bloķēt (iesaldēt) sankciju subjekta aktīvus vai nesniegt finanšu pakalpojumus. Atbilstoši Sankciju likumam iespējami šādi sankciju veidi:

331.1. **finanšu ierobežojumi** – ierobežojumi attiecībā uz finanšu instrumentiem un finanšu līdzekļiem, kas ir sankciju subjekta īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē, arī finanšu pakalpojumu sniegšanu sankciju subjektam;

331.2. **civiltiesiskie ierobežojumi** – aizliegums atbilstoši noteiktajiem ierobežojumiem iegūt un atsavināt ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, uz kurām publiskajos reģistros reģistrējamas, nostiprināmas vai publiskojamas īpašuma tiesības vai citas mantiskās tiesības;

331.3. **ieceļošanas ierobežojumi** – ierobežojumi sankciju subjektam ieceļot, uzturēties Latvijā vai šķērsot Latvijas teritoriju tranzītā;

331.4. **stratēģiskas nozīmes preču un citu preču aprites ierobežojumi** – aizliegums sankciju subjektam pārdot, piegādāt, nodot, eksportēt vai citā veidā atsavināt noteikta veida stratēģiskas nozīmes vai citas likumā noteiktas preces vai ļaut tām piekļūt, ja attiecībā uz sankciju subjektu noteikts ieroču embargo vai citu preču importa, eksporta, tranzīta vai starpniecības pakalpojumu aizliegums;

331.5. **tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi** – aizliegums sniegt tūrisma pakalpojumus ceļošanai uz konkrētām teritorijām.

6.2.1. Sankciju veidi, kas tieši saistoši tirgus dalībniekiem

6.2.1.1. Finanšu ierobežojumi

332. Saskaņā ar Sankciju likumu viens no būtiskākajiem sankciju veidiem, kura ievērošanu nodrošina iestāde, ir finanšu ierobežojumi. Atbilstoši Sankciju likumam, ja personai ir noteikti finanšu ierobežojumi, iestādei ir pienākums:

332.1. iesaldēt visus finanšu līdzekļus un finanšu instrumentus, kas tieši vai netieši, pilnībā vai daļēji ir sankciju subjekta īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē, t.sk. tos finanšu līdzekļus un finanšu instrumentus, kas nodoti trešajām personām;

332.2. liegt sankciju subjektam piekļuvi finanšu līdzekļiem un finanšu instrumentiem;

332.3. nesniegt sankciju subjektam (t.sk., izmantojot pilnvarojumu) starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās noteiktos finanšu pakalpojumus.

333. Iestādes pienākums ir pārbaudīt, vai tās klientu lokā ir personas, kuru vārds, uzvārds vai nosaukums, kā arī cita identifikācijas informācija sakrīt ar sankciju datubāzēs norādīto, un attiecīgi veikt nepieciešamās darbības atbilstoši konkrētā sankciju regulējuma tvērumam. Ja konkrētais

regulējums paredz visu finanšu līdzekļu un saimniecisko resursu (turpmāk – līdzekļi) nekavējošu iesaldēšanu, līdzekļi jāiesaldē, tiklīdz stājusies spēkā Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Drošības padomes (turpmāk – DP) rezolūcija, ES regula vai nacionālās sankcijas, t.i., tiek iesaldēti visi līdzekļi, kas ir sankciju sarakstos minēto personu īpašumā, valdījumā, turējumā vai kontrolē. Iesaldētie līdzekļi tiek atbrīvoti sankciju atcelšanas brīdī. Iesaldēšanas rezultātā nemainās iesaldēto līdzekļu īpašuma tiesības.

! Jēdzienu "īpašumā", "kontrolē" un "netieši" skaidrojumi ietverti Eiropas Komisijas dokumentā par ES paraugpraksi attiecībā uz ierobežojošo pasākumu efektīvu īstenošanu "Update of the EU Best Practices for the effective implementation of restrictive measures"³⁶.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Izmantojot uz risku balstītu pieeju, iestāde konstatē, ka tās klients A iniciē darījumu, kurā līdzekļu saņēmējs ir ārvalstī reģistrēta kompānija B, kuras struktūrā ir persona (tai pieder 17% kompānijas B), uz kuru attiecas sankcijas, kas uzliek par pienākumu iesaldēt visu tās īpašumu.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde neuztur speciālas programmas un sarakstus, ar kuru palīdzību var konstatēt, ka darījumā netieši ir iesaistīts sankciju subjekts vai tā meitas uzņēmums vai saistītais uzņēmums.

Labās prakses piemērs: iestāde maksājumu skrīningā izmanto paplašinātos sankciju sarakstus, kas satur informāciju par iespējamo sankciju subjektu kontroli vai dalību uzņēmumā, un attiecīgi pārliecinās, ka maksājuma saņēmēja struktūrā sankciju subjekta vai subjektu dalība tiešām ir tikai 17% un nav vairāk par 50%. Maksājumu akceptē.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde neveic darījuma padziļinātu izpēti, darījumu neizpilda un sniedz ziņojumus kompetentajām iestādēm.

Situācija Nr. 2

Klients uzņēmums A saņem ienākošo maksājumu no uzņēmuma B. Uzņēmuma B 51% kapitāldaļu pieder uzņēmumam C, kas ir iekļauts ES sankciju sarakstā un pret ko ir noteikti finanšu ierobežojumi.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde neuztur speciālas programmas un sarakstus, ar kuru palīdzību var konstatēt, ka darījumā netieši ir iesaistīts sankciju subjekts vai tā meitas uzņēmums vai saistītais uzņēmums.

Labās prakses piemērs: maksājums sakrītības dēļ tiek aizturēts iestādes skrīninga sistēmā un tiek veikta izmeklēšana, kuras rezultātā tiek pieņemts lēmums naudas līdzekļus iesaldēt atsevišķā kontā un nosūtīt ziņojumu Komisijai un Valsts drošības dienestam. Klientam A iestāde piemēro risku

³⁶ Council of the European Union "Update of the EU Best Practices for the effective implementation of restrictive measures", VIII nodaļa, pieejama: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8519-2018-INIT/en/pdf>; <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8519-2018-INIT/lv/pdf>.

paaugstinošo faktoru un uzsāk padziļināto izpēti, lai izvērtētu konstatēto sankciju risku, kas izriet no sadarbības partnera – uzņēmuma B, un attiecīgi piemērotu nepieciešamos risku mazinošos pasākumus.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde iesaldē saņemtos naudas līdzekļus un izbeidz darījuma attiecības ar klientu A.

Situācija Nr. 3

Klients uzņēmums A saņem ienākošo maksājumu no uzņēmuma B. Uzņēmumu B kontrolē fiziskā persona C, kas ir iekļauta ES sankciju sarakstā un pret ko ir noteikti finanšu ierobežojumi. Atbilstoši uzņēmuma B statūtiem persona C ir tiesīga vai pilnvarota iecelt un atcelt uzņēmuma B pārvaldes struktūras locekļu vairākumu.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde neuztur speciālas programmas un sarakstus, ar kuru palīdzību var konstatēt, ka darījumā netieši ir iesaistīts sankciju subjekts vai tā meitas uzņēmums vai saistītais uzņēmums.

Labās prakses piemērs: maksājums sakritības dēļ tiek aizturēts iestādes skrīninga sistēmā un tiek veikta izmeklēšana, kuras rezultātā tiek pieņemts lēmums naudas līdzekļus iesaldēt un nosūtīt ziņojumu Komisijai un Valsts drošības dienestam. Klientam A iestāde piemēro risku paaugstinošo faktoru un uzsāk padziļināto izpēti, lai izvērtētu konstatēto sankciju risku, kas izriet no sadarbības partnera – uzņēmuma B, un attiecīgi piemērotu nepieciešamos risku mazinošos pasākumus.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde iesaldē saņemtos naudas līdzekļus un izbeidz darījuma attiecības ar klientu A.

6.2.1.2. Sektorālās sankcijas

334. Sektorālās sankcijas ir liegumi attiecībā uz precēm un pakalpojumiem, kuras ietver dažādus ierobežojumus attiecībā uz pakalpojumu piegādi, noteiktu preču apriti, darījumiem ar finanšu instrumentiem, kredītēšanu u.tml. Sektorālās sankcijas nav saistītas ar pienākumu iesaldēt konkrētu personu finanšu līdzekļus vai finanšu instrumentus, to mērķis ir ierobežot noteiktu sektoru piekļuvi finansējumam, preču importam un eksportam, pakalpojumiem un tehnoloģijām, tāpēc tās ir iespējams identificēt, tikai veicot klienta darījumu izpēti (vairāk par sektorālajām sankcijām skatīt 5.5. apakšnodaļā).

Piemērs

Iestādes klienta A saimnieciskā darbība ir loģistikas pakalpojumu piegāde (saliktās kravas, pārsvarā no Eiropas uz valsti, pret kuru ir noteiktas sektorālās sankcijas, kas ierobežo plaša spektra preču piegādi). Kompānija iestādes klients ir Latvijas Republikā reģistrēta SIA.

Nepietiekamas kontroles piemērs: ņemot vērā, ka klients A ir Latvijā reģistrēta kompānija, kas veic darbību atbilstoši Latvijas Republikas likumiem, iestāde nepiemēro kontroli klienta A darbībai.

Labās prakses piemērs: iestāde veic riska izvērtējumu un, ņemot vērā klienta sadarbības partneru sankciju risku un darījumu apmērus, pieprasa dokumentus un pārliecinās, ka darījumos iesaistītie pakalpojumu pasūtītāji vai preču saņēmēji nav sankciju subjekti, kuru darbība ir saistīta, piemēram, ar sektorālajās sankcijās noteikto un kuri potenciāli var pasūtīt šādu preču (saistītas ar sektorālajās sankcijās noteikto, divējāda lietojuma preces, luksuspreces) piegādi.

Pārmērīgas kontroles piemērs: ņemot vērā, ka ES sankcijās ir noteikti aizliegumi attiecībā uz plaša spektra preču piegādi valstī, pret kuru ir noteiktas sektorālās sankcijas, iestāde bez risku izvērtējuma pieprasa klientam par visām piegādēm valstī, pret kuru ir noteiktas sektorālās sankcijas, arī par precēm, kas nav pakļautas sankcijām, norādīt ne tikai preču saņēmēju, bet arī tālāko preču kustību (nākamās pircējus), kaut tas nav iestādes klienta kontrolē.

6.2.1.3. Citi sankciju veidi

335. Attiecībā uz citiem sankciju veidiem un to ievērošanas nodrošināšanu iestāde nodrošina ierobežojumu ievērošanu atbilstoši normatīvā akta, kas nosaka sankcijas, tvērumam, kā arī izvērtē to ietekmi uz finanšu ierobežojumu ievērošanas uzdevuma izpildi. Iestādei, veicot klienta sankciju riska novērtējumu, var būt lietderīgi izvērtēt ne vien finanšu ierobežojumus, bet arī citus sankciju veidus. Minētais var palīdzēt izvērtēt un identificēt arī finanšu ierobežojumu apiešanas situācijas. Iestāde pievērš uzmanību apstākļiem, kas var liecināt par sankciju pārkāpšanu.

6.3. Sankciju normatīvu hierarhija

336. Saskaņā ar Sankciju likumu ANO DP rezolūcijās noteiktās finanšu un civiltiesiskās sankcijas un ES regulās noteiktās sankcijas ir saistošas un tieši piemērojamas Latvijas Republikā.

337. Saskaņā ar Sankciju likuma 3. pantu Ministru kabinets pēc savas iniciatīvas un, pamatojoties uz ārlietu ministra vai Nacionālās drošības padomes priekšlikumu, var noteikt nacionālās sankcijas. Sankcijas tiek noteiktas saskaņā ar Ministru kabineta 09.07.2019. noteikumiem Nr. 327 "Starptautisko un nacionālo sankciju ierosināšanas un izpildes kārtība"³⁷. Savukārt finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem papildus ir jāievēro Sankciju noteikumi³⁸.

6.3.1. Sankciju iedalījums

338. Atbilstoši Sankciju likuma 1. pantam sankcijas var iedalīt pēc to noteicēja:

338.1. **starptautiskās sankcijas** – atbilstoši starptautiskajām tiesībām attiecībā uz sankciju subjektu noteikti ierobežojumi, kurus pieņēmusi ANO vai ES, vai cita starptautiskā organizācija, kuras dalībvalsts ir Latvija, un kuri ir tieši piemērojami vai ieviesti Latvijā šajā likumā noteiktajā kārtībā;

338.2. **nacionālās sankcijas** – atbilstoši Latvijas normatīvajiem aktiem un starptautiskajām tiesībām attiecībā uz sankciju subjektu noteikti ierobežojumi, kurus šajā likumā paredzētajā kārtībā noteicis Ministru kabinets.

³⁷ Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/308141-starptautisko-un-nacionalo-sankciju-ierosinasanas-un-izpildes-kartiba>.

³⁸ Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/316774-sankciju-riska-parvaldisanas-normativie-noteikumi>.

NB! Amerikas Savienoto Valstu (turpmāk – ASV) Ārvalstu aktīvu kontroles biroja (Office of Foreign Assets Control, turpmāk – OFAC)) sankcijas nav ne nacionālās, ne starptautiskās sankcijas – tās ir Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas.

339. Šobrīd ir spēkā Ministru kabineta noteiktās nacionālās sankcijas, kas piemērotas fiziskām un juridiskām personām saskaņā ar Ministru kabineta 25.07.2017. noteikumiem Nr. 419 "Noteikumi par nacionālo sankciju noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu"³⁹.

340. ANO sankcijas nosaka ANO DP ar rezolūcijām. Tās ir saistošas un tieši un nekavējoties piemērojamas Latvijas Republikā⁴⁰.

6.3.2. ES sankcijas

341. ES ar laika nobīdi pārņem jeb ievieš ANO DP sankcijas, kā arī pieņem autonomos sankciju režīmus. Sankcijas ES pieņem ar Padomes lēmumu un Padomes regulu (piemēram, publikācija 17.12.2020. "Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī"⁴¹).

! ES sankcijas Latvijas Republikā ir piemērojamas tieši un nekavējoties.

342. Interaktīvā Sankciju karte norāda uz ES un ANO noteiktajiem sankciju veidiem, tiesību aktiem vai rezolūciju, ar kuru pieņemti konkrētie ierobežojošie pasākumi, nodrošina izvērsta meklēšanas mehānismu, kā arī detalizētus paskaidrojumus, piemēram, par to, kādas preces ir aizliegts ievest valstī utt. Sankciju kartē ir ietverta informācija arī par ES noteiktajām sektorālajām sankcijām, kuru iegūst, ievadot sektorālo sankciju subjekta nosaukumu, – tiek norādīta attiecīgā regula, kurā noteiktas šīs sankcijas. Sankciju karti uztur un pilnveido Eiropas Komisija. Interaktīvā Sankciju karte ir pieejama šeit: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>.

NB! Juridiski saistošas ir tikai tiesību aktu publikācijas "Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī"⁴².

6.3.3. ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas

343. Sankciju noteikumi paredz, ka par finanšu un kapitāla tirgus intereses būtiski ietekmējošām uzskatāmas tādas ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas, kuras oficiālajā valūtā (izņemot *euro*) galvenokārt tiek veikti norēķini starptautiskajā tirdzniecībā un finanšu tirgos un kuras noteikto sankciju neievērošanas gadījumā var tikt būtiski apgrūtināta finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku piekļuve starptautiskajai finanšu norēķinu sistēmai.

³⁹ Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/292535-noteikumi-par-nacionalo-sankciju-noteikšanu-attieciba-uz-subjektiem-kas-saistiti-ar-korejas-tautas-demokratiskas-republikas>.

⁴⁰ Pieejamas: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/information>;
<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/information>.

⁴¹ Pieejami: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2020:426I:FULL&from=EN>.

⁴² Pieejami: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=lv>.

344. Iestāde veic ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstu pieņemto sankciju izvērtējumu un šo sankciju ietekmes uz pašu iestādi vai visu finanšu un kapitāla tirgu būtiskuma izvērtējumu.

345. Situācijā, kad iestāde konstatē, ka sankciju ietekme ir būtiska, tā izvērtē ar noteiktajām sankcijām saistītos riskus un paredz izvērtējumam atbilstošus ierobežojumus, t.sk. nosaka, ka:

345.1. iestāde nesniedz pakalpojumus personai, attiecībā uz kuru noteikti finanšu ierobežojumi (par izņēmumiem skatīt 6.6. apakšnodaļā);

345.2. iestāde neizpilda darījumus, ja tajos iesaistītā puse ir persona, attiecībā uz kuru noteikti finanšu ierobežojumi.

346. Minēto pasākumu mērķis ir pārvaldīt risku, kas saistīts ar iestādes sadarbības ar citām finanšu iestādēm nodrošināšanu.

! Ņemot vērā, ka OFAC sankciju ievērošana būtiski ietekmē finanšu un kapitāla tirgus intereses, Latvijā OFAC sankcijas tiek ievērotas gan publiskos iepirkumos saskaņā ar Sankciju likumu, gan finanšu darījumos, ņemot vērā Latvijas Finanšu nozares asociācijas vadlīnijas⁴³ (vairāk par OFAC sankcijām skatīt 6.4.2. apakšnodaļā).

6.4. Finanšu sankciju noteikšana

6.4.1. Nacionālās, ANO un ES sankcijas

347. ES regulas parasti nosaka precīzus finanšu ierobežojumus, piemēram, iesaldēt visus līdzekļus un saimnieciskos resursus, kas ir fizisko personu vai ar tām saistītu fizisko vai juridisko personu, vienību vai struktūru īpašumā, valdījumā, turējumā vai pārziņā (piemēram, ES Regulas 269/2014 2. pants⁴⁴).

348. Tīmekļa vietnē <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8519-2018-INIT/lv/pdf> ir pieejama plašāka informācija par ES paraugpraksi attiecībā uz ierobežojošu pasākumu efektīvu īstenošanu.

349. Tīmekļa vietnē https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/200619-opinion-financial-sanctions_lv.pdf pieejams aktuālais Eiropas Komisijas viedoklis par personas kontroli pār vienību.

350. Ja atbilstoši sankciju regulējumam jāiesaldē visi finanšu instrumenti, iestādei:

350.1. jāpabeidz visi norēķini par darījumiem, kas bija noslēgti pirms sankciju spēkā stāšanās, un jāiesaldē darījumos iegūtie finanšu līdzekļi;

350.2. jāslēdz visi darījumi ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem pēc tirgus cenas sankciju spēkā stāšanās dienā, lai nepieļautu drošības depozīta, kas ir atvasināto finanšu instrumentu ķīla, svārstības (ja netiks slēgtas atvērtās pozīcijas, nauda, kas ir iekļāta, var tikt pazaudēta un iestādei var būt nepieciešams kompensēt kontrahentam zaudējumus, kas saistīti ar klienta atvērto pozīciju);

⁴³ Pieejamas: https://www.financelatvia.eu/wp-content/uploads/2020/10/AML_CFT_vadlinijas_2020_06_10.pdf.

⁴⁴ Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0269>.

350.3. ja līdz tam, kad stājas spēkā sankcijas, tika saņemts klienta rīkojums par vērtspapīru pārvedumu (FOP), kas vēl netika izpildīts, iestādei jāatceļ rīkojuma izpilde, jo iestādes turējumā esošie finanšu instrumenti joprojām ir klienta īpašumā; ja klients, kas ir sankciju sarakstā, pēc tam, kad stājusies spēkā sankcija, saņem ienākošo finanšu instrumentu pārvedumu (FOP), iestādei darījums jāizpilda un ienākošie finanšu instrumenti jāiesaldē;

350.4. jaunu vienošanos slēgšana pēc sankciju spēkā stāšanās atļauta vienīgi pēc Komisijas atļaujas saņemšanas.

! Finanšu instrumentu iesaldēšanas laikā par iesaldētiem tiek uzskatīti paši finanšu instrumenti (akciju daudzums, obligācijas pēc nomināla, fonda daļu daudzums), bet to tirgus vērtība var mainīties atkarībā no tirgus cenām.

351. Ja finanšu instruments nes peļņu (piemēram, dividendes, procentu ienākumi), tad jānodrošina arī peļņas iesaldēšana. Ja notiek no klienta neatkarīgs korporatīvs notikums, kura rezultātā mainās finanšu instrumentu veids (piemēram, obligācijas konvertējas akcijās rekapitalizācijas rezultātā), iestādei jāapstrādā notikums un jāiesaldē jaunais finanšu instruments (jaunais finanšu instruments vērtējams kā iepriekšējā aizvietotājs). Finanšu instrumentu īpašniekam nav ierobežojumu piedalīties akcionāru sapulcēs un citos korporatīvos notikumos, kas nav saistīti ar īpašumtiesību maiņu. Ja finanšu instrumentu emitents tiek izslēgts no emitentu saraksta (emitenta bankrotēšana), iesaldē par finanšu instrumentiem saņemtos līdzekļus, ja tādi ir.

352. Iestāde izvērtē attiecīgo starptautiskās vai nacionālās sankcijas reglamentējošo normatīvo aktu un situācijā, kad tas paredz iespēju piemērot komisijas maksu par sniegtajiem finanšu pakalpojumiem (piemēram, finanšu instrumentu apkalpošanu, norēķinu konta, kurā atrodas personas iesaldētie finanšu līdzekļi, apkalpošanu), iestāde to var īstenot, ievērojot darījuma veikšanas nosacījumus pēc Komisijas saskaņojuma saņemšanas.

Piemērs

Tiek publicēta informācija, ka iestādes klients ir iekļauts ES sankciju subjektu sarakstā, atbilstoši kuram jāiesaldē visi finanšu līdzekļi. Iestāde nekavējoties reaģē, pabeidzot norēķinus par darījumiem, kas tika noslēgti pirms sankciju stāšanās spēkā, un iesaldē personas finanšu līdzekļus, kā arī slēdz (aptur) visus darījumus ar finanšu instrumentiem.

Tā kā klients izmanto kontu iestādē, tad iestāde vēršas Komisijā, lai saņemtu atsevišķu atļauju ieturēt komisijas maksu par norēķinu konta uzturēšanu.

Saņemot atļauju no Komisijas, iestāde var turpināt uzturēt kontu, iekasējot par to komisijas maksu atbilstoši cenrādim.

6.4.2. OFAC sankcijas

353. Situācijā, kad klienta izpētes, tostarp padziļinātās izpētes, rezultātā iestādes rīcībā ir nonākusi informācija, kas norāda uz iespējamību, ka pret uzņēmumā iesaistītu personu ir noteiktas OFAC sankcijas, iestādei ir pienākums veikt klienta padziļināto izpēti, lai apstiprinātu vai noliegtu šo pieņēmumu un izvērtētu dalības apmēru.

NB! *OFAC sankciju subjektam tieši vai netieši ir vismaz 50% dalība (skaidrojums par 50% principu pieejams vietnē https://home.treasury.gov/system/files/126/licensing_guidance.pdf).*

354. Ja padziļinātās izpētes izvērtējumā iestāde konstatē, ka klients ir OFAC sankciju subjekta īpašumā, bet dalība nesasniedz 50% sliekšni, iestāde izvērtē NILLTPF un sankciju risku sadarbībai ar klientu un lemj par atbilstošiem riska pārvaldīšanas pasākumiem. To tvērumā var būt sadarbība ar klientu, veicot pastiprinātu uzraudzību, tostarp padziļinātās izpētes pasākumu noteikšana, pakalpojumu sniegšanas ierobežojumu noteikšana vai lēmums par sadarbības izbeigšanu ar klientu, ja iestāde konstatē, ka klientam piemītošais risks neatbilst iestādes risku politikai vai tā nevar pārvaldīt klientam piemītošo risku.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Klients uzņēmums A saņem ienākošo maksājumu no uzņēmuma B. Uzņēmuma B 50% kapitāldaļu pieder uzņēmumam C, kas ir iekļauts OFAC sankciju sarakstā. Maksājums sakritības dēļ tiek aizturēts iestādes skrīninga sistēmā.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde, neveicot tālāku izvērtējumu, pārskaita maksājumu atpakaļ. Iestāde neveic sankciju riska izvērtējumu klientam A.

Labās prakses piemērs: iestāde veic izvērtējumu un tā rezultātā pieņem lēmumu pārskaitīt maksājumu atpakaļ un nosūtīt ziņojumu Komisijai. Klientam A iestāde piemēro risku paaugstinošu faktoru un uzsāk padziļināto izpēti, lai izvērtētu konstatēto sankciju risku, kas izriet no sadarbības partnera – uzņēmuma B – un attiecīgi piemērotu nepieciešamos risku mazinošos pasākumus.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde pārskaita maksājumu atpakaļ un izbeidz darījuma attiecības ar klientu A.

Situācija Nr. 2

Iestādes klients A – juridiska persona Latvijā nodarbojas ar sašķidrinātās gāzes tirdzniecību. Klients A veic kārtējo maksājumu Krievijas Federācijā reģistrētam uzņēmumam B, kura mātes uzņēmums ir pakļauts OFAC sankcijām (aizliegums piegādāt iekārtas uzņēmumiem, kas minēti OFAC izpildes rīkojumā).

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestādes maksājumu skrīninga sistēma, pārbaudot klienta A izejošo maksājumu, nav konstatējusi klienta partnera B saistību ar sankcijām, jo klients B nav iekļauts nevienā sankciju sarakstā, līdz ar to iestāde maksājumu ir izpildījusi bez pārbaudes.

Labās prakses piemērs: iestādes maksājumu skrīninga sistēma ir apturējusi maksājumu, jo maksājuma saņēmējs ir sankciju subjektam piederošs uzņēmums, un maksājums ir nonācis pie iestādes darbinieka pārbaudes veikšanai. Iestādes darbinieks, pārbaudot sakritību, ir pārliecinājies, ka sakritība ir patiesa, kā arī ir pārliecinājies, ka klients konta atvēršanas laikā ir deklarējis šo sadarbības partneri, kā arī iestādes rīcībā ir jau iepriekš klienta A iesniegts līgums

ar klientu B par sašķidrinātās gāzes iegādi un iestādes darbinieks ir pārliecinājies, ka klients A regulāri veic izejošos maksājumus klientam B un maksājumu mērķos vienmēr ir pieminēts līguma numurs. Iestādes darbinieks, nepieprasot klientam A papildu dokumentus, nosūta darījumu pārbaudīt sankciju analītiķim. Sankciju analītiķis pārbauda, kādi tieši ierobežojumi ir attiecināmi uz klientu B, un, pārliecinoties, ka sašķidrinātās gāzes iegāde nav saistīta ar iekārtu piegādi klientam B, atļauj izpildīt klienta A izejošo maksājumu, nepieprasot papildu skaidrojumus vai dokumentus klientam A.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestādes maksājumu skrīninga sistēma ir apturējusi maksājumu, jo maksājuma saņēmējs ir sankciju subjektam piederošs uzņēmums, un maksājums ir nonācis pie iestādes darbinieka pārbaudes veikšanai. Iestādes darbinieks, pārbaudot sakritību, ir pārliecinājies, ka sakritība ir patiesa, un, ņemot vērā, ka maksājuma saņēmējs ir pakļauts sankcijām, pirms maksājuma izpildes klientam A tiek lūgts iesniegt darījumu apliecinājošos dokumentus (rēķinu, līgumu, transportēšanas dokumentus, preces izcelsmes dokumentus), kā arī klientam A tiek lūgts iesniegt sankciju politiku, kur būtu aprakstīta klienta A sankciju ievērošanas IKS. Pēc tam, kad klients A ir iesniedzis visus dokumentus, darījums tiek nosūtīts pārbaudei sankciju analītiķim. Sankciju analītiķis pārbauda, kādi tieši ierobežojumi ir attiecināmi uz klientu B, un, pārliecinoties, ka sašķidrinātās gāzes iegāde nav saistīta ar iekārtu piegādi klientam B, atļauj izpildīt klienta A izejošo maksājumu, nepieprasot papildu skaidrojumus vai dokumentus klientam A.

! OFAC sankciju datubāze ir pieejama interneta vietnē <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/>, savukārt dalījumā pa sankciju programmām uzskaitījums pieejams vietnē <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/Programs.aspx>.

! Informācija par personām, pret kurām noteiktas OFAC sektorālās sankcijas, pieejama OFAC mājaslapā

<https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/consolidated-sanctions-list/sectoral-sanctions-identifications-ssi-list>.

! Atsevišķās situācijās OFAC pieļauj atkāpes no noteiktajām sankcijām, izdodot t.s. *General Licence*, kurā norāda, kādas atkāpes ir pieļaujamas. *General Licence* saraksts ir atrodams vietnē <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/Programs.aspx> konkrētās sankciju programmas aprakstā.

! Saskaņā ar OFAC tīmekļa vietnē https://www.treasury.gov/resource-center/faqs/Sanctions/Pages/faq_general.aspx#licenses ievietoto informāciju OFAC izdod divu veidu licences:

➤ *General Licence*

General Licence OFAC parasti izsniedz bez sankciju subjekta iesnieguma. *General Licence* ļauj veikt finanšu darījumus ar sankciju subjektiem, ievērojot īpašus nosacījumus, kas norādīti attiecīgajā *General Licence*. **Piemērs sniegts tīmekļa vietnē** https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/glomaq_gl1.pdf.

➤ *Specific Licence*

Specific Licence ir dokuments, ko OFAC var izdot pēc sankciju subjekta pieprasījuma, atļaujot veikt noteiktus finanšu darījumus. OFAC lēmums nav pārsūdzams, tomēr persona var iesniegt

atkārtotu pieprasījumu, ja ir notikušas būtiskas apstākļu izmaiņas. **Specific Licence** attiecas tikai uz ASV finanšu iestādēs bloķētiem naudas līdzekļiem. **Iesniegt pieteikumu Specific Licence sanemšanai var tīmekļa vietnē <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Pages/licensing.aspx>.**

Piemērs

Iestāde konstatē, ka klients A iesniedzis maksājumu par labu sadarbības partnerim – Baltkrievijas uzņēmumam B. Uzņēmums B iekļauts OFAC sankciju subjektu sarakstā. Pārbaudot informāciju OFAC tīmekļa vietnē, tiek konstatēts, ka OFAC izsniedzis terminēto *General Licence*, kas ļauj veikt finanšu darījumus ar sankciju subjektiem, ievērojot īpašus nosacījumus, kas norādīti attiecīgajā *General Licence*.

Iestāde konstatē, ka minētais maksājums atbilst OFAC *General Licence* nosacījumiem un maksājuma brīdī *General Licence* ir spēkā. Iestāde atļauj klientam veikt maksājumu.

355. Papildus OFAC noteiktajām finanšu sankcijām ASV sektorālās sankcijas ir noteiktas arī pret noteiktām nozarēm vai sektoriem konkrētās valstīs, piemēram, saistībā ar Krievijas aizsardzības un izlūkošanas sektoru, ieguldījumiem enerģētikas projektos un to finansēšanā, un to piemērošanu veic ASV Valsts departaments. Piemēram, atbilstoši **Countering America's Adversaries Through Sanctions Act** (turpmāk – CAATSA) 231.(e) sadaļā noteiktajam tiek veidots tādu personu saraksts, kas tiek uzskatītas par strādājošām Krievijas aizsardzības un izlūkošanas nozarēs. Informācija par CAATSA 231.(e) sadaļas sarakstu pieejama vietnē <https://www.state.gov/caatsa-section-231d-defense-and-intelligence-sectors-of-the-government-of-the-russian-federation/>. ASV Valsts departaments ir sagatavojis skaidrojumu par sankcijām enerģētikas sektorā, kurš pieejams vietnē <https://www.state.gov/key-topics-bureau-of-energy-resources/>.

356. Komisija iesaka tirgus dalībniekiem pievērst uzmanību un izvērtēt nepieciešamību ievērot arī citu ASV institūciju noteiktās sankcijas.

357. Nepastāv vienoti reģistri, kuros būtu uzskaitītas personas, kas atrodas OFAC sankciju subjektu īpašumā. Komisija ir saņēmusi pieprasījumus, kuros tiek lūgts skaidrojums, vai persona uzskatāma par OFAC sankciju subjektu. Komisija nevar sniegt atbildes uz šādiem jautājumiem, jo, pirmkārt, Komisijas rīcībā nav klienta izpētes rezultātā iegūtas īpašumtiesību un kontroles informācijas un, otrkārt, Komisijai normatīvajos aktos nav deleģētas tiesības sniegt šādu skaidrojumu.

358. Komisija ir tiesīga uz iestādes klienta izpētes rezultātā iegūtās un Komisijai iesniegtās informācijas pamata izsniegt atļauju finanšu pakalpojumu sniegšanai (atļauja tiek izsniegta konkrētam darījumam vai darījumu veidam), ja iestāde ir konstatējusi, ka persona ir OFAC sankciju subjekts un finanšu pakalpojumi atbilst fiziskas personas pamatvajadzībām vai juridiskas personas pamata saimnieciskajai darbībai.

! Jautājumu un neskaidrību gadījumā ikviena persona var sazināties ar OFAC, izmantojot elektroniskā pasta adresi ofac_feedback@treasury.gov, lai precizētu, vai un kādi finanšu pakalpojumu ierobežojumi ir piemērojami konkrētā situācijā.

NB! ES sankcijas attiecināmas uz personām, kas atbilst termiņiem "īpašumā" (vairāk nekā 50% īpašumtiesību) vai "kontrolē", savukārt OFAC sankciju piemērošanā noteicošais ir vismaz 50% īpašumtiesību īpatsvars.

6.5. Sektorālās sankcijas un stratēģiskas nozīmes preču aprīte

6.5.1. Sektorālās sankcijas

359. Sektorālās sankcijas ir dažādi liegumi attiecībā uz precēm un pakalpojumiem, piemēram:

359.1. aizliegums importēt ES preces, kuru izcelsme ir noteiktos reģionos (piemēram, Krima, Sevastopole);

359.2. ierobežojumi tirdzniecībai un investīcijām saistībā ar atsevišķām ekonomikas nozarēm un infrastruktūras projektiem;

359.3. ierobežojumi konkrētu finanšu iestāžu piekļuvei kapitāla tirgiem;

359.4. aizliegums eksportēt ES regulā noteiktās preces un tehnoloģijas (piemēram, preces, kas ir divējāda lietojuma);

359.5. aizliegums pārdot, piegādāt, nodot vai eksportēt uz Krieviju vai izmantošanai Krievijā divējāda lietojuma preces;

359.6. aizliegums eksportēt uz Korejas Tautas Demokrātisko Republiku, piegādāt un nodot tai vai no tās importēt un pirkt regulā noteiktās preces;

359.7. aizliegums atvērt kontu un veidot korespondējošās attiecības kredītiestādē vai finanšu iestādē personām, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir Korejas Tautas Demokrātiskā Republika.

360. Konkrēti liegumi un ierobežojumi tiek noteikti attiecīgajā normatīvajā aktā, piemēram, ES regulās un to pielikumos. Iestādei atbilstoši attiecīgajiem vispārējiem normatīvo aktu, kas nosaka sektorālās sankcijas, nosacījumiem ir uzdevums nodrošināt, ka tā nesniedz finanšu pakalpojumus šādu preču vai pakalpojumu iegādei, piegādei, transportēšanai vai eksportam tieši vai netieši.

361. Informācija par ES sektorālajām sankcijām nav ietverta Finanšu izlūkošanas dienesta konsolidētajā sankciju sarakstā, bet informācija par personām, pret kurām ir noteiktas ES sektorālās sankcijas, ir pieejama ES Sankciju kartē.

362. Lai nodrošinātu sektorālo sankciju ievērošanu, iestāde, pamatojoties uz sankciju riska novērtējumu, vērtē informāciju, kas pieejama maksājuma dokumentā, ņemot vērā attiecīgā maksājuma veidu (veic ienākošo un izejošo darījumu (saņēmēja, maksātāja, to adreses, darījumā iesaistīto banku, darījuma detaļu) pārbaudi (skrīningu) pirms to izpildes), lai konstatētu, vai darījumā nav iesaistīts sektorālo sankciju subjekts un netiek veikts vai saņemts maksājums par precēm un iekārtām, attiecībā uz kurām noteiktas sankcijas.

363. Ievērojot uz risku balstītu pieeju, iestāde var noteikt, piemēram, stingrākas prasības maksājuma informācijas pārbaudei (skrīningam) SWIFT pārrobežu maksājumiem, salīdzinot, piemēram, ar SEPA maksājumiem, kur maksājuma kustības ģeogrāfija ir ierobežota.

! Iestādei jāpievērš pastiprināta uzmanība klientiem, kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar valstīm vai teritorijām, kas saistītas ar sektorālajās sankcijās aizliegto preču un pakalpojumu eksportu, vai tiek veikta šādu valstu vai teritoriju tuvumā, kā arī jāpārliedzinās, ka iestādes sniegtie pakalpojumi netiek izmantoti aizliegto preču un pakalpojumu piegādei personām, uz kurām attiecas sektorālo sankciju prasības. Iestāde izvērtē minētos apsvērumus, uzsākot sadarbību ar jauniem klientiem vai pirms jebkādu jaunu finanšu pakalpojumu sniegšanas klientiem (piemēram, piesaistot termiņnoguldījumu, ņemot vērā, ka arī tā avots var būt ienākumi, kas gūti no sadarbības ar sankciju subjektu, iestādei būtu jāveic klienta sankciju riska novērtējums, lai noteiktu atbilstošus klienta izpētes pasākumus).

Piemērs

Situācija Nr. 1

Iestādes klients uzņēmums A nodarbojas ar gāzes uzskaites, sadales, filtrācijas reducēšanas tehnoloģijām. Klients A pērk no Itālijas ražotāja B gāzes filtrācijas blokus un, pamatojoties uz klienta A un Šveices uzņēmuma C noslēgto līgumu, piegādā un uzstāda minēto aparatūru. Piegādes vieta – Serbija. Projekts – maģistrālais gāzesvads Ungārijas–Bulgārijas pierobežā.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde pieprasa papildu informāciju par darījumu, veic darījuma pušu pārbaudi pret sankciju sarakstiem un apstiprina darījumu, ņemot vērā, ka darījuma puses neatrodas starptautiskajos sankciju sarakstos.

Labās prakses piemērs: iestāde pieprasa papildu informāciju par darījumu, noskaidrojot preces tehnisko specifikāciju, gāzesvada projekta nosaukumu, operatoru, gala lietotāju un citu nepieciešamo informāciju, t.sk. dokumentāciju, un potenciālo sankciju subjektu klātbūtni projektā un to procentuālo dalību, nepieciešamības gadījumā pieprasot Ārlietu ministrijas un Komisijas konsultāciju. Iestāde pieņem lēmumu, balstoties uz faktiem un kompetento iestāžu sniegto viedokli, pievēršot uzmanību arī Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktajiem ierobežojumiem.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde neizpilda darījumu un pārtrauc darījuma attiecības ar uzņēmumu A.

Situācija Nr. 2

Iestādes klienta uzņēmuma A saimnieciskā darbība ir dažādās rūpniecības nozarēs izmantojamas tehnikas tirdzniecība. Klienta A būtiskākais sadarbības partneris ir ārvalstī reģistrētais uzņēmums B.

Uzņēmums B ir reģistrēts apdzīvotā vietā, kas atrodas valsts, pret kuru noteiktas plašas sektorālās sankcijas, tiešā robežas tuvumā. Publiskos resursos informācija par uzņēmuma B saimniecisko darbību nav pieejama.

Nepietiekamas kontroles piemērs: ņemot vērā, ka klients A ir Latvijā reģistrēta kompānija, kas veic darbību atbilstoši Latvijas Republikas likumiem, iestāde nepiemēro kontroli klienta A darbībai.

Labās prakses piemērs: pēc tam, kad, veicot klienta A sadarbības partneru reģistrācijas adresu pārbaudes, konstatēta sadarbības partnera saikne ar sankcijām pakļautai valstij tiešā tuvumā esošu apdzīvotu vietu, iestāde, pieprasot papildu informāciju, pārliecinās par uzņēmuma B saimniecisko darbību, kā arī par to, ka uzņēmumam B piegādāto preču gala lietotāji nav sankciju subjekti, kuru darbība ir saistīta ar klienta A izplatīto preču izmantošanu sektorālajām sankcijām pakļautās sfērās.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde klientam A pieprasa dokumentus par visiem darījumiem, t.sk. par tiem, kas veikti valsts iekšienē ar publiski plaši zināmiem uzņēmumiem.

Situācija Nr. 3

Iestādes klienta A saimnieciskā darbība ir aviācijas dzinēju un to daļu remonts un pārdošana. Klients A iznomā divus lidmašīnu dzinējus Turcijas uzņēmumam B ar iespēju veikt tālāko apakšnomu. Turcijas uzņēmums B ir uzņēmums, kurš nav saistīts ar aviāciju.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde pieprasa informāciju par darījumu un pārbauda darījuma puses pret sankciju sarakstiem. Iestāde, saņemot informāciju no klienta A par to, ka klients A nav atbildīgs par tālāko preču izlietojumu, nepiemēro citus papildu kontroles pasākumus.

Labās prakses piemērs: iestāde, pieprasot dokumentus, novērtē, vai darījumā iesaistītais uzņēmums B ir preces gala lietotājs. Ja pastāv pamatotas šaubas par gala lietotāju, iestāde noskaidro preces piegādes ķēdi un gala saņēmēju, lai pārliecinātos, ka preču saņēmēji nav sankciju subjekti, darījums nav saistīts ar sankcijām pakļautu valsti vai citādi nav pretrunā ar starptautiskajās sankcijās noteikto. Iestāde nepieciešamības gadījumā vēršas pēc konsultācijas Ārlietu ministrijas Stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontroles nodaļā.

Pārmērīgas kontroles piemērs: ņemot vērā, ka klienta A saimnieciskā darbība ir saistīta ar augsta riska preces pārdošanu, iestāde pieprasa klientam A iesniegt sarakstu ar visiem sadarbības partneriem, norādot piegādes ķēdi katrā plānotajā darījumā un Ārlietu ministrijas Stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontroles nodaļas atļauju katram darījumam.

Situācija Nr. 4

Par klienta A sadarbības partneri uzņēmumu X publiskos avotos ir pieejama negatīva rakstura informācija, ka tam potenciāli ir darījuma attiecības ar uzņēmumiem no Irānas.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde neņem vērā pieejamo negatīvo informāciju. Maksājums par precēm tiek veikts no uzņēmuma X partnera Apvienotajos Arābu Emirātos – uzņēmuma Z. Netiek pieprasīti dokumenti par darījumu.

Labās prakses piemērs: iestāde pieprasa dokumentus vai informāciju par darījumu, preces gala lietošanu un gala lietotāju, piegādes maršrutu utt., kā arī papildu informāciju no klienta A par uzņēmuma Z lomu darījumā un piemērojamajiem sankciju atbilstības pasākumiem savu partneru izpētei Sankciju likuma ietvaros.

Pārmērīgas kontroles piemērs: tiek ziņots Komisijai par potenciālu sankciju pārkāpumu. Maksājums tiek noraidīts pārmērīga sankciju riska dēļ. Ar klientu tiek pārtraukta sadarbība.

Situācija Nr. 5

Iestādes klienta A saimnieciskā darbība ir saistīta ar dziļūdens naftas ieguves aparatūras (stratēģiskas nozīmes preces) pārdošanu. Sankcijas attiecībā uz šīm stratēģiskas nozīmes precēm saistītas ar liegumu tās pārdot noteiktām sankcijām pakļautām kompānijām un ievest noteiktās valstīs. Klients A informē iestādi, ka tam ir jauns pircējs B no Ungārijas, kas plāno iegādāties produkciju par nozīmīgu summu.

Nepietiekamas kontroles piemērs: ņemot vērā, ka Ungārijas pircējs B nav iekļauts sankciju sarakstos, iestāde atļauj saņemt attiecīgo maksājumu bez papildu kontroles.

Labās prakses piemērs: ņemot vērā, ka Ungārijā nav vietas dziļūdens naftas ieguves aparatūras izmantošanai, iestāde izvērtē klienta A ģeogrāfisko risku, pārliecinās (pieprasot klientam A dokumentus), kāds ir preču gala saņēmējs, un tikai pēc minētā noskaidrošanas lemj par maksājuma pieņemšanu vai nepieņemšanu. Iestāde sazinās ar Ārlietu ministriju, lai pārliecinātos par nepieciešamajām atļaujām preču tirdzniecībai un eksportēšanai.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde, ņemot vērā, ka maksājuma priekšmets ir stratēģiskas nozīmes preces, prasa klientam A iesniegt iestādei preču saņēmēja B visu darījumu partneru sarakstu un konta izrakstu, lai pārliecinātos, ka preču saņēmējam B nav bijuši maksājumi no sankciju subjektiem.

6.5.2. Stratēģiskas nozīmes preču aprīte

364. Attiecībā uz aizliegumu eksportēt noteiktas preces un tehnoloģijas jāņem vērā, ka Latvijā stratēģiskas nozīmes preču, kas ietver arī divējādi lietojamās preces, aprītes kontroli veic Ārlietu ministrija. Stratēģiskas nozīmes preču importa, eksporta vai tranzīta gadījumā ir nepieciešama licence, kuru var saņemt, iesniedzot pieteikumu Ārlietu ministrijā. Plašāka informācija pieejama Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē⁴⁵.

*! Lai ērti pārbaudītu, vai prece nav uzskatāma par divējādi lietojamu preci, klientu izpētes ietvaros iestāde var izmantot **Latvijas muitas Integrētā tarifa vadības sistēmas reģistru**: <https://itvs.vid.gov.lv/itms/>.*

365. Pazīmes, kas var liecināt par paaugstinātu sektorālo sankciju vai stratēģiskas nozīmes preču risku:

365.1. klients vai klienta sadarbības partneri ir saistīti (piemēram, darbojas vai ir reģistrēti) ar teritoriju vai valsts pierobežu, uz ko attiecināmas sektorālās sankcijas, klienta saimnieciskā darbība ir saistīta ar tādu iekārtu vai preču tirdzniecību, ražošanu, eksportu vai importu, kas var tikt izmantotas militārām vajadzībām un var tikt uzskatītas par divējāda lietojuma precēm;

365.2. klients, tā PLG vai sadarbības partneris ir saistīts ar specifisku nozari, piemēram, militāro rūpniecību, vai specializētajām ārvalstu aģentūrām (militāriem konstruktoru birojiem, kosmisko tehnoloģiju pētniecības aģentūrām u.tml.);

⁴⁵ Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontrole, mājaslapa: <https://www.mfa.gov.lv/arpolitika/ekonomiskas-attiecibas>.

365.3. klienta saimnieciskās darbības nozare var būt saistīta ar militāro rūpniecību (piemēram, aviāciju) vai tādu preču (piemēram, ogļu, graudu, miltu) tirdzniecību, kuru aizsegā ir ērtāk slēpt darbību ar aizliegtajām precēm;

365.4. klientam raksturīgas aizseguņņēmuma pazīmes (piemēram, klients kā starpnieks nodarbojas ar preču vai izejvielu, kuru ieguve raksturīga teritorijai vai valstij, uz kuru attiecināmas sektorālās sankcijas, importu un eksportu; vairākiem klientiem, kam piemīt paaugstināts sankciju risks, ir vieni un tie paši īpašnieki, menedžeri, darbinieki vai kontaktinformācija (piemēram, telefona numuri) saziņai; klients veic vai saņem maksājumus par klientam vai reģionam neraksturīgu saimniecisko darbību);

365.5. maksājumus klienta sadarbības partnera vietā veic trešās personas, kas ir to teritoriju vai valstu rezidenti, uz kurām attiecināmas sektorālās sankcijas, vai klients veic maksājumus tādu trešo personu vietā, kas ir to teritoriju vai valstu rezidenti, uz kurām attiecināmas sektorālās sankcijas;

365.6. klients sadarbojas ar preču transportēšanas pakalpojumu sniedzēju, kurš veic preču pārvadājumus teritoriju vai valstu, uz ko attiecināmas sektorālās sankcijas, pierobežā un par kuru publiski ir pieejama informācija, ka tas sniedz transporta pakalpojumus kompānijām, kas darbojas teritorijā vai valstī, pret kuru noteiktas sektorālās sankcijas, (piemēram, veic kuģu apkalpošanu aizliegtās ostās);

365.7. klients sadarbojas ar pakalpojumu sniedzēju, par kuru publiski ir pieejama informācija, ka tas sniedz pakalpojumus kompānijām, kas darbojas teritorijā vai valstī, pret kuru noteiktas sektorālās sankcijas, (piemēram, veic kuģu apkalpošanu aizliegtās ostās);

365.8. klienta darījumos iesaistīto preču pārvadājumi notiek augsta riska reģionos pa maršrutiem, kas nav precīzi izsekojami publiski pieejamos interneta resursos (**piemēram, Marine Traffic: <https://www.marinetraffic.com>**);

365.9. darījumos iesaistīto preču vai pakalpojumu cena neatbilst vidējam cenu līmenim tirgū, darījumos iesaistīto preču transporta vai uzglabāšanas veids, maršruts, iepakojums vai citas pazīmes neatbilst vispārējai praksei nozarē;

365.10. klients iesniedz vienus un tos pašus dokumentus, lai pamatotu vairākus nesaistītus darījumus;

365.11. klienta iesniegtie darījumu pamatojošie dokumenti satur viltojuma pazīmes;

365.12. klients veic vienu un to pašu preču importu un eksportu;

365.13. bezkonta naudas pārvedumu ietvaros līdzekļi tiek pārskaitīti vai saņemti no valstīm vai teritorijām, kas saistītas ar sektorālajās sankcijās aizliegto preču un pakalpojumu eksportu, vai pārskaitījumi tiek veikti šādu valstu vai teritoriju tuvumā.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Klients uzņēmums A saņem ienākošo maksājumu no uzņēmuma B, kas atrodas Taizemē. Maksājuma mērķī norādīta informācija: *for goods – spectrometr* (mērīšanas iekārta – spektrometrs).

Iestādes rīcība: maksājums tiek aizturēts iestādes skrīninga sistēmā, jo bija radusies šķēršļi pret ierakstu divējādas nozīmes preču sarakstā. Veicot darījuma izpēti, iestāde secina, ka:

- uzņēmums A nodarbojas ar speciālo mašīnu ražošanu, mērīšanas, testēšanas un navigācijas instrumentu un ierīču ražošanu;
- uzņēmums B nodarbojas ar pētījumu un eksperimentālo izstrāžu veikšanu biotehnoloģijā.

Ņemot vērā, ka maksājuma mērķa informācija liecina par iespējamu divējāda lietojuma preces iesaisti darījumā, klientam A iestāde nosūta informācijas pieprasījumu ar lūgumu iesniegt:

- paskaidrojumu par darījuma būtību;
- preču kodu un tehnisko specifikāciju;
- speciālo atļauju vai licenci, ja preču eksportam tāda nepieciešama;
- *end-user* sertifikātu;
- informāciju par preču gala saņēmēju;
- līgumu, rēķinu, transporta dokumentus, ja tādi ir pieejami;
- muitas dokumentus.

Klients A iesniedz stratēģiskas nozīmes preču licenci, *end-user* sertifikātu, līgumu, rēķinu, kā arī preču tehnisko specifikāciju un kodu.

Iestāde sazinās ar Ārlietu ministrijas Stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontroles nodaļu, lai pārliecinātos, vai stratēģiskas nozīmes preču licence ir spēkā.

Izmeklēšanas rezultātā iestāde lemj par maksājuma akceptēšanu, jo klients A ir iesniedzis visu nepieciešamo dokumentāciju. Iestāde piemēro klientam A risku paaugstinošo faktoru un uzsāk padziļināto izpēti, lai izvērtētu riskus, kas saistīti ar klienta saimniecisko darbību un sadarbības partneriem, un attiecīgi piemērotu nepieciešamos risku mazinošos pasākumus.

Situācija Nr. 2

Klients uzņēmums A saņem ienākošo maksājumu no uzņēmuma B, kas atrodas Krievijā. Maksājuma mērķī norādīta informācija: priekšapmaksa par darbagrada iegādi un maksājums par rezerves daļām. Maksājums tiek aizturēts iestādes skrīninga sistēmā, jo bija radusies daļēja sakritība ar sankciju sarakstā iekļautu personu, kas pēc būtības bija nepatiesa sakritība (*false positive match*). Veicot darījuma izpēti, secināts, ka:

- uzņēmums A darbojas transporta pakalpojumu sfērā;
- uzņēmums B nodarbojas ar metāla izstrādājumu ražošanu.

Iestādes rīcība: ņemot vērā, ka maksājuma mērķa informācija liecināja par iespējamu divējāda lietojuma preces iesaisti darījumā, klientam tiek nosūtīts informācijas pieprasījums ar lūgumu iesniegt:

- paskaidrojumu par darījuma būtību;
- preču kodu un tehnisko specifikāciju;
- speciālo atļauju vai licenci, ja preču eksportam tāda nepieciešama;
- *end-user* sertifikātu;
- informāciju par preču gala saņēmēju;
- līgumu, rēķinu, transporta dokumentus, ja tādi ir pieejami;
- muitas dokumentus.

Klients A iesniedz preču tehnisko specifikāciju un kodu, transporta dokumentus, muitas dokumentus, līgumu un rēķinus.

Transporta dokumentos norādīts, ka preču nosūtītājs ir Itālijas uzņēmums LLL, kas ražo darbagaldus (*CNC Machines*) un rezerves daļas, kā preču saņēmējs minēts uzņēmums B Krievijā.

Salīdzinot transporta dokumentos norādītās preces, redzams, ka nosūtītas ir tikai rezerves daļas un muitas dokumentos ir atzīme, ka preces nav stratēģiskas nozīmes preces, bet maksājuma summa ir gan par rezerves daļām, gan priekšapmaksa par darbagaldu. Lai arī klienta A paskaidrojumā norādīts, ka nav nepieciešama speciālā atļauja vai licence darbagalda eksportam, tomēr iestāde sazinās ar Ārlietu ministrijas Stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontroles nodaļu, lai pārliecinātos par licences nepieciešamību. Iestāde noskaidro, ka darbagalds ir uzskatāms par stratēģiskas nozīmes preci un licence eksportam ir nepieciešama. Iestāde pieņem lēmumu maksājumu noraidīt un nosūtīt ziņojumu Komisijai, neskatoties uz to, ka tā bija priekšapmaksa un darbagalds vēl nebija reāli eksportēts. Iestāde piemēro klientam A risku paaugstinošo faktoru un uzsāk padziļināto izpēti, lai izvērtētu konstatēto sankciju risku, kas izriet no tā saimnieciskās darbības un sadarbības partnera uzņēmuma B, un attiecīgi piemērotu nepieciešamos risku mazinošos pasākumus.

Situācija Nr. 3

Klients uzņēmums A veic izejošo maksājumu uzņēmumam B, kas atrodas Francijā. Maksājuma mērķī norādīta informācija: droni.

Iestādes rīcība: maksājums tiek aizturēts iestādes skrīninga sistēmā, jo bija radusies sakritība pret ierakstu divējādas nozīmes preču sarakstā. Veicot darījuma izpēti, secināts, ka:

- uzņēmuma A saimnieciskā darbība saistīta ar cita veida īpašu preču vairumtirdzniecības starpnieku darbību;
- uzņēmuma B saimnieciskā darbība saistīta ar elektronisko ierīču, telekomunikāciju iekārtu un to daļu vairumtirdzniecību.

Ņemot vērā, ka maksājuma mērķa informācija liecina par iespējamu divējāda lietojuma preces iesaisti darījumā, klientam tiek nosūtīts informācijas pieprasījums ar lūgumu iesniegt:

- paskaidrojumu par darījuma būtību;
- preču kodu un tehnisko specifikāciju;
- speciālo atļauju vai licenci, ja preču eksportam tāda nepieciešama;
- *end-user* sertifikātu;
- informāciju par preču gala saņēmēju;
- līgumu, rēķinu, transporta dokumentus, ja tādi ir pieejami;
- muitas dokumentus.

Klients iesniedz preces tehnisko specifikāciju, kurā redzams, ka drons spēj lidot ilgāk par 30 minūtēm, kā arī var lidot vējā, kura stiprums ir vairāk par 50 km/h. Atbilstoši Ārlietu ministrijas Stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontroles nodaļas skaidrojumam šādi droni tiek klasificēti kā stratēģiskas nozīmes preces. No klienta iesniegtās informācijas izriet, ka preču eksports notiek no Francijas uz Pakistānu. Kā darījumu pamatojošos dokumentus klients pievienojis līgumu ar Pakistānas uzņēmumu C, Francijas stratēģiskas nozīmes preču licenci, *end-user* sertifikātu, kurā minēts Pakistānas uzņēmums C, kā arī transporta dokumentus, līgumu un citu informāciju.

Izmeklēšanas rezultātā tiek pieņemts lēmums maksājumu akceptēt. Ņemot vērā, ka preču kustība notiek no Francijas uz Pakistānu, preču licence ir jāiegūst no preču eksportēšanas valsts.

Iestāde piemēro klientam A risku paaugstinošo faktoru un uzsāk padziļināto izpēti, lai izvērtētu konstatēto sankciju risku, kas izriet no tā saimnieciskās darbības un sadarbības partneriem uzņēmuma B un uzņēmuma C, un attiecīgi piemērotu nepieciešamos risku mazinošos pasākumus.

! Plašāka informācija pieejama Ārlietu ministrijas mājaslapas sadaļā "Stratēģiskas nozīmes preču kontrole"⁴⁶.

6.6. Finanšu sankciju piemērošana, pārkāpšana, apiešana, ziņošanas pienākums

6.6.1. Finanšu sankciju piemērošana

366. ES regulas, kuras nosaka finanšu ierobežojumus, ietver arī norādi, ka tiek pieļauts ieskaitīt ienākušos līdzekļus sankciju subjekta kontā (kreditēt iesaldētos kontus) ar nosacījumu, ka šie papildinājumi tiek šajā kontā iesaldēti. Iestāde nekavējoties paziņo Komisijai par minētajiem darījumiem. Ja iestāde saņem savam klientam adresētu naudas līdzekļu pārskaitījumu no sankciju subjekta, šie naudas līdzekļi iestādei būtu jāiesaldē atsevišķā kontā, jo ienākošā maksājuma noraidīšana dotu sankciju subjektam iespēju piekļūt saviem finanšu līdzekļiem.

367. Iestādes rīcība darījumu izpildē, ja tā konstatē sakritību ar sankciju subjektu:

367.1. ja darījuma veicējs ir iestādes klients – sankciju subjekts, tad iestāde neizpilda klienta pieteikto darījumu, līdzekļus atmaksājot klienta kontā, un nodrošina līdzekļu iesaldēšanu;

367.2. ja darījumā iesaistīto līdzekļu saņēmējs ir iestādes klients – sankciju subjekts, bet darījuma veicējs ir persona, kas nav sankciju subjekts, tad iestāde izpilda darījumu un saņemtos līdzekļus iesaldē klienta kontā;

367.3. ja klients iniciē darījumu, kurā līdzekļu saņēmējs ir persona – sankciju subjekts, tad iestāde darījumu neizpilda un atmaksā līdzekļus klienta kontā;

367.4. ja darījumu ir iniciējusi persona, kas ir sankciju subjekts, un līdzekļu saņēmējs ir klients, kas nav sankciju subjekts, tad iestāde nodrošina ienākošo līdzekļu iesaldēšanu kontā, kas nav klienta kants (piemēram, speciālā kontā).

368. Iestādes rīcība, veicot gadījuma rakstura darījumu, situācijās, kad⁵:

368.1. persona, kas vēlas veikt darījumu, ir sankciju subjekts – iestāde atsaka darījuma izpildi un iesaldē darījumā iesaistītos līdzekļus speciālā kontā;

368.2. persona, kas iniciējusi izejošo darījumu, nav sankciju subjekts un līdzekļu saņēmējs ir persona, kas ir sankciju subjekts, – iestāde neizpilda darījumu, līdzekļus atmaksājot darījuma iniciētājam.

369. ES sankciju regulas atsevišķos gadījumos nosaka iespēju, ka ar kompetentās iestādes (Latvijā tā ir Komisija) piekrišanu var atļaut konkrētu iesaldēto līdzekļu vai saimniecisko resursu atbrīvošanu vai arī darīt tos pieejamus ar nosacījumiem, ko kompetentā iestāde uzskata par atbilstošiem, ja tā ir konstatējusi, ka attiecīgie līdzekļi vai saimnieciskie resursi atbilst konkrētajā regulā noteiktajam. Minētā atļauja tiek sniegta iestādei, kura veikusi līdzekļu iesaldēšanu.

⁴⁶ Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, stratēģiskas nozīmes preču kontrole, mājaslapa: <https://www.mfa.gov.lv/tautiesiem-arzemes/aktualitates-tautiesiem/20440-strategiskas-nozimes-precu-kontrole?lang=lv-LV>.

6.6.2. Finanšu sankciju pārkāpšana, apiešana, ziņošanas pienākums

370. Atbilstoši Sankciju likumam iestādei ir pienākums nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darbdienā ziņot Valsts drošības dienestam par starptautisko vai nacionālo sankciju pārkāpšanu vai tās mēģinājumu un tā rezultātā iesaldētiem līdzekļiem un informēt par to attiecīgo kompetento institūciju.

371. Ja ir aizdomas par starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu finanšu ierobežojumu izpildē, iestādei ir pienākums ziņot par to Finanšu izlūkošanas dienestam Likumā noteiktajā kārtībā.

NB! Komisijas Sankciju noteikumu 14. punkts nosaka iestādes pienākumus saistībā ar ziņošanu Komisijai.

372. Kaut arī spēkā esošie likumi, Ministru kabineta noteikumi un Komisijas noteikumi ir saistoši Latvijas teritorijā, tomēr sankciju riska pārvaldīšanas nolūkā kredītiestādēm būtu nepieciešams Sankciju likumā un Sankciju noteikumos minētajā kārtībā papildus pienākumam ziņot attiecīgās mītnes valsts uzraudzības institūcijām ziņot arī par kredītiestādes ārvalsts filiālē vai ārvalsts meitas uzņēmumā konstatēto sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu finanšu ierobežojumu izpildē, ja sankciju notikumam konstatējama sasaiste ar Latviju.

NB! Par OFAC sankciju apiešanu Finanšu izlūkošanas dienestam jāzina tikai tad, ja sankciju notikumam ir sasaiste ar terorisma vai proliferācijas finansēšanu.

6.7. Izņēmumi sankciju piemērošanā

373. Attiecībā uz ES un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts sankciju ievērošanu Sankciju noteikumi nosaka gadījumus, kuros Komisija var sniegt atsevišķu atļauju veikt maksājumus sankciju subjektu pamatvajadzību nodrošināšanai.

374. Atsevišķas atļaujas saņemšanai Komisija pēc iestādes iesnieguma un iestādes veiktā izvērtējuma izskatīšanas atļauju klientam veikt noteiktu darījumu vai noteiktus darījumu veidus izsniedz iestādei, nevis pašam klientam.

375. Komisija atbilstoši Sankciju noteikumu prasībām var sniegt Latvijas finanšu tirgus dalībniekiem vispārēju saskaņojumu, atļaujot Sankciju noteikumu 1. punktā minētajiem finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, kas saņēmuši attiecīgu pieteikumu finanšu darījumam, bez atsevišķas Komisijas atļaujas saņemšanas sniegt finanšu pakalpojumus un izpildīt finanšu darījumus personām, attiecībā uz kurām noteikti finanšu ierobežojumi saskaņā ar ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts sankciju regulējumu, kas nepieciešami šādu fizisko personu un fizisko personu apgādājamo ģimenes locekļu pamatvajadzībām vai juridisko personu pamata saimnieciskajai darbībai. Šajā gadījumā vispārējais saskaņojums attiecas gan uz maksājumu veikšanu, gan uz maksājumu saņemšanu. Vispārējais saskaņojums attiecas uz noteiktu sankciju subjektu pieteiktiem maksājumiem.

Piemērs

Iestāde, veicot klienta SIA B padziļināto izpēti, konstatē, ka klients ir OFAC sankciju subjekta īpašumā 50% apmērā, un vēršas Komisijā, lai saņemtu atļauju finanšu pakalpojumu sniegšanai SIA B. Komisija, izvērtējusi iestādes iesniegto informāciju, saskaņā ar Sankciju noteikumu prasībām izsniedz atļauju iestādei sniegt finanšu pakalpojumus SIA B.

Pāris mēnešus vēlāk klienta padziļinātās izpētes rezultātā iestāde konstatē, ka SIA B mainījusies īpašumtiesību struktūra un tās īpašnieks vairs nav uzskatāms par OFAC sankciju subjektu. Iestāde informē Komisiju, ka tā turpmāk sniegs finanšu pakalpojumus SIA B, nepiemērojot Komisijas izsniegto atļauju.

6.8. Sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma

376. Veicot ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts sankcijās noteikto finanšu ierobežojumu būtiskas ietekmes uz iestādi vai finanšu un kapitāla tirgus interesēm noteikšanu, iestāde izvērtē un ņem vērā vismaz šādus apstākļus:

- 376.1. valūtas, kurās iestāde nodrošina pakalpojumus un produktus;
- 376.2. iestādes līgumsaistības ar citām finanšu iestādēm vai korespondējošajām bankām;
- 376.3. iestādes darbības un pakalpojumu sniegšanas reģionu, tostarp valsti, kurā darbojas un pakalpojumus sniedz iestādes struktūrvienība – meitas uzņēmums, filiāle, pārstāvniecība;
- 376.4. iestādes klientu darbības valstis.

377. Ja atbilstoši sankciju riska novērtējumam iestāde konstatē ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteikto sankciju būtisku ietekmi uz iestādi vai finanšu un kapitāla tirgus interesēm, iestāde nodrošina atbilstošu sankciju riska pārvaldīšanu arī attiecībā uz šīs ES vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktajām sankcijām.

378. Iestādes pienākums, sniedzot finanšu pakalpojumus, ir izmantot uz risku balstītu pieeju, ņemot vērā iestādes iekšējos normatīvajos aktos noteikto risku lielumu, ko iestāde ir gatava uzņemties, lai noteiktu to personu loku, ar kurām tā ir gatava uzturēt darījuma attiecības un kuras varētu būt saistītas ar sankciju subjektiem.

Piemērs

Viena iestāde, veicot sankciju subjekta radnieka (sievas) padziļināto izpēti, var konstatēt, ka radnieks, iespējams, izmanto finanšu pakalpojumus sankciju subjekta interesēs, tādējādi pakļaujot iestādi sankciju pārkāpšanas riskam, un ir nepieciešams lemt par darījuma attiecību pārtraukšanu ar šo klientu. Savukārt cita iestāde, konstatējot, ka radnieks, iespējams, izmanto finanšu pakalpojumus sankciju subjekta interesēs, var lemt turpināt sadarbību ar klientu, piemērojot klienta darījumiem pastiprināto uzraudzību.

379. Lai izvairītos no iespējamās sankciju apiešanas, iestādei jāpārlicinās, ka citas iestādes klients, kas finanšu pakalpojumu sniegšanas rezultātā saņem vai nosūta maksājumus iestādes klientam, nav tiešs sankciju subjekts vai neatrodas šādas personas kontrolē.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Iestādes klients A fiziska persona tiek iekļauts ES sankciju sarakstos. ES sankcijas nosaka finanšu ierobežojumus attiecībā uz personu A.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde veic klientu pārbaudi attiecībā uz sankciju sarakstiem tikai darījuma attiecību nodibināšanas laikā un atkārtoti pārbaudes neveic.

Labās prakses piemērs: iestāde regulāri (ne retāk kā reizi dienā) veic visu klientu pārbaudi attiecībā uz sankciju sarakstiem. Iestāde, veicot pārbaudi, ir konstatējusi, ka klientam A ir sakritība ar ES sankciju subjektu, veic pārbaudi un, konstatējot 100% sakritību, veic klienta A kontos esošo līdzekļu iesaldēšanu un sagatavo un nosūta ziņojumu Komisijai un Valsts drošības dienestam. Turpmākus maksājumus iestāde veic, ja tie atbilst sankcijās noteiktajiem izņēmumiem.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde, konstatējot, ka klientam A ir sakritība ar ES sankciju subjektu, veic klienta A kontos esošo līdzekļu iesaldēšanu un sagatavo un nosūta ziņojumu Komisijai un Valsts drošības dienestam. Iestāde nekavējoties pārtrauc darījuma attiecības ar pašu klientu A un ar visiem klientiem, kuriem ir bijušas darījuma attiecības ar klientu A.

Situācija Nr. 2

Iestādes klients A juridiska persona nomaina īpašniekus, un jaunais īpašnieks ir Baltkrievijā reģistrēts uzņēmums, kas pilnībā pieder fiziskai personai B, kura ir ES sankciju subjekts un uz kuru ir attiecināma līdzekļu iesaldēšana. Tajā pašā laikā klienta A pilnvarotās personas un valde nemainās.

Labās prakses piemērs: iestādei ir kontroles mehānisms, kas informē iestādi par izmaiņām klienta A īpašnieku struktūrā. Iestāde veic jauno īpašnieku un jauno PLG pārbaudi. Konstatējot, ka klienta A PLG ir ES sankciju subjekts, uz kuru ir attiecināma līdzekļu iesaldēšana, iestāde veic klienta A kontos esošo līdzekļu iesaldēšanu un sagatavo un nosūta ziņojumu Komisijai un Valsts drošības dienestam.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestādei ir kontroles mehānisms, kas informē iestādi par izmaiņām klienta A īpašnieku struktūrā. Iestāde veic jauno īpašnieku un jauno PLG pārbaudi. Konstatējot, ka klienta A PLG ir ES sankciju subjekts, uz kuru ir attiecināma līdzekļu iesaldēšana, iestāde veic klienta A kontos esošo līdzekļu iesaldēšanu un sagatavo un nosūta ziņojumu Komisijai un Valsts drošības dienestam. Iestāde, neveicot riska izvērtējumu, nekavējoties pārtrauc sniegt pakalpojumus visiem klienta A sadarbības partneriem.

Situācija Nr. 3

Iestādes ikdienas klientu un personu skrīninga rezultātā konstatēts, ka klients ir iekļauts Krievijas sankciju sarakstā un klienta saimnieciskā darbība ir saistīta ar Krieviju, t.sk. tā darbinieki ir Krievijas pilsoņi, kuriem klients ik mēnesi maksā algas.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde neveic izvērtējumu.

Labās prakses piemērs: iestāde izvērtē iegūto informāciju par klientu un veic sankciju ierobežojumu izpēti. Iestāde konstatē, ka ierobežojumi attiecas tikai uz sankciju subjekta aktīviem Krievijas teritorijā, līdz ar to nekādus ierobežojumus klienta darbībām kontā neievieš. Iestāde ņem vērā iegūto informāciju un klienta NILLTPF risku.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde veic izvērtējumu un lemj par darījuma attiecību izbeigšanu ar klientu.

6.9. Finanšu izlūkošanas dienests

380. Finanšu izlūkošanas dienests ir neatkarīga Ministru kabineta pārraudzībā esoša vadošā iestāde noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā, kuras mērķis ir novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu NILLTPF.

381. Saskaņā ar Sankciju likuma⁴⁷ 4.¹ pantu FID ir kompetentā institūcija cīņā pret starptautisko un nacionālo sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu finanšu ierobežojumu izpildē Likumā noteiktajā kārtībā.

382. FID mājaslapā⁴⁸ tiek uzturēta informācija par nacionālo un starptautisko sankciju subjektiem – fiziskām vai juridiskām personām vai citiem identificējamiem subjektiem. Pastāv konsolidētais sankciju saraksts, kas publicēts FID mājaslapā⁴⁹. Tas ietver gan ES, gan ANO noteiktos finanšu ierobežojumus, kas saistoši visā ES jurisdikcijā. Konsolidētais saraksts izveidots kā konsultatīvs palīgs un meklēšanas instruments. Konsolidētajā sarakstā nav ietverta informācija par sektorālajām sankcijām, kura par ES noteiktajām sektorālajām sankcijām ir atrodamā Sankciju kartē.

6.10. Terorisma finansēšana

6.10.1. Terorisma finansēšanas jēdziens un tās ierobežošana

383. **Terorisma finansēšana** ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi to izmantot vai zinot, ka tā tiks pilnīgi vai daļēji izmantota, lai veiktu vienu vai vairākas šādas darbības⁵⁰:

- 383.1. terorismu;
- 383.2. Konvencijas par cīņu pret nelikumīgu gaisa kuģu sagrābšanu 1. pantā minētās darbības;
- 383.3. 10.03.1988. Konvencijas par prettiesisku darbību pret kuģošanas drošību apkarošanu 3. pantā minētās darbības;
- 383.4. Starptautiskās konvencijas pret ķīlnieku sagrābšanu 1. pantā minētās darbības;

⁴⁷ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums, pieejams:

<https://likumi.lv/ta/id/280278-starptautisko-un-latvijas-republikas-nacionalo-sankciju-likums>.

⁴⁸ Finanšu izlūkošanas dienesta mājaslapa – Sankciju saraksti (fid.gov.lv).

⁴⁹ Finanšu izlūkošanas dienesta mājaslapa – Sankciju saraksti (fid.gov.lv).

⁵⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-un-terorisma-un-proliferacijas-finansesanas-noversanas-likums>.

383.5. Starptautiskās konvencijas par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem 2. pantā minētās darbības;

383.6. Kodolmateriālu fiziskās aizsardzības konvencijas 7. pantā minētās darbības;

383.7. Konvencijas par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību, 1. pantā minētās darbības;

383.8. Protokola par cīņu pret nelikumīgu vardarbību lidostās, kas apkalpo starptautisko civilo aviāciju, kas papildina Konvenciju par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību, 2. pantā minētās darbības;

383.9. Konvencijas par tādu noziedzīgu nodarījumu novēršanu, kas vērsti pret starptautiski aizsargātām personām, un par šādu noziedzīgu nodarījumu izdarījušo sodīšanu 2. pantā minētās darbības;

383.10. 10.03.1988. Protokola par prettiesisku darbību pret nostiprinātu platformu drošību kontinentālajā šelfā apkarošanu 2. pantā minētās darbības;

383.11. ceļošanu terorisma nolūkā;

383.12. iesaistīšanos teroristu grupā, tās organizēšanu vai vadīšanu;

383.13. personas vervēšanu, apmācīšanu vai apmācīšanos terorismam;

383.14. terorisma attaisnošanu, aicinājumu uz terorismu vai terorisma draudus;

383.15. 13.04.2005. Starptautiskās konvencijas par kodolterorisma apkarošanu 2. pantā minētās darbības.

! Terorisma finansēšana ir arī jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā.

384. Terorisma finansēšanas riska pārvaldīšanas instruments ir sankciju noteikšana. Terorisma finansēšanas ierobežošanai sankcijas ir noteikusi ES un ANO. ES finanšu ierobežojumi attiecībā uz terorisma finansēšanu ir noteikti divās programmās: ierobežojošie pasākumi saistībā ar **ISIL (Daesh)** un **Al-Qaida (programmas apzīmējums – EUAQ)** un īpašie terorisma apkarošanas pasākumi (**programmas apzīmējums – TERR**).

*! Informācija par minētajām programmām un tajās iekļautajām personām ir pieejama **ES sankciju vadlīniju vietnē**⁵¹, un **FID konsolidētajā sankciju datubāzē**⁵² ir atrodama informācija par programmās iekļautajām personām, ievadot pie programmas nosaukuma attiecīgi **EUAQ** un **TERR**.*

385. ANO noteiktie ierobežojumi saistībā ar terorisma finansēšanu ir noteikti ar **AL-Qaida, ISIL** un **Taliban** organizācijām **saistītajām personām**.

*! Informācija pieejama ANO mājaslapā*⁵³.

*! Informācija par ANO sankciju subjektiem ir pieejama FID konsolidētajā sankciju sarakstā*⁵⁴ *un ES Sankciju kartē, ievadot pie programmas nosaukuma attiecīgi **Taliban** un **AL-Qaida**.*

⁵¹ ES Sankciju karte – <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>.

⁵² Finanšu izlūkošanas dienests – <https://sankcijas.fid.gov.lv/>.

⁵³ ANO DP sankciju saraksts – https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list.

⁵⁴ Finanšu izlūkošanas dienests – <https://sankcijas.fid.gov.lv/>.

386. OFAC izstrādātais sankciju regulējums paredz terorisma un starptautisko teroristisko organizāciju finansēšanas ierobežojumus, piemēram, programmā *Global Terrorism Sanctions Regulations* (programmas saīsinājums – SDGT), *Foreign Terrorist Organizations Sanctions Regulations* (programmas saīsinājums – FTO), *Hizballah International Financing Prevention Amendments Act of 2018*, *Public Law No: 115-272* (programmas saīsinājums – HIFPAA).

! Informācija par norādītajās programmās iekļautajām personām ir pieejama FID konsolidētajā sankciju sarakstā⁵⁵, pie programmas nosaukuma **ievadot attiecīgi SDGT, FTO vai HIFPAA.**

! Informācija par **OFAC programmām** ir pieejama OFAC mājaslapā⁵⁶.

6.10.2. Terorisma finansēšanas metodes un riska pārvaldīšana

387. Teroristus jeb terorisma draudu subjektus iedala vairākās kategorijās, ņemot vērā:

- 387.1. to darbību koordinācijas līmeni;
- 387.2. to atrašanās vietu;
- 387.3. to izcelsmi un vairākus citus faktorus.

388. Teroristu organizācijas veic:

- 388.1. kaujinieku apmācību;
- 388.2. uzbrukumu plānošanu;
- 388.3. propagandas materiālu izgatavošanu;
- 388.4. ieroču sagatavošanu.

389. Teroristu organizācijām, lai sasniegtu savus mērķus, aktuāla ir nepieciešamība saņemt finansiālu atbalstu. Efektīvai teroristu grupai līdzīgi kā jebkurai citai noziedzīgai organizācijai pastāv nepieciešamība izveidot un uzturēt savu finanšu infrastruktūru. Šim nolūkam ir jāizveido finansēšanas avoti, iegūtā finansējuma atmazgāšanas līdzekļi un metodes, kā arī veidi un ceļi, kādos par šiem līdzekļiem tiks iegūti materiāli un citi palīg līdzekļi, kas ir nepieciešami terora aktu organizēšanai un veikšanai.

390. Terorisma finansēšana nav tieša iesaistīšanās teroristiskās darbībās, bet ir viena no terorisma atbalsta aktivitātēm, un šis termins ietver dažādu aktivitāšu kopumu, kuru mērķis ir naudas, citu finanšu instrumentu vai mantas iegūšana un mērķtiecīga novirzīšana terorisma atbalstīšanai. Pati darbība ietver ne tikai līdzekļu vai mantas iegūšanu, bet arī novirzīšanu (piemēram, pārskaitīšanu), fizisku nogādāšanu, piemēram, teroristu organizācijām.⁵⁷

391. Terorisma finansēšanas aktivitātēs iesaistās dažādas personas un ar dažādu motivāciju. Visbiežāk identificētie terorisma finansēšanas subjekti ir:

⁵⁵ <https://sankcijas.fid.gov.lv/>.

⁵⁶ OFAC sankciju programmas un informācija – <https://home.treasury.gov/policy-issues/office-of-foreign-assets-control-sanctions-programs-and-information>.

⁵⁷ Finanšu izlūkošanas dienesta "Terorisma finansēšanas novēršanas stratēģija 2019.–2021. gadam": <https://www.fid.gov.lv/lv/darbibas-jomas/vadlinijas-tipologijas-riki>.

- 391.1. radikalizētas personas, kuras vēlas atbalstīt terorismu;
- 391.2. teroristisko organizāciju pārstāvji, kuriem dots uzdevums iegūt finansējumu;
- 391.3. nelegālu finanšu līdzekļu pārskaitījumu starpnieki, kuri gūst peļņu no terorisma finansēšanas darījumiem;
- 391.4. teroristiskās darbībās iesaistīto personu radnieki un draugi, kuri atbalsta viņu aktivitātes vai vēlas sniegt finansiālu atbalstu konkrētai personai (nereti no teroristu radniekiem nauda tiek izkrāpta);
- 391.5. personas un organizācijas, kuras piekrīt maksāt izpirkumu par, piemēram, gūstā paņemtu personu vai personu grupu.

392. Terorisma finansēšanai raksturīgi jebkura apmēra darījumi, sākot no ļoti nelieliem maksājumiem. Paaugstinātam terorisma finansēšanas riskam var būt pakļautas tās iestādes, kas sniedz starptautiskus naudas pārvedumu pakalpojumus vai piedāvā klientiem iespēju veikt pārrobežu maksājumus. Tādēļ iestādes IKS būtu jāietver pakalpojumam un tā ģeogrāfijai piemītošo risku pietiekama pārvaldība.

393. Terorisma finansēšanā izmanto arī anonīmas priekšapmaksas kartes, lai interneta vidē veiktu apmaksu par tādu preču iegādi, kas ir izmantojamas teroristiskās darbībās, līdz ar to ir būtiski pievērst uzmanību, lai tiktu nodrošināta atbilstoša darījumu vai darījuma attiecību uzraudzība ar mērķi atklāt aizdomīgus darījumus un lai tiktu nodrošināts, ka viena persona var izmantot ierobežotu skaitu anonīmu maksājumu instrumentu.

NB! Izvērtējot terorisma finansēšanas risku, iestādēm jāņem vērā riski, kas ir identificēti nacionālajā un Eiropas Komisijas pārnacionālajā risku novērtējumā.

Uzmanība jāpievērš dažādām labdarības organizācijām un līdzekļu vākšanas kampaņām, jo šie līdzekļi var tikt novirzīti terorisma finansēšanai.

394. FATF⁵⁸ norāda uz nevalstisko organizāciju iespējamu izmantošanu teroristisku organizāciju vai darbību finansēšanai⁵⁹, īpaši izceļot sabiedriskā labuma organizācijas, reliģiskās organizācijas, labdarības organizācijas un organizācijas, kas nodarbojas ar sociālās palīdzības jautājumiem.

395. FATF norāda uz vairākiem iespējamiem faktoriem, kuriem jāpievērš uzmanība, sadarbojoties ar nevalstiskajām organizācijām:

- 395.1. organizācijai ir liela līdzekļu aprīte (arī skaidras naudas aprīte);
- 395.2. organizācijai ir vispusīga un nekonkrēta darbības joma;
- 395.3. pastāv atvieglojumi nodokļu nomaksai;
- 395.4. organizācijas ienākumus galvenokārt veido ziedojumi un dāvinājumi;
- 395.5. organizācijas darbība saistīta ar valstīm, kurās notiek militārie konflikti, vai to kaimiņvalstīm.

396. Iestāde pievērš uzmanību nevalstisko organizāciju darbības mērķim un būtībai un izvērtē terorisma finansēšanas risku, kā arī, balstoties uz riska izvērtējumu, paredz atbilstošus riska

⁵⁸ FATF – <https://www.fatf-gafi.org/about/>.

⁵⁹ FATF "Risk of terrorist abuse in non-profit organisations":
<https://www.fatf-gafi.org/documents/documents/risk-terrorist-abuse-non-profits.html>.

mazināšanas pasākumus. Iestāde, veicot sankciju riska izvērtējumu, ņem vērā arī valstu un teritoriju, kurās tā veic savu darbību vai kurās darbojas tās klienti vai to sadarbības partneri, noteiktās nacionālās sankcijas, ciktāl tas var ietekmēt iestādes darbību.

NB! Sankciju likums paredz arī Ministru kabinetam tiesības noteikt nacionālās sankcijas, tostarp ar mērķi cīnīties pret starptautisko terorismu.

! Papildu informācija par terorisma finansēšanas avotiem un finansēšanas veidiem pieejama FID izstrādātajās vadlīnijās, kuras pieejamas vietnē https://www.fid.gov.lv/uploads/files/Dokumenti/Vadl%C4%ABnijas%2C%20rekomend%C4%81cijas/TF_un_PF_nov_vadlinijas.pdf.

Piemērs

Situācija Nr. 1

Kliente fiziska persona (Latvijas Republikas pensionāre) izīrē iestādē individuālu seifu. Pēc seifa noformēšanas viņa ne reizi to neapmeklē, bet noformē kā papildu lietotāju kādu jaunu cilvēku no valsts ar augstu vai paaugstinātu teroristisku noziegumu risku, kurš periodiski sāk apmeklēt seifu ar smagām somām. Identifikācijas procedūras laikā papildu lietotājs uzrāda Latvijas Republikas uzturēšanās atļauju ar minimālu termiņu (viens gads).

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde nepievērš uzmanību norādītajiem apstākļiem un neuzsāk izpēti.

Labās prakses piemērs: iestāde pieprasa klientei, kura noformēja seifa izmantošanas līgumu, dokumentāri pierādīt savu saikni ar papildu lietotāju, kā arī papildus sniegt informāciju par viņa nodarbinātību. Ja rodas aizdomas, iestāde pieprasa apliecināt nodarbinātības esamību un veic papildu lietotāja potenciālā ienākumu līmeņa un dzīves apstākļu analīzi un salīdzina ar seifa pamata lietotājas sniegto informāciju. Nepieciešamības gadījumā sniedz ziņojumu Finanšu izlūkošanas dienestam vai Valsts ieņēmumu dienestam par bažām, ka seifa saturs varētu būt saistīts ar kādām nelikumīgām darbībām.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde bez papildu izpētes aizliedz papildu lietotājam izmantot seifu.

Situācija Nr. 2

Klients veic vairākus būtiska apmēra (10 000 euro) maksājumus par juvelierizstrādājumiem pārdevējam, kurš atrodas valstī ar augstu vai paaugstinātu teroristisku noziegumu risku vai šādas valsts pierobežā un par kuru nav publiski pieejama informācija. Darījumu apliecinājošie dokumenti nedod pārliecību par preces faktisku piegādi. Klients nenodarbojas ar juvelierizstrādājumu tirdzniecību un paskaidro, ka precī iegādājies personiskām vajadzībām.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde pieprasa tikai dokumentus par preces iepirkšanu.

Labās prakses piemērs: iestāde pieprasa klientam paskaidrojumus par nepieciešamību veikt šāda veida operācijas, transportēšanas dokumentus un pēc nepieciešamības veic preču novērtēšanu.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde pārtrauc sadarbību ar klientu, neveicot padziļināto izpēti.

Situācija Nr. 3

Klients (uzņēmums) deklarējis tirdzniecības darbību – naudas līdzekļu saņemšanu par precī, bet neveic izejošos maksājumus par precī. Saņemtie finanšu līdzekļi tiek pārskaitīti uzņēmumiem, par kuriem nav publiski pieejama informācija, vai fiziskām vai juridiskām personām no beznodokļu jurisdikcijām vai reģioniem ar augstu vai paaugstinātu terorisma finansēšanas risku vai šādu reģionu pierobežas.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde lūdz iesniegt tikai dokumentus par galvenajiem partneriem.

Labās prakses piemērs: iestāde lūdz iesniegt darījumu apliecinājošus dokumentus par katru maksājumu kopā ar preču transportēšanas dokumentāru apliecinājumu un izvērtē iegūto informāciju, lai pārliecinātos, ka darījumiem nepiemīt terorisma finansēšanas risks.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde, neveicot padziļināto izpēti, izbeidz sadarbību ar klientu.

Situācija Nr. 4

Klients – maksājumu karšu lietotājs Latvijas Republikas rezidents, izmantojot maksājumu karti, regulāri veic maksājumus par aviobiļetēm. Pārējie karšu darījumi veikti Latvijā. Turklāt konstatēti neliela apmēra maksājumi (līdz 1 000 *euro*) fiziskām personām no reģioniem ar augstu vai paaugstinātu terorisma finansēšanas risku vai šādu reģionu pierobežas.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde nepievērš uzmanību norādītajiem apstākļiem un neuzsāk izpēti.

Labās prakses piemērs: iestāde lūdz klientam iesniegt paskaidrojumu par nepieciešamību veikt tik biežus maksājumus par aviobiļetēm, kā arī par maksājumiem fiziskām personām paaugstināta riska jurisdikcijās.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde neveic padziļinātu izpēti un izbeidz sadarbību ar klientu.

Situācija Nr. 5

Klientam konstatēti izejošie maksājumi kompānijām valstīs ar augstu vai paaugstinātu terorisma finansēšanas risku vai šādu valstu pierobežās, kuras, pēc publiskas informācijas, var piedāvāt nelicencētas maksājumu iestādes pakalpojumus (t.s. *hawala*). Klientam maksājumi uz šādiem reģioniem nav raksturīgi, ņemot vērā tā saimniecisko darbību.

Nepietiekamas kontroles piemērs: iestāde nepievērš uzmanību norādītajiem apstākļiem un neuzsāk izpēti.

Labās prakses piemērs: iestāde piemēro klientam pastiprināto darījumu uzraudzību un lūdz iesniegt informāciju par sadarbības partneriem.

Pārmērīgas kontroles piemērs: iestāde, neveicot padziļināto izpēti, izbeidz sadarbību ar klientu.

6.11. Proliferācijas finansēšana

6.11.1. Proliferācijas jēdziens un tās finansēšanas metodes

397. Saskaņā ar FATF doto definīciju⁶⁰ proliferācija ir nelikumīga kodolieroču, ķīmisko, bakterioloģisko, bioloģisko, toksisko vai citu masveida iznīcināšanas ieroču (turpmāk – WMD), to piegādes līdzekļu un saistīto materiālu nodošana un eksports (piemēram, tehnoloģijas, preces, programmatūra, pakalpojumi vai ekspertu zināšanas).

398. Proliferācijas finansēšana ir finanšu līdzekļu vai citas mantas vākšana vai nodošana ar mērķi to izmantot nelikumīgai WMD un to piegādes līdzekļu, kā arī saistīto materiālu ražošanai, iegūšanai, glabāšanai, izstrādāšanai, eksportam, pārkraušanai, starpniecībai, pārvadāšanai, nodošanai, uzkrāšanai vai izmantošanai.

399. Proliferācijas finansēšana no terorisma finansēšanas galvenokārt atšķiras ar to, ka pārsvarā tiek izmantoti formālie finansēšanas sistēmas avoti:

- 399.1. bankas un maksājumu iestādes, nevis skaidra nauda;
- 399.2. kriptovalūtas;
- 399.3. *hawala*.

400. Tādējādi tiek būtiski apgrūtināta proliferācijas atklāšana, jo vairums darījumu ir veidoti līdzīgi citiem legāliem darījumiem, lai neatšķirtos no kopējās ainas. Praktiski visi proliferācijas veicēji izmanto sarežģītas finanšu shēmas un daudzus aizseguzņēmumus, cenšoties savu darbību veikt jurisdikcijās, kurās finanšu iestādēm ir zema izpratne par klientu izpēti un riskiem.

401. Proliferācijas finansēšanā var izšķirt trīs posmus:

- 401.1. sākotnēji valsts vai organizācija veic naudas līdzekļu iegūšanu, dažkārt nelegālā veidā;
- 401.2. iegūtie līdzekļi tiek iepludināti starptautiskajā finanšu sistēmā (veicot valūtas maiņu, dažādas finanšu instrumentu operācijas vai finansējot legālu uzņēmējdarbību). Sankcijām nepakļautām valstīm tas nesagādā problēmas, taču valstis, pret kurām noteikti dažādi ierobežojumi, jau šajā posmā mēdz veikt dažādus sankciju apiešanas pasākumus;

401.3. apritē nokļuvušie līdzekļi tiek izmantoti proliferācijas finansēšanai, iegādājoties dažādus materiālus un tehnoloģijas un apmaksājot transportēšanas pakalpojumus.

402. Proliferācijai kā starpniekus bieži izmanto ES dalībvalstīs reģistrētus uzņēmumus, kā arī sūtījumu reeksportu (otreizējs eksports), kas būtiski apgrūtina proliferācijas konstatēšanu. Izplatīti ir starpniecības darījumi ar stratēģiskas nozīmes precēm, kas ietver šādu preču nelikumīgu starptautisku pārvietošanu, tostarp uz terorisma riska valstīm un konflikta zonām:

- 402.1. ieroču;
- 402.2. munīcijas;
- 402.3. civilās un militārās aviācijas tehnikas;

⁶⁰ FATF ziņojums par cīņu pret proliferācijas finansēšanu, pieejams:

<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Status-report-proliferation-financing.pdf>.

- 402.4. jūras transporta;
- 402.5. citas tehnikas.

403. Galvenais proliferācijas riska radītājs ir valstis, kuras ir attīstījušas vai attīsta nelikumīgas bioloģisko, ķīmisko vai kodolieroču sistēmas. Starp valstīm, kuras tiešā veidā atzīstamas par augsta proliferācijas finansēšanas riska valstīm, ir Korejas Tautas Demokrātiskā Republika un Irāna.

404. Ievērojot noteiktos ierobežojumus un pastiprinātās uzraudzības pasākumus, tiešie maksājumi uz Korejas Tautas Demokrātisko Republiku vai Irānu netiks veikti, tā vietā kā starpposmus darījumiem izmantojot to robežvalstis vai valstis, kurās NILLTPFN režīmi ir nepilnīgi un neefektīvi.

405. Proliferācijas finansēšanā tiek izmantoti finansēšanas sistēmas avoti no legāliem darījumiem, un to parasti neīsteno sankciju sarakstos ietvertās fiziskās vai juridiskās personas, bet visbiežāk darījumos ar mērķi iegūt finanšu līdzekļus proliferācijai tiek izmantoti aizseguzņēmumi un čaulas uzņēmumi. Proliferācijas finansēšanu varētu īstenot personas vai organizācijas, kas nav sankciju sarakstos, veicot darījumus citas personas, pret kuru ir noteikti finanšu ierobežojumi, labā. Nepietiekama klientu izpēte un darījumu uzraudzība rada iespēju, ka proliferācijas finansēšana var tikt slēpta, izmantojot sarežģītus darījumus un sarežģītas īpašnieku struktūras.

406. Proliferācijas finansēšanā novērota kuģniecības uzņēmumu un jūras transporta izmantošana dažādu preču piegādē no Āzijas valstu, kurās pastāv augsts sankciju risks, klientiem ārvalstīs. Šādā veidā tiek transportētas ogles, smiltis, jūras produkti, reti zemes minerāli un citi šajās valstīs pieejamie dabas resursi, bet ienākumi no tirdzniecības tiek novirzīti kodolieroču un raķešu programmām.

6.11.2. Proliferācijas finansēšanas riska pārvaldīšana

407. Iestādei būtu nepieciešams pievērst pastiprinātu uzmanību darījumiem ar tādām valstīm, kuras nav ES un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstis un kurās rūpniecībai un ekonomikai ir cieša saikne ar militāro nozari, un kuras sadarbojas ar citām sankcijām pakļautajām valstīm, kas rada papildu risku tikt netieši iesaistītām sankciju apiešanas īstenošanā. Minētais apstāklis pats par sevi nerada tiešu sankciju risku, tomēr tas izvērtējams kopā ar citiem sankciju risku paaugstinošiem faktoriem. Iestāde saikni ar šādu valsti ņem vērā, izvērtējot kopējo klienta saimniecisko darbību un tai piemītošo sankciju risku.

408. Proliferācijas finansēšanas novēršanai ierobežojošus pasākumus ir noteikusi ES, ANO, kā arī OFAC. Sankciju likums paredz arī Ministru kabinetam tiesības noteikt nacionālās sankcijas ar mērķi cīnīties pret masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanu, glabāšanu, pārvietošanu, lietošanu vai izplatīšanu. Šobrīd ir spēkā Ministru kabineta noteiktās nacionālās sankcijas, kas piemērotas fiziskām un juridiskām personām saskaņā ar Ministru kabineta 25.07.2017. noteikumiem Nr. 419

"Noteikumi par nacionālo sankciju noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu"⁶¹.

409. Lai nepieļautu iesaisti proliferācijas finansēšanā, iestādei, uzsākot un uzturot darījuma attiecības ar klientiem, jāveic šādas darbības:

409.1. jāidentificē klienti, kas darbojas militāro vai divējāda lietojuma preču jomā;

409.2. jāveic padziļinātā izpēte ar mērķi izziņāt klienta sadarbības partnerus, darbības reģionus, preces vai pakalpojuma gala saņēmējus, t.sk. pārliecināties, ka klients ir saņēmis visas nepieciešamās licences (atļaujas) komerciālas darbības veikšanai, kā arī preču importam un eksportam ārpus Latvijas Republikas robežām;

409.3. nepieciešamības gadījumā jāvērsas Ārlietu ministrijas Stratēģiskas nozīmes preču eksporta kontroles nodaļā, lai saņemtu atzinumu, vai darījumā iesaistītās preces ir pakļautas īpašai eksporta kontrolei un vai klients ir saņēmis nepieciešamo atļauju.

Piemērs

Klients A nodrošina divējāda lietojuma preču pārdošanu partnerim B, kurš, pēc publiskas informācijas, veic ar divējāda lietojuma precēm nesaistītas darbības vai kuram ir labdarības organizācijas statuss, kā arī partneris B atrodas valstī vai reģionā blakus sankcijām pakļautai valstij.

Nepietiekamas kontroles piemērs: veicot klienta A maksājumu monitoringu, netiek nodrošināti pasākumi katra maksājuma padziļinātai izpētei.

Labās prakses piemērs: veicot klienta A katra maksājuma analīzi, tiek nodrošināts darījumu apliecināšu dokumentu pieprasījums un publiskās informācijas vākšana par sadarbības partneri ar nolūku pārzināt darījuma priekšmeta galīgo piederību un izlietojumu vai nepieciešamību atbilstoši pircēja vajadzībām. Iestāde sazinās ar Ārlietu ministriju, lai pārliecinātos par nepieciešamajām atļaujām preču tirdzniecībai un eksportēšanai.

Pārmērīgas kontroles piemērs: ja partnerim B ir attiecīga tā jurisdikcijas valsts kontrolējošās iestādes izdota licence vai atļauja veikt norādīto preču iepirkšanu un partneris ir no Eiropas Ekonomikas zonas valsts, tad veikt padziļinātu publiskās informācijas vākšanu būtu pārmērīgi.

410. Apraksts par proliferācijas tipoloģijām un nozarēm, kuras ir visvairāk pakļautas proliferācijas finansēšanas riskam, ir iekļauts ANO Ekspertu paneļa ziņojumā⁶².

⁶¹ Ministru kabineta 25.07.2017. noteikumi Nr. 419 "Noteikumi par nacionālo sankciju noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu", pieejami:

<https://likumi.lv/ta/id/292535-noteikumi-par-nacionalo-sankciju-noteikšanu-attieciba-uz-subjektiem-kas-saistiti-ar-korejas-tautas-demokratiskas-republikas>.

⁶² ANO DP ziņojums "Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1874 (2009)", pieejams: <https://undocs.org/S/2020/151>.

Papildu informācija par terorisma un proliferācijas finansēšanas riskiem un to novēršanu pieejama FID materiālā, kas pieejams saitē [https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/materials/proliferation/TF un PF nov vadlinijas.pdf](https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/materials/proliferation/TF_un_PF_nov_vadlinijas.pdf).

6.12. Publiski pieejamie avoti, kurus var izmantot, lai pārvaldītu sankciju risku (saraksts kalpo kā piemērs un nav izsmelošs)

Vispārīga informācija par sankcijām Ārlietu ministrijas mājaslapā	https://www.mfa.gov.lv/lv/sankcijas
Eiropas Komisijas skaidrojums par sankcijām	https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8519-2018-INIT/en/pdf
Sankciju datubāze (nav iekļauta informācija par sektorālajām sankcijām)	Konsolidētā datubāze, kas publicēta Finanšu izlūkošanas dienesta tīmekļa vietnē (https://sankcijas.fid.gov.lv/)
Informācija par stratēģiskas nozīmes preču kontroli Ārlietu ministrijas mājaslapā	https://www.mfa.gov.lv/lv/strategiskas-nozimes-precu-kontrole
OFAC sankciju aktualitātes	https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/recent-actions
CAATSA 231.(e) sadaļas saraksts	https://www.state.gov/caatsa-section-231d-defense-and-intelligence-sectors-of-the-government-of-the-russian-federation/
ASV Valsts departamenta skaidrojums par sankcijām enerģētikas sektorā	https://www.state.gov/key-topics-bureau-of-energy-resources/
Informācija par personām, pret kurām noteiktas OFAC sektorālās sankcijas	https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/consolidated-sanctions-list/sectoral-sanctions-identifications-ssi-list
Sankcijas, kas ir spēkā Lielbritānijā, Lielbritānijas Finanšu sankciju ieviešanas biroja mājaslapā	https://www.gov.uk/government/organisations/office-of-financial-sanctions-implementation
Sankcijas, kas ir spēkā Kanādā, Kanādas Finanšu institūciju uzraudzības iestādes mājaslapā	https://www.osfi-bsif.gc.ca/Eng/fi-if/amlc-clrpc/Pages/default.aspx
ANO noteiktie ierobežojumi saistībā ar terorisma finansēšanu ANO mājaslapā	https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list un https://scsanctions.un.org/fop/fop?xml=htdocs/resources/xml/en/consolidated.xml&xslt=htdocs/resources/xsl/en/taliban.xsl
ANO Ekspertu paneļa ziņojums par proliferācijas tipoloģijām un nozarēm, kuras visvairāk ir	https://undocs.org/S/2020/151

pakļautas proliferācijas finansēšanas riskam	
Informācija par terorisma un proliferācijas finansēšanas riskiem un to novēršanu FID mājaslapā	https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/materials/proliferation/TF_un_PF_nov_vadlinijas.pdf
Nacionālie NILLTPF risku novērtējumi, kas publicēti FID mājaslapā	https://fid.gov.lv/lv/darbibas-jomas/nacionalais-risku-novertejums

7. Fizisko personu datu apstrāde NILLTPFN un sankciju ievērošanas jomā⁶³

7.1. Fizisko personu datu apstrādes pamatprincipi un tiesiskais pamats Likuma, Sankciju likuma un citu saistīto tiesību aktu un Datu regulas⁶⁴ kontekstā

411. Atbilstoši Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. panta 1. punktam un Līguma par Eiropas Savienības darbību 16. panta 1. punktam fizisko personu aizsardzība attiecībā uz personas datu apstrādi ir pamattiesības.

412. Datu regula ir ES normatīvais akts par fizisko personu datu apstrādi un aizsardzību, un tās 6. panta 1. punktā ir noteikti šādi vispārīgi tiesiskie pamati fizisko personu datu apstrādei: piekrišana, līguma noslēgšana un izpilde, juridisks pienākums, sabiedrības intereses, vitālo interešu aizsardzība, leģitīmo interešu ievērošana. Šie tiesiskie pamati attiecas arī uz NILLTPFN un sankciju ievērošanas vajadzībām nepieciešamo datu vākšanu un apstrādi.

413. Atbilstoši Likuma 2. pantā noteiktajam Likuma mērķis ir novērst NILLTPF, savukārt atbilstoši Sankciju likuma 2. panta pirmajā daļā noteiktajam šā likuma mērķis ir nodrošināt mieru, drošību un tiesiskumu atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām un nacionālajām interesēm, ieviešot starptautiskās sankcijas.

414. Datu regulā ir noteikti šādi datu apstrādes pamatprincipi, kas jāievēro, apstrādājot fizisko personu datus: likumīgums, godprātība un pārredzamība, nolūka ierobežojums, datu minimizēšana, precizitāte, glabāšanas ierobežojums, integritāte un konfidencialitāte, pārskatatbildība.

415. Apstrādājot fizisko personu datus Likumā norādīto mērķu sasniegšanai, jāievēro uz risku balstīta pieeja un proporcionalitātes princips.

416. Iestādei savā darbībā jāpanāk līdzsvars starp nepieciešamajiem pasākumiem, lai īstenotu vispārējās klienta intereses un NILLTPFN mērķus, kā arī privātuma un citu personas pamattiesību ievērošanu. Atbilstība NILLTPFN prasībām jānodrošina, vienlaikus ievērojot Datu regulas noteikumus un citas datu aizsardzības prasības kopumā.

⁶³ Nodaļas saturs saskaņots ar Datu valsts inspekciju.

⁶⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula).

417. Kontekstā ar Likuma, Sankciju likuma un citu saistīto Latvijas Republikas un ES tiesību aktu ievērošanu šo tiesību aktu subjektu klientu (arī potenciālo klientu) personas datu apstrāde ir likumīga tikai tādā apmērā un tikai tad, ja ir piemērojams kāds no šādiem tiesiskajiem pamatiem:

417.1. **juridiskais pienākums** – Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkts, kas ļauj apstrādāt personas datus, "lai izpildītu uz pārzini attiecināmu juridisku pienākumu" nodrošināt Likuma, Sankciju likuma un citu saistīto Latvijas Republikas un ES tiesību aktu prasību ievērošanu. Šis ir primārais datu apstrādes tiesiskais pamats, kas izriet no Likuma, Sankciju likuma un citiem saistītajiem Latvijas Republikas un ES tiesību aktiem, jo šo tiesību aktu subjektiem uzliek par pienākumu veikt noteiktu datu apstrādi, *piemēram, veikt klienta izpēti vai padziļināto izpēti atbilstoši Likumam*, un šāda pienākuma izpildē pārzinim nav piešķirta rīcības brīvība.

Tādējādi Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkts neattiecas uz brīvprātīgām vienpusējām attiecībām un publiskām un privātām partnerībām, kurās datus apstrādā vairāk, nekā noteikts tiesību aktā.

Turklāt pašām juridiskajām saistībām jābūt pietiekami skaidrām attiecībā uz personas datu apstrādi, ko tās paredz. Līdz ar to Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkts ir piemērojams, pamatojoties uz tiesību normām, kurās skaidri norādīts apstrādes veids un objekts, un pārzinim nav piešķirta nesamērīga rīcības brīvība attiecībā uz tā juridisko saistību ievērošanu.

Tiesību aktos dažkārt var būt noteikts tikai vispārējs mērķis, bet konkrētākas saistības ir noteiktas citā līmenī, piemēram, vai nu sekundārajos tiesību aktos, vai ar valsts iestādes saistošu lēmumu konkrētā gadījumā. Tas var radīt juridiskas saistības arī saskaņā ar Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunktu, ja apstrādes veids un objekts ir pienācīgi definēts un tiem piemērojams pienācīgs juridiskais pamats⁶⁵;

417.2. **sabiedrības intereses** – Datu regulas 6. panta 1. punkta "e" apakšpunkts, kas ļauj apstrādāt personas datus, "lai izpildītu uzdevumu, ko veic sabiedrības interesēs vai īstenojot pārzinim likumīgi piešķirtās oficiālās pilnvaras" atbilstoši Latvijas Republikas vai ES tiesību aktiem.

Šā tiesiskā pamata piemērošanai tāpat kā Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkta piemērošanai apstrādes pamatu nosaka ar: a) ES tiesību aktiem; b) dalībvalsts tiesību aktiem, kas piemērojami pārzinim.

Datu regulas 6. panta 1. punkta "e" apakšpunkta piemērošanai tiesību aktā var būt ietverti konkrēti noteikumi, lai pielāgotu Datu regulas noteikumu piemērošanu, t.sk.: vispārēji nosacījumi, kas reglamentē pārziņa īstenotu apstrādes likumību; apstrādājamo datu veidi; attiecīgie datu subjekti; vienības, kurām personas dati var tikt izpausti, un mērķi, kādiem tie var tikt izpausti; apstrādes nolūka ierobežojumi; glabāšanas termiņi; apstrādes darbības un apstrādes procedūras, tostarp pasākumi, lai nodrošinātu likumīgu un godprātīgu apstrādi, piemēram, citās īpašās datu apstrādes situācijās, kas paredzētas Datu regulas IX nodaļā. ES vai dalībvalsts tiesību akti atbilst sabiedrības interešu mērķim un ir samērīgi ar izvirzīto leģitīmo mērķi.

Arī Datu regulas 45. apsvērumā skaidrots, ka, ja apstrādi veic saskaņā ar juridisku pienākumu, kas attiecināms uz pārzini, vai ja apstrāde ir nepieciešama, lai izpildītu uzdevumu, ko veic sabiedrības interesēs vai īstenojot oficiālās pilnvaras, apstrādes pamatam vajadzētu būt noteiktam ES vai dalībvalsts tiesību aktos. Datu regulā katrai atsevišķai apstrādei nav prasīts konkrēts tiesību akts. Var pietikt ar tiesību aktu, uz ko balstās vairākas datu apstrādes darbības, pamatojoties uz

⁶⁵ Pieejams: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_lv.pdf.

juridisku pienākumu, kas pārzinim jāpilda, vai arī, ja apstrāde ir nepieciešama, lai izpildītu uzdevumu, ko veic sabiedrības interesēs vai īstenojot oficiālas pilnvaras.

Tādējādi Datu regulas 6. panta 1. punkta "e" apakšpunktā atrodamas līdzības ar 6. panta 1. punkta "c" apakšpunktu, jo uzdevums sabiedrības interesēs bieži balstās uz tiesību aktu noteikumiem vai no tiem izriet. Tomēr Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkta piemērošanas joma, salīdzinot ar Datu regulas 6. panta 1. punkta "e" apakšpunktu, ir stingri ierobežota. Līdz ar to galvenā atšķirība, piemērojot šos tiesiskos pamatus, ir tā, ka Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkta piemērošanā pārzinim nav rīcības brīvības, jo personas datu apstrāde būs noteikta ar tiesību aktu.

Līdz ar to secināms, ka šis tiesiskais pamats ir piemērojams datu apstrādei, lai sasniegtu Likuma mērķus, kā tas noteikts Likuma 5.² panta pirmajā daļā.

Šis tiesiskais pamats ir atbilstošs arī Sankciju likuma piemērošanai personas datu apstrādes kontekstā, jo šā likuma subjekts veic šajā likumā noteiktā uzdevuma vai deleģējuma izpildi. Līdz ar to var uzskatīt, ka personas datu apstrāde ir nepieciešama sabiedrības interešu aizsardzībai.

Ņemot vērā iepriekš minēto, praksē jānošķir situācijas, kad datu apstrāde tiek veikta, pamatojoties uz Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" un "e" apakšpunktu. Šā panta 1. punkta "e" apakšpunkts piemērojams gadījumos, kad tiesību akts nenosaka ne datu apstrādes apjomu, ne veidu un neuzliek konkrētu juridisko pienākumu. *Piemēram, šo tiesisko pamatu piemēro datu apstrādei, kas tiek veikta atbilstoši Likuma 44. pantam, kurš nosaka kredītiestāžu un finanšu iestāžu tiesības savstarpēji apmainīties ar informāciju (skatīt rokasgrāmatas 5.7. apakšnodaļu).* Šo pamatu var piemērot arī situācijā, *kad kredītiestāde novērtē savu klientu datus, izmantojot kredīta uzziņas datubāzi vai nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas vai krāpšanas datubāzi.* Savukārt situācijās, kad pārzinim nav rīcības brīvības, jo jāizpilda juridiskais pienākums, datu apstrāde ir jāveic uz "c" apakšpunkta pamata;

417.3. leģitīmās intereses – Datu regulas 6. panta 1. punkta "f" apakšpunkts, kas ļauj veikt personas datu apstrādi "pārziņa vai trešo personu leģitīmo interešu ievērošanai", pamatojot katru gadījumu atsevišķi. Uz šo tiesisko pamatu var balstīties, *piemēram, lai: celtu, īstenotu vai aizstāvētu likumīgas prasības; glabātu datus papildus termiņam, kas noteikts Likuma 37. panta otrajā daļā (skatīt rokasgrāmatas 461. punktu); apmainītos ar datiem sankciju ievērošanas vajadzībām.*

Lai veiktu personas datu apstrādi uz šā tiesiskā pamata, pārzinim ir nepieciešams veikt novērtējumu, vai un kādas konkrētas pārziņa vai trešās personas leģitīmās intereses konkrētajā datu apstrādes gadījumā būs vērtējamas augstāk par datu subjekta pamattiesībām, pamatbrīvībām un interesēm. Līdzsvarojot intereses, pārziņi tiek aicināti izmantot 29. panta Datu aizsardzības darba grupas izstrādāto Atzinumu 06/2014 par personas datu apstrādātāja leģitīmo interešu jēdzienu saskaņā ar Direktīvas 95/46/EK 7. pantu⁶⁶. Par datu subjektu tiesībām iebilst pret datu apstrādi, kas balstīta uz šo tiesisko pamatu, informācija sniegta rokasgrāmatas 7.5. apakšnodaļā.

Interesu balansēšanas novērtējums ir jāveic katrā individuālā gadījumā, ņemot vērā datu subjekta un pārziņa interešu līdzsvarošanu.

Lai nodrošinātu pārskatatbildības principu, izvērtējumu būtu ieteicams dokumentēt. Vienaļpus, ja pārziņa rīcībā ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti vai vadlīnijas, kurās ir aprakstīta personas datu apstrādes nepieciešamība un kārtība, atsevišķs izvērtējums nav nepieciešams.

Interesu līdzsvarošana jāveic, sākotnēji definējot nolūku, kura sasniegšanai datu apstrāde nepieciešama (nolūkam jābūt likumīgam, skaidram un reālam), jāveic novērtējums, kādēļ noteiktā

⁶⁶ Pieejams: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_lv.pdf.

nolūka sasniegšanai nepieciešama personas datu apstrāde (piemēram, kādēļ šo nolūku nav iespējams sasniegt, izmantojot personas privātumu mazāk skarošus līdzekļus), jāveic sākotnējais līdzsvara novērtējums (apstrādātāja interešu veids (komercintereses, sabiedrības intereses, pamattiesības u.c.)), jānovērtē potenciālais kaitējums, ja apstrāde netiek veikta, datu subjekta statuss (piemēram, nepilngadīgais, pensionārs, nodarbinātais), datu apstrādes veids, datu subjekta tiesību aizskārums, datu subjekta pamatotās gaidas, ietekmes samērojums ar labumu, piemērotie papildu drošības pasākumi (datu minimizācija, ieviestie tehniskie un organizatoriskie pasākumi u.c.), pārredzamības nodrošināšana, citu datu subjekta tiesību nodrošināšana (t.sk. tas, vai un kā datu subjekts var iebilst pret savu personas datu apstrādi atbilstoši Datu regulas 21. pantam). Ja līdzsvarošanas novērtējums nav veikts vai, to veicot, minētie aspekti nav ņemti vērā, personas datu apstrāde neatbilst Datu regulas prasībām.

Papildus saskaņā ar Datu regulas 21. panta 1. punktu pārzinim būtu jāparedz datu subjektam tiesības jebkurā laikā iebilst pret savu personas datu apstrādi, balstoties uz iemesliem, kas saistīti ar tā īpašo situāciju. Pārzinim būtu jānodrošina, ka iebildumu gadījumā personas dati vairs netiek apstrādāti, izņemot, ja pārzinis norāda uz pārliecinošiem leģitīmiem apstrādes iemesliem, kas ir svarīgāki par datu subjekta interesēm, tiesībām un brīvībām, vai lai celtu, īstenotu vai aizstāvētu likumīgas prasības. Par datu subjektu tiesībām iebilst pret datu apstrādi, kas balstīta uz šo tiesisko pamatu, informācija sniegta rokasgrāmatas 7.5. apakšnodaļā;

417.4. piekrišana – Datu regulas 6. panta 1. punkta "a" apakšpunkts. *Piemēram, klients sniedz piekrišanu dažādu bankas jaunumu saņemšanai. Datu pārziņa pienākums ir nodrošināt, ka klients sniedz piekrišanu saskaņā ar Datu regulas prasībām un pirms piekrišanas sniegšanas tam ir pieejama visa nepieciešamā informācija.*

Klienta piekrišana nav nepieciešama klienta personas datu aktualizēšanai (labošanai), ja kredītiestāde iegūst datus no oficiālajiem reģistriem, kuriem ir publiskā ticamība, piemēram, no Iedzīvotāju reģistra. Ja pastāv iespēja, kredītiestāde var pārjautāt klientam, vai tās rīcībā esošā informācija ir precīza. Saskaņā ar Datu regulas 5. panta 1. punkta "d" apakšpunktu personas dati ir precīzi un, ja vajadzīgs, atjaunināti. Ir jāveic visi saprātīgie pasākumi, lai nodrošinātu, ka neprecīzi personas dati tiek atjaunināti, ņemot vērā Datu regulas 19. pantu, kas paredz, ka pārzinis katram saņēmējam, kuram personas dati ir izpausti, ziņo par jebkuru personas datu labojumu, dzēšanu vai apstrādes ierobežošanu, kas veikta saskaņā ar Datu regulas 16. pantu, 17. panta 1. punktu un 18. pantu, izņemot, ja izrādās, ka tas nav iespējams, vai ja tas ir saistīts ar nesamērīgi lielām pūlēm. Pārzinis informē datu subjektu par minētajiem saņēmējiem, ja datu subjekts to pieprasa.

7.2. Īpašu kategoriju personas datu apstrāde

418. Atbilstoši Datu regulas 9. panta 1. punktam ir aizliegta īpašu kategoriju personas datu apstrāde, proti, tādu personas datu apstrāde, *kas atklāj rases vai etnisko piederību, politiskos uzskatus, reliģisko vai filozofisko pārliecību vai dalību arodbiedrībās un ģenētiskos datus, biometrijas datus, lai veiktu fiziskas personas unikālu identifikāciju, veselības datus vai datus par fiziskas personas dzimumdzīvi vai seksuālo orientāciju.* Tomēr šo punktu nepiemēro, ja ir piemērojams kāds no Datu regulas 9. panta 2. punktā norādītajiem izņēmumiem vai 9. panta 4. punkts, ja noteikta ES dalībvalsts ir paredzējusi citu kārtību attiecībā uz veselības, ģenētisko vai biometrijas datu apstrādi. Šie izņēmumi ir piemērojami papildus tiesiskajam pamatam, kas jānosaka atbilstoši Datu regulas 6. panta 1. punktam (skatīt rokasgrāmatas 7.1. apakšnodaļu). *Piemēram, ja parasto personas datu apstrāde notiek sabiedrības interesēs (Datu regulas 6. panta 1. punkta "e" apakšpunkts), īpašu kategoriju personas datu apstrāde var notikt, pamatojoties uz*

Datu regulas 9. panta 2. punkta "g" apakšpunktā minēto papildu nosacījumu, ja šāda datu apstrāde izriet no ES vai tās dalībvalsts tiesību aktiem. Uzskatāms, ka Likumā un Sankciju likumā ietvertās sabiedrības intereses ir būtiskas.

419. Pirms datu apstrādes pārzinim jāpārbauda, vai konkrētajā gadījumā tiek veikta īpašu kategoriju personas datu apstrāde. Praksē šādu datu apstrāde var arī nenotikt, ja nav tiešā nolūka šos datus iegūt un apstrādāt. *Piemēram, veicot naudas izcelsmes pārbaudi, pārzinis iegūst informāciju par to, ka nauda tiek pārskaitīta no valsts, kur prevalē viena reliģiskā pārliecība. Līdz ar to var rasties nepareizs priekšstats, ka tiek apstrādāti dati par fiziskās personas reliģisko pārliecību. Secinājums tiek izdarīts no informācijas par valsti, nevis tieši no tā, ka konkrētai personai ir X reliģiskā pārliecība. Līdz ar to informācija par valsti automātiski nevar būt uzskatāma par informāciju par konkrētas personas reliģisko pārliecību.*

Tomēr, pārbaudot politiski nozīmīgas personas statusu, var netiešā veidā iegūt īpašu kategoriju personas datus – datus par šīs personas politiskajiem uzskatiem (saistībā ar piederību noteiktai politiskajai partijai) –, taču to apstrāde atkarīga no nolūka esamības un tā, vai ir atbilstošs tiesiskais pamats šos datus apstrādāt.

Biometrijas datu apstrāde

420. Attiecībā uz **biometrijas datu** apstrādi papildus jāņem vērā, ka atbilstoši Datu regulas 4. panta 14. punktam biometrijas dati ir *"personas dati pēc specifiskas tehniskas apstrādes, kuri attiecas uz fiziskas personas fiziskajām, fizioloģiskajām vai uzvedības pazīmēm, kas ļauj veikt vai apstiprina minētās fiziskās personas unikālu identifikāciju, piemēram, sejas attēli vai daktiloskopijas dati"*.

421. Biometrijas datu kā īpašu kategoriju personas datu apstrāde ir iespējama, ja pastāv vismaz viens no Datu regulas 6. panta 1. punktā minētajiem tiesiskajiem pamatiem un papildus kāds no nosacījumiem, kas minēti Datu regulas 9. panta 2. vai 4. punktā.

Kā piemēru var minēt Ministru kabineta 03.07.2018. noteikumu Nr. 392⁶⁷ 9. punktu, kas nosaka, ka, neklātienē identifikācijas gadījumā izmantojot videoidentifikāciju vai personu apliecinošā dokumenta fotouzņēmuma un pašportreta elektroniskā fotouzņēmuma salīdzināšanu ar tehniskiem līdzekļiem, Likuma subjekts veic no personas iegūto personas biometrijas datu atpazīšanu un salīdzināšanu. Ņemot vērā, ka apstrādi nosaka normatīvais regulējums, biometrijas datu apstrādes tiesiskais pamats izriet no Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkta un 9. panta 2. punkta "g" apakšpunkta. Likuma 22. panta otrās daļas 1. punkta "b" apakšpunkts paredz, ka Likuma subjekts veic klienta padziļinātu izpēti, tostarp, uzsākot un uzturot darījuma attiecības vai veicot gadījuma rakstura darījumu ar klientu, kas nav personīgi piedalījies identifikācijas procedūrā klātienē, izņemot gadījumu, kad tiek izpildīts šāds nosacījums: klienta identifikācija, izmantojot tehnoloģiskos risinājumus, kas ietver videoidentifikāciju vai drošu elektronisko parakstu, vai citus tehnoloģiskos risinājumus, tiek veikta Ministru kabineta noteiktajā apjomā un kārtībā. Likuma 22. panta trešā daļa paredz, ka atbilstoši šā panta otrās daļas 1. punkta "b" apakšpunktam Ministru kabinets nosaka klienta identifikācijas apjomu un kārtību, izmantojot

⁶⁷ Ministru kabineta 03.07.2018. noteikumi Nr. 392 "Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienē identifikāciju". Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/300147-kartiba-kada-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizācijas-un-terorisma-finansēšanas-novēršanas-likuma-subjekts-veic-klienta-neklātienē-identifikāciju>.

tehnoloģiskos risinājumus, kas ietver videoidentifikāciju vai drošu elektronisko parakstu, vai citus tehnoloģiskos risinājumus. Attiecīgi Ministru kabineta 03.07.2018. noteikumi Nr. 392 paredz iespēju NILTPF riska noteikšanai izmantot tādu tehnoloģisko risinājumu kā videoidentifikācija (7.2. apakšpunkts) vai personu apliecinoša dokumenta fotouzņēmuma un pasportreta elektroniska fotouzņēmuma salīdzināšana (7.4. apakšpunkts) u.c. Šo noteikumu 9. punkts paredz, ka Likuma subjekts šo noteikumu 7.2. un 7.4. apakšpunktā minētajā gadījumā, izmantojot noteiktus risinājumus (tostarp tehnoloģiskos), nodrošina to identifikācijas dokumenta drošības elementu pārbaudi, kurus iespējams un nepieciešams tehniski pārbaudīt attālināti, kā arī attālinātās identifikācijas laikā veic no personas iegūto personas biometrijas datu atpazīšanu un salīdzināšanu. Piemērojot šo noteikumu 7.2. vai 7.4. apakšpunktu, personu apliecinoša dokumenta ekrānuņēmums uzskatāms par ekvivalentu personu apliecinoša dokumenta kopijai likuma izpratnē. Līdz ar to secināms, ka, ja Likuma subjekts veic neklātienas identifikāciju, tad šāds pienākums tam izriet no normatīvā regulējuma (Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkts).

422. Atbilstoši Datu regulas 51. apsvērumā noteiktajam *"fotogrāfiju apstrāde nebūtu sistemātiski jāuzskata par īpašu kategoriju personas datu apstrādi, jo uz tām biometrijas datu definīcija attiecas tikai tad, kad tās apstrādās ar konkrētiem tehniskiem līdzekļiem, kas ļauj veikt fiziskas personas unikālu identifikāciju vai autentifikāciju"*.

Piemērs

Biometrijas datu apstrāde ir gadījums, kad Likuma subjekts, lai izpildītu Likuma prasības klienta identifikācijai, apstrādā biometrijas datus ar tehniskajiem līdzekļiem, lai unikāli identificētu konkrēto klientu. Visbiežāk tas tiek darīts, izmantojot veidnes, ko izveido, izgūstot būtiskākās iezīmes no biometrijas izejas datiem, piemēram, sejas mērījumus no attēla (šādu veidni sauc par biometrisko matrici). Identifikācija konkrētajā gadījumā var nebūt personas vārda, uzvārda vai personas koda noteikšana, bet gan personas unikāla nošķiršana no citām personām un iespēja personu atpazīt atkārtotā saskarsmē.

Savukārt, ja informācijas apstrādes nolūks ir vienas datu kategorijas nodalīšana no citas, bet unikāla fiziskas personas identifikācija ar tehniskajiem līdzekļiem šajā procesā netiek veikta, piemēram, gadījumos, kad kredītiestādes darbinieks vizuāli salīdzina iesūtītu klienta pasportreta fotouzņēmumu ar iesūtīto personu apliecinošā dokumenta personas attēlu, tad to neuzskata par biometrijas datu apstrādi.

423. *Nofilmēto materiālu, kurā redzams indivīds, pašu par sevi nevar uzskatīt par biometrijas datiem saskaņā ar Datu regulas 9. pantu, ja tas nav ticis īpaši tehniski apstrādāts, lai atvieglotu indivīda identificēšanu. Lai to uzskatītu par īpašas kategorijas personas datu apstrādi (Datu regulas 9. pants), biometrijas datiem jābūt apstrādātiem "nolūkā veikt fiziskas personas unikālu identifikāciju"*.

424. Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas Pamatnostādņu 3/2019 par personas datu apstrādi, izmantojot videoierīces,⁶⁸ 5.1. nodaļas "Vispārēji apsvērumi biometrijas datu apstrādē" 76. punkts

⁶⁸ Pieejamas: https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201903_video_devices_lv.pdf.

nosaka kritērijus, kas jāņem vērā attiecībā uz Datu regulas 4. panta 14. punkta un 9. panta piemērošanu:

424.1. Datu veids – dati, kas attiecas uz fiziskas personas fiziskajām, fizioloģiskajām vai uzvedības pazīmēm.

Piemērs

Personas fotoattēls tiek salīdzināts ar personas pašportreta fotouzņēmumu vai video attēlu reālajā laikā – tas viennozīmīgi attiecas uz personas fiziskajām pazīmēm (sejas punkti).

424.2. Apstrādes līdzekļi un veids – dati "pēc specifiskas tehniskas apstrādes".

Piemērs

Veicot neklātienas identifikāciju, personas fotogrāfija (personu apliecinoša dokumenta attēls un personas pašportreta fotouzņēmums vai personas sejas video attēls reālajā laikā) ar tehniskiem līdzekļiem tiek apstrādāta, lai iegūtu informāciju, ka dokumenta foto attēlotā persona ir tā pati persona, kas izmanto, piemēram, mobilo lietotni.

424.3. Apstrādes nolūks – datiem jābūt izmantotiem nolūkā veikt fiziskas personas unikālu identifikāciju.

Piemērs

Unikāla identifikācija būtu tādā gadījumā, ja pēc fotoattēlu iesniegšanas mobilajā lietotnē ar tehniskiem līdzekļiem būtu iespējams identificēt konkrētu fizisko personu, proti, ja pēc fotoattēla šī persona tiktu atpazīta kā, piemēram, Jānis Bērziņš.

425. Ja konstatēts, ka ar plānoto, jo īpaši jauno, tehnoloģiju tiks apstrādāti biometrijas dati, tad, ņemot vērā apstrādes raksturu, apjomu, kontekstu un nolūkus, saskaņā ar Datu regulas 35. panta 1. punktu jāvērtē nepieciešamība veikt novērtējumu par ietekmi uz datu aizsardzību, ja vien nav piemērojami šā panta 10. punktā minētie izņēmumi (skatīt rokasgrāmatas 7.4. apakšnodaļu).

426. Likums nosaka, ka Likuma subjektam ir jāveic klienta izpēte Likumā noteiktajos gadījumos. Piemēram, Likuma 11.¹ panta pirmās daļas 5. punkts paredz, ka klienta izpētes pasākumi ir uz risku novērtējumu balstīts darbību kopums, kura ietvaros Likuma subjekts *"nodrošina klienta izpētes gaitā iegūto dokumentu, personas datu un informācijas uzglabāšanu, regulāru izvērtēšanu un aktualizēšanu atbilstoši piemītošajiem riskiem, bet ne retāk kā reizi piecos gados"*. Līdz ar to secināms, ka arī biometrijas dati būtu jāuzglabā, ja tie ir iegūti klienta izpētes ietvaros.

Ministru kabineta 03.07.2018. noteikumu Nr. 392 14. punkts nosaka, ka, *"ja atbilstoši šo noteikumu prasībām var piemērot šo noteikumu 7.4. apakšpunktā paredzēto neklātienas identifikācijas veidu, tad likuma subjekts nodrošina attēla auditācijas pierakstu ar nemaināmu laika zīmogu, neklātienē identificētās fiziskās personas vārdu un uzvārdu, kā arī interneta savienojuma IP adresi"*. Fizisko personu datu apstrādes likuma (turpmāk – FPDA likums) 37. panta otrā daļa nosaka: *"Ja pārzinim ir noteikts pienākums nodrošināt sistēmas auditācijas pierakstu uzglabāšanu, tie ir uzglabājami ne ilgāk kā vienu gadu pēc ieraksta izdarīšanas, ja normatīvie akti*

vai *apstrādes raksturs nenosaka citādi.*" Ņemot vērā, ka datu apstrādi nosaka Likums, datu glabāšanas termiņš jānosaka atbilstoši Likumam.

427. Sīkāka informācija par biometrijas datu apstrādi skaidrota arī šādos resursos:

<https://www.dvi.gov.lv/lv/dviskaidro-biometrijas-datu-apstradi-mazumtirdznieciba>;

https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_201903_video_device_lv.pdf;

https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2012/wp193_lv.pdf.

7.3. Personas datu apstrāde par sodāmību un pārkāpumiem

428. Atbilstoši Datu regulas 10. pantam personas datu apstrāde par sodāmību un pārkāpumiem vai ar tiem saistītiem drošības pasākumiem jāveic, pamatojoties uz kādu no Datu regulas 6. panta 1. punktā noteiktajiem tiesiskajiem pamatiem (skatīt rokasgrāmatas 7.1. apakšnodaļu) un tikai oficiālās iestādes kontrolē vai tad, ja apstrādi atļauj ES vai tās dalībvalsts tiesību akti.

"Oficiālās iestādes kontrolē" nozīmē, ka apstrādi par sodāmību vai pārkāpumiem var veikt tikai tās iestādes, kurām šī apstrāde ir pamatota, piemēram, noteikta normatīvajā aktā, vai kompetentās iestādes, ja to veic krimināltiesību jomā. Oficiālās iestādes nevar personas datus darīt publiski pieejamus, neuzliekot personai, kura pieprasa piekļuvi, pienākumu pamatot šo datu iegūšanu ar konkrētām interesēm. *Piemēram, lai iegūtu izziņu par personas sodāmību, personai vai uzņēmumam būtu jāvēršas ar pieprasījumu pie Iekšlietu ministrijas Informācijas centra kā Sodu reģistra turētāja un jāpamato savs pieprasījums.*

Saskaņā ar Likuma 41. panta otrās daļas 4. punktu Likuma prasību izpildei kredītiestādēm jāiegūst dati no Sodu reģistra, jo tajā noteikts, ka *kredītiestādēm un apdrošināšanas komersantiem, ciktāl tie veic dzīvības apdrošināšanas vai citas ar līdzekļu uzkrāšanu saistītas apdrošināšanas darbības, šajā likumā noteikto pienākumu izpildei ir tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt, kā arī glabāt un citādi apstrādāt informāciju no Sodu reģistra – ziņas par klienta, tā patieso labuma guvēju un pārstāvju, kā arī par personas, kura izteikusi vēlmi uzsākt darījuma attiecības ar kredītiestādi vai apdrošināšanas komersantu, tās patieso labuma guvēju un pārstāvju sodāmību par noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, kas nav dzēsta vai noņemta, veicot klienta NILLTPF riska novērtējumu, kā arī gadījumos, kad tiek vērtēta nepieciešamība ziņot Finanšu izlūkošanas dienestam par aizdomīgu darījumu vai atturēties no aizdomīga darījuma veikšanas.*

Ņemot vērā, ka Likumā ir noteikts skaidrs pamatojums datu par sodāmību un pārkāpumiem apstrādei, tad to var veikt.

Ja pārzinim nav pieejama informācija no oficiālās datubāzes par sodāmību vai nav pieejams tiesas spriedums, kas ir stājies spēkā, nevar būt *runa par sodāmības datu apstrādi.*

Vienlaikus jāuzsver, ka Eiropas Savienības Tiesa spriedumā C-439/19 ir norādījusi, ka pārkāpumu uzskaites punkti, kuri reģistrēti vadītājiem par ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumiem, ir uzskatāmi par *personas datiem par sodāmību un pārkāpumiem* Datu regulas 10. panta izpratnē, norādot, ka tie veido personas datu apstrādi par "pārkāpumiem". Līdz ar to dati par sodāmību un pārkāpumiem attiecas gan uz krimināliem, gan noteiktos gadījumos uz administratīviem pārkāpumiem.

429. Ja tiesībaizsardzības iestādes pieprasa informāciju no kredītiestādes un informācijas pieprasījums satur, *piemēram, ziņas par ierosināto krimināllietu vai administratīvo lietu vai*

piemērotiem drošības pasākumiem, šādi dati nebūtu jāuzskata par personas datiem par sodāmību un pārkāpumiem. Taču, ja tiesībsardzības iestādes pieprasa veikt noteiktas darbības, piemēram, bloķēt kontu, pieprasījumā esošie dati būtu jāuzskata par datiem, kas saistīti ar drošības pasākumiem. No tiesībsardzības iestādēm iegūtos datus var uzskatīt par tādiem, kas saņemti oficiālās iestādes kontrolē.

430. Gadījumos, kad tiek veikta klienta izpēte Likuma ietvaros, ir atļauts izmantot informācijas līdzekļos publiski pieejamo, tostarp negatīvo, informāciju, izvērtējot katrai atsevišķai situācijai atbilstošās informācijas aktualitāti un izvairoties no pārmērīgas datu apstrādes. Datu pārziņa pienākums ir izmantot autoritatīvus avotus un izvairīties no tādiem, kuri varētu sniegt maldinošu vai nepatiesu informāciju par individu. Atkarībā no konkrētās situācijas jāņem vērā tik sena informācija, cik tā varētu būt noderīga atbilstoši faktiskajiem apstākļiem un saderīga ar datu apstrādes nolūku.

7.4. Datu regulā noteikto iekšējo procesu atbilstības nodrošināšana

431. Ievērojot normatīvo aktu juridisko hierarhiju starp Likumu un Datu regulu, kolīzijas situācijā augstāks spēks ir Datu regulai.

432. Saskaņā ar Datu regulas 24. panta 1. un 2. punktu, ņemot vērā apstrādes raksturu, apjomu, kontekstu un nolūkus, kā arī dažādas iespējamības un nopietnības pakāpes riskus attiecībā uz fizisku personu tiesībām un brīvībām, pārzinis īsteno atbilstošus tehniskus un organizatoriskus pasākumus, lai nodrošinātu un spētu uzskatāmi parādīt, ka apstrāde notiek saskaņā ar šo regulu. Ja nepieciešams, minētos pasākumus pārskata un atjaunina.

433. Atbilstoši Datu regulas 35. panta 1. punktam, ja datu apstrādes veids, jo īpaši, izmantojot jaunās tehnoloģijas, kā arī ņemot vērā apstrādes raksturu, apjomu, kontekstu un nolūkus, varētu radīt augstu risku fizisku personu tiesībām un brīvībām, pārzinim ir pienākums pirms apstrādes veikt novērtējumu, kā plānotās apstrādes darbības ietekmēs fiziskās personas datu aizsardzību, proti, novērtējumu par ietekmi uz datu aizsardzību (turpmāk – NIDA).

434. Datu valsts inspekcija ir sagatavojusi sarakstu "Apstrādes darbību veidi, attiecībā uz kuriem ir rekomendējams veikt datu aizsardzības ietekmes novērtējumu saskaņā ar Datu regulas 35. panta 4. punktu"⁶⁹. *Daži piemēri no šī saraksta, kad pārzinim jāveic NIDA:*

- *finanšu iestāde novērtē savu klientu datus, izmantojot kredīta uzziņas datubāzi vai nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas vai krāpšanas datubāzi (skatīt rokasgrāmatas 417.2. punktu);*

- *biometrijas datu (skatīt rokasgrāmatas 7.2. apakšnodaļu) apstrāde ar mērķi identificēt fizisku personu kopā ar vismaz vienu no kritērijiem;*

- *automātiska personas datu apstrāde plašā mērogā un datu apstrāde, kā pamatā ir profilēšana (skatīt rokasgrāmatas 7.7. apakšnodaļu).*

435. Izņēmums ir noteikts Datu regulas 35. panta 10. punktā, kas paredz, ka, ja saskaņā ar Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" un "e" apakšpunktu veiktās apstrādes tiesiskais pamats ir noteikts

⁶⁹ Pieejams: <https://www.dvi.gov.lv/lv/media/92/download>.

Latvijas Republikas vai ES tiesību aktos, kuri ir piemērojami pārzinim, un minētie tiesību akti reglamentē konkrēto apstrādes darbību vai minēto darbību kopumu, un NIDA jau ir veikts kā daļa no vispārējā ietekmes novērtējuma saistībā ar minētā tiesiskā pamata pieņemšanu, Datu regulas 35. panta 1.–7. punktu (attiecas uz to, kā un kad jāveic NIDA) nepiemēro.

Datu regulas 93. apsvērumš paredz, ka, ja pieņem dalībvalsts tiesību aktus, kuri ir publiskas iestādes vai publiskas struktūras uzdevumu izpildes pamatā un ar kuriem regulē attiecīgo konkrēto apstrādes darbību vai apstrādes darbību kopumu, dalībvalstis var uzskatīt, ka pirms apstrādes darbībām ir nepieciešams veikt NIDA.

No minētā secināms, ka sākotnējais vispārējais ietekmes novērtējums ir jāveic likumdevējam normatīvā akta izstrādes procesā, savukārt pārziniem būtu jāveic NIDA attiecībā uz normatīvajā aktā minēto personas datu apstrādi tikai tad, ja tas būtu atsevišķi noteikts normatīvajā aktā.

7.5. Datu subjektu tiesību īstenošana

436. Ikviens pārzinis savā darbībā ir atbildīgs par Datu regulā noteikto principu ievērošanu. Īpaši svarīgs ir pārrēdzamības princips, jo pārzina pienākums ir nodrošināt datu subjektam pārrēdzamību, saprotamību, vispusīgu informāciju par esošo vai plānoto personas datu apstrādi. Uzsākot personas datu apstrādi un nenodrošinot skaidras un saprotamas informācijas pieejamību datu subjektam, tiek apdraudēta datu subjekta tiesību realizēšana un Datu regulas noteikumu ievērošana.

437. Attiecībā uz informācijas sniegšanu 29. panta Datu aizsardzības darba grupa Pārrēdzamības pamatnostādņēs saskaņā ar Regulu 2016/679⁷⁰ ir uzsvērusi, ka personas datu apstrādes nolūkiem un tiesiskajam pamatam ir jābūt skaidram, informācijai ir jābūt konkrētai un galīgai, bez abstrakcionisma, neviennozīmīga formulējuma vai plašām interpretācijas iespējām. Datu regulas 12. panta 1. punkts nosaka, ka pārzinis veic atbilstošus pasākumus, lai kodolīgā, pārrēdzamā, saprotamā un viegli pieejamā veidā, izmantojot skaidru un vienkāršu valodu, datu subjektam sniegtu visu Datu regulas 13. un 14. pantā minēto informāciju un nodrošinātu visu Datu regulas 15.–22. pantā un 34. pantā minēto saziņu attiecībā uz apstrādi, jo īpaši attiecībā uz visu informāciju, kas konkrēti paredzēta bērnam. Informācija ir sniedzama un datu subjekta tiesības ir īstenojamas, ja vien nepastāv datu subjekta tiesību ierobežojumi (skatīt rokasgrāmatas 442.–449. punktu).

438. Pārzinis informāciju sniedz rakstiski vai citā veidā, tostarp vajadzības gadījumā elektroniskā formā, *piemēram, savā tīmekļa vietnē*. Pēc datu subjekta pieprasījuma informāciju var sniegt mutiski, tostarp vajadzības gadījumā identificējot datu subjektu pirms informācijas sniegšanas. Vispārīgas informācijas sniegšanai par datu apstrādi datu subjekta pilnā identifikācija nav nepieciešama, ja vien to neparedz tiesību akti vai pārzina iekšējās kārtības noteikumi. Kredītiestādēm ir rekomendējams apmācīt darbiniekus, kas tieši komunicē ar klientiem, par datu apstrādes nolūkiem un to pamatojumu, lai darbinieki varētu paskaidrot datu apstrādes nepieciešamību.

439. Uzskatāms, ka pārzinis ir sniedzis nepieciešamo informāciju atbilstoši Datu regulas 12.–14. pantam, ja pārzinis iekļauj savā privātuma politikas dokumentā vai citā dokumentā (*piemēram,*

⁷⁰ Pieejamas: <https://www.dvi.gov.lv/lv/media/72/download>.

līgumā ar klientu) vispārīgu informāciju par to, ka tiek veikta datu apstrāde NILLTPFN jomā, pamatojoties uz juridisko pienākumu vai sabiedrības interesēm. Par datu apstrādes nolūkiem, kas pamatoti ar citiem tiesiskajiem pamatiem (*piemēram, pārziņa leģitīmajām interesēm*), informācija jāsniedz atsevišķi, bet ir pieļaujams darīt to tajos pašos dokumentos.

440. Pārskatatbildības princips ir īpaši svarīgs tieši tādēļ, ka, nesniedzot datu subjektam pārskatāmu, saprotamu, vispusīgu informāciju par esošo vai plānoto personas datu apstrādi, datu subjekts nevar pienācīgi īstenot savas datu aizsardzības tiesības, ja vien tās nav ierobežotas.

441. Attiecībā uz informācijas sniegšanu 29. panta Datu aizsardzības darba grupa Pārredzamības pamatnostādņēs saskaņā ar Regulu 2016/679⁷¹ ir uzsvērusi, ka personas datu apstrādes nolūkiem un tiesiskajam pamatam ir jābūt skaidram, informācijai ir jābūt konkrētai un galīgai, bez abstrakcionisma, neviennozīmīga formulējuma vai plašām interpretācijas iespējām. Tādējādi pārziņa pienākums ir nodrošināt datu subjektu ar informāciju par datu apstrādes nolūku un tiesisko pamatu tādā veidā, lai datu subjektam būtu viennozīmīgi saprotams gan veiktās personas datu apstrādes nolūks, gan tiesiskais pamats. Katras apstrādes nolūki būtu nodalāmi, ievērojot Datu regulā noteiktos personas datu apstrādes principus, tostarp "nolūka ierobežojumu" un "datu minimizēšanas" principus.

442. Datu regulas 12. panta 2. punkts nosaka, ka pārzinis veicina datu subjekta tiesību īstenošanu saskaņā ar Datu regulas 15.–22. pantu.

443. Saskaņā ar Datu regulas 12. panta 3. punktu pārzinis bez nepamatotas kavēšanās un jebkurā gadījumā mēneša laikā pēc pieprasījuma saņemšanas datu subjektu informē par darbību, kas pēc pieprasījuma veikta saskaņā ar Datu regulas 15.–22. pantu. Vajadzības gadījumā minēto laikposmu var pagarināt vēl par diviem mēnešiem, ņemot vērā pieprasījumu sarežģītību un skaitu. Pārzinis informē datu subjektu par jebkuru šādu pagarinājumu un kavēšanās iemesliem mēneša laikā pēc pieprasījuma saņemšanas.

444. Pārzinis sniedz atbildi rakstiski, piemēram, nosūta datu subjektam elektroniskā formā (e-pasta ziņojumā vai kā ziņu internetbankā), izsniedz filiālē vai nosūta ar pasta komersanta starpniecību. Saskaņā ar Datu regulas 12. panta 3. punktu, ja datu subjekts pieprasījumu iesniedz elektroniskā formā, informāciju tam, ja iespējams, sniedz elektroniskā formā, izņemot, ja datu subjekts pieprasa citādi. Pēc datu subjekta pieprasījuma informāciju var sniegt mutiski – ar noteikumu, ka pirms informācijas sniegšanas datu subjekta identitāte ir pierādīta veidos, kādus paredz tiesību akti vai pārziņa iekšējās kārtības noteikumi.

445. Datu regulas 23. panta 1. punktā noteikts, ka saskaņā ar ES vai dalībvalsts tiesību aktiem, kas piemērojami datu pārzinim vai apstrādātājam, ar leģislatīvu pasākumu var ierobežot to pienākumu un tiesību darbības jomu, kas paredzētas 12.–22. pantā un 34. pantā, kā arī 5. pantā, ciktāl tā noteikumi atbilst 12.–22. pantā paredzētajām tiesībām un pienākumiem, ja ar šādu ierobežojumu tiek ievērota pamattiesību un pamatbrīvību būtība un tas demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešams un samērīgs, lai garantētu noziedzīgu nodarījumu novēršanu, izmeklēšanu, atklāšanu vai saukšanu pie atbildības par tiem, vai kriminālsodu izpildi, tostarp aizsardzību pret sabiedriskās

⁷¹ Pieejamas: <https://www.dvi.gov.lv/lv/media/72/download>.

drošības apdraudējumiem un to novēršanu ("d" apakšpunkts), citus svarīgus ES vai dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķus, jo īpaši ES vai dalībvalstij svarīgas ekonomiskās vai finanšu intereses, tostarp monetāros, budžeta un nodokļu jautājumus, sabiedrības veselību un sociālo nodrošinājumu ("e" apakšpunkts).

446. FPDA likuma 26. pantā paredzēts, ka, ievērojot Datu regulas 23. pantu, datu subjekta tiesības var ierobežot citos normatīvajos aktos paredzētos gadījumos. Savukārt saskaņā ar FPDA likuma 27. panta pirmo daļu datu subjektam nav tiesību saņemt Datu regulas 15. pantā norādīto informāciju, ja šo informāciju aizliegts izpaust saskaņā ar normatīvajiem aktiem, lai nodrošinātu sabiedrības finansiālās intereses nodokļu aizsardzības, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā vai finanšu tirgus dalībnieku uzraudzību un to garantiju sistēmu darbību, noregulējuma piemērošanu un makroekonomisko analīzi.

447. Minētie datu subjekta tiesību ierobežojumi noteikti Likuma 5.² panta otrajā daļā, kas paredz, ka Likuma subjekti, slēgtā vai atvērtā kopīgā klienta izpētes rīka pakalpojuma sniedzēji, uzraudzības un kontroles institūcijas, Finanšu izlūkošanas dienests, Uzņēmumu reģistrs un Likuma 41. pantā minēto reģistru pārziņi datu subjektam nesniedz informāciju par Likuma ietvaros veikto datu apstrādi NILLTPFN jomā, izņemot publiski pieejamos datus. Likuma 5.² panta otrā daļa jāinterpretē kopsakarā ar Datu regulas 23. pantu un jāuzskata, ka Likumā minētais ierobežojums attiecas tikai uz datu subjekta piekļuves tiesībām.

Līdz ar to Likums ierobežo datu subjekta tiesības piekļūt personas datiem, kurus kredītiestāde par to apstrādā Likuma mērķu sasniegšanai. Ņemot vērā, ka pats ierobežojums satur izņēmumu – "izņemot publiski pieejamos datus" –, tas būtu jāsaprot tā, ka datu subjektam tomēr ir pieeja noteiktai daļai no personas datiem un attiecībā uz noteiktu personas datu kategoriju tam ir piekļuves tiesības. Publiski pieejami dati ir tādi personas dati, kas vienlīdz pieejami gan Likuma subjektam, gan datu subjektam. *Piemēram, par publiski pieejamiem datiem var tikt uzskatīti paša datu subjekta Likuma subjektam sniegtie dati par sevi un informācija, kas ir bez maksas pieejama valsts publiski pieejamos reģistros (piemēram, Uzņēmumu reģistrā pieejamie dati, kas nav uzskatāmi par juridiskās personas datiem).* Par publiski pieejamiem datiem nevar tikt uzskatīti personas dati, kas tiek iegūti klienta izpētes rezultātā, apkopojot informāciju gan no publiski pieejamiem, gan no publiski nepieejamiem avotiem. Datu subjekta piekļuves tiesības ir īstenojamas atbilstoši Datu regulas 15. pantā noteiktajam un būtu nodalāmas no dokumentu kopiju izsniegšanas.

Personas datu kopija nav tas pats, kas dokumenta kopija. Datu regulas 15. pantā noteikto datu subjekta tiesību mērķis ir datu subjekta kontroles pār personas datu izmantošanu noteikšana, līdz ar to datu subjektam ir tiesības zināt, kādus datus par to pārzinis apstrādā, bet tiesības nav attiecināmas uz visām to materiālu kopijām, kuras atrodas pārzinā rīcībā, kas, iespējams, satur komercnoslēpumu, trešo personu datus u.c. informāciju.

Datu regulā norādītie pārzinā pienākumi, proti, piekļuves attiecīgajiem personas datiem apstiprinājums un personas datu kopijas nodrošināšana, ir vienlīdz saistīti ar datu subjekta kontroli pār tā personas datiem, t.sk. iespēju labot kļūdas vai neprecizitātes datus, nevis datu subjekta tiesībām kontrolēt pārzini un tā rīcībā esošo informāciju.

Datu subjektu tiesību realizācija ir saistāma ar minēto tiesību iekļaušanas Datu regulā mērķi, proti, Datu regulas preambulas 7. apsvērumā ir minēts, ka fiziskai personai būtu jāspēj kontrolēt savus datus. Līdz ar to arī datu subjekta tiesību īstenošana attiecināma uz pasākumiem, ko datu subjekts veiku savu datu apstrādes kontroles nodrošināšanai (1. vai konkrētā persona manus datus apstrādā; 2. vai attiecībā uz mani, pamatojoties uz datiem, tiek pieņemti kādi lēmumi; 3. vai dati, kas tiek apstrādāti, ir precīzi; 4. vai mani dati tiek nodoti kādam citam u.c.). Līdz ar to personas datu kopijas izsniegšanas jautājums nav saistīts

ar dokumentu kopiju saņemšanu no pārziņa lietvedības sistēmas vai citas pārziņa sistēmas, jo personas datu kopija nav dokumentu kopija. Proti, ar datu kopiju saprotama informācija, kas atspoguļo pārziņa rīcībā esošos datu subjekta personas datus tādā formā un veidā, kādā tie tiek apstrādāti, piemēram, pārziņa rīcībā ir šādi personas dati: vārds, uzvārds (*Jānis Bērziņš*), dzimšanas vieta (*Aizkraukle*) u.tml.

Attiecībā uz citu datu subjekta tiesību piemērošanu būtu jāņem vērā tiesību uz piekļuvi datiem īstenošanas piemērošana un tiesiskais pamats katrai konkrētai personas datu apstrādei. Datu subjekta tiesību īstenošana ir jāizvērtē kopsakarā ar personas datu apstrādes tiesisko pamatu un Datu regulā noteiktajiem datu subjektu tiesību nodrošināšanas priekšnosacījumiem.

Vērtējot tiesības uz datu dzēšanu, jāņem vērā, ka tās nevar tikt izmantotas, ja iestājas Datu regulas 17. panta 3. punkta "b" apakšpunktā minētais nosacījums, atbilstoši kuram datu dzēšana nav iespējama, ja dati jāapstrādā atbilstoši ES vai dalībvalsts tiesību aktiem, piemēram, Likumam.

Tāpat vērtējams katras personas datu apstrādes tiesiskais pamats, lai novērtētu, vai var tikt izmantotas tiesības uz datu pārnesamību un tiesības iebilst pret savu datu apstrādi atbilstoši Datu regulas 20. un 21. pantam. Tiesības uz datu pārnesamību nevar tikt izmantotas, ja attiecībā uz klienta izpēti datu apstrādes tiesiskais pamats nav Datu regulas 6. panta 1. punkta "a" vai "b" apakšpunkts, bet gan Datu regulas 6. panta 1. punkta "c", "e" vai "f" apakšpunkts.

Tāpat tiesības iebilst nevar tikt attiecinātas uz datu apstrādi, kas tiek veikta uz likuma pamata (Datu regulas 6. panta 1. punkta "c" apakšpunkts). Tiesības iebilst varētu tikt izmantotas tikai attiecībā uz tādu datu apstrādi, kas veikta uz Datu regulas 6. panta 1. punkta "e" vai "f" apakšpunkta pamata, turklāt šādā gadījumā datu subjektam būtu jāpamato sava sevišķā situācija un apstākļi.

Tiesības labot personas datus var tikt piemērotas tiem personas datiem, kurus datu subjekts ir iesniedzis pats vai attiecībā uz kuriem datu subjekts ir sniedzis pamatotu informāciju par to neprecizitāti. Datu subjekta tiesības labot datus var īstenot, iesniedzot pieprasījumu Likuma subjektam, vai datu subjekts tos var labot pats, izmantojot Likuma subjektu radītos elektroniskos rīkus, piemēram, internetbankā katrs klients var mainīt savu saziņas adresi, tālruņa numuru, e-pastu, darbavietu u.tml. Saņemot precizētus datus no datu subjekta, pārzinim nav jāveic grozījumi vēsturiski veiktās klientu izpētes lietās, jo līdz labojumu iesniegšanai šie dati bija pareizi un aktuāli. Tiesības labot datus attiecas uz personas datu apstrādi nākotnē, sākot ar labojumu veikšanas dienu. Ja personas dati ir iegūti no cita pārziņa, datu subjektam sākotnēji ir jāvērsas pie pārziņa, kas ir atbildīgs par konkrēto datu precizitāti. *Piemēram, attiecībā uz Uzņēmumu reģistra reģistros uzturētajiem datiem būtu jāvērsas Uzņēmumu reģistrā, savukārt par Fizisko personu reģistrā uzturētajiem datiem – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē.*

448. Ja tiesību ierobežojums nav noteikts tiesību aktā, datu subjektam jāspēj īstenot savas tiesības. *Piemēram, Sankciju likumā datu subjekta tiesību ierobežojumi nav noteikti, līdz ar to datu subjekts var īstenot savas tiesības.* Taču, ja datu apstrāde Sankciju likuma ietvaros tiek veikta kopsakarā ar Likumu, piemērojami datu subjekta tiesību ierobežojumi.

449. Gadījumos, kad datu subjekta tiesības nav ierobežotas un datu subjekts var īstenot tiesības uz datu dzēšanu (Datu regulas 17. pants), jāņem vērā, ka šīs tiesības var īstenot tikai pēc Likumā noteiktā datu glabāšanas termiņa beigām (skatīt rokasgrāmatas 7.8. apakšnodaļu), ja vien citi normatīvie akti nenosaka ilgāku glabāšanas termiņu vai nepastāv cits pamats datus glabāt ilgāk (*piemēram, lai celtu, īstenotu vai aizstāvētu likumīgas prasības*).

7.6. Fizisko personu datu apstrāde sadarbībā ar citiem Likuma subjektiem (nacionālā un starptautiskā līmenī)

450. Fizisko personu datu apmaiņa Likuma 44. panta kontekstā ir atļauta Likumā noteikto mērķu īstenošanai. Uzskatāms, ka šādas datu apmaiņas tiesiskais pamats ir sabiedrības intereses.

451. Atbilstoši Likuma 44. pantam datu apmaiņa ir atļauta vairākos nolūkos:

451.1. *pēc korespondentbankas vai citas maksājuma izpildē iesaistītās maksājumu iestādes vai elektroniskās naudas iestādes pieprasījuma "kredītiestāde, maksājumu iestāde vai elektroniskās naudas iestāde sniedz tai savu klientu un to patieso labuma guvēju vai pilnvaroto personu identifikācijas un izpētes gaitā iegūto informāciju un dokumentus, kas attiecas uz darījumu, saistībā ar kuru maksājums tiek veikts"* (44. panta pirmā daļa). Šo datu nodošana korespondentbankai ir pieļaujama uz Datu regulas 49. panta 1. punkta "b" apakšpunkta pamata (nosūtīšana ir nepieciešama, lai izpildītu līgumu starp pārzini un datu subjektu), ja korespondentbanka atrodas ārpus ES vai Eiropas Ekonomikas zonas un Eiropas Komisija attiecībā uz to nav pieņēmusi lēmumu par aizsardzības līmeņa pietiekamību un nav nodrošinātas atbilstošas garantijas datu nodošanai. Minētajā gadījumā kredītiestāde nenodotu informāciju, ja klients neinicētu maksājumu. Taču svarīgi atcerēties par datu pārzina pienākumu nodrošināt skaidras un saprotamas informācijas sniegšanu klientam pirms līguma noslēgšanas un pārskatatbildības principa ievērošanu (skatīt rokasgrāmatas 7.5. apakšnodaļu);

451.2. *"kredītiestādēm un finanšu iestādēm šā likuma mērķu īstenošanai ir tiesības tieši vai ar šo iestāžu pilnvarotas institūcijas starpniecību savstarpēji apmainīties ar savu klientu un to patieso labuma guvēju vai pilnvaroto personu identifikācijas un izpētes gaitā iegūto informāciju un dokumentiem, kā arī ar informāciju par personām, ar kurām šajā likumā noteiktajā kārtībā nav uzsāktas vai ir izbeigtas darījuma attiecības"* (44. panta otrā daļa);

451.3. *"kredītiestādēm un finanšu iestādēm vai to pilnvarotām institūcijām, tai skaitā grupas ietvaros, šā likuma mērķu īstenošanai ir tiesības izveidot, uzturēt un elektroniski apstrādāt personas datus, izveidot un uzturēt personas datu apstrādes sistēmas par klientiem un personām, ar kurām šajā likumā noteiktajā kārtībā nav uzsāktas vai ir izbeigtas darījuma attiecības, šo personu patiesajiem labuma guvējiem un pilnvarotajām personām. Šādos gadījumos uz veikto personas datu apstrādi neattiecas datu subjekta tiesības pieprasīt informāciju par datu apstrādi, tai skaitā tās mērķiem, saņēmējiem, iegūšanas avotiem, tiesības piekļūt saviem datiem un pieprasīt to grozīšanu, iznīcināšanu, apstrādes pārtraukšanu vai aizliegšanu"* (44. panta trešā daļa).

Kā piemēru par datu apmaiņu pārzinu grupas ietvaros ES robežās var minēt šādu situāciju: mātes uzņēmums kā pārzinis nodod datus meitas uzņēmumam kā citam pārzinim.

7.7. Automatizēta lēmuma pieņemšana

452. Saskaņā ar Datu regulas 22. panta 1. punktu datu subjektam ir tiesības nebūt tāda lēmuma subjektam, kura pamatā ir tikai automatizēta apstrāde, tostarp profilēšana, kas attiecībā uz datu subjektu rada tiesiskās sekas vai līdzīgā veidā ievērojami ietekmē datu subjektu.

Saskaņā ar Komisijas klientu izpētes noteikumu⁷² 2. nodaļu un citiem punktiem kredītiestādei, licencētai maksājumu iestādei un licencētai elektroniskās naudas iestādei ir jānodrošina automatizēta riska novērtējuma aprēķināšana, kas, izmantojot uz riska izvērtējumu balstītu pieeju,

⁷² Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/320289-klientu-izpetes-klientu-padzilinas-izpetes-un-riska-skaitliska-novertējuma-sistemas-izveides-un-informācijas-tehnologiju>.

atspoguļo ar klientu (datu subjektu) saistīto NILLTPF risku skaitliskā izteiksmē (*scoring* sistēma). Turklāt atkarībā no piemērojamā tehnoloģiskā risinājuma skaitliskais vērtējums var būt arī par pamatu automatizēta lēmuma pieņemšanai (minēto noteikumu 13. punkts). Izņēmuma gadījumos kredītiestāde, licencēta maksājumu iestāde un licencēta elektroniskās naudas iestāde var nepiemērot automatizētu riska skaitlisko novērtējumu. Tam jāatbilst iestādes riskam, un ir jāsaņem Komisijas rakstveida piekrišana. Šādos gadījumos kredītiestādei, licencētai maksājumu iestādei un licencētai elektroniskās naudas iestādei ir pienākums pierādīt, ka tā objektīvi nodrošinās klientam piemītošā riska izvērtējumu un noteiks klientam piemītošajam riskam atbilstošu veicamo klienta izpēti pasākumu apjomu.

453. Aprakstītajā gadījumā var tikt pieņemts lēmums, kura pamatā ir automatizēta apstrāde un kurš attiecībā uz datu subjektu rada tiesiskās sekas vai līdzīgā veidā ievērojami ietekmē datu subjektu (Datu regulas 22. panta 1. punkts), *piemēram, datu subjektam var tikt atteikta norēķinu konta atvēršana vai attiecībā uz datu subjektu veikta padziļināta izpēte.*

454. Ņemot vērā, ka skaitliskā novērtējuma mērķis ir izvērtēt konkrētus ar datu subjektu saistītus personiskus aspektus, kas varētu norādīt uz risku saistībā ar tā iespējamu iesaisti NILLTPF, šāda vērtēšana uzskatāma par profilēšanu (Datu regulas 4. panta 4. punkts).

455. Aprakstītajā gadījumā automatizētā lēmuma pieņemšana var ietvert profilēšanu. Ņemot vērā, ka šāda datu apstrāde tiek veikta uz Komisijas izdotā tiesību akta pamata, piemērojams Datu regulas 22. panta 2. punkta "b" apakšpunktā minētais izņēmums, atbilstoši kuram šāda datu apstrāde ir atļauta un uz to neattiecas datu subjekta tiesības nebūt šāda lēmuma subjektam.

7.8. Datu glabāšana

456. Saskaņā ar Datu regulas 5. panta 1. punkta "e" apakšpunktu personas dati tiek glabāti veidā, kas pieļauj datu subjektu identifikāciju, ne ilgāk, kā tas nepieciešams nolūkiem, kādos attiecīgos personas datus apstrādā.

457. Personas datus var glabāt ilgāk, ja personas dati tiks apstrādāti tikai arhivēšanas nolūkos sabiedrības interesēs, zinātniskās vai vēstures pētniecības nolūkos vai statistikas nolūkos saskaņā ar Datu regulas 89. panta 1. punktu, ar noteikumu, ka tiek īstenoti atbilstoši tehniskie un organizatoriskie pasākumi, kas Datu regulā paredzēti, lai aizsargātu datu subjekta tiesības un brīvības ("glabāšanas ierobežojums").

458. Personas dati uzskatāmi par dzēstiem tad, kad tos nav iespējams atjaunot vai kā citādi atgūt. Ja dati no sistēmas tiek dzēsti (piemēram, gadījumos, kad to turpmāka glabāšana sistēmā vairs nav nepieciešama vai atbilstoša Datu regulai), tad arī sistēmas apakšsistēmās vai citur dublētie dati ir jādzēš, ja vien šai atsevišķajai apstrādei nav cita (jauna) tiesiskā pamata Datu regulas izpratnē. Datu dzēšanas vietā ir pieļaujams veikt datu anonimizāciju, veicot to tādā veidā, ka šīs darbības rezultātā datu subjekts vairs nav identificēts vai identificējams.

459. Fizisko personu dati tiek dzēsti tad, kad to glabāšanas mērķis ir sasniegts, un neatkarīgi no tā, kādā formātā tie tiek glabāti.

460. Attiecībā uz klienta lietas glabāšanu, ņemot vērā, ka klienta lieta (klienta dokumenti, kuri tiek glabāti gan vienkopus, gan atsevišķi) var sastāvēt no dokumentiem ar dažādiem glabāšanas termiņiem, uzskatāms, ka iestāde ir tiesīga uzglabāt visu dokumentu kopumu, t.sk. līgumus, 10 gadus pēc visu darījuma attiecību izbeigšanas ar klientu (atbilstoši Civillikuma 1895. pantā noteiktajam vispārīgajam saistību tiesību noilguma termiņam, lai aizsargātu savas leģitīmās intereses prasības gadījumā).

461. Likuma 37. panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā līdz 08.11.2017., bija noteikts pienākums Likuma subjektam vismaz piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas glabāt klientu datus noteiktā apjomā. Savukārt ar 09.11.2017. spēkā stājušos likumu "Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā" (turpmāk – 09.11.2017. grozījumi) Likuma 37. panta otrā daļa izteikta jaunā redakcijā, nosakot, ka Likuma subjekts klienta datus noteiktā apjomā glabā piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas. Vienlaikus ar 09.11.2017. grozījumiem Likuma 37. pants ir papildināts ar 2.¹ daļu, kas paredz pienākumu Likuma subjektam iznīcināt tā rīcībā esošos dokumentus un informāciju par personu pēc šajā pantā noteiktā dokumentu un informācijas glabāšanas termiņa beigām. Līdz ar to uzskatāms, ka ar 09.11.2017. grozījumu stāšanās spēkā Likuma subjektiem ir zudis juridiskais pienākums glabāt klientu datus ilgāk par pieciem gadiem, ja vien nepastāv cits nolūks un tiesiskais pamats datu glabāšanai. Likuma subjektiem, kuri klientu datu glabāšanas termiņu bija noteikuši ilgāku par pieciem gadiem pēc darījuma attiecību izbeigšanas, ar 09.11.2017. grozījumu stāšanās spēkā bija pienākums pārskatīt šo datu glabāšanas termiņu, kā arī, pienākot glabāšanas termiņa beigām, iznīcināt to rīcībā esošos dokumentus un informāciju par klientu, kas radusies, izpildot Likumā noteiktās prasības, ja vien nepastāv cits nolūks un tiesiskais pamats datu glabāšanai. Turklāt jāņem vērā, ka ar Datu regulas spēkā stāšanās pārziņiem arī bija jāpārskata personas datu apstrādes procesi un jānosaka glabāšanas termiņi atbilstoši Datu regulas prasībām. Tāpat saskaņā ar Likuma 7. panta pirmās daļas 11. punktu, izveidojot IKS, Likuma subjekti paredz vismaz politiku un procedūru regulāras darbības pārskatīšanas prasības un kārtību atbilstoši grozījumiem normatīvajos aktos vai Likuma subjekta darbības procesos, sniegtajos pakalpojumos, pārvaldības struktūrā, klientu bāzē vai darbības reģionos.

462. Atbilstoši Likuma 37. panta otrajai daļai klienta izpētes lietā iegūtā informācija jāglabā piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas. Pēc noteiktā termiņa beigām minētā informācija (dokumenti) ir jāiznīcina, ja vien Likuma subjekts nav saņēmis Likuma 37. panta trešajā daļā minēto norādījumu pagarināt glabāšanas termiņu vai nav iestājies kāds cits gadījums (skatīt rokasgrāmatas 463.–465. punktu).

Piemērs

Ja kredītiestāde izbeidz darījuma attiecības ar klientu, tomēr klienta saistības attiecībā uz izsniegto aizdevumu saglabājas, proti, ir spēkā aizdevuma līgums, tad kredītiestāde no aizdevuma līguma izrietošo saistību tiesību nodrošināšanai dokumentus glabās atbilstoši Civillikumā noteiktajam noilguma termiņam (10 gadi) vai aizdevuma piedziņas gadījumā līdz saistību pilnīgai dzēšanai vai atzīšanai par spēkā neesošām, savukārt klienta izpētes lieta tiks glabāta Likumā noteikto termiņu, proti, piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas, ja nav saņemti norādījumi pagarināšanai vai nav cita pamata datu glabāšanai. Izņēmums ir dati, kas

iegūti Likuma ietvaros un saistīti ar aizdevuma izsniegšanu, – tie būtu jāglabā, līdz izbeidzas darījuma attiecības, kas izriet no aizdevuma līguma, un papildus termiņu, kas noteikts Likuma 37. pantā, ja vien nav cita pamata datu glabāšanai.

Par darījuma attiecību izbeigšanas datumu būtu jāuzskata datums, kad visos klienta kontos ir nulles atlikums un kredītiestāde ir slēgusi klienta pēdējo kontu.

Pēc darījuma attiecību izbeigšanas un saistībā ar aizdevuma līgumu jauniegūtie dati NILLTPFN jomā būtu jāglabā atbilstoši Likuma 37. pantam, ja vien nav cita pamata datu glabāšanai.

463. Kredītiestādei var būt pārliecinošas leģitīmas intereses turpināt klienta izpētes dokumentu (materiālu) apstrādi (t.sk. glabāšanu) papildus piecus gadus gadījumos, kad nav saņemti Likuma 37. panta trešajā daļā minētie norādījumi. Turklāt tas nav pretrunā ar AML IV direktīvas⁷³ 40. panta nosacījumiem, taču kredītiestādei pirms glabāšanas termiņa pagarināšanas būtu jāveic rūpīgs uzglabāšanas nepieciešamības un samērīguma novērtējums (uz riska izvērtējumu balstīta pieeja).

Piemērs

"Zini savu klientu" ("*know your customer*") lietas glabāšanas termiņu varētu pagarināt augsta NILLTPF riska klientiem.

464. Ja pret kredītiestādi ir ierosināta izmeklēšana vai tiesvedība, ir pieļaujams datus glabāt tik ilgi, cik nepieciešams tieši šim nolūkam, tātad arī vairāk nekā piecus vai 10 gadus, kas paredzēti Likuma 37. pantā. Glabāšanas termiņa pamatojumam būtu jāveic rūpīgs novērtējums.

465. Datu, kas tiek apstrādāti tikai atbilstoši Sankciju likumam, glabāšanas termiņu pārzinis nosaka patstāvīgi, ievērojot Datu regulas 5. panta 1. punkta "e" apakšpunktā minēto glabāšanas ierobežojuma principu.

7.9. Darbinieku apmācība

466. Katra pārziņa pienākums ir regulāri (*piemēram, reizi gadā*) veikt darbinieku apmācību, ņemot vērā katra darbinieka amata pienākumus un darba specifiku. Pārziņa pienākums ir izvērtēt, vai attiecīgais darbinieks ikdienas darbā saskaras ar datu aizsardzības jautājumiem, apkalpo klientus un spēj ikvienam klientam sniegt attiecīgo informāciju skaidrā, saprotamā un vienkāršā valodā, tādā veidā realizējot pārskatatbildības principu. Tikai pats pārzinis spēj izanalizēt sava biznesa specifiku, iesaistīto darbinieku zināšanu līmeni un nepieciešamās prasmes, lai noteiktu, cik padziļināta apmācība vajadzīga. Vienotas un konkrētas prasības katram pārzinim nav iespējams definēt, tomēr praksē lietderīgas un vēlamas būtu pamata prasmes, tādas kā, piemēram, datu aizsardzības jēdzieni, personas datu kategorijas, lomu sadale personas datu apstrādē (pārzinis vai apstrādātājs), apstrādes pamatprincipi, tiesiskā pamata noteikšana, datu subjekta tiesības (īpaši darbiniekiem, kas tieši strādā ar klientiem), risku novērtēšana datu apstrādē, pārziņa atbildība, datu

⁷³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK.

aizsardzības pārkāpumi, datu nodošana uz trešajām valstīm. Pārzinis var apsvērt iespēju grupēt darbiniekus atkarībā no veicamajiem darba pienākumiem un nodrošināt tādu mācību saturu, kas ir pielāgots konkrētai darbinieku grupai, *piemēram, vienai grupai var nodrošināt padziļinātākas mācības nekā citai.*

7.10. Datu nodošana ārpus ES vai Eiropas Ekonomikas zonas

467. Datu regulas 44. pantu paskaidro tās 101. apsvērums, kurā norādīts, ka gadījumos, kad personas dati no ES tiek nosūtīti pārziņiem, apstrādātājiem vai citiem saņēmējiem trešajās valstīs vai starptautiskām organizācijām, aizsardzības līmenim, ko šī regula nodrošina fiziskām personām ES, nebūtu jāsamazinās.

Vienlaikus, lai nodrošinātu Datu regulai atbilstošu personas datu apstrādi, būtisks ir pats datu nodošanas fakts. Ja apstrādē iesaistītā persona ir kāds no pārziņa iekšējiem saņēmējiem (piemēram, darbiniekiem), tad kontrole pār personas datiem netiek mainīta, jo iekšējais saņēmējs turpina personas datus apstrādāt pārziņa pilnvarojuma ietvaros.

Tādējādi, ja pārziņa iekšējais saņēmējs (piemēram, norīkots darbinieks) veic datu apstrādi trešajā valstī, tad nav konstatējams nodošanas elements (nenotiek informācijas apmaiņa starp pārzini un kādu citu juridiski atšķirīgu vienību). Citāds gadījums ir, ja pārziņa darbinieks veic funkcijas pārziņa nodibinājumā (piemēram, meitas uzņēmumā) trešajā valstī vai ja pārziņa darbinieka uzturēšanās trešajā valstī ir ar zināmas patstāvības iezīmēm. Šādā gadījumā informācijas apmaiņa starp pārzini un nodarbināto varētu tikt uzskatīta par personas datu nodošanu uz trešo valsti.

Atbilstoši Datu regulas 24. pantam, ņemot vērā apstrādes raksturu, apjomu, kontekstu un nolūkus, kā arī dažādas iespējamības un nopietnības pakāpes riskus attiecībā uz fizisku personu tiesībām un brīvībām, pārzinis īsteno atbilstošus tehniskos un organizatoriskos pasākumus, līdz ar to, ja ir paredzams, ka darbinieku pienākumos ietilps personas datu apstrāde trešajās valstīs, tad nepieciešams apsvērt un ieviest tādus pasākumus, kas mazinās vai pat novērsīs tos papildu riska faktorus, kas saistāmi ar personas datu apstrādi trešajās valstīs.

Darbinieka darba e-pasts, vārds, uzvārds, darba telefona numurs, darba devēja ierīču IP adreses saskaņā ar Datu regulas 14. apsvērumu ir uzskatāmas par juridiskas personas informāciju.

7.11. Datu valsts inspekcijas un Komisijas kompetence

468. Datu valsts inspekcijas kompetenci un uzdevumus nosaka Datu regulas 55., 57. un 58. pants un FPDA likuma 4. un 5. pants. Datu valsts inspekcijas kompetencē ir personas datu apstrādes vispārīga uzraudzība. Komisijas kompetencē ir Likumā un Sankciju likumā noteikto uzraudzības pasākumu īstenošana, un Komisija var konsultēt Datu valsts inspekciju par to, vai personas datu apstrāde izriet no NILLTPFN un sankciju jomas tiesību aktiem.

Datu valsts inspekcija un Komisija sadarbojas, tostarp nepieciešamības gadījumā apmainās ar viedokļiem un sniedz savstarpēju palīdzību, lai nodrošinātu konsekventu Datu regulas un citu normatīvo aktu piemērošanu un izpildi.

Iegūstot un citādi apstrādājot informāciju no Likuma subjektiem, Datu valsts inspekcija ievēro konfidencialitāti, kā arī FPDA likuma 14. panta pirmajā daļā noteikto, ka Datu valsts inspekcijā nodarbinātajiem ir aizliegts izpaust informāciju (izņemot publiski pieejamo informāciju), ko tie ieguvuši saistībā ar uzdevumu veikšanu inspekcijā.

7.12. Datu aizsardzības speciālists

469. Veicot datu apstrādi NILLTPFN un sankciju ievērošanas ietvaros, nepieciešamības gadījumā jākonsultējas ar iecelto datu aizsardzības speciālistu. Datu aizsardzības speciālista uzdevumi ir:

469.1. informēt un konsultēt Likuma subjektu un tā darbiniekus, kuri veic datu apstrādi, par viņu pienākumiem;

469.2. uzraudzīt, vai tiek ievērota Datu regula un citi tiesību akti (arī iekšējie normatīvie akti) par datu aizsardzību, tostarp nodrošināta pienākumu sadale, apstrādes darbībās iesaistīto darbinieku informēšana un apmācība un ar to saistītās revīzijas;

469.3. ievākt informāciju, lai identificētu apstrādes procesus, analizēt un pārbaudīt apstrādes procesu atbilstību Datu regulai, informēt, sniegt padomus un rekomendācijas kredītiestādei saistībā ar datu apstrādi;

469.4. pēc pieprasījuma sniegt padomus attiecībā uz novērtējumu par ietekmi uz datu aizsardzību un pārraudzīt tā īstenošanu;

469.5. sadarboties ar uzraudzības iestādi;

469.6. būt par uzraudzības iestādes kontaktpunktu jautājumos, kas saistīti ar apstrādi, t.sk. saistībā ar iepriekšējo apspriešanos u.c. jautājumiem;

469.7. konsultēt datu subjektus, kuri vērsušies pie datu aizsardzības speciālista.

Detalizētāka informācija par datu aizsardzības speciālista lomu un statusu sniegta Latvijas Finanšu nozares asociācijas "Ieteikumos Vispārīgās datu aizsardzības regulas piemērošanai"⁷⁴.

Noslēguma jautājums

Ar šo ieteikumu spēkā stāšanos spēku zaudē:

1) Komisijas 17.07.2020. ieteikumi Nr. 100 "Ieteikumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmas izveidei un klientu izpētei";

2) Komisijas 28.06.2018. ieteikumi Nr. 111 "Ieteikumi kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm ar sankciju prasību neizpildi saistīto risku mazināšanai".

⁷⁴ Pieejami: https://www.financelatvia.eu/wp-content/uploads/2021/02/Ieteikumi_datu_aizsardzibas_regula-1.pdf.